

TWAALF JONGE ZANGERESSEN

DE BEKERINGSWEG EN BEVINDING VAN 12 MEISJES

DEEL 18

Samengevoegd door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

DEEL 18

- 1. Leuntje van Rhijn, 1851-1868. Blz. 3**
- 2. Lena Adriana Lampers, 1867-1880. Blz. 14**
- 3. Adriana Alida Leeuwenburg, 1877-1896. Blz. 32**
- 4. Hendrikje de Wit, 1858-1881. Blz. 42**
- 5. Maria Johanna Molendijk, 1868-1883. Blz. 56**
- 6. Adriana Mijs, 1835-1847. Blz. 70**
- 7. Kaatje Eikelenstam, 1874-1902. Blz. 77**
- 8. Maria Maaïke Dam – Steenberg, 1853-1883. Blz. 86**
- 9. Matje Verbrugge. 1918-1927. Blz. 93**
- 10. Geertruida Cornelia van Doorn, 1904-1917. Blz. 110**
- 11. Elisabeth Francina Rijneveld, 1943-1946. Blz. 124**

Deze 11 documenten zijn overgenomen uit: **Jonge Zangers**, totaal 10 delen,
door Joh. Westerbeke

- 12. De bekering en het sterven van Sara Louisa Hollebrands, 1848-1864. Blz. 133**

Toegevoegd:

Anna Katharina Merks; doodstraf en bekering

1. Leuntje van Rhijn, 1851-1868

De bekering en het sterven van Leuntje

Nu zal ik u de grote en dierbare weldaden vertellen, die mij de Heere geschonken heeft bij het overlijden van mijn oudste dochter Leuntje, die Hij op 12 augustus door de dood heeft weggenomen en in Zijn eeuwige heerlijkheid opgenomen. Weldaden die in mij de allergrootste verwondering over het vrije van Gods genade hebben voortgebracht.

Voordat zij het levenslicht zag, leefde ik in een bekommerde toestand voor de eeuwigheid. In die tijd zijn bij mij drie kinderen door de dood weggenomen en omdat het mij haast onmogelijk leek, om zonder kinderen het leven door te brengen, was het mijn gebed tot de Heere, of Hij ze mij toch wilde schenken.

Toen kwam er een keer in mijn gemoed: "*Eist van Mij vrijmoedig*," (Psalm 81 vers 12 berijmd). Waarop ik antwoordde: "Heere, dat weet Gij, kinderen voor de tijd en Jezus voor de eeuwigheid." Daarna viel er weer in mijn hart: "Ik zal van kind tot kind tot aan het eind der dagen, uw zaad bevestigen."

Op deze waarheid maakte ik een vleeselijke toepassing, waartoe wij dikwijls genegen zijn.

Korte tijd daarna vervulde de Heere Zijn belofte en ik kreeg op 22 november 1850 een dochter. Daarna werd ze ernstig ziek, maar omdat de Heere beloofd had: "Van kind tot kind", dacht ik dat ze nog zaad op de wereld moest voortbrengen.

Ik sprak daarover met een vrome vriend, die mij tot antwoord gaf, dat dit op het geestelijk zaad van de kerk zag en dat ik mij daarom met haar leven niet te vlijen had.

Maar het behaagde de Heere haar de gezondheid weer te geven.

Toen ze later 3 of 4 jaar oud was en ik haar aanraadde om te bidden, wist zij mij duidelijk te zeggen, dat zij daartegen van binnen sterke weerstand had.

Later ontdekte ik in haar niets dan wereldgelijkvormigheid.

Dat ze een heldere kennis had, kon ik uit haar woorden wel opmerken.

Wanneer ze mensen hoorde spreken van blijdschap uit de beloften, zonder dat ze rekenschap konden geven van een droefheid over de zonde, dan schonk ze daaraan geen vertrouwen.

Ze zei dan: "Ik weet niet hoe die mensen daar zo mee kunnen weglopen, want beloften zweven soms honderd maal door de gedachten."

Als ze later met haar over het aannemen als lidmaat spraken, dan gaf ze als antwoord: "Dat komt zulke mensen als ik niet toe, dat is voor bekeerden, maar niet voor mij."

Zeiden ze dan: "Het is toch een inlijving in de kerk", dan gaf ze als antwoord: "Daar heb ik toch geen plaats in."

Ze las eens een boekje van een Engelse mijnwerker, die er wel vijftig in zijn leven bekeerd had. Als ze maar zeiden: "Heere wees mij genadig", waren zij gered, zonder van iets anders verslag te kunnen geven. Ze zei dan: "Leg dat maar terzijde, want ik geloof niet dat het zo gemakkelijk gaat."

Ze kreeg een boekje over: "Christina, of de goede keus."

Daar stond in hoe Christina de reis aanving, wat haar op die reis ontmoette en wat zij mee kreeg.

"Dat bevalt mij beter" zei ze. Vier dingen kreeg Christina mee. Eerst wierook, dat is het gebed; een lamp, dat was Gods getuigenis; balsem, als zij door de vijanden geslagen werd en een lege doos.

Het laatste begreep ik niet en stond er wat bij stil. Ze zei: "Wel moeder, dat is het lege hart waar een zondaar mee voor God moet komen en dat Christina haar paarden en juwelen wilde halen, (haar werken die ze tot God wilde brengen) maar die komen niet in aanmerking."

Ik was verwonderd en dacht: Hoe kan een onbekeerd mens zulke heldere begrippen over de bevinding hebben. Ze heeft dit wel van tijd tot tijd horen bespreken.

Soms spraken we tot haar: "Doe je dit of dat wel eens, want er staat geschreven: *"... en die zoekt, die vindt en die klopt, dien zal opengedaan worden"* (Mattheüs 7 vers 8b). Dit was dan op een manier, alsof de mens in zijn natuurstaat een wil of vermogen had, om dit Gode behaaglijk te kunnen doen. Omdat men in onze dagen van kunnen en moeten geheel doordrongen is. Dan toonde ze de grootste afkeer en wel eens zo sterk, dat ik van schaamte bloosde.

Ja, dacht ik, ze heeft wel een helder oordeel over haar onmacht, maar zij zal het als een scherm gebruiken om zich achter te verbergen en toch verloren gaan.

Op het einde van het vorige jaar had zij bloed opgegeven. Ik zag daar echter zo'n groot gevaar nog niet in, omdat haar vader dit al acht jaar gedaan had. Soms verschrikkelijk veel.

Maar als de Heere met Zijn volk een weg wil inslaan die hard is voor vlees en bloed, dan bepaalt Hij hen wel eens vooraf bij hun roeping.

Zo werd ik dan ook bepaald bij die waarheid: *"... in stilheid en in vertrouwen zou uw sterkte zijn;"* (Jesaja 30 vers 15). Ik zag echter gelijk de onmogelijkheid aan mijn kant in en zei met betraande ogen: "Wel Heere, hoe zal dat geschieden?"

In alles stil te zwijgen is voor mij onmogelijk. Ik had in het allerm minst gedacht, dat de Heere zo'n weg met me zou inslaan.

Eén dag na de nieuwjaarsdag werd haar toestand verergerd, door opnieuw bloed op te geven. Dit ging samen met koorts.

Toen begon ik bezwaard te worden, maar het meeste nog voor de eeuwigheid en het was of het op mijn ziel gebonden werd.

Ik liep tien dagen met haar ziel in mijn gemoed, langs de rand van een gapende afgrond, waar dat verschrikkelijk monster altijd maar naar haar ziel stond te grijpen.

Ik riep uit: "Heere, daar kan ik het niet langer in uithouden", want ik dacht er onder te bezwijken, "en mijn vlees aan het verderf overgeven kan ik ook niet, of U moet mij voor Uw recht doen bukken."

Hierop nam de Heere het plotseling van mij af. Dit voelde ik zo sterk, dat ik met mijn natuurlijke ogen zag waar het bleef.

Toen was dat verschrikkelijke wel wat geweken, maar verloren gaan stond mij altijd maar voor de geest.

Nu kon ik er niet van tussenuit, of ik moest haar het vreselijke van haar verloren staat aanzeggen, wat het was indien zij zonder Christus naar de eeuwigheid ging.

Ik stelde haar voor wat het zijn zou, voor eeuwig van Zijn aangezicht weggestoten te worden en Zijn eeuwig ongenoegen en toorn te moeten dragen. De eisen van wet en evangelie zouden tegen haar getuigen en dat zij dan in de verdoemenis met zo een monster zou moeten zijn.

Ik zei: "Ja mijn kind, dan zal je mijn gezicht niet meer zien, maar wat ik tegen je gezegd heb, zal dan tegen je getuigen."

Hoe mijn moederhart daaronder gesteld was, kunt u wel nagaan.

Dan vroeg ik wel eens aan haar: "Heb je daar nu niets van?"

Haar antwoord was: "Nee, want ik heb met mezelf nog niets te doen." Ik zei dan: "Nu m'n kind, dan kan ik je geen troost uit het evangelie voorhouden, maar wel de verschrikkelijke verwachting van een onbekeerd zondaar."

Omdat ze in mijn gedachten altijd maar verloren ging, kon ik er niet mee ophouden. Ja, ik heb wel nachten doorgebracht, dat ik radeloos uitriep: "Waar zal ik mij verbergen, als ze mij toeroept: te laat, te laat?"

Als ik zo zuchtend door het vertrek liep, zei ik tot haar: "Kind, denk dat dit alles over je verloren toestand is."

Dikwijls heb ik mij er over verwonderd, dat hoe getrouwer ik ze aansprak, hoe rustiger ze mij aanzag en als anderen haar op dezelfde manier aanspraken, zoals ik gezegd heb, dat ze daar een volstrekte afkeer van toonde.

Ik kan mij ook niet herinneren, dat zij mij haar afkeer toonde, hoewel ik ze dikwijls aansprak.

Dan zei ik in mijn gemoed wel eens: "Heere, behandel ik haar niet te streng?" Maar dan was het altijd: "*Wij dan, wetende den schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof*" (2 Korinthe 5 vers 11a).

Niet dat geloof uit ónze tijd, om Jezus zomaar uit de beloften aan te grijpen, zonder dat de Heilige Geest het geloof in onze harten gewerkt heeft, door eerst te doen zien dat wij ellendige zondaars zijn.

Zo begreep ik dan, dat ik niet anders met haar handelen mocht.

Toen ik een keer met haar naar de stad reed, terwijl ik ongetroost naast haar zat, gebeurde het dat mij die woorden voor de aandacht kwamen: "... *en ik vermocht niet vanwege Zijn hoogheid*" (Job 31 vers 23b).

Gelijk kreeg ik mijn schandelijke snoodheid te zien, hoe dikwijls ik gewenst had dat God Zijn eeuwig raadsbesluit mocht veranderen als ik mijn zin maar kreeg. Over deze zonde durfde ik mijn gezicht niet meer opheffen, maar van schaamte zonk ik weg, dat zulke ellendige schepsels als wij zijn, het durven wagen om onze onheilige handen aan de wil van God te slaan.

Ik kreeg zoveel ontzag voor de deugd van Gods rechtvaardigheid, dat ik uitriep: "Nu Heere, hetzij dood of leven, hetzij hel of hemel, in mijn gemoed heb ik er niets tegen."

Ik gevoelde echter toch dat mijn vlees er door gekneusd werd.

Als ik ze na die tijd weer over de strafgerichten des Heeren onder handen had, zei ik: "Ziedaar Ontfermer, nu kan of wil ik er niets meer aan doen, het ligt nu voor U."

Ik werd in die tijd wel bij beloften bepaald. De eerste waar ik op gewezen werd, was die waarheid die de Heere mij geschonken had voor haar geboorte, zoals ik reeds eerder vermeld heb.

Als de druk in mijn gemoed zwaar werd, kreeg ik heerlijke beloften, zoals: "Vertrouw op Mij, Ik zal het maken." Ook wel: "... *en gij zult Mij eren*" (Psalm 50 vers 15b). Ja, zelfs zo sterk dat het was: "Geloof ge niet dat Ik het doen kan?"

Ik was er altijd maar mee in de war, want aan haar bekering durfde of kon ik niet denken, omdat verloren gaan mij altijd maar voor de geest zweefde.

Was ze weer iets beter, dan troostte ik mij met de beloften en dacht: "De Heere kon haar wel weer herstellen", maar was het weer erger, dan zat ik weer aan de grond.

Daar maakte de satan goed gebruik van en fluisterde mij dan in: "Kunt ge er wel anders dan geheimen Gods van maken, zo is het met de beloften van uw gelukzaligheid ook toegegaan, en als ge straks de teleurstelling ondervinden moet, hoe zult ge het dan maken?"

Dan zat ik soms als een door storm en onweer voortgedrevene moedeloos neer en zei: "Wel Heere, kunt U dan geen andere weg met mij in slaan?"

Toen gebeurde het veertien dagen voor haar sterven, dat mijn man thuis kwam en zei dat hij met iemand gesproken had, die hem gevraagd had of wij niet tè orthodox, dat is te hard, met haar handelden.

Hierdoor werd ik als in mijn nieren geprikkeld en ging naar boven, waar ik voor de Heere neerviel. Ik vroeg wat ik doen moest: óf tot het schepsel vluchten om het daaruit te halen, óf met het schepsel tot de Heere vluchten.

Toen ik dat vroeg, was het alsof de deuren van Gods genadetroon werden geopend en ik de volle raad Gods over haar werkzaam zag.

Dit gaf mij zo'n geloofsvrijmoedigheid in het opdragen en aanbevelen van haar toestand voor de eeuwigheid, dat ik er verwonderd over was. Toen ik opstond, zei ik: "Wel, als het een kind uit de wieg was, dan zou ik hoop hebben", omdat ik daarvan bij het wegnemen van mijn eerste kinderen geen vreemdelling was.

Nu kreeg ik van tijd tot tijd meer vrijmoedigheid om Gods genadetroon te bestormen. Dan was het eens: "Dat Gij balsem genoeg hebt, dat weet ik wel Heere, maar ach, mocht Gij eens wonden slaan!"

Dan weer: "... *maar spreek alleenlijk een woord, en mijn knecht (kind) zal genezen worden*" (Mattheüs 8 vers 8b). Daarna werd ik weer bepaald bij de drie opwekkingen van de Heere Jezus, waar Lazarus de laatste van was. Zijn toestand maakte mijn behoefte uit. Ik zei: "Ja Heere, hij lag daar binnen de muren van een besloten grafkelder en zou daar eeuwig hebben moeten blijven liggen, indien U hem niet opgewekt had, want hij riekte al."

Verder zei ik: "O Heere, dat ze haar ongerechtigheid maar eens mocht inzien, opdat ze een schrik en een walg van haarzelf zou krijgen en tot U, Heere Jezus mocht vluchten."

Ik begon haar wel eens te vragen of ze geen genegenheid tot de Heere Jezus kreeg. Dat was mij zo wonderlijk, omdat ik daartoe, nog nooit zo'n vrijmoedigheid gevoeld had. Ik zei: "Wel Heere, het is of mijn gemoed veranderd is." Maar het bleef alles nog verborgen.

Toen ik haar eens hoorde bidden, dacht ik: daar zal haar vader wel op aangedrongen hebben, zodat ik haar daar niet eens over aansprak.

De laatste zondag van haar leven was ik 's morgens vroeg op, omdat ze toen voor de eerste keer bij haar gewaakt hadden, daar ze in één ogenblik verschrikkelijk verminderd was.

Ik was erg moedeloos en had geen lust tot lezen en ook niet om te bidden. Dàt werd mijn klacht voor de Heere, waarbij ik de Bijbel opensloeg en mijn aandacht viel op het hoofdstuk waar de profeet tegen Hiskia kwam zeggen dat hij sterven zou. Dit deed hem het aangezicht naar de wand keren.

Dit keren van het aangezicht naar de wand werd mijn behoefte voor God. Ik ging direct naar een ander vertrek, om mijn noden de Heere op te dragen. Maar toen ik mijn knieën boog, was het of mij iemand toeriep, dat ik dit in haar bijzijn moest doen, wat ik ook direct deed.

Ik vroeg haar: "Zullen wij samen eens bidden?" "Ja," was haar antwoord. De inleiding van mijn gebed was, of het de Heere behagen mocht, haar door Zijn Geest zo te bewerken, dat zij met haar ellende en schuld het aangezicht naar de wand mocht wenden.

Ik zei: "Maar ach Heere, de man over wie hier gesproken wordt, was de grond van zijn zaligheid zéker, maar wat zal deze?".

Toen leidde mij de Heere in, dat aan hen die ter negende, ter tiende en ter elfder ure kwamen, de volle raad Gods in het zalig worden toegepast werd en dat er voor de één niet minder verzoeningswerk nodig was als voor de ander.

Dit gaf mij weer nieuwe aandrang in het opdragen en aanbevelen. Ik zei: "Och Heere, mocht ik het deze dag nog eens zien."

Zo worstelde ik met haar ruim zeven maanden onder het oordeel en tien dagen voor Gods genadetroon.

Op die dag namen de benauwdheden erg toe. 's Middags kwam er iemand in huis, die vertelde dat zijn grootmoeder op sterven lag. Zij riep toen: "O, ik wenste met haar mee te gaan!" "Ja, dat wenste ik ook wel mijn kind," zei ik.

Toen kwam er een vriend in huis, die haar tijdens haar ziekte nog nooit bezocht had en haar vroeg hoe het met haar ging.

Ze zei: "Niet te best." Hij vroeg: "Heb je met jezelf niets te doen?" Haar antwoord was: "Niet veel."

Hij vroeg verder: "Dan toch wat?" Ze zei: "Ja, maar ik heb al de dagen van mijn leven in de zonde doorgebracht en nu vrees ik, dat het wel te laat zal zijn."

Nog enkele woorden sprak hij met haar, maar omdat hij met haar zó te doen kreeg, ging hij spoedig weg.

Toen begon ze met mij en met haar vader te spreken, hoe de Heere haar in de morgen van die dag was voorgekomen met die waarheid: "*Eist van Mij vrijmoedig*" (Psalm 81 vers 12 ber.) en dat ze daarvoor geschrokken was en gezegd had: "Ik Heere, eisen? Die al mijn dagen in de zonde doorgebracht heb, dat kan en durf ik niet."

Tegen een vriendin die bij haar stond, riep ze uit: "Neem toch een voorbeeld aan mij, hoe kort ons leven kan zijn!"

Toen vroeg ze aan haar vader, of hij eens voor haar wilde bidden, maar die scheen daar geen vrijmoedigheid voor te hebben. Ze zei: "Dan u moeder," waarop ik haar antwoordde, dat ik geen gebedsgaven bezat om in orde de toestand van een ander aan de Heere voor te dragen.

Ik wist ook op dat ogenblik nog niet, hoe ik haar op te dragen had, of het uit haar consciëntie voortkwam, of dat het werkingen van de Geest waren. Daar had ik niet voldoende licht over. Ik zei: "Twee woorden uit ons eigen hart zijn soms beter dan een heel gebed van een ander en de Heere geeft niet acht op de woorden, maar op de uitgangen van het hart."

Ze zei: "Ja, maar ik heb zoveel en zo lang gezondigd, het zal toch wel te laat zijn."

Ik antwoordde haar: "In het gebed van vanmorgen heb je op kunnen merken dat ik gezegd heb, dat er in het welbehagen des Heeren geen 'te laat' in aanmerking komt en dat er in de roeping van negen, tien of elf uur, aan allen dezelfde genade wordt toegepast."

"Ja," zei ze, "maar er is toch een volk waarvoor de dag der genade voorbij gegaan is." Ik zei: "Dat is waar, maar daar mogen wij niet indringen, dat is een verschrikkelijke zonde, want er was geen engel, geen schepsel en veel minder de duivel tegenwoordig, toen God in de Vrederaad besloot, wie er zalig zou worden en wie niet."

Ze zei: "Dat is waar, o Heere Jezus, wees toch mijn arme ziel genadig."

Zo gingen de noodkreten onophoudelijk door; een roepen uit haar zonden en ellenden en een vluchten tot de Heere Jezus.

Toen kreeg ze begeerte om eens met een vrome vriend van mij, die haar wel eens bezocht had, te spreken. Niet om het van hem, of van een predikant te verwachten. "Het moet alleen de Heere Jezus zijn," zei ze.

Tot een van mijn familieleden die wegging en die tijdens haar groeten ze toewenste "om zò door te mogen gaan", antwoordde ze: "Als er niets anders bijkomt, dan ga ik toch verloren."

Intussen kwam die vriend waar ze naar verlangd had. Zij vroeg toen of hij eens voor haar wilde bidden. "Is dat je verlangen?" vroeg hij. Haar antwoord was: "Zou het niet, ik die zo lang en zo zwaar gezondigd heb, tegen zoveel licht en beter weten in. U weet dat ik een helder verstand gehad heb, maar ik ben er tegenin gegaan en heb mijn tijd in de wereld doorgebracht."

Ze vervolgde: "Ik heb daar niet zonder nadenken gelegen, soms wel met een hart vol beloften en als ik er met iemand over wilde spreken, dan maakte de satan me wijs dat ik daar met een ander niet over mocht spreken."

Als u kwam, was het of mijn mond met sloten dichtgehouden werd en dat u voor mij een vijand was. Maar de Heere heeft mij bewaard dat ik er niet op ben blijven rusten."

Toen was ze afgemat en kon niet meer spreken, waarna hij een gebed deed. Ze bedankte hem en liet zingen uit Psalm 130 vers 1 en 2.

*"Uit diepten van ellenden,
Roep ik, met mond en hart,
Tot U, Die heil kunt zenden;
O HEER' aanschouw mijn smart;
Wil naar mijn smeekstem horen;
Merk op mijn jammerklacht;
Verleen mij gunstig' oren,
Daar 'k in mijn druk versmacht.*

*Zo Gij in 't recht wilt treden,
O HEER' en gadeslaan
Onz' ongerechtigheden;
Ach, wie zal dan bestaan?
Maar neen, daar is vergeving
Altijd bij U geweest;
Dies wordt Gij, HEER' met beving,
Recht kinderlijk gevreesd."*

Toen werd het nacht en er kwam iemand om haar te verzorgen. Die persoon vertelde me dat, of ze nu uit benauwdheden of uit sluimering kwam, dezelfde behoeften bij haar waren.

Toen ik 's morgens opstond, vroeg ik hoe het met haar was,

waarop ze antwoordde: "Het gaat nogal."

Ik zei: "Ja, m'n kind, maar ik vraag niet alleen voor je lichaam, maar hoe is het van binnen?"

"Dat gaat ook nogal," zei ze.

Ik vroeg haar: "Wel, hoe is het dan met je schuld?"

Ze antwoordde mij: "Ik zie met mijn begeerte over m'n schuld heen."

Ik vervolgde: "Heb je dan hoop?"

Hierop zei ze: "Ja, in de deugden van Gods liefde en barmhartigheid, opgeluisterd in de aangebrachte gerechtigheid van de Heere Jezus Christus."

"Ben je dan nu voldaan?" Haar antwoord was: "Nee, ik wacht nog op een woord, dat de Heere Jezus van vrede tot mijn ziel mag spreken."

Ik stond verbaasd en kon niets zeggen en werd nog sterk aangevallen dat het toch maar bedrog was. Dit bracht mij in behoefte tot de Heere, maar ik werd met die waarheid vertroost: "... *Ik heb U (haar) in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds voor Mij*" (Jesaja 49 vers 16b). Ik dacht, dan heeft ze niet veel aanvallen van de vorst der duisternis meer te wachten.

Nadat ze weer een tijd gezwegen had, riep ze me en zei: "Nu weet ik, ... *dat zo het aardse huis dezès tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen*; (2 Korinthe 5 vers 1) en ik weet dat als de wormen, *na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Denwelken ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot*" (Job 26 en 27).

Ik vroeg haar: "Ben je daarvan nu bewust?"

"Ja," antwoordde ze mij:

*Eenmaal sprak God tot mij een woord.
Tot tweemaal toe heb ik 't gehoord.*

Daarna kwam de dokter, die schrok van haar toestand. Toen ze hem zag, vroeg zij: "Wat denkt u mijnheer?"

Waarop hij haar antwoordde, dat het wel eens spoedig gedaan kon zijn en hij vertrok.

Sterven

"Nu, Heere Jezus", zei ze, "Nu moet u het Zelf weten. Ik ben er niets van geschrokken, maar wil nu eerst afscheid nemen."

Daarop begon ze eerst met haar vader, hem hartelijk bedankende voor de genoten weldaden tegenover haar opstandigheid.

Ze vroeg hem tweemaal of hij haar dit vergeven wilde, waarop ze hem de hand en mond toestak, om hem de laatste afscheidskus te geven. "En u hetzelfde moeder, ik wens dat de Heere u sterken zal als ik er niet meer ben."

Toen sprak ze haar zus (Maartje, 14 jaar) aan en vroeg haar of ze de geschillen die ze wel eens hadden, haar vergeven wilde. Zij had het haar al van harte vergeven.

Toen begon haar zus zo te schreien, dat ze geen antwoord kon geven.

Hierop antwoordde ze: "Schrei toch niet over mij, maar neem een voorbeeld aan me en o moeder, ik wenste zo graag dat mijn zuster en ons hele huisgezin samen in het Vaderland daar boven mocht aanlanden."

Een buurvrouw vermaande en waarschuwde ze dat ze zo blijvende voor eeuwig verloren zou gaan. Ze zei:

*"Die sterven leert in 't stervensuur,
Die valt het sterven bitter zuur."*

Tot een vriend sprak ze bij haar afscheid: "Nu, ik weet dat je een helder oordeel bezit, dat heb ik ook gehad zoals je weet, maar ik zou er mee voor eeuwig verloren gegaan zijn, indien God de sloten van mijn hart niet opengebroken had."

Toen ze van haar vriendin afscheid nam en haar gewaarschuwd had, zei ze: "Zeg tegen je grootmoeder, (die een oude vrome vrouw was en ook op sterven lag) dat als ik me niet bedrieg, ik spoedig bij haar boven wens te zijn."

Zo nam ze blijmoedig van allen afscheid, waar iedereen verwonderd over was. Omdat ik vroeger bij die waarheid bepaald was: *"Ik ben het Verstand, Mijne is de Sterkte,"* (Spreeken 8 vers 14b) werd voor mij dit nu duidelijk bevestigd.

Daarna was ze zo verschrikkelijk afgemat, dat ze geen woord meer spreken kon.

's Middags kwamen er nog vromen, maar daar kon ze niets tegen zeggen. Eén van hen vroeg of haar vooruitzicht goed was, wat ze met "ja" beantwoordde.

's Avonds liet ze twee verzen uit Psalm 68 zingen, waarna de koorts hoger werd en de benauwdheden toenamen.

's Nachts om twaalf uur dachten we dat het sterven dichtbij was. Dit dacht ze zelf ook en ze wenkte mij met de hand en zei: "Zingen!" Ik vroeg haar wat er gezongen moest worden.

Ze stamelde:

"Maar (blij vooruitzicht dat mij streelt!)

Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,

U in gerechtigheid aanschouwen,

Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld." Psalm 17 vers 8

Toen dat gezongen was, wenkte ze weer met de hand en omdat ze dacht heen te gaan liet ze een afscheidsgroet aanheffen: *"Dat 's Heeren zegen op u daal!"* Psalm 134 vers 3

Zo bleef ze een half uur in die toestand liggen. Toen was ze niet tevreden, omdat de Heere haar nog niet kwam afhalen. Ze was echter zo afgemat, dat we haar stil lieten liggen.

Wel vier keer stak ze mij haar hand toe om te weten of haar polsslag nog niet wegging, zo verlangde ze om heen te mogen gaan. Ze riep: "Wel Heere, kunt U mij dan nòg niet wegnemen?"

Ik zei haar dat ze moest leren wachten, want dat ze de raad des Heeren moest uitdienen en dat ik bedroefd was dat ze het met die raad Gods niet eens was.

Ze zei toen: "Nu Heere, als het niet anders kan." Toen zweeg ze er een tijd over.

Toen 's morgens die oude vriend weer kwam, vroeg ze of hij eens wilde bidden, "of de Heere haar wilde afhalen".

"Ik ben nog niet voldaan," zei hij, omdat hij haar nog van geen dankbaarheid had horen spreken. Omdat hij daar ook wat van het hemelse doormengde, was het voor haar niet goed te begrijpen. Maar toen ze hem van het hemelse hoorde spreken, zei ze: "Daar ben ik al tweemaal in opgetrokken geweest, maar u weet dat ik dat niet uitspreken kan."

Korte tijd daarna kwam de dominee (ds. J. H. Vos) tegen wie ik vertelde dat ze maar steeds naar haar sterven uitzag. Hierna vroeg hij haar of dit uit de ellende van haar lichaam voortkwam. Ze zei: "O nee, maar om God volmaakt te danken, want ik kan hier niet meer bidden of danken en ook niet geregeld denken."

Hij vroeg haar verder, of ze niets meer met haar schuld te doen had. "Niets", zei ze "maar als ik aan mijn schuld denk, dan roep ik: Heere Jezus, over zoveel en zulke grote zonden."

Dus zag ze nu met haar schuld in het wonder van Gods vrije genade; en ik had niets te zeggen, maar zonk in verwondering weg, dat de Heere haar in zó een kort ogenblik, zo'n heldere doorleiding schonk.

Ik kan zelf niet zeggen hoe ik innerlijk was, maar wel weet ik dat er een ondragelijke last van mijn schouders afviel, zodat het mij ook was of ik in de ruimte gezet werd.

In de voormiddag was ze weer zo afgemat, dat ze bijna geen woord sprak. 's Middags zei ze tot mij: "Ik ben niet in mijn schik, dat ik niet zo levendig ben." Ik zei: "Ja m'n kind, je moet in dit ogenblik toch nog leren hoe afhankelijk je bent en mocht je maar vluchten tot Hem." Hierop keek ze mij aan en zei: "Dat geloof ik wel, want dáár is het in gelegen."

Toen was ik het er toch niet mee eens, dat ze al weggenomen werd. Ik zei: "Ga je nu heen, nu we wat aan elkaar zouden krijgen?"

Ook zei ik: "Maar Heere, het is tóch Uw welbehagen." Het staat de Heere vrij, of Hij een ziel in zijn eerste vruchten thuis wil halen, of dat ze nog een tijd rond moet dwalen.

Na die tijd sprak ze niet veel meer, daar ze erg verzwakte en de benauwdheden sterk toenamen.

Ze hield veel van bidden en zingen en omdat ze zelf niet naar haar voldoening Gods lof vermelden kon, wilde ze het toch door anderen gedaan hebben.

Dit is geen vreemde zaak, want die de penning verloren was, riep ook de burens om God groot te maken.

Op woensdagmorgen was ze erg benauwd. Toen riep ze: "Och lieve Heere Jezus, komt U mij nog niet halen?"

Ik vroeg haar: "Komt dat weer daaruit voort, dat je zelf de Heere wilt danken?" Ze antwoordde eenvoudig: "Nee, nu komt het bij mij uit de benauwdheid voort."

's Morgens vroeg ze: "Moeder, is het mijn borst of mijn keel?"

Hierop antwoordde ik haar: "Het is je borst." Ze zei toen: "Dan heb ik m'n zin, want dan ga ik gauw naar huis."

"Heb je dan zo'n ruim overzicht?" vroeg ik haar. "O ja," zei ze. "Ben je dan zo los van je ouders?" vroeg m'n buurvrouw. Ze zag me blijmoedig aan en zei: "Wel nu, zo is het toch goed?" Ik zei: "Wel ja m'n kind," want ik was overstelpt van blijdschap.

Op dat ogenblik was haar vader opgestaan, zodat ik een half uur zou gaan rusten, wat ik dan ook deed.

Spoedig zei ze: "Roep moeder, ik moet haar zien want het zal nu niet lang meer duren." Terwijl ze dit deden en ik opstond kwam mij in gedachten, dat haar einde daar spoedig zou zijn. Toen ik bij haar kwam, zag en gevoelde ik dat het einde naderde. Toen was het alsof mijn vlees vaneen gescheurd werd.

"Mijn hoofd, moeder," zei ze en op dat ogenblik merkte ik dat haar verstand in de war was.

"Hoger," riep ze toen, want haar borst begon te breken. Maar met haar twee laatste snikken stak ze mij nog haar hand toe.

Zo ontsliep ze zacht en zalig in de Heere op 12 augustus 1868, op de leeftijd van zeventien jaar en acht maanden.

Toen ze ontsliep, zag ik haar met blijdschap weggaan, met die gedachten: "Nu m'n kind, als mijn stof met uw stof verzameld zal zijn, zullen wij met al Gods keurlingen, het lied van overwinning aanheffen: *"Het Lam Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte en eer, en heerlijkheid, en dankzegging. En hebt ons Gode gekocht met Uw bloed..."* (Openbaring 5).

Slot van de brief van haar moeder

O, lieve kinderen van God, de Heere kan ons geen groter, geen onwaardeerbaarder weldaad schenken, dan dat Hij onze kinderen in genade aanziet.

In die zeven maanden heb ik wel honderd keer uitgeroepen: "Gelovige ouders, hoe maakt u het als u onbekeerde kinderen naar het graf moet zien dragen en de Heere u in de deugd van Zijn rechtvaardigheid niet doet wegzinken?"

Ik kon het David goed gewonnen geven, dat hij uitriep: "... *mijn zoon Absalom! Och, dat ik, ik voor u gestorven ware*" (2 Samuël 18 vers 33).

Maar ik heb ook geleerd, dat als wij in ware behoefte met ons zaad voor God zullen komen, wij er door een hogere Hand moeten ingeleid worden.

Ik ben er door de duivel wel eens zo mee aangevallen, dat als ik bekeerd was, ik dan met de toestand van mijn kinderen voor de eeuwigheid meer te doen moest hebben. Ik heb het hem dan dikwijls gewonnen gegeven, maar heb nu geleerd dat de Heere van alles de eerste moet zijn.

Wees ook niet te haastig in uw oordeel of het wel waar zou kunnen zijn, in zo een korte tijd een krachtadige bekering, na zo lang in de zonde doorgebracht te hebben.

Ik vraag u op uw geweten af, "of u in uw zonden en ellenden door de Heere staande gehouden en bekeerd bent, of om uw deugden waardiger was, toen Hij naar u omzag."

U zult met mij moeten bekennen: "Nee, het was alleen de vrije genade Gods, om de aangebrachte gerechtigheid van de Heere Jezus Christus."

En als u op het eerste woord van vrijspraak door het geloof aan uw hart gevoeld en ondervonden, door de dood zou weggenomen zijn, zou u dan de eeuwige gelukzaligheid niet ingegaan zijn?

Dat kunt u niet ontkennen en daarom benijdt het hen dan niet, die in de eerste vruchten worden weggenomen. Men ziet meestal dat zij met de meeste vergenoeging heengaan, want zij worden in de eerste blijdschap weggenomen. Raak dan het welbehagen des Heeren niet aan, want u bezondigt u daarmee.

Kinderen van God of predikanten, handel ook oprecht bij ziek- of sterfbedden. Dring niet zo aan met die voorwerpelijke of medewerkende genade, want wij bezitten in onszelf beslist niets waardoor wij de Heere kunnen bewegen. Nee, u krenkt er de deugden Gods verschrikkelijk mee. U maakt van de Heere Jezus een halve Zaligmaker en haalt het ongenoegen Gods over u en ook van de ware kerk.

Maar houdt ze de verschrikkelijke verwachting en de vruchtgevolgen van de zonde voor. Onderwijs ze dat ze uit zichzelf niets bezitten om aan de eis van wet en evangelie te kunnen voldoen. Zoek ze met een biddend gemoed, dit toe te lichten en vraag of het de Heere behagen mocht ze door Zijn Geest de schuld te doen zien, opdat ze uit ware behoefte door de nood gedreven, tot de Heere Jezus mochten vluchten. Om uit Zijn zoen-offerande als Middelaar, door de vrije genade des Heeren, het recht tot het leven terug te mogen krijgen wat ze in het paradijs verloren hebben.

Nu vriend, ik heb u naar het licht dat God me geschonken heeft, de in- en doorleiding meegedeeld die de Heere met Zijn kinderen houdt in de weg der zaligheid.

Ook de herinnering aan het overlijden van mijn dochter en dat er in het besluit des Heeren niets in de weg staat om een zondaar te bekeren en genade te schenken.

Ik wens dat de Heere het aan uw ziel zal zegenen. Amen

Kerkelijke achtergrond familie van Rhijn

Vanaf 1834 gingen er een aantal leden uit Katwijk naar de kerk in Noordwijk aan Zee, waar ds. Cors Noorduyn predikant was in de Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis.

Begin 1838 werd er in Katwijk een Christelijke Afscheiden Gemeente opgericht.

De eerste ouderling was Nicolaas Haasnoot en de eerste diaken Jacob Willem Pronk. Ze zijn door ds. A. Brummelkamp in hun ambt bevestigd. Beiden waren lid geweest van de gemeente van Cors. Noorduyn.

Van 1848 tot 1857 werd door ouderling Haasnoot in de gemeente 'geoefend'. Toen hij ademhalingsmoeilijkheden kreeg, is hij hiermee opgehouden. Een jaar later, op 25 januari 1868 is ouderling Haasnoot reeds overleden.

Het is niet uitgesloten dat de ouders van Leuntje van Rhijn, IJsbrand van Rhijn en zijn vrouw Geertje Varkevisser altijd nog naar de Kruisgemeente te Noordwijk gingen.

Ze waren met de leer die door H. P. Scholte en sommige anderen uit de Christelijke Afscheiden Gemeenten gebracht werd, niet in alles verenigd. Ze zijn dan ook pas in 1859 lid geworden in Katwijk.

De vader van Leuntje werd geboren op 26 april 1822 en haar moeder op 20 februari 1823. Nadat ze getrouwd waren, zijn er elf kinderen geboren, waarvan Leuntje het vierde kind was.

De twee oudere broertjes en het zusje hebben maar enkele maanden geleefd. Van de elf kinderen zijn er maar vier overgebleven.

Na haar overlijden is er op 11 januari 1869 nog een kind geboren dat ook maar anderhalf jaar oud geworden is.

Ruim twee jaar daarna is IJsbrand van Rhijn overleden, op 12 augustus 1872. Hij was vijftig jaar oud.

Zijn vrouw Geertje heeft toen met haar kinderen het werk van haar man voortgezet, om zo in de levensbehoeften te voorzien. Zij is overleden op 22 maart 1898, vijfenzeventig jaar oud.

Geertje schreef een uitvoerige brief over het sterven van haar zeventienjarige dochter Leuntje.

2. Lena Paulina Lampers, 1867-1880

Een vijand van God

Lena werd geboren op 2 april 1867, in het buurtschap Klingelbeek, tussen Arnhem en Oosterbeek. Haar ouders waren Jan Lampers en Adriana Cornelia Bosselaar.

De Heere heeft de wonderen van Zijn genade, die Hij aan haar bewezen heeft, tot een gedachtenis gemaakt.

Bij haar geboorte leek het erop dat ze niet levensvatbaar was. Omdat er al drie kinderen dood geboren waren in het gezin, dachten de ouders dat het weer niet goed zou gaan. Boven verwachting werd ze echter levend geboren.

Het jaar vóór haar geboorte woedde ook in Arnhem een vreselijke ziekte, namelijk de cholera, wat vooral in de grote steden regelmatig uitbrak. In dit jaar eiste het 428 mensenlevens in Arnhem. Echter waren er in het gezin Lampers geen slachtoffers te betreuren.

Al vroeg kwam bij het opgroeien in haar leven uit, wat van het mensenhart gezegd wordt: *"Want het gedichtsel van des mensen hart is boos, van zijn jeugd aan"* (Genesis 8 vers 21b).

Ze was nog maar vier jaar toen dit al zo duidelijk uitkwam, zodat haar ouders bedroefd tegen elkaar zeiden: "Als dit zo moet doorgaan met Lena, dan kan ze voor ons, in plaats van tot oudervreugde tot oudersmart worden."

Eerst op de kleuterschool en daarna op de lagere school, moesten de ouders, tot hun verdriet, dikwijls klachten aanhoren van dit stoute kind. Het leren deed haar dan ook bijna niets.

Ook later op de catechisatie en op de naaischool, overal was Lena een beweeglijk en ongehoorzaam kind.

Een ernstige ziekte

Ze was twaalf jaar (februari 1880) toen ze de scholen niet meer kon bezoeken. Wat al langer bekend was, zette nu door, Lena leed aan een ernstige bloedarmoede.

Ze was verdrietig en boos, omdat ze niet kon doen wat ze graag wilde. Het was ook merkbaar dat ze met vijandschap tegen de Heere bezet was. (Dit heeft ze later voor God en mensen beleden).

Veertien dagen voor de Heere haar aan haar verloren toestand ontdekte en ook haar ziel gered heeft, was haar vader diep bedroefd over de toestand van zijn dochtertje. Hij zag steeds hoe vijandig en afkerig ze was.

Toen hij op een dag uit Arnhem op weg naar huis was, gevoelde hij dat ze samen hun enige dochtertje niet konden missen.

Vooraf dat ze zó zou moeten sterven, zoals ze geboren was. Hierover begon hij te zuchten tot de Heere, dat Hij toch machtig was om hun kind te bekeren. Ja, om ze te stellen 'tot een naam en teken dat niet uitgeroeid zou worden'!

Deze ellendige riep

Tijdens dit roepen tot de Heere kwam het hem levendig voor de geest, dat er niet één zou achterblijven van allen die de Heere toebehoren. Hierdoor was Lampers zo blij, dat hij meende te zullen zien, dat hun kind bekeerd zou worden en dat de Heere daardoor geroemd en geprezen zou worden.

De droom van Jakob kwam hem voor de geest, wat Jakob zag en hoorde en waar hij van zei: *"Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels"* (Genesis 18 vers 17b).

Toen hij weer thuis was, kwam echter het tegenovergestelde uit. Vooral toen hij enkele woorden van vermaning tot Lena sprak, was ze erg afkerig. Van alles wat hij zoëven meegemaakt had, meende hij door eigenliefde misleid te zijn geworden. Door dit alles bleef hij het overige van die week ontzettend bezwaard.

De ziekte van Lena werd ernstiger, maar haar vijandschap werd nog groter. Het was nu voor de ouders uiterst bang.

In deze toestand ging Lampers 's zondagsmorgen naar de kerk. Hun predikant ds. K. Kleinendorst preekte in de kerk aan de Bakkerstraat over de onvergetelijke nacht die Jacob te Bethel doorleefde, met betrekking tot het gezicht op die ladder.

De punten waren: 1e Wat Jacob zag

2e Wat Jacob hoorde

3e De vervulling in Christus

De preek kwam er op neer dat Christus de Weg, de Waarheid en het Leven is. Zondaren, hoe boos en vijandig, kunnen door Hem weer in de gunst en de gemeenschap met God hersteld worden.

Door deze preek werd de hoop van vader Lampers, met betrekking tot zijn kind, weer verlevendigd.

Uiterst zwak

De volgende woensdag (26 maart), zat Lena uiterst zwak weer aan de tafel, maar aan de ontevredenheid op haar gezicht was te zien wat in haar omging.

's Middags vroeg ze of ze weer naar bed mocht. Ze werd daarom naar bed gedragen omdat ze door zwakheid zelf niet meer kon lopen. Ze draaide haar gezicht naar de muur, zonder nog één woord te zeggen. Iets vragen durfden haar ouders haast niet, omdat ze bang waren voor de reactie.

Diezelfde middag kwam dominee Kleinendorst haar opzoeken. Intussen wenkte Lena de werkster dat die zo dicht mogelijk bij haar was, zodat ze de dominee niet zag of hoorde.

Daarna kwam er nog een vrouw naar Lena kijken. Ze vroeg haar: "Lena, als je nu zo in deze benauwdheid sterft, waar gaat het dan naar toe?" Ook nu antwoordde ze niets.

Als God werkt

Daarna kwam er verandering. Korte tijd daarna begon ze aanhoudend te huilen. Dit vonden de ouders vreemd, omdat ze niets anders gewoon waren dan boosheid of verkeerdheid.

Haar moeder vroeg wat er scheelde. Ze bleef echter aanhoudend huilen en op het vragen naar de oorzaak gaf ze geen antwoord.

Toen werd haar vader erbij geroepen, die ook vroeg: "Lena, kind, waarom huil je zo?" Maar hij kreeg ook geen antwoord. Toen zij blééf aanhouden, kon haar vader het ook niet meer langer aanzien en zei: "Lena, wat is er toch? Och, m'n kind zeg het je vader maar." Hij bleef nu aanhouden, om toch te weten te komen wat de oorzaak was.

Uiteindelijk riep ze met een huilende stem: "O vader, ik heb zoveel zonden, ik heb zoveel kwaad gedaan." Haar vader vroeg toen, tegen wie ze dan zoveel kwaad gedaan had. Ze antwoordde hierop: "Tegen de Heere, tegen u en tegen moeder en nu moet ik sterven en voor eeuwig verloren gaan."

Nu stonden de ouders verslagen bij het bed. Nog steeds bleef ze huilen en met haar gezicht naar de muur afgewend liggen, met de gedachte zó te zullen sterven.

In de angsten die haar hadden aangegrepen, riep ze: "O vader, bid toch voor mij en laat ook de dominee roepen; maar mijn zonden die ik zie en gevoel zijn zo groot dat ze niet vergeven kunnen worden."

Haar vader zei toen: "O kind, al zou je de zonden van de hele wereld hebben, er zou nóg ontkoming voor je zijn. In Christus heeft de Heere de weg voor de grootste der zondaren geopend, als ze maar met hun zonden tot Hem de toevlucht nemen."

Ondanks dit zeggen bleef het bij haar zeker dat er nog nooit iemand geweest was die zoveel zonden gedaan had als zij, hoewel haar vader zei: "Lena, ik ben ook een groot zondaar en toch mag ik geloven dat de Heere mij genade heeft geschonken."

Toch bleef ze steeds huilen en met een innerlijk smartgevoel riep ze: "Nee, nee vader, zoals ik is er op de aarde geen ander."

"Heere" riep ze: "Och Heere, bekeer mij toch, ik kan zo niet sterven zoals ik geboren ben."

Korte tijd hierna kwam de buurvrouw, die regelmatig kwam kijken. Tegen haar zei ze ook dat er nooit zo'n grote zondares op de aarde geweest was. De buurvrouw antwoordde haar, dat er zo'n grote zondares niet kan zijn, of er was bij God vergeving, wanneer de zonden maar in waarheid, met berouw en droefheid voor de Heere werden beleden.

Met verwondering riep Lena toen uit: "Wel buurvrouw, zou de Heere dat nóg kunnen doen?" De buurvrouw antwoordde hierop, dat de Heere het niet alleen kán, maar dat Hij het ook wil doen. Daarna werd ze een ogenblik stil en het leek enige verademing te geven.

Daarna kwam de dominee weer binnen en vroeg naar de reden waarom hij geroepen was en wat de reden van haar angst kon zijn. Lena gaf dezelfde antwoorden als zoëven, namelijk dat ze verloren was. De dominee mocht ze wijzen op de Weg waardoor het nog mogelijk is, dat verloren mensen nog behouden kunnen worden. Hij sprak er met haar over, wie de Heere Jezus was, wat Hij deed en nog doet om verloren mensen te behouden.

Nood en uitkomst

Twee dagen en twee nachten bleef Lena in het gezicht van haar verloren staat. Haar ziele-angsten waren soms zo groot, dat het huis voor haar te eng was.

Het was 10 april toen ze weer in hevige angst en droefheid was. Haar vader, die dit nauwkeurig volgde, vroeg toen: "Lena, denk je nog dat je zonden te groot zijn, dat de Heere ze zou kunnen vergeven?" "O vader, ik ben zo bedroefd dat ik van u en moeder weg moet, want ik ben zo vast aan u en moeder verbonden, zodat ik van u losgemaakt moet worden," zei Lena.

Haar vader zei: "Ja kind, dat is waar, maar er staat ook geschreven: *Er is niemand, die verlaten heeft huis of broeders of zusters of vader of moeder of vrouw of kinderen*"

(Markus 10 vers 29).

Daarna kwam er weer bezoek, onder wie dominee Kleinendorst. Toen hij vroeg hoe het met haar ging, antwoordde ze met een droevige stem, dat ze zo vast aan haar vader en moeder verbonden was en hun straks zal moeten missen. Hij vroeg haar verder hoe het met haar zielstoestand was, waarop ze antwoordde als een bekommerde en verslagene van hart. Overeenkomstig haar toestand sprak de dominee met haar en hij zocht haar raad te geven. Daarna vroeg hij, om nog met haar te bidden, wat ze met een hartelijk "ja dominee" beantwoordde.

Tijdens het gebed haalde de leraar aan dat Christus zondaren redt en zalig maakt en dat hier een zondares lag, die gered moest worden, omdat zij zó niet kon sterven. Hierop begon Lena weer hartroerend te huilen.

Enige tijd nadat de dominee vertrokken was, ging ze heel stil liggen. Daarna riep ze heel onverwachts haar moeder, die dikwijls in een ander vertrek was, omdat ze alles moeilijk kon verwerken door zwakke zenuwen en een heel zwak lichaam.

Hij is gekomen!

Lena riep: "Moeder, kom eens bij me." Haar moeder kwam en vroeg: "Wat is er m'n kind?"

Ze zei: "O moeder, nu geloof ik dat de Heere in mijn hart gekomen is, het is nu zo gemakkelijk en zo wonderlijk, dat ik nu wel wil sterven en dan mag u niet verdrietig zijn."

"Maar Lena," vroeg haar moeder "hoe is het dan nu zo gemakkelijk geworden?"

Haar moeder vroeg dit omdat ze opgemerkt had dat Lena onder het gebed van de dominee zo buitengewoon ontroerde. "O moeder," riep ze verblijd uit "de Heere is tot mij ingekomen."

Daarna is de zwakheid van haar lichaam sterk toegenomen, dat het erop leek dat haar einde dichtbij was.

Dit duurde tot 1 mei, toen iemand haar vroeg of ze nog kon geloven dat de Heere tot haar was ingekomen. Hierop antwoordde ze: "Soms geloof ik dat wel, maar ik ben ook wel eens bang of het wel waar geweest is."

Verder was haar lichamelijke benauwdheid zo ernstig, dat ze die dag weinig kon zeggen. 's Middags kwam ouderling de Bruijn om te kijken hoe het met Lena was. Op zijn vragen antwoordde ze, dat ze zo aan haar vader en moeder verbonden was. Verder zei ze te geloven dat ze moest sterven en vroeg aan de ouderling of hij de Heere wilde vragen, of Hij haar los wilde maken van haar ouders. De ouderling voldeed aan haar verzoek.

Nadat De Bruijn was weggegaan, was Lena zó zwak dat ze niet kon verdragen dat er door de kamer werd gelopen en zelfs de klok stilgezet moest worden omdat ze het tikken niet kon verdragen.

Toen het die nacht 1 uur was, leek het erop dat het de laatste nacht zou zijn.

De volgende zondag kwam de buurvrouw nog even binnen, voordat ze naar de kerk ging, om te zien of Lena nog leefde. Bij het binnenkomen had het meisje het zo benauwd, dat ze wel elk ogenblik kon sterven. Het was ongeveer twaalf uur toen ze weer wat bijkwam.

Bestreden

Nadat ze enige tijd rustig geweest was, kwam de satan om het werk Gods in haar te bestrijden. Zó bang was ze nog nooit geweest. Hij maakte haar wijs dat het bedrog bij haar was, omdat het alleen maar het werk van haar geweten was. Het was op haar gezicht te lezen, dat ze met hevige ziele-angsten te worstelen had.

Haar ouders stonden bij haar bed en zagen dat hun kind zó aangevallen werd, maar hadden wel het voorrecht te mogen ervaren met de dichter van Psalm 34 vers 3:

*Zij sloegen 't oog op God;
En liepen als een stroom Hem aan;
Hij liet hen nimmer schaamrood staan;
En wendde straks hun lot.*

De Heere kwam ook hier genadig in te voorzien, zodat de angsten van haar ziel en lichaam weggenomen werden en dat Lena heel rustig werd; maar ze sprak niet.

De buurvrouw kwam weer even kijken en vroeg zachtjes aan haar: "Lena, doet de Heere je geen onrecht als Hij je zo laat lijden?" Verbaasd keek Lena haar aan en zei: "Maar buurvrouw, zou de Heere mij onrecht aandoen? Nee, de Heere is rechtvaardig en ik zal mijn mond niet opendoen. Het zijn mijn zonden waar ik de bittere gevolgen van moet ondervinden."

Zonder verder iets te zeggen liep de buurvrouw naar het andere vertrek waar haar ouders waren en zei tot hen: "Wat spreekt Lena toch verblijdend, zo'n heerlijke taal." Daarna kwamen ze met zijn drieën weer bij de zieke. Toen zei Lena: "O vader, de Heere heeft mij een ander hart gegeven, nu gevoel ik dat ik Hem lief heb." "Is dat waar, m'n kind?" zei haar vader. "Ja volkomen, vader" zei ze en ze werd zo verblijd dat ze er op aandrang om te zingen uit Psalm 25 vers 6:

*Wie heeft lust den HEER' te vrezen,
't Allerhoogst' en eeuwig goed?
God zal Zelf zijn Leidsman wezen;
Leren, hoe hij wand'len moet.
't Goed, dat nimmermeer vergaat,
Zal hij ongestoord verwerven,
En zijn Godegeheiligd zaad
Zal 't gezegend aard'rijk erven.*

Haar zwakke kinderstem werd boven de andere stemmen gehoord.

Het leek of haar jeugd vernieuwd werd, gelijk een arend. Daarna moest Psalm 100 vers 3 gezongen worden:

*Gaat tot Zijn poorten in met lof,
Met lofzang in Zijn heilig hof;
Looft Hem aldaar met hart en stem;
Prijst Zijnen Naam; verheerlijkt Hem.*

Nieuwe wijn

Toen ze klaar waren met het zingen, dacht haar vader en ook de anderen die erbij waren, dat Lena wel erg moe was. Daarom dacht hij haar met verdunde wijn wat te versterken. Toen hij dit klaar maakte, dacht hij dat zijn dochttertje binnenkort van de 'nieuwe wijn' in de hemel zou mogen drinken. Toen hij hiermee bij haar kwam, weigerde ze dit en zei: "Nee vader, ik moet geen wijn hebben; straks zal ik van de nieuwe wijn drinken, in het koninkrijk der hemelen."

Wat er nu met het meisje gebeurd was, was voor de ouders zo duidelijk, dat ze elkaar toeriepen: "*Dit is van den HEERE geschied, en het is wonderlijk in onze ogen*" (Psalm 118 vers 23). Hoe zwak Lena ook was, het was niet mogelijk om nu te zwijgen. De zieleblijdschap was nu op haar gezicht te lezen. O, wat een wonder als 'het koren de jongelingen en de most de jonkvrouwen sprekende maakt'. Verschillende verzen moesten steeds gezongen worden en haar zwakke stem klonk er bovenuit.

Daarna kwam de dokter binnen, die eerst niet zoveel zei, maar later vroeg hoe het met de zieke ging. "Goed dokter," riep ze met een blij gezicht "Ik moet nu geen medicijnen meer, ik heb een andere Medicijnmeester in de hemel. Dit is de Heere Jezus Christus, Die in al mijn zielenoden en lichaamsellenden zal voorzien." De dokter kon hierop alleen

maar zeggen: "Zo kind." Lena vervolgde: "Ja dokter, we moeten allen bekeerd worden, anders moeten we verloren gaan." De dokter antwoordde: "Ja kind, dat zal wel zo zijn."

Het overige van de dag werd op dezelfde manier doorgebracht, door de Heere te prijzen, uit Psalm 118 vers 15: "*In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils; De rechterhand des HEEREN doet krachtige daden.*"

De vorige dag was ze zo zwak, dat ze het slaan van de klok niet kon verdragen, maar toen de Heere haar banden losmaakte en haar ziel van de dood redde, toen zong ze boven allen uit.

Tot diep in de nacht waren ze met zeventien personen getuige, om des Heeren lof te verkondigen.

Die nacht heeft ze nog wat mogen rusten, maar met het wakker worden 's morgens had ze nog zo'n vrede en blijdschap, dat ze direct haar psalmboekje nam en vroeg om met haar te zingen Psalm 104 vers 17:

*Ik zal, zolang ik 't levenslicht geniet,
Gods mogendheid verheffen in mijn lied;
Ik zal mijn God met lofgezangen eren,
Terwijl ik nog op aarde mag verkeren.
Mijn aandacht zal op Hem gevestigd staan,
En met vermaak Zijn grootheid gadeslaan;
Ik zal mij in den God mijns heil verblijden,
En dag op dag, aan Hem mijn psalmen wijden.*

Na het zingen vermaande ze met alle ernst haar enige broer, wat het zal zijn zo hij onbekeerd bleef voortgaan.

Listen van satan en daaruit verlost

Maar het bleef geen zangtijd voor Lena, want de vijand bleef ook niet achter. Tot grote schrik van haar ouders en vrienden die bij haar waren, kwam ze in een toestand dat het er op leek, dat ze haar verstand zou verliezen.

Maar de Heere kwam hierin genadig te voorzien, dat ze haar verstand weer terug kreeg. Daarna was ze erg bedroefd dat de vijand haar zo gekweld had. Daarom begon ze direct te bidden of de Heere haar toch wilde bewaren van zulke aanvallen en kwellingen van de vijand.

Daarna kreeg Lena een zalige toestand te doorleven, over wat haar te wachten stond en waarin zij binnenkort zou mogen delen. Uit de volheid van haar hart begon ze hiervan te zingen, zonder dat ze hier voordien over gehoord of gelezen had:

*"O, wat zal dat zalig wezen,
Straks de Hemel in te gaan.
O, wat zal dat zalig wezen,
Voor die troon van God te staan.*

*O, wat zal dat zalig wezen,
Als de ziel naar boven gaat,
't Godsgejuich zal eeuwig wezen,*

Zoals er geschreven staat.

*O, wat zal dat zalig wezen
Aan de tafel van Gods Zoon;
Wat zal 't zoete spijs wezen
Bij het Lam in Zijnen troon!*

*En wat zullen 'd engelen juichen,
Over zó een zondig kind;
Daar zal 't eeuwig juichen wezen
Dat God zó een heeft bemind.*

*Moet ik hier een weinig lijden,
'k Zal mijn mond niet opendoen;
'k mag mij steeds in Hem verblijden,
Voor dat grote ziels-rantsoen.*

*O, wat zal dat zalig wezen,
In de zalen van Gods Zoon,
Hoe wonder zal dit prijzen wezen
Voor die zalige hemeltrou.*

*O, wat zal dat zalig wezen,
't Zal áltijd loven, loven zijn;
Daar zal nooit geen kwelling wezen,
Ook geen vrees of smart, noch pijn.*

*O, wat zal dat zalig wezen
In die zalige hemelstad,
En daar zo verlost te wezen
Erven daar, die grote schat!*

*O, wat zal dat zalig wezen,
Daar te delen 't heilrijk lot,
Dan zal 'k boven alles wezen,
Dan ben 'k bij die rijke God.*

*O, wat zal dat zalig wezen,
Aan die diamanten trou,
Dan ben 'k boven alle vreen,
Bij Jezus, Godes lieve Zoon!"*

Nadat Lena wat gerust had, kwam de kleermaker binnen met een pak voor haar vader. Hij kwam gelijk ook even bij Lena kijken. Zij had in de gaten waar de kleermaker mee kwam en zei gelijk tegen haar vader: "Vader, dat zult u aandoen op de dag van mijn begrafenis." Toen haar moeder dit hoorde begon ze te huilen. "Ach lieve moeder," zei Lena, "u moet niet bedroefd zijn als ik gestorven ben, als u mijn lege plaats ziet. U zult wel enkele dagen bedroefd zijn moeder, maar ik heb de Heere gevraagd of Hij u wil sterken en ik geloof dat Hij dit ook doen zal."

Verder liet ze op deze dag niet na, iedereen die bij haar kwam, te wijzen op de noodzakelijkheid van de bekering.

De volgende woensdagmorgen was ze om half 3 zalig gesteld en zó verlangend om te sterven, dat er een glans op haar gezicht lag. Vroeg in die morgen liet ze zingen Psalm 45 vers 7:

*"Straks leidt men haar in statie, uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot haren Koning;
Zo treedt zij voort met al den maagdenstoet,
Die haar verzelt, U vrolijk tegemoet,
Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voên, die afstraalt van haar wangen,
Tot zij, waar elk gewaagt van haren lof,
Ter bruiloft treên in 't koninklijke hof."*

Wat waren haar ouders blij en vooral ook haar vader met betrekking tot de belofte, die hij nu in zijn kind vervuld zag. Dat de Heere Zijn genade in zijn dochtertje zó groot maakte.

Maar wéér kwam er een geweldige strijd, zodat Lena de andere dag bijna zonder verstand was. Dit ging samen met vreselijke zenuwaandoeningen. De ouders waren hierdoor bang dat ze geheel verstandeloos zou worden. Deze strijd duurde drie uur achter elkaar.

Toen ze weer tot haarzelf kwam, was ze vreselijk moe door de inwendige benauwdheid en angsten, maar er kwam een ademtocht voor haar uit Psalm 38 vers 22:

*"HEER' ik voel mijn krachten wijken
En bezwijken;
Haast U tot mijn hulp, en red,
Red mij, Schutsheer, God der goden,
Troost in noden,
Grote Hoorder van 't gebed."*

Ze zei: "Ach, het zijn mijn zonden, waarvan ik de bitterheid nog moet ondervinden. De Heere is echter rechtvaardig."

Geen vader sloeg met groter mededogen

Donderdag 6 mei was Lena weer in een aangename zielsgestalte; het was juist Hemelvaartsdag. Ze lag maar te wachten tot de dood kwam. Ook moesten haar geliefkoosde versjes weer gezongen worden: Psalm 104 vers 17 en Psalm 45 vers 7.

De daarop volgende vrijdag vroeg ze aan haar ouders om een tafeltje bij haar bed, met potlood en papier, een lei en lak. Toen ze vroegen wat ze daar mee wilde doen, vroeg ze ook nog om het geld uit haar spaarpot. Ze zei hiervan, dat het na haar sterven aan de armen onder Gods volk uitgedeeld moest worden. Aan haar verzoek werd voldaan en op deze manier heeft ze haar uiterste wil beschreven. Ze heeft het geld in papier gedaan, het dicht gemaakt en de namen er op geschreven bij wie het bezorgd moest worden.

Daarna begon haar zwakheid toe te nemen, zodat ze van haar ouders maar afscheid wilde nemen. Ze zei ook bang te zijn dat ze bewusteloos zou worden. Dit afscheid was dan ook diep ingrijpend, ook voor de mensen die er toen bij waren.

Vanaf die tijd was ze af en toe buiten kennis. Na enkele dagen kreeg ze ook zenuw-angsten, zodat ze het soms in bed niet kon uithouden. Tijdens die angsten en hevige hartkloppingen zei ze: "Ik zal mijn mond niet opendoen, want de Heere is nog goed voor mij."

Op een keer was de benauwdheid zo hevig, dat haar vader haar begon te beklagen. Maar Lena zei: "Ach vader, u moet mij niet beklagen, de weg des Heeren met mij is toch goed, want ik moet de bitterheid van mijn zonden nog gevoelen. Ik zal tóch de Heere blijven prijzen zolang ik ademhaal."

Toen de benauwdheden weer weg waren heeft ze elf dagen achter elkaar niets gebruikt dan wat water met wijn en een koffiekoekje.

Medicijnen wilde ze beslist niet gebruiken. Als reden gaf ze hiervoor op, als ze nog wat zou mogen opknappen, dat het dan niet aan de medicijnen maar aan de Heere zou worden toegekend. In die elf dagen heeft ze veel gewaarschuwd. Aan iedereen die bij haar kwam vroeg ze of ze al bekeerd waren. Overeenkomstig hun antwoord sprak ze dan de mensen aan. Hoewel ze nog maar dertien jaar was, sprak ze als een geoefende vrouw.

Op een keer lag ze te bedenken wat het zou zijn als ze nog eens zou genezen van haar ziekte, wat de mensen dan wel van haar zouden zeggen, vooral haar vriendinnen, waar ze ook afscheid van genomen had. Ze zouden dan zeker zeggen dat ze zichzelf misleid had. Helaas merkte ze niet dat de vijand hier zijn hand in had. Ze bad ernstig tot de Heere, of Hij haar wilde bewaren en als ze nog zou genezen, of ze dan nooit meer de wereld zou ingaan.

Ze kreeg opnieuw te zien, wie ze in haar onbekeerde staat geweest was, wat een ellendig en zondig kind, maar dat God haar toch lief had, toen zij God steeds haatte. Hierdoor was ze zo beschaamd dat ze haar hand voor haar gezicht hield, dat ze het zó voor de Heere verdorven had.

Ook zag ze dat de Heere Jezus voor haar en al Zijn volk gestorven was en dat al haar zonden geworpen waren in een zee van eeuwige vergetelheid.

Aan een vriend heeft ze toen ook laten weten dat ze dacht nog ongeveer acht weken te zullen leven, om Gods werken te verkondigen en dat ze daarna zou sterven om de Heere volmaakt te verheerlijken in de hemel. Dit is ook zó uitgekomen!

Hebt gij Mij Lief?

Op 16 mei kwam er een vraag in haar gedachten, die de Heere Jezus ook aan Petrus deed: "... *hebt gij Mij lief?*" Zij mocht deze vraag, die driemaal geschiedde, ook beantwoorden met: "*Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet dat ik U lief heb.*" Ze geloofde vast, dat de Heere haar óók lief had, wat voor haar zo'n verwondering bracht, dat ze dit niet kon uitspreken, dat de Heere zo'n zondig kind, als zij was, lief had.

Ze had een sterke begeerte om bekeringsgeschiedenissen van kinderen te lezen; of het met hen ook gegaan was zoals bij haar. De zwakheid van haar lichaam liet dit meestal niet toe. Als ze dan weer iets kon doen, dan nam ze haar psalmboekje, wat haar dikwijls tot vertroosting was.

Toch kreeg ze regelmatig nog hevige bestrijdingen, of het werk in haar toch wel waarheid was. Dit vertelde ze uitvoerig aan twee vriendinnen van haar ouders.

Van 18 tot 25 mei heeft ze veel lichamelijke benauwdheid gehad, door buitengewone hartkloppingen, zodat het er op leek dat ze hier niet door kwam. Tijdens deze benauwdheden was ze veel in een biddende gestalte. Kwam er tussendoor enige verademing, dan was ze blij en zong met een zwakke stem de lof des Heeren:

*"O, wat een vreugd, o, wat een vreugd!
De Heere te zoeken in zijn jeugd."*

Haar verlangen naar de Heere, om Hem volmaakt te dienen en bij Hem te zijn, liet ze meestal blijken uit Psalm 42 vers 1:

*"'t Hijgend hert, der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar den HEER';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw huis Uw Naam verhogen?"*

Ook was haar vermaak in een versje uit 'Het bundeltje geestelijke gezangen', het pelgrimslied:

*"Daar is er Eén, Die wij beminnen
En Die beminnenswaardig is,
Die speelt ons altijd in de zinnen.
Zijn trouw en liefd' is ons gewis.*

*O, eeuwig zoet, daar wij op hopen,
Gij zijt het duizendmaal wel waard,
Dat wij het al om U verkopen,
Ach vaderland, zo schoon van aard."*

Ze mocht het volk des Heeren vertellen hoe goed de Heere voor haar was en dat Hij niet doet naar haar zonden en niet vergeldt naar haar ongerechtigheden.

In al haar lijden wilde ze beslist niet beklaagd worden. Op een keer was het moederhart zo aangedaan, dat ze zei: "Ach kind, wat heb je het toch benauwd gehad."

Maar haar antwoord was: "Moeder, dat moet u niet zeggen, want de Heere is zó goed voor mij."

Omdat haar moeder de tranen niet kon inhouden zei Lena: "O moeder, u moet mijn hart niet week maken, u moet niet zo huilen." Ze had meestal meer met de zwakheid van haar moeder te doen, dan met eigen ziekte.

De listen van de satan

Ze had nog altijd veel bestrijdingen en aanvallen van de vijand. Het gebeurde dan wel dat ze ogenblikken haar verstand kwijt was. Toen haar vader op zo'n ogenblik bij haar was, kende ze hem niet. Toen ze weer bijkwam en de vijand weg was, riep ze uit: "O vader, ik heb nog een andere Vader in de hemel, u kunt mij niet helpen, maar de Vader in de hemel Die kan mij uit alle noden en benauwdheden redden."

Toen ze dit zei, begon ze te bidden: "Ach lieve Vader, laat mij toch m'n verstand behouden." Hieruit werd begrepen dat ze bang was het te zullen verliezen. Op dat ogenblik omhelsde ze haar vader en zei: "O vader, ik heb u zo lief, maar de liefde tot m'n Vader in de hemel is veel zoeter."

Wanneer er zo'n tijd geweest was dat ze bang was haar verstand te zullen verliezen, na een hevige aanval van de vijand, gebeurde het dat ze in tranen uitbarstte en riep: "Lieve

Vader, rechtvaardige Vader, bewaar me toch, indien het in Uw raad kan bestaan dat ik niet krankzinnig word; maar Uw wil geschiede."

Hierna begon ze weer van de liefde Gods te spreken aan haar, onwaardige, bewezen.

Ook wilde ze graag de vroegere dominee eens spreken. Aan dat verzoek werd voldaan. (Dit moet ds. H.N. van der Vegt geweest zijn) Ze heeft met hem gesproken, maar heel kort, omdat ze door het geweld van de vijand wat verward was. Voordat de dominee wegging, deed hij een gebed, waarbij hij de uitdrukking deed 'dat de kop van de satan vermorzeld was'. Op het uitspreken hiervan was ze weer helder, maar dat duurde niet lang.

'Hunne taal, mijn hartetolk'

Op 28 mei kwam er een vrouw bij Lena, die al meerdere keren bij haar geweest was. Deze keer had ze echter wel een bijzondere trekking. Toen ze bij haar kwam, was Lena vermoeid en afgemat, zodat haar ouders het beter vonden niet naar haar bed te gaan. Toen Lena merkte dat er iemand was, riep ze: "Moeder, wie is daar?" Haar moeder noemde de naam van de vrouw, maar zei daarbij dat ze te zwak was om haar te ontmoeten. Hierop begon ze huilend te roepen: "Mag ze dan niet bij me komen, laat ze toch toe."

Toen ze bij elkaar kwamen was het net of haar geest verlevendigd werd, zó blij was ze. Toen die vrouw daar een korte tijd zat, vroeg Lena of ze de geboorte van de Heere Jezus ook wel eens gezien had. Ze riep uit: "O, het is net of ik in Bethlehems stal erbij geweest ben en dat ik de engelen van die geboorte heb horen zingen. De betrekking die ik op Jezus kreeg, is niet uit te spreken. Hebt u dat ook wel eens gezien?"

De vrouw antwoordde: "De omstandigheden kunnen heel verschillend zijn, maar alles wat we van Jezus zien is zo zoet en begeerlijk." Lena vervolgde: "Ik heb de Heere Jezus ook in de hof van Gethsémané gezien, hoe daar Zijn zweet tot grote druppels bloed werden en dat Hij klaagde: Mijn ziel is geheel bedroefd tot de dood toe." Die vrouw antwoordde daarop: "Ja kind, het heeft de Borg wat gekost, toen Hij de toorn Gods moest dragen, om doodschuldigen, van die toorn en de dood te verlossen." Lena vervolgde: "Ja, ik heb Hem zo vrijwillig naar Golgotha zien gaan en al de bespottingen heeft Hij verdragen. Ik zag dat ik Hem vroeger ook zo bespot had."

"Heb je Hem dan aan het kruis ook gezien?" vroeg de vrouw. Lena zei: "O, ik heb Hem aan het kruis zien hangen en ik geloofde dat ik met Hem in betrekking stond en dat Hij ook voor mij heeft uitgeroepen: Het is volbracht! Nu zit Hij aan de rechterhand van Zijn hemelse Vader. O, die dierbare Heere Jezus is nu verheerlijkt en wat zal ik Hem ook verheerlijken als ik bij Hem kom."

Het gesprek heeft bijna de hele middag geduurd, zonder onderbreking. Die vrouw, die ook veel ervaring had op weg naar de hemel, was verwonderd dat ze dit hoorde uit de mond van een dertienjarig kind.

O, wat is God toch vrij in Zijn bedeling! Er zijn er veel onder Zijn kinderen die doodbrakende blijven, door onweder voortgedreven, die ongetroost hun weg moeten gaan en die nooit dat ruime geloofsgezicht in Zijn geboorte, lijden, dood en verheerlijking krijgen, zoals Lena.

En dat voor zo'n onwaardige

Hierna volgde weer een matheid, zodat ze hierover klaagde. Lichamelijk was ze nu wel wat beter, maar ze was heel ontevreden over haar zielstoestand, door haar ongevoeligheid.

's Avonds veranderde het weer en werd ze onder het gesprek zo verlevendigd, dat ze verzocht te zingen van Psalm 27 vers 1:

*"God is mijn licht, mijn heil; wien zou ik vrezen?
Hij is de HEER' Die hulp verschaft in nood;
Mijn levenskracht; 'k heb niet vervaard te wezen;
Hij is 't, Die mij beveiligt voor den dood.
Wanneer de macht der bozen sloeg aan 't woên,
En aanrukt', om zich met mijn vlees te voên,
Stiet zelf dit rot, dat mij benauwt en haat,
Den voet, en viel; omdat het God verlaat."*

Na die tijd heeft ze die felle strijd niet meer zo gehad. Haar lichaam ging zelfs nog wat vooruit, zodat haar moeder hoop kreeg, dat haar kind nog wel kon genezen.

Korte tijd daarna kwam er een vriendin bij haar, die ze nog niet had gesproken. Het werd een wonderlijke samenspreking over de daden des Heeren. Zij werd zó ingeleid in haar onwaardigheid, dat, toen ze wat te drinken kreeg, zij daar verwonderd over was, omdat de Heere Jezus moest klagen: *"Mij dorst."* (Johannes 19 vers 28b). Toen werd Hem gal en edik gegeven, wat Hij weigerde en zij werd nu zó verkwikt. Dat was voor haar niet uit te spreken.

Ook bleef ze steeds aanhouden met het waarschuwen van haar enige broer (19 jaar). Als hij bij haar bed kwam, dan riep ze maar: "Jacob, Jacob, het is bij niemand anders te zoeken dan bij de Heere: ... zoek Hem terwijl Hij te vinden is. Ik zou nú wel willen sterven als ik maar wist dat je bekeerd was."

Ze kreeg in die tijd ook nog wel eens aanvallen, met betrekking tot haar staat voor de eeuwigheid. Maar kort daarna werd ze dan weer zalig getroost, waarover ze dan direkt begon te spreken.

Half juni was er zoveel vooruitgang, dat ze nog wel eens een ogenblik buiten zat. Lena's moeder zei toen: "Ik gevoel wel, mijn kind, als de Heere je nu wegnam, dat ik dan wel een buitengewone ondersteuning nodig zou hebben, want nu zou ik het niet kunnen dragen." "Moeder, de Heere heeft ons toch al losgemaakt," zei Lena. "Door steeds te huilen komt u mijn hart ook maar week te maken, want ik blijf ook een mens."

Inwonend bederf

Na die tijd werd Lena 's ziekte weer erger, ook klaagde ze veel over haar inwonend bederf. Op een keer kwam haar vader bij haar bed, toen ze lag te huilen. Toen hij naar de reden vroeg, was haar antwoord: "Ach vader, ik ben zo bang dat ik in opstand kom tegen de Heere; tot nu toe heb ik het lijden geduldig mogen dragen, maar nu is het voor mij niet meer zo gemakkelijk." Haar vader kon haar niet helpen maar raadde aan, dat ze die noden bij de Heere moest klagen, Die het gekerm van Zijn kinderen hoort, als het kirren van de duiven.

Op een andere keer zei ze tegen haar vader, dat ze dacht aan de Heere Jezus in de zaal van Kájas. Hij, Die geen zonde kende en ook niet gedaan had, moest zoveel spot en mishandeling verdragen en zij was, voor haar bekering, net als die mensen geweest. Zij vervolgde: "O vader, ik heb van schaamte mijn gezicht bedekt, dat ik niet naar boven durfde kijken, want wie ben ik toch geweest en wat ben ik nog?"

Liefde-betrekking

Haar broer Jacob kon ze maar niet kwijt raken. Op een middag was ze weer uiterst bedroefd. Toen er naar de reden gevraagd werd, zei ze: "O, het is voor mij ondragelijk, Jacob zo onbekeerd te zien en hij blijft hierin doorgaan."

Ze stelde uit haar eigen ervaring voor, wat het zou zijn om onbekeerd te sterven. Een volgende dag was er een zwaar onweer en Jacob was naar Arnhem. Wat werd ze toen bang dat hij door de bliksem zou getroffen worden en dan zo onbekeerd de eeuwigheid in te gaan, dat zou vreselijk zijn. Ze deed niet anders, tijdens dit onweer, dan de Heere vragen of haar broer bewaard mocht worden. Toen hij weer thuis kwam, heeft ze hem dit met ernst en aandrang verteld.

Kwamen haar vriendinnetjes op bezoek, dan werden ze ook door Lena gewaarschuwd, dat ze ook bekeerd moesten worden. Het was nu nog het heden der genade, maar straks zou het voor hen ook eeuwigheid worden.

Ze werd nu duidelijk steeds zwakker. Lena liet weten een sterke begeerte te hebben naar het jongste dochtertje van familie Van de Loo. De moeder is toen met haar negenjarig dochtertje gekomen. Wat was Lena toen verblijd. Toen ze vroeg of het meisje bij haar kwam, was deze wat verlegen voor de ouders die er ook bij waren. Lena riep toen: "Kom maar, dan zullen we het gordijn achter ons wel dicht schuiven en dan kunnen we samen praten."

De ouders lagen samen op hun knieën achter het gordijn om toch het gesprek te kunnen horen. Lena begon te vertellen wat de Heere aan haar gedaan had. Toen het meisje dit hoorde, zei ze: "Dat durf ik niet geloven, dat de Heere mijn zonden vergeven heeft; ik mocht mezelf eens bedriegen."

Lena begon ook te spreken over het hemelleven, wat het toch zou zijn, als zij daar mocht komen en hoe ze dan de Heere volmaakt zou verheerlijken. Het andere meisje klaagde dat ze zo zondig was en haar hart zo hard.

De zieke zei toen: "Die niet bekeerd zijn, kunnen ook niet klagen over hun zonden en de hardheid van hun hart." "Dat weet ik niet, maar ik ben nog niet bekeerd," zei het meisje. Lena antwoordde hierop, te geloven dat er toch wel wat met haar gebeurd was. Het andere meisje vervolgde: "Ik heb weleens gezien dat ik steeds maar zondigde en een overtreder van Gods wet was, maar ook dat ik hilde om de Heere Jezus. Maar nu is mijn hart niet meer zo gevoelig."

Toen ging Lena vertellen hoe de Heere haar vrijgemaakt had, maar hoe ze daarna door de vijand nog dikwijls gekweld werd. Het negenjarige meisje zei: "O, mij is ook dikwijls voorgekomen, toen ik om de Heere Jezus zuchtte, dat ik alles maar alleen van Jezus wilde hebben."

Lena vertelde ook nog dat ze zo graag zou zien dat haar broer Jacob bekeerd mocht worden. Dit was voor de ander ook een aanleiding om te zeggen: "Dat zou ik toch ook zo graag van mijn zusjes zien."

Toen het gesprek na ongeveer een uur klaar was, de een over haar vrijmaking en het hemelleven sprekende, de ander over haar zonden en ellenden, hebben ze elkaar omhelsd en gekust en zo hartelijk gegroet.

Dit was zo ontroerend, dat de mensen die achter het gordijn lagen zich niet meer konden bedwingen, nadat ze dit uit de kindermonden gehoord hadden.

Het eind van de strijd

Daarna zette de ziekte hard door. Lena kreeg nu ook te doen met veel benauwdheid op haar borst. Toen haar moeder merkte dat het einde van haar kind dicht bij was, kon ze haar droefheid niet meer verbergen en zei: "Ach m'n kind, nu zal ik je toch moeten

missen." Hierop antwoordde het meisje met een benauwde ademhaling: "Och ... moe, ... bid de Heere dan, opdat Hij u losmaakt."

De laatste acht dagen sprak Lena heel weinig. Ze had een korte en zware ademhaling. Ze lag met gesloten ogen en gevouwen handen, in een biddende gestalte, wat uit de beweging van haar lippen op te merken was.

Haar moeder luisterde dan wel eens van dichtbij of ze wat hoorde. Op een keer hoorde ze haar de Naam 'Jezus' noemen, waarna ze een ogenblik later zei: "Ik geloof, kind dat je zo-even gebeden hebt." De zieke riep met een gebroken stem uit: "O moeder, en dat voor zo'n onwaardige."

Op de laatste dag van haar leven was Lena 's middags zo blij, dat de blijdschap en tevredenheid op haar gezicht te zien was. Met een haast niet verstaanbare stem riep ze toen: "Zingen, zingen!" Haar vader vroeg toen: "Lena, moeten we zingen?" Haar antwoord was: "Zingen!"

Toen ze niet zei wat er gezongen moest worden, hebben ze het door haar geliefkoosde vers gezongen uit Psalm 118 vers 10:

*"Dit is, dit is de poort des HEEREN;
Daar zal 't rechtvaardig volk door treên,
Om hunnen God ootmoedig 't eren,
Voor 't smaken Zijner zaligheên."*

Bij het zingen van de derde regel begon ze met haar zwak stemmetje nog mee te zingen. Maar ze kwam niet verder als die regel.

Tegen de avond riep ze haar enige broer weer, die ze bezwaard aanstaarde. Ze riep maar: "Jacob, Jacob, Jacob!" Meer kon ze niet zeggen, maar het was duidelijk wat ze wilde zeggen. Diezelfde avond kwam haar vader bij haar, om haar nog wat te laten drinken. Met een duidelijk hoorbare stem zei het meisje tot de ontroerde vader: "Ik moet hier niets meer hebben."

's Nachts heeft ze nog drie keer om haar vader geroepen, zonder te laten weten wat haar begeerte was.

In de vroege morgen van 8 juli 1880 is zij zacht in de Heere ontslapen.

"Schrijf zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het avondmaal van de bruiloft des Lams" (Openbaring 19 vers 9). *Daarom zijn zij voor den troon Gods en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op den troon zit, zal hen overschaduwten* (Openbaring 7 vers 15).

Op haar lei geschreven

Tijdens haar ziekte is Lena begonnen om wat uit haar leven op een lei te schrijven. Omdat ze nog jong was en bovendien ernstig ziek, is dit wat bijgewerkt en ook op schrift gesteld.

Ik ben in vroeger dagen de grootste vijandin geweest. Ik leefde in de wereld en het leek erop of de satan met mij speelde en influisterde om in de wereld bezig te zijn en om aan niets anders te denken. Het was steeds maar in mij: "Je moet niet bidden, je kunt toch wel in de hemel komen." Ik was zo dom, dat ik het ook werkelijk geloofde.

Om mezelf vijandig te openbaren en afkerig van het 'fijne' volk te zijn, was ik hoogmoedig. Om volop in de wereld te zijn, was mijn vermaak. Ik luisterde naar de boze raadgevingen van mijn hart en al was het dat ik vijandig tegen het volk was, zo dacht ik dat God me toch wel kon bekeren.

Op een avond dacht ik te bidden, waarom zou ik het niet vragen. Maar toen ik het gedaan had en op bed lag, kwam mij voor dat ik het maar niet meer moest doen, want ik kon toch wel bekeerd worden. Ik was zo dwaas dat ik aan die influisteringen gehoor gaf en maar voort dartelde in de zonde.

Ik was toen altijd gezond.

Ik ging naar school en als daar psalmen gezongen werden, dan kwam mijn spot-en lachlust voor de dag. Meestal werd de meester kwaad op mij en werd ik met grote letters op het bord geschreven voor straf. Had de meester zich omgekeerd, dan lachte ik hem uit. Moest ik schoolblijven, dan probeerde ik te ontsnappen. Al werd ik met dubbele straf bedreigd, ook dát kon mij niet schelen.

Ik durf niet meer verder te schrijven wat een zondig kind ik was. Toen ik elf jaar was, moest ik van school omdat ik zo zwak was. Ik had toen nog niet veel geleerd.

Ook ben ik nog op de naaischool geweest, maar daar moest ik ook af, omdat ik zo zwak werd. Ik werd steeds zwakker en van de medicijnen die ik moest gebruiken begon ik te walgen.

Ik werd toen zo verdrietig en vijandig tegen God, dat ik zei in mijn blindheid: "Waarom wil Hij me niet herstellen, ik heb Hem toch geen kwaad gedaan?"

Wanneer in die tijd aan mij gevraagd werd of ik niet bekeerd moest worden, dan werd ik boos en keerde ze mijn rug toe. Het was of de satan met mij speelde. Ik had in niets anders zin dan in spelen en dartelen en toen ik dit niet meer kon, was ik boos en verdrietig. Ik moest thuis blijven, maar dat was een pijniging voor me omdat ik niet kon doen wat ik wilde.

Vader en moeder, die zo goed voor me waren, wisten niet wat ze moesten doen om het leven mij aangenaam te maken. Vader maakte een tentje (klein tuinhuisje) voor mij, om een deel van de dag daar te kunnen zitten en ik verlangde dat het klaar zou zijn. Toen het klaar was, kon ik er door zwakheid niet in zitten. Toen was mijn boosheid tegen God zo groot, dat ik zei, dat Hij de schuld daarvan was.

Korte tijd daarna kwam er wel eens in mij op, dat ik de Heere eens moest bidden om bekeerd te worden, maar dit was maar een opkomende gedachte.

Op een middag werd mijn ziekte zo erg, dat ze mij naar bed moesten dragen. Toen ik daar lag, werd ik zo angstig, dat ik niet wist waar ik het zou zoeken.

Twee dagen en twee nachten heb ik in de grootste angsten doorgebracht. Geen woord kon ik bidden. Mij was in gedachten, hoe ik mijn dagen had doorgebracht. De zonden, die ik gedaan had tegen de Heere en tegen mijn ouders, tegen Zijn volk en tegen de dominee, waren zoveel.

Na twee dagen en twee nachten in de grootste angsten te hebben doorgebracht, waarin mijn zonden en dwaasheden in gedachten kwamen, begon ik in die benauwdheid tot God te roepen. Ik wist niet anders te roepen als: "Och Heere, vergeef, vergeef toch mijn zonden." Op dat roepen kwam er wat verademing en de vijand, die mij zo benauwde en bespote, moest ook wat verdwijnen.

Op 2 mei 1880 behaagde het de Heere om mij te redden. Het was of ik kwam uit een storm van angst in een haven van rust. De grootste benauwdheid veranderde in een onuitsprekelijke vrede en blijdschap, zodat mijn hart en mond met Gods lof vervuld werden. Ik dankte God dat Hij mij genade had bewezen in Jezus Christus en mij al mijn zonden vergeven had.

Het eerste versje dat ik zong, nadat ik gered was, was Psalm 25 vers 6.

*"Wie heeft lust den HEER te vrezen,
't Allerhoogst en eeuwig goed?
God zal Zelf zijn leidsman wezen;
Leren hoe hij wand'len moet.
't Goed dat nimmermeer vergaat,
Zal hij ongestoord verwerven,
En zijn Godgeheiligd zaad
Zal 't gezegend aardrijk erven.*

Toen de Heere mijn ziel zo verblijdde, kwamen er 's avonds mensen en ik mocht hun vertellen wat de Heere aan mij gedaan had. Tot diep in de nacht hebben we de Heere psalmen gezongen.

's Morgens was er geweest, maar 's avond gejuich, over het wonder wat God gedaan had. Toen ik de andere morgen wakker werd, was er weer zo'n vrede en blijdschap, dat ik in de vroege morgen de lof des Heeren moest zingen, over dat Goddelijk en zalig lot, dat mijn deel geworden was. Ik zong:

*Prijs den HEER met blijde galmen;
Gij mijn ziel, hebt rijke stof;
'k Zal, zo lang ik leef, mijn psalmen,
Vrolijk wijden aan Zijn lof;
'k Zal, zolang ik 't licht geniet,
Hem verhogen in mijn lied.*

Nadat ik enkele dagen die zalige vrede en blijdschap mocht genieten, waarvoor ik de Heere roemde en groot maakte, kwam de vijand mij zo verschrikkelijk aanvallen en plagen, dat ik het niet opschrijven kan.

Drie uur achter elkaar duurde deze strijd, maar de Heere heeft mij er weer genadig uit gered, zodat de vijand moest wijken. Bij die gelegenheid kwam juist de dominee, die mij daarna vroeg: "Hoe gaat het kind?"

"Goed dominee", antwoordde ik. Toen vroeg hij of ik nu geen bijzondere liefde tot de Heere Jezus gevoelde; Die toch de Zaligmaker is. Ik riep uit: "Wel, als Die mij niet gered had, dan was ik zeker verloren gegaan. O, ik heb Hem zo lief."

Kort daarna kwam ik weer in een zware strijd, zodat ik bang werd dat ze mijn handen nog moesten vastbinden. De Heere redde me echter steeds, op al mijn roepen.

*Hij wilde Zich ontfermen,
Als Hij mij hoorde kermen.*

Ik ben dikwijls in die angsten geweest, zodat vers 22 uit Psalm 38 mijn gebed was:

*HEER, ik voel mijn krachten wijken
En bezwijken;
Haast U tot mijn hulp, en red,*

O, wat heb ik toen dikwijls gedacht, nadat ik weer uit die strijd gered was: "Wat zal het vreselijk zijn voor hen die buiten Jezus sterven en verloren gaan, die dan de angsten van de satan eeuwig zullen ondervinden. O, ik kan de Heere niet genoeg prijzen voor het goede aan zo'n onwaardige bewezen, die mij steeds uit alle benauwdheden komt te redden.

*Want Hij verleent in plaats van lijden
Weer stof tot juichen en verblijden."*

Dit was het laatste wat Lena schreef. Omdat ze steeds zwakker werd, kon ze niet meer op haar leetje schrijven.

Het kerkelijk leven van familie Lampers

Uit de beschrijving van het sterfbed van Lena Paulina Lampers is na te gaan dat haar ouders waren aangesloten bij de Christelijke Gereformeerde Gemeente, aan de Bakkerstraat te Arnhem.

Deze gemeente was ontstaan door het samengaan van de Christelijke Afscheiden Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten onder 't Kruis, in 1869.

In het 'lidmatenregister' is te lezen dat de ouders van Lena vanaf het ontstaan van de Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis lid zijn geweest.

In het doopregister staat het volgende te lezen:

Geboren 15 maart Johanna Wouterina Lampers, gedoopt 7 mei 1865

2 april Lena Paulina Lampers, gedoopt 12 mei 1867

20 november (1870) Izak, gedoopt 19 februari 1871

De enige broer van Lena die in leven gebleven is, was Jacob.

Hij wordt in de registers niet gevonden. In een doopledenlijst van 1889 staat achter zijn naam 'vervallen'.

In zijn trouw-akte wordt vermeld dat hij geboren is op 23 mei 1861. Hij trouwde op 3 november 1886 met Metje Veldkamp (dochter van Frans Veldkamp).

Jacob werd tuinman-bloemist te Renkum. Mogelijk is hij later naar Ede verhuisd.

De ouders van Lena zijn volgens het lidmatenboek (1880-1892) met attestatie vertrokken naar Bennekom.

In het kerkelijk archief van de Gereformeerde Kerk staat in de notulen van de toen (dolerende) Nederduitsch Gereformeerde Gemeente geschreven, dat op 10 december 1891 een ouderling gekozen werd. Hiervan had Jan Lampers 7 stemmen.

Ds. E. Eysma verklaarde deze stemmen voor ongeldig omdat Lampers nog lid van de Christelijke Gereformeerde Kerk was. Het andere jaar, 14 december 1892 werd Lampers met 36 van de 48 stemmen voor ouderling gekozen. Uit de notulen is direct merkbaar dat Lampers ijverig zijn ambt heeft uitgeoefend.

Maar helaas, het was maar kort, want vanaf het volgende jaar wordt er in de kerkenraadnotulen al over een ziekte gesproken.

Op 5 oktober 1894 staat er vermeld: "Broeder Lampers is nog ernstig ziek, zijn einde nadert."

Het laatste wat van hem vernomen wordt uit de notulen is: "Broeder Lampers is overleden en een nieuwe ouderling moet gezocht worden."

Waarschijnlijk is de weduwe van Jan Lampers in 1922 overleden. In een kasboek van de diaconie staat: "Verkoop inboedel weduwe Lampers F 176,45."

Of haar zoon Jacob toen nog in leven was, is niet bekend.

Literatuur:

Eenvoudig verhaal van de bekering en het zalig afsterven van Lena Paulina Lampers
Uitgave: Golverdinge 's Gravenhage en "De Banier" Rotterdam

De Afscheiding van 1834 Provincie Gelderland
Dr. C. Smits
1991 J.P. van den Tol Dordrecht

Notulenboek der Gereformeerde Gemeente onder 't Kruis te Arnhem
Lidmatenboek ca. 1880-1892, Gemeente archief Arnhem

3. Adriana Alida Leeuwenburg, 1877-1896

Aan de lezers

In het leven en sterven van onze geliefde dochter zien we helder en duidelijk, dat het 'niet is desgene die wil, noch desgene die loopt, maar alleen des ontfermenden Gods!'

Ze zijn als alle andere mensen, van nature vijanden van God de Heere en ze zullen nooit naar Hem vragen. Maar de Heere sprak: *"En God zeide: Daar zij licht, en daar werd licht"* (Genesis 1 vers 3).

O, mochten er velen gedrongen worden, door 's Heeren genade, Hem te zoeken terwijl Hij nog te vinden is. Opdat het degenen die leven onder de genademiddelen en het dierbaar evangelie, niet zwaarder zal zijn in de dag des oordeels, dan die van Tyrus en Sidon.

De Heere schenke, uit genade, dat het lezen van deze bladzijden, nog als een middel in Zijn hand mag zijn, om blinden de ogen te openen en hen een worstelaar en bedelaar te maken aan de genadetroon.

De ouders

*'k Was van eeuwigheid ten leven,
In dat Goddelijk raadsbesluit,
Bij den Vader aangeschreven,
Voor Zijn Zone tot een bruid.
Ja, van alle eeuwigheden,
Trad Gods Zone voor mij in;
En Hij maakte voor mij vrede,
Alles uit een enk'le min.*

*Eeuwige liefde, zonder reden,
Zonder mijne waardigheid,
Onbegonnen eeuwigheden,
Voor den aanvang aller tijd;
't Raadsbesluit van 't eeuwig Wezen,
Vaster als de Hemel staat,
Eeuwig wonder, nooit volprezen,
God is wonderlijk van raad.*

Ds. Joh. Groenewegen

Indrukken in de jeugd

Ter gedachtenis aan onze lieve dochter Adriana Alida. Hoe de Heere haar heeft overgebracht uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Adriana werd geboren op 3 juni 1877 en was als alle andere mensen verdoemelijk voor God.

Tot ze vier jaar was, had Adriana wel eens een neiging om zich te verdrinken. Door een stem in haar binnenste werd ze hiertoe aangezet. Maar de Heere bewaarde haar en ze groeide verder voorspoedig op.

Vanaf haar zesde jaar moest ze ook naar school. Daar viel ze op, daar ze zo leergierig was.

Toen ze de leeftijd van twaalf jaar bereikt had, ging zij van de lagere school af.

We woonden toen te Rhoon (onder Rotterdam) en gingen van 1877 tot 1891 naar de Christelijk Gereformeerde Kerk bij ds. Jan Strijks. (Geboren 1838 en overleden 1920.) Nu was het daar de gewoonte dat jonge catechisanten in de middagdienst de betreffende vraag en antwoord uit de Heidelbergse Catechismus op mochten zeggen; het hele jaar door.

Omdat Adriana dit óók goed geleerd had, verzocht ze aan de dominee om dit óók op te mogen zeggen.

Later vertelde ze dat ze in die tijd dikwijls een sterke begeerte had, om de leerstof ook te mogen beleven. Echter was het Gods tijd nog niet.

Dikwijls werd ze door de vorst der duisternis er toe aangezet, om God te vloeken. Hoewel ze daarvoor bewaard werd, had ze hier toch veel mee te strijden. Zij leefde onrustig, maar het kwam niet tot het oprechte kiezen met haar hart.

Toen ze veertien jaar was, werd haar afgevraagd, hoe het zou zijn als ze nu eens moest sterven. Dit bleef haar de hele nacht bij en ze kreeg een sterke behoefte om de Heere te bidden. Ze begon Hem te vragen of ze bekeerd mocht worden en of haar zonden vergeven mochten worden.

Ongedacht viel met kracht in haar hart Psalm 91 vers 1:

*"Hij, die op Gods bescherming wacht,
Wordt door den hoogsten Koning
Beveiligd in den duist'ren nacht,
Beschaduwd in Gods woning.
Dies noem ik God, zo goed als groot
Voor hen, die op Hem bouwen,
Mijn burg, mijn toevlucht in den nood,
Den God van mijn betrouwen."*

Dit bleef Adriana de hele nacht bij. Toch bleef de strijd ook niet uit, want er was steeds een stem in haar die zei, dat ze niet behoefde te bidden. Ook zei die stem dat ze God gevloekt had, al was het niet met woorden, zo was het toch met gedachten en daarom kon ze nooit meer zalig worden. Ze moest nu nog maar genieten van het leven, zoveel als het maar mogelijk was, want ze ging tóch verloren.

En Adriana gaf aan de stem van de verleider gehoor en ze leefde zoals de meeste jonge, onbekeerde mensen.

Een ernstige ziekte

Het werd oktober in het jaar 1894 toen Adriana ziek werd. Spoedig bleek dat het de gevreesde longtering was. Dit was voor ons verschrikkelijk, want we hadden reeds een meisje van negentien jaar moeten missen; Maria Petronella stierf op 8 februari 1891.

Een jaar later op 12 januari 1892 stierf Cornelis Jakobus, een 21-jarige zoon. Van beiden mocht echter gezegd worden dat hun sterven was *'in de hope des eeuwigen levens'*.

Nu weer een dochter met een gevaarlijke ziekte, dat deed ons direct het ergste vrezen.

Maar de handen des Heeren slaan, maar Zijn handen zijn het ook die helen. Hij heeft genadiglijk ons lijden en treuren willen verzachten; Hem zij de eer en de lof hiervoor.

Nadat Adriana enkele weken onder behandeling van twee dokters geweest was, vroegen wij wat ze ervan dachten. Ze meenden beiden dat de ziekte van ernstige aard was.

Direct daarna hebben we dit aan onze dochter verteld, maar zij geloofde ons niet. Wanneer we haar ook over het sterven aanspraken en haar er op wezen dat het dan voor haar voor eeuwig verloren zou zijn, bleef zij ongevoelig. Ze had geen enkele begeerte om bekeerd te worden, maar ze wilde alleen maar beter worden.

Korte tijd daarna begon ze bloed op te geven, maar ze hield dit eerst nog voor ons verborgen.

Enkele maanden bleef haar toestand vrijwel onveranderd. Hoewel we dagelijks met haar spraken over dood en eeuwigheid, bleef ze daar toch ongevoelig voor.

IK zal werken

Toen het Gods tijd was, behaagde het Hem haar onrustig te maken. Wij ontdekten dat ze regelmatig in gebed was, hoewel ze dit voor ons meende te kunnen verbergen.

Ook begon ze, wanneer er niemand bij was, veel in de Bijbel en in de oudvaders te lezen. Kwam iemand bij haar binnen dan waren de boeken ineens weg. Ze schaamde zich als dit gezien werd.

Maar de Heere zegt in Zijn Woord: "*Ik zal werken en wie zal het keren?*" (Jesaja 43 vers 13b). Die waarheid werd heerlijk in haar vervuld.

Korte tijd daarna verzocht Adriana ons om een zielevriend van ons te vragen, of hij eens wilde komen, om voor haar te bidden.

De volgende zondag voldeed hij aan haar verzoek. Maar dat was niet tot haar troost, want daardoor kreeg zij zielsbenauwdheden. Een hele week was ze dag en nacht werkzaam en was ze in een biddende gestalte. Ze smeekte nu aanhoudend om genade en vergeving van haar zonden.

En de ellendige die daar riep, hoorde God en ze kreeg in haar hart: "... *zo Hij vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven*" (Hábakuk 2 vers 3b).

De daarop volgende nacht werd ze tijdens haar bidden gewezen op het werk van de Zaligmaker: "*Ik heb de pers alleen getreden en er was niemand van de volken met Mij*" (Jesaja 63 vers 3).

Nood in de ziel

Na enkele dagen kreeg Adriana een bloedspuwing en in grote angst riep ze verschillende keren uit: "Te laat, voor mij is het voor eeuwig te laat. O, bid toch voor mij, want had ik nog enkele dagen te leven, dan was er nog hoop."

Ze zag niet dat het van de zielsvijand was, die haar influisterde: "Bid nu maar niet meer want je gaat sterven en het is toch te laat."

Door de dokter was ze verboden om te praten, maar door haar grote benauwdheid voor de aanstaande eeuwigheid, kon ze niet meer laten om te kermen en tot God te roepen.

Wéér werd ze door de Heere bemoedigd met de woorden: "*Hij geneest de gebrokenen van hart, en Hij verbindt hen in hun smarten*" (Psalm 147 vers 3). Dit versterkte haar wat en een liefde tot de Heere kwam in haar hart.

Liefde tot onze vrienden, het volk van God, deed haar hart óók naar hen uitgaan.

Zo doorleefde ze die week op bed blijdschap, maar ook weer droefheid. Vooral als haar zonden en schulden, die ze diep gevoelde, haar weer voor ogen kwamen, ook uit haar prille jeugd, dan had ze het verschrikkelijk bang. Kreeg ze dan weer enige vertroosting, dan was ze weer bemoedigd.

Na acht dagen kreeg ze van de dokter weer toestemming om uit bed te komen. Ze had al die dagen zo stil mogelijk moeten liggen, omdat hij bang was dat het anders weer zou herhalen.

Eerst wilde ze dit niet, omdat ze dacht haar zielswerkzaamheden en de stille hoop, die door de Heere in haar hart gelegd was, dan te zullen verliezen.

Zij voelde in die dagen, dat er een andere wet in haar leden gewerkt was.

Tussen hoop en vrees

Het leek er enige tijd op dat Adriana weer wat herstelde. Gelukkig bleef er bij haar een honger en dorst naar de gerechtigheid! Maar er kwam ook weer een beproeving.

In haar gebed had ze gevraagd om haar zonden meer te mogen zien en gevoelen. Direct daarna kreeg ze een sterke aandrang om God te vloeken. Dit ging zó ver dat ze haar handen op de mond moest leggen, opdat de woorden niet uitgesproken zouden worden. Ze zei: "Als ik God de Heilige Geest gevloekt heb, dan is er voor mij tot in eeuwigheid geen hoop meer."

Toen de nood op het hoogst was, gaf de Heere haar verademing met het versje uit Psalm 68:

*"U is een beter lot bereid,
Uw heilzon is aan 't dagen."*

Zo wisselde dit elkaar af, want ze was met nog veel slaafse vrees bezet.

Op een avond was er een vriend bij ons, maar Adriana was zo wanhopig dat ze niemand meer zag en liep op en neer de kamer door. Ze was zo bezet met 'de angst der hel' dat ze haar tong in een glas water stak en zei: "In de hel zal ik die verfrissing niet meer hebben."

Wij konden haar nu niet meer troosten. Ze zei: "De Heere alleen kan nog uitkomst geven. In diezelfde nacht sprak de Heere in haar hart: "*Want Ik zal hem tonen hoeveel hij lijden moet om Mijn Naam*" (Handelingen 9 vers 16).

Jezus is 't alleen

In die bekommring bleef Adriana voortleven. Onmerkbaar verergerde haar ziekte.

Ze begon in deze tijd te spreken over de noodzakelijkheid van de Heere Jezus. Dit werd een groot gemis in haar hart.

Op een nacht kreeg ze zoveel in Hem te zien, met zulke liefdesuitgangen, dat ze riep: "O moeder, daar dacht ik dat mijn Verlosser zou komen." Ze stak haar handen omhoog en riep: "O Heere Jezus, kom nu!"

Dit ging weer over en ze kwam wéér in de strijd, maar spoedig werd ze verkwikt uit Psalm 130 vers 4:

*"Hoopt op den HEER, gij vromen;
Is Israël in nood,
Er zal verlossing komen;
Zijn goedheid is zeer groot,
Hij maakt, op hun gebeden,
Gans Israël eens vrij
Van ongerechtigheden;
Zo doe Hij ook aan mij."*

Toch blééf haar gemis. Wanneer er naar haar toestand gevraagd werd, dan sprak ze steeds: "Ach, was mijn ziel maar gered." Dat werd haar grootste begeerte. Over

gezondheid naar het lichaam sprak ze niet meer, maar de behoefte om haar ziel als een buit te mogen uitdragen, bleef haar steeds bij.

Steeds in gebed

Adriana kreeg nu een biddend leven. Ze zocht in het verborgene steeds de Heere. Voor mensen die regelmatig bij haar kwamen kijken was ze stil, want ze had een gesloten karakter. Wanneer we hierover wel eens met haar spraken, dan zei ze: "De mensen kunnen mij toch ook niet helpen, dat kan God de Heere alleen."

Het gevoel van haar zonden en ellenden dreven haar steeds weer uit tot het gebed. Midden in de nacht vielen de regels in haar hart uit Psalm 97 vers 7:

*"Juicht, vromen, om uw lot;
Verblijdt u steeds in God;"*

Hierop antwoordde ze: "Och Heere, waarin kan ik juichen, ik ben zo diep ongelukkig en ellendig." Daarop volgde in haar hart: "Ellendigen wil God steeds gadeslaan."

De daarop volgende dagen waren het verschillende Bijbelverzen waar ze mee bezig was, zoals: *"Een natuurlijk lichaam wordt er gezaaid, een geestelijk lichaam wordt er opgewekt"* (1 Korinthe 15 vers 44). *"Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op den weg vergaat, wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden. Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen"* (Psalm 2 vers 12).

Haar strijd ging er altijd over of het wel wáár was in haar binnenste. Of dat het maar alleen was door haar ziekte dat ze veel biddende was.

Adriana las veel en dat mocht door Gods zegen wel eens tot troost en bemoediging zijn. Toch bleef het maar altijd: *"Och HEER, och, werd mijn ziel door U gered!"*

Dan werd ze weer gekweld met de gedachte: "De belofte is de Beloner niet, bovendien komen alle beloften maar toevallig in je hart."

Anderen met de zelfde strijd

Buitengewoon bemoedigd werd ze door het lezen in een boekje van ds. H.H. Middel uit Middelburg. De predikant beschreef daarin de bekering van zijn dochter Willemina. De werkzaamheden van Willemina Middel kwamen zo overeen met die van haar, dat ze er verwonderd over was.

O, dat zuchten naar de Heere, dat het haar eens mocht gebeuren, dat God naar recht, haar niet wilde schuldig keuren. Want ze was zo'n zondares.

Ook had ze diep medelijden met alle mensen die nog onbekeerd waren. Dikwijls waarschuwde ze dat ze ook bekeerd moesten worden, anders zouden ze voor eeuwig verloren zijn.

Zo leefde Adriana, tijdens de afbraak van haar lichaam. Ze vermagerde erg en geneesmiddelen van de dokter wilde ze niet meer gebruiken. Ze vertrouwde alleen op de Heere, dat indien het in Zijn raad kon bestaan, ook haar lichaam nog behouden kon worden. Alleen op ons aandringen gebruikte ze nog wat medicijnen.

De tijd van haar ontbinding was nu aanstaande. Zij bleef bekommerd over haar zieletoestand voor de eeuwigheid.

Hij is gekomen!

Eén dag voor haar sterven was ze in de eenzaamheid, biddend aan de genadetroon. Het behaagde de Heere, Wiens raad alleen goed is, tot haar ziel te spreken.

Hij kwam haar zó met Zijn liefde te verkwikken, dat ze haar moeder riep, die in een andere kamer was. Zij riep: "O moeder, nu zal de Heere het doen." En in de dadelijkheid werd ze in de ruimte gebracht uit Psalm 138 vers 4:

*"Als ik, omringd door tegenspoed,
Bezwijken moet,
Schenkt Gij mij leven;
Is 't, dat mijns vijands gramschap brandt,
Uw rechterhand
Zal redding geven.
De HEER' is zo getrouw, als sterk;
Hij zal Zijn werk,
Voor mij volenden;
Verlaat niet, wat Uw hand begon,
O Levensbron,
Wil bijstand zenden."*

Zo stond Adriana in het volle geloof. Zij riep: "Roep vader ook en nu moeten we zingen." Ze was als een gewaterde hof, van liefde en dankbaarheid. We zongen en haar zwakke lichaam was nu geheel ontroerd, zo groot was de aandoening.

Ze zei: "O vader, nu gevoel ik het een kind des Heeren te zijn. Nu kan ik pas geloven dat ik de Zijne ben."

Op dat ogenblik kwam er een vriend binnen. Adriana was zo vol, dat ze direct tegen hem vertelde welke grote dingen de Heere aan haar ziel gedaan had.

Daarna moest ze wat rusten, want ze had de vorige nacht niets geslapen omdat ze steeds moest hoesten.

Het werd die nacht drie uur en Adriana riep haar moeder, die in dezelfde kamer op een ander bed lag. Ze zei: "Schrik maar niet moeder, want ik moet u vertellen hoe gerust ik tot nu toe geslapen heb en dat heeft de Heere gedaan. Toen ik gisteravond op bed lag zei ik: Lieve Heere, indien ik Uw kind ben, och Heere wil dat nu nog eens aan mij laten weten. Mocht dat eens zijn en dat mijn lichaam eens rusten mocht; waarop met kracht Psalm 86 vers 3 in mijn hart viel:

*"HEER, door goedheid aangedreven,
Zijt Gij mild in 't schuld vergeven;
Wie U aanroept in den nood,
Vindt Uw gunst oneindig groot."*

Ook de woorden: *Welgelukzalig is hij die den God Jacobs tot zijn Hulp heeft, wiens verwachting op den HEERE zijn God is. (Psalm 146 vers 5).* Daarna ben ik gerust gaan slapen en dát heeft de Heere nu gedaan."

De andere morgen, ongeveer tien uur, vroeg haar vader hoe het was, naar het lichaam en naar de geest. Ze antwoordde: "Het lichaam gaat nogal en in mijn ziel is het vrede. Ik gevoel me nu in een verzoende betrekking met God en heb een heimwee naar het hemelleven. Ze sprak met de hand op haar hart:

*"Jezus is 't alleen
Waar mijn hart gaat heen.
Naar die Levensvorst
Mijne ziele dorst."*

Korte tijd daarna kwam onze vriend, die ze haar geestelijke vader noemde, om te vragen hoe het met Adriana was.

Tegen hem vertelden we alles wat de laatste dagen voorgevallen was, waarna we samen de Heere dankten voor de weldaden aan haar bewezen.

Daarna zei Adriana: "Wat is de Heere toch goed." Toen vroeg ze of wij met haar wilden zingen:

*"k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd, vermelden door mijn reên.
Ik weet hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen;
Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken."* Psalm 89 vers 1

Toen zei ze tot haar oudere zus, dat als zij zou sterven, ze naar de hemel ging. Dit gevoelde ze met bewustheid. Tegen haar moeder zei ze, dat ze nu durfde zeggen: "Abba, lieve Vader!"

Verder was Adriana die dag boven het stof verheven en was los van het aardse.

Ze sprak nu ook over haar sterven en geloofde dat dit onverwachts gebeuren zou. Ze wees naar het ledikant en zei: "Als ik gestorven ben, zal ik dáár wel liggen, maar ze moeten niet bang van mij wezen." Zo gevoelde ze de vrede en blijdschap, die alle verstand te boven gaat. 's Avonds kwam er nog een vriend en een vriendin, waar ze nog enige tijd mee sprak. Daarna gebruikte ze, met smaak, nog wat eten en toen het negen uur was kleepte ze zichzelf nog uit.

Ze zei: "Vader en moeder, ik heb de Heere gevraagd, of het Hem behagen mocht, mij weer rust naar het lichaam te willen schenken en dat moeten u en moeder ook nog eens aan de Heere vragen."

Daarna gingen we allen naar bed.

Vrede!

We lagen nog maar korte tijd op bed, toen Adriana het benauwd kreeg. Ze zei: "Vader en moeder, nu ga ik werkelijk sterven, ik kan mijn adem niet meer halen."

Daarna zei ze haar ouders en de kinderen, allen vaarwel. Wij vroegen nog of we de dokter moesten halen, maar dat wilde ze beslist niet. Ze zei verder nog: "Bidden, vader."

Ze kon het laatste kwartier van haar leven, nog rekenschap geven van de hoop die in haar was.

We hoorden haar steeds bidden: "O, Heere Jezus ontferm U mijner, wilt U mij bijstaan. O, Heere Jezus, in Uw handen beveel ik mijn geest."

En zo ging onze dochter heen, naar de zalige gewesten, waar geen rouw of droefheid zijn zal.

Adriana ging heen als een toonbeeld van Gods soevereine genade! Ze werd als een onwillige zondares overgebracht, tot die gemeente die zalig zal worden.

De Heere zegt in Zijn Woord: "Zo ontfermt Hij Zich dan, diens Hij wil, en verhardt, dien Hij wil."

Wij zijn allen in erf- en dadelijke zonden doodschuldig en verdoemelijk voor God. Mocht de Heere nog veel zondaren toebrengen en trekken uit duisternis en brengen tot het koninkrijk van de Zoon Zijner eeuwige liefde.

Mocht het sterven van onze dierbare dochter, onder des Heeren zegen, nog voor velen tot een zegen zijn.

Dit schenke de Heere, uit loutere genade, om Jezus wil. Amen.

Barendrecht,
9 januari 1896

M. Leeuwenburg en
echtgenote

*Zou een schaapje gaan verloren,
Vrijgekocht door Jezus' bloed?
Heeft God niet met eed gezworen,
Dat Hij 't deel wil zijn en goed;
Voor die zich geheel mistrouwen,
Al hun heil op Jezus bouwen?
Ai, zie eens naar buiten, ziel!
Is 't niet Jezus, is 't niet Jezus,
Die u maar alleen beviel?*

*Wat getuigen al die tranen?
Uitgestort voor Jezus troon,
Kunt Gij Vader niet eens manen,
Om het heilgoed van Zijn Zoon;
Zou de Heere u vergeten,
Zou Hij dan uw druk niet weten?
Gaart Hij dan de tranen niet,
In Zijn flesse, in Zijn flesse;
Ja Hij weegt al uw verdriet.*

*Weet gij niet tot Hem te komen,
Vraagt het Jezus als Profeet;
Waarom zoudt gij voor Hem schromen
Daar Hij zelf uw dwaasheid weet.
Gaat u aan Zijn voeten zetten,
Wilt steeds op Zijn leren letten,
Want Hij leert dat 't harte raakt;
Hij heeft lessen, Hij heeft lessen,
Die de ziele wijzer maakt.*

Ds. Joh. Groenewegen

Naar de kerk te Rhoon en te Barendrecht

De ouders van Adriana waren Marius Leeuwenburg, geboren op 13 augustus 1848, op de hoeve "Welgelegen" Dorpstraat 2 Barendrecht. Gedoopt 17 september 1848 in de Hervormde Kerk, door ds. W. van Gulpen. Hij trouwde op 14 juli 1871 met Trijntje Steehouwer. Zij was geboren op 23 februari 1843 te Charlois en was een weduwe met één zoontje Cornelis Jacobus.

Ze gingen wonen aan de Singel B67 te Barendrecht, waar ze lid waren van de Hervormde Kerk. In 1876 en 1877 woonden ze in Charlois, waar Adriana geboren is. Tot 1883 hebben ze weer in Barendrecht gewoond, aan de Gebroken Meeldijk 141.

Daarna kocht Marius hoeve 'Heuvelsteijn' aan de Lageweg te Rhoon.

In 1892 huurde hij een boerderij "Christina" aan de Voordijk 267 te Barendrecht van burgemeester Eliza van der Gijp. In dit huis is hun dochter Adriana overleden.

Nadat de burgemeester deze boerderij verkocht had, liet Marius een huis bouwen aan de Voordijk A207 en vestigde hij zich daar als rentenier. In die tijd was hij ook gemeenteraadslid.

Nog éénmaal verhuisden ze te Barendrecht, naar een woning aan de Voordijk A227.

Ze waren toch wel rusteloos, want in 1918 verhuisden ze naar Woerden. Maar ook daar bleven ze niet, want hun laatste woning stond in Dinteloord. Dicht bij hun dochter Antonia Bermina.

In 1922 is Marius daar overleden en zijn vrouw in 1931.

Kinderen uit het huwelijk

De oudste zoon was Cornelis Jakobus (uit het eerste huwelijk van zijn moeder), hij is op 21-jarige leeftijd overleden.

De oudste dochter was Maria Petronella, zij is in 1872 geboren en op 28 januari 1872 gedoopt in de Hervormde Kerk te Barendrecht, door ds. M.J. Mees. Op 19-jarige leeftijd is ze overleden.

De tweede dochter Antonia Bermina, werd geboren op 4 april 1874 en is ook door ds. Mees gedoopt. In 1904 is zij getrouwd met Willem Vogelaar uit Dinteloord. Dit huwelijk is bevestigd in de Gereformeerde Kerk te Barendrecht door ds. J.P. Vonkenberg.

Adriana Alida was de derde dochter, zij werd dus op 3 juni 1877 te Charlois geboren.

Op 6 december 1881 werd Arina Johanna geboren. Zij is gedoopt in de Hervormde Kerk door ds. M.J. Adriani. Zij is later met Cornelis Leendert Punt uit Klundert. Dit huwelijk is ook door ds. Vonkenberg bevestigd.

De op één na jongste zoon was Arie Piet. Hij ging later in Groningen wonen, waar hij leraar aan de H.B.S. werd. Hij is overleden in 1917.

De jongste zoon was Pieter Bardinus Johannes. Hij woonde vanaf 1915 te Stoutenburg (Utr.)

Kerkelijke richting

In Barendrecht ging de familie Leeuwenburg naar de Hervormde kerk. Nadat ze naar Rhoon verhuisd waren, ging het gezin naar de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Vanaf 1867 waren daar met de moedergemeente van Pernis besprekingen waren gehouden, waar het gevolg van was dat op 30 april 1873 te Rhoon een zelfstandige gemeente geïnstitueerd kon worden.

Bij ds. Jan Strijks (1877-1891) ging het gezin Leeuwenburg jaren lang naar de kerk.

De dominee verhuisde in 1891 naar Koudekerke a/d Rijn. Hij werd geboren in 1838 en overleden in 1920.

Na de Doleantie werd deze gemeente in 1892 verenigd tot de Gereformeerde Kerk.

Terug in Barendrecht

In 1888 is familie Leeuwenburg meegegaan met de Doleantie.

In die tijd stond de vurige ds. F. Fortuyn in de Hervormde Kerk te Barendrecht (1884-1891). Hij is daar dolerend geworden, zoals ook zijn opvolger ds. G. Vlug (1891-1896).

Reeds met de komst van ds. Fortuyn werden drie 'moderne' kerkenraadsleden door rechtzinnigen vervangen.

Zelfs de linkse diaken C. Berkhof kwam onder de prediking van ds. Fortuyn tot een heel andere levenskoers. (Zijn kleinzoon is prof. dr. G.C. Berkhouwer, hoogleraar aan de V.U.)

De bekende ds. A. van Veelo uit Rotterdam preekte ook regelmatig in Barendrecht.

In het boekje van **Grietje van Drune**: 'De wondervolle wegen' staat vermeld dat zij in Barendrecht naar de kerk ging en met ds. Fortuyn en ds. Vlug verbinding gevoelde.

Met de ouderlingen J. van der Linden en J. Mastenbroek kon Grietje het ook goed vinden. De vrouw van Mastenbroek was haar zielsvriendin.

Na het vertrek van ds. Vlug in 1896 kwam ds. Van der Munnik naar Barendrecht, maar bij hem kon ze het op de duur niet uithouden. Preekte hij elders, dan verbood hij de ouderlingen om de 'oudvaders' te lezen. Hij ging zo ver dat hij zei: "De oudvaders er uit of ik er uit." De kerk viel na enige tijd uiteen in drie groepen.

Grietje kwam ook regelmatig in het kerkje aan de Voordijk. Daar stond van 1875 tot 1877 in de Christelijke Gereformeerde Kerk van Barendrecht-West ds. A. Verheij.

Nadat hij naar Woerden vertrokken was, werden alleen die predikanten gevraagd, waar men van wist dat ze zuiver in de leer waren.

Grietje was getrouwd met Willem Andeweg. Hij werkte bij Joh. Leeuwenburg. Het is niet duidelijk of dit familie was van Marius Leeuwenburg.

In 1890 is de gemeente West samengevoegd met de andere gemeente, wat de Gereformeerde Kerk geworden is.

Verschillende jaren daarna is er weer een voorzetting van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Barendrecht gekomen.

Literatuur/bronnen:

*Ter gedachtenis aan onze lieve dochter Adriana Leeuwenburg,
geboren 3 juni 1877 en in haren Heiland ontslapen 9 januari 1896*

*De Zilversmid van Schoonhoven Leven en werk van ds. A. Verheij
1995 Den Hertog B.V. Houten*

*De wondervolle wegen. Grietje van Drune.
z.j. Gebr. Huge Rotterdam*

4. Hendrikje de Wit, 1858-1881

Veel met ziekten te kampen

Hendrikje de Wit werd geboren op 24 januari 1858 en is in haar Heere en Heiland overleden op 30 oktober 1881. In haar korte leven had ze veel met ziekten te kampen. Ze was nog maar een kind toen ze maandenlang doorlopend koorts had. Daarop kreeg ze mazelen en daarna maandenlang kinkhoest. Toen volgde het ergste: een vreselijke pokziekte bedekte haar hele lichaam met zweren.

Toch behaagde het de Heere om haar telkens weer te herstellen, om haar hier, op jonge leeftijd, rijp te maken voor de grote eeuwigheid. Want na al die ziekten sterkte ze weer aan en had in haar laatste levensjaren een sterk lichaam. Ze was van een zacht en rustig karakter.

De God van uw zaad

Hendrikje was vijf jaar toen het de Heere behaagde om haar vader de ogen te openen voor het eeuwig verderf. Later beschreef hij het sterven van Hendrikje. We zullen hem nu verder aan het woord laten:

"Nadat ik mijn ziel, door Goddelijke genade, aan de volzalige God had overgegeven en Jezus Christus mijn Borg en Zaligmaker mocht noemen, heeft mij ook het gewicht van de eeuwigheid voor mijn vrouw en kind zwaar op het hart gewogen. Hoewel met veel gebrek, heb ik daarom de Heere dagelijks gesmeekt en gebeden, dat Hij de Geest van de bekering aan ons allen mocht schenken.

Later ontvingen wij nog een zoon van onze God, een tweede pand werd ons toevertrouwd. Nu werd het voor mijn gemoed moeilijker; nóg een talent meer om daarvan eens rekenschap te geven. Dit deed mij de troon der genade nog meer bestormen, door in het eenzame en verborgene voor God mijn knieën te buigen.

De Heere gaf mij, arme zondaar, ook vrijmoedigheid om elke morgen bij het ontwaken en 's avonds voor we naar bed gingen, samen te bidden. Hierdoor mochten onze kinderen horen wat er nodig is om getroust te leven en eenmaal zalig te sterven.

Een Hoorder van het gebed

Jaren zijn voorbij, voordat de Heere mij door Zijn belofte liet zien, dat de Heere Jezus door Zijn Middelaarsbloed bij Zijn Vader, ook voor de mijnen zou intreden.

Maar de Heere doet alles op Zijn tijd en wil van ons dat wij Hem, zo Hij nog vertoeft, gelovig, wakend en biddend leren verwachten. Ook al blijft de vervulling nog jaren uit.

Laat ons daarom niet inslapen, maar aanhouden als Jakob, totdat de Heere ons zegent. De Heere - Zijn doen is enkel majesteit - had een weg van zware beproeving voor ons.

Hendrikje weer ziek

Hendrikje was tweeëntwintig jaar toen ze een zware hoest kreeg, die enkele maanden duurde. We besloten om toch maar eens naar de dokter te gaan.

Maar in plaats van beter, werd het erger. Toen gingen we naar een andere dokter, maar voor hem was het bijna direct een hopeloos geval. Na acht dagen wilde hij het al opgeven.

Daarna hebben we dokter Oostenga uit Blokzijl geraadpleegd. Ook hij zag het donker in, omdat de kwaal ongeneeslijk scheen. Toch wilde hij zijn best er voor doen. Deze dokter zal ik blijven prijzen en voor hem zal ik ook achting houden zolang mijn bloed door de

aderen loopt. Maar alle hulp en troost van mensen was tevergeefs; het was hopeloos. Het was zo'n treurige toestand voor onze dochter, nog zo jong en in de bloei van haar leven.

Een ieder zie toe

We hebben het gevaar van de ziekte voor haar niet verborgen, omdat we wisten dat ze een ziel had, die geschapen was voor de grote eeuwigheid. We achten het ongelukkige ouders, die dodelijke kwalen weten te verbloemen of met een valse troost zoeken te dekken, totdat de laatste adem is uitgeblazen. Een ieder zie voor zichzelf toe, hoe hij zieken en stervenden aanspreekt. Bedenk toch, dat de mens geschapen is voor de grote eeuwigheid, maar niet voor deze lage, nietige, zondige aarde.

Wat nu gedaan? Er was nog één weg open. De weg naar Gods genadetroon. Gezamenlijk werd het een bidden en pleiten, dag en nacht. Voor de ziel en voor het lichaam. In het openbaar, maar ook ieder apart in het verborgen, of samen met Hendrikje.

Zelfs de kleine Johannes mocht ik opdragen om dit ook te doen, want eendracht maakt macht. Door Gods genade hebben we mogen aanhouden. De Heere gaf antwoord op het gebed, dat Hij de Redder zou zijn, door Zijn eeuwige liefde, majesteit en kracht.

Maar nu kwam het er op aan: was het voor het lichaam of voor de ziel, of voor allebei, want beide waren ze ziek.

De Heere vertoefde, maar sprak aanhoudend door Zijn Woord, dat we Hem zouden verwachten, want Hij zou gewisselijk komen.

Het duurde nog maanden, zodat ik wel duizendmaal twijfelmoedig was. Toch was ik, tot roem van Gods genade, nooit mismoedig. Elke dag gaf God Zijn vertroostende genade, al was het op hoop tegen hoop: "*de HEERE kent degenen die de Zijnen zijn*".

Veel bezoek

Door heel wat vrienden is Hendrikje bezocht en op de Heere gewezen. En door velen is ze, met ons, op de vleugelen van het gebed gedragen tot de genadetroon. Vooral de predikant, ds. J.N. Lindeboom, heeft haar altijd getrouw behandeld en vurig voor haar gebeden, zowel in de kerkelijke gemeente als bij haar bed. De Heere vergelde het hem in *de opstanding van de rechtvaardigen* en de Heere geve hem, door Zijn genade, gedurig het verlorene te zoeken en tot Jezus te brengen.

Ook ouderling A. Visscher heeft haar dikwijls bemoedigd door woorden van Gods vertroostende genade. Ook anderen met hem, die het heil van een onsterfelijke ziel ter harte ging. De Heere geve, dat ze met haar, bij Hem daarboven, ook eenmaal een plaats vinden in het Vaderhuis met zijn vele woningen.

In het verborgen werkzaam

Hoewel ze dag en nacht biddende was, konden we uit haar niet één woord krijgen, wat er in haar binnenste omging. Ze zei nogal eens: "O vader, het is nog donker voor de toekomst, maar ik sterf zo nog niet. Ik zal u en moeder niet vleien dat u blij zou zijn en denken, dat ik naar de hemel ging, terwijl ik in werkelijkheid in de hel voor eeuwig zou wegzinken. Daar hoop ik voor bewaard te blijven. Als ik er gevoel van krijg, dan zal ik het u wel zeggen, maar anders nooit, tegen geen mens."

Er is geen voorbeeld van hoe dikwijls ik haar 's nachts heb horen bidden. Voor mijzelf geloof ik, dat ze dan meestal werkzaam was, wanneer ze niet sliep.

Acht dagen voor haar overlijden dachten we dat er wat verademing kwam. Diezelfde dag kwam broeder Visscher ook nog. Toen hij met haar sprak, was het net of er in haar

binnenste leven was. Toch kon ze daar toen nog niet over spreken. Dit duurde nog tot vrijdag. Intussen waakten we 's nachts bij haar.

Ach, werd mijn ziel door U gered

Op vrijdagmiddag begon ze tegen haar moeder te praten: "Moeder, nog een paar dagen en dan is het hier met mij gedaan." Haar moeder kon niets anders zeggen dan: "Kind, kind!"

Diezelfde middag kwam de dokter, die zich verbaasde over de woorden die ze tegen haar moeder gezegd had. "Heeft ze daar een voorgevoel van?" vroeg hij uiteindelijk. Mijn vrouw zei toen: "Ja, en ik heb achting voor haar woorden." Hierop zei de dokter: "Zo zo, weet ze dat, ik denk van nog een dag of drie."

Toen ik 's avonds thuis kwam vroeg ik aan Hendrikje hoe het met haar ging. Ze antwoordde: "Het is nog hetzelfde, nog een paar dagen en dan is het hier met mij gedaan. Deze avond moeten wij zingen, maar ik geef geen versjes op."

Ik zei toen tegen haar: "Wel, dat raadt de duivel je nu weer af." Ze bleef er nog bij en zei: "Nu, ik doe het toch niet."

De predikant op bezoek

Diezelfde avond kwam de predikant Lindeboom met ouderling Visscher bij haar binnen. Het was aan haar te zien dat ze blij was met hun komst.

De dominee sprak veel met haar, maar bijzonderheden over wat er in haar binnenste omging kon hij niet gewaar worden. Toch zag hij op haar gezicht iets en hij gevoelde dat er leven in haar ziel was. De dominee zou nog een versje opgeven om te zingen, Psalm 116 vers 2 en 3:

*Ik lag gekneld in banden van den dood,
Daar d' angst der hel mij alle troost deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenissen;
Maar riep den Heer dus aan in al mijn nood:*

*Och HEER, och, wierd mijn ziel door U gered!
Toen hoorde God; Hij is mijn liefde waardig,
De HEER is groot, genadig en rechtvaardig,
En onze God ontfermt Zich op 't gebed.*

Daarna deed hij nog een hartelijk gebed, gaf haar een handdruk van innerlijke liefde en wenste haar Gods zegen toe. Toen vroeg Hendrikje: "Dominee, als ik zondag nog leef, wilt u dan nog eens aan mij gedenken in het midden van de gemeente?" Nadat hij gezegd had dat hij dit graag zou doen, wenste hij goedenavond en zijn ze samen vertrokken.

Bij het uitlaten spraken ze ineens dat ze een verademing in haar ziel hadden opgemerkt, en daar waren ze samen verblijd mee. Bij het groeten moest ik de predikant nog beloven hem de andere dag te komen vertellen hoe het met haar was.

Geen angst voor de dood

Toen we weer bij haar kwamen was het bijna elf uur. Hendrikje zei toen tegen ons: "U kunt nu wel naar bed gaan."

Ook tot haar verloofde die bij haar was zei ze: "Je kunt nu wel naar huis gaan, want ik sterf deze nacht niet en als ik sterf, dan zal ik het je wel zeggen, want ik sterf zo nog niet."

Mijn antwoord was: "O, dat weet je niet."

Zij vervolgde: "Ja, dat weet ik wel vast, maar ik ben er niet meer bang voor, maar toch sterf ik deze nacht nog niet."

Al gingen we er tegenin, we moesten om aan haar verlangen te voldoen naar bed. Mijn hart was steeds tot God gericht, dat Hij haar onder Zijn bescherming mocht nemen.

Mijn ogen waren zwaar, zodat ik al spoedig insliep. Toen ik om één uur wakker werd, sprong ik gelijk uit bed en liep naar Hendrikje toe. Ik zag dat ze met gevouwen handen, recht in bed zat. "Dacht u vader, dat ik sliep?" zei ze. Toen ik haar vroeg: "Ben je dan nu nogal werkzaam?" antwoordde ze: "O ja, ga maar vlug weer naar bed."

Een uur later riep ze: "Vader slaapt u ook, de tijd is me ontgaan, hoe laat is het?"

Ik zei toen tegen haar: "Het is twee uur, zullen we ook opstaan?"

Maar ze zei: "O nee, slaap maar, ik zal wel roepen als u moet opstaan."

Kort daarna riep Hendrikje: "Nu wil ik graag dat u opstaat, het is bijna half drie." Mijn vrouw en ik haastten ons om bij haar te komen. Toen we bij haar kwamen zei ze: "Er is niets, of dacht u dat?"

We hebben toen koffie gezet en volgens onze gewoonte maakten we voor haar een ei klaar. Toen zochten we samen het heilig Aangezicht des Heeren, Hem dankende voor de trouw, liefde en bescherming, ons in de achterliggende nachtelijke uren geschonken. We vroegen verder of Hij ons mocht zegenen met tijdelijke, geestelijke, maar bovenal met eeuwige zegeningen. Daarna lazen we een gedeelte uit Gods eeuwig en onwankelbaar Woord.

Nood en uitkomst

Het werd drie uur. Hendrikje kreeg het doodsbenauwd en we kwamen gelijk bij haar. Mijn vrouw nam haar in haar armen en zei: "Ach kind, zul je nu zó van ons scheiden?" Het was nog een benauwd ogenblik. Maar toen was het of de Geest des Heeren met een kool vuur van het altaar haar lippen aanroerde. Al de machten van de hel moesten wijken, omdat de Geest des Heeren vaardig over haar werd. Als iemand die van alle banden der zonde en van de aarde is ontbonden en als een vogel in de vrije lucht, die voor eeuwig de kooi is ontvlogen, riep ze met alle ziels- en lichaamskrachten uit:

"Weg wereld! weg schatten!

Gij kunt niet bevatten

Hoe rijk in nu ben,

'k Heb alles verloren,

Maar Jezus verkoren,

Wiens eigen ik ben. (Hieronymus van Alphen)

Ja ik ben!" Door haar zwakke borst kon ze even geen adem meer halen, maar de Geest des Heeren gaf nieuwe kracht, zodat ze hardop riep:

"Hij kan, en wil, en zal in nood,

Zelfs bij het naad'ren van den dood,

Volkomen uitkomst geven."

(Psalm 68 vers 10)

"Ja", sprak ze, "volkomen." Onze harten klopten in ons van blijdschap in de Heere, en onze ogen dropen van tranen van liefde tot God en Christus, voor zoveel genade aan haar bewezen.

Toen ik weer kon spreken, was mijn eerste woord: "Kind, geloof je nu dat je het eigendom van Christus bent, en dat Zijn bloed ook vergoten is voor jouw zonden?" Ze zei: "Ja vader, zonder twijfel, ik behoor Hem toe, Hem alleen."

Nu hoorden we uit haar mond niets meer dan zingen en bidden.

Wat waren we verwonderd. Soms riep ze: "O, blij vooruitzicht dat mij streelt."

Dan eens: "Ik ga naar Jezus toe." Daarna: "De wereld heeft niets, ze geeft niets, ik had er niets aan en niemand heeft er wat aan, maar omdat ze geen ander leven kennen, denken ze dat het nog wat is." Toen zong ze weer.

Een vaste grond

Toen ik om zes uur aan Hendrikje vroeg of ik die dag bij haar thuis zou blijven, zei ze: "O nee, vandaag sterf ik nog niet, maar ik ben er niet lang meer." "Dat je vandaag niet sterft weet je toch niet?" zei ik tegen haar. Ze antwoordde: "Ja, dat ik vandaag niet sterf, dat weet ik zeker." Toen sprak er een krachtige stem in mijn hart: "*Het geloof nu is een vaste grond*" (Hebreeën 11:1b).

Voor ik naar mijn werk ging, wenste ik haar 's Heeren allerbeste zegen toe. Op weg bad ik de Heere, dat Hij haar hoop niet zou beschamen.

Met een vurig verlangen om te weten hoe het met Hendrikje was, kwam ik 's middags thuis. Mijn vrouw lachte van blijdschap toen ik binnenkwam. Op mijn vraag hoe het nu was, antwoordde ze: "O, ik heb in geen drie maanden zo kunnen werken. Hendrikje zong, bad en dankte maar." Ik vroeg toen: "Hoe gaat het nu?" Haar antwoord was: "Wel, goed, er is niet de minste vrees of twijfel, maar daar zal de Heere nu ook wel voor zorgen."

Er werd gebeden, gegeten en gedankt en bij afwisseling spraken we over het heerlijk voorrecht, dat haar nu te beurt viel.

Toen het weer tijd was om naar mijn werk te gaan, vroeg ik haar wéér of ik ook bij haar thuis zou blijven en wéér was haar antwoord: "O nee, vandaag sterf ik niet." Toen zei ik: "Maar Hendrikje, is er nog een of andere zaak op de aarde die je zou wensen, zeg het dan maar vrij. Haar antwoord was: "Niets meer vader, niets van dat alles; er is altijd nog iets in mijn hart geweest, maar dat is hopeloos. Maar het is mij nu ook goed dat het zo is." Ze kon wel aan mijn gezicht zien dat ik nieuwsgierig was om te weten wat dit was. Daarom zei ze ook: "O, u mag het ook wel weten wat het is; niet anders dan dat ik gehoopt had, één zondag beter te zijn, om de Heere in het midden van de gemeente te danken. Daar is zo dikwijls voor mij gebeden. Maar het is mij nu meer dan goed dat het zo niet is. Meer is er niet, in het geheel niet."

Vijf of zes weken voordien had ze die wens ook eens uitgesproken. Daarop wenste ik haar weer Gods zegen toe en ging naar mijn werk. Ik zag aan haar dat ze weer liever alleen was, om met de Heere gemeenschap te oefenen.

Nog enkele dagen

Toen ik 's avonds thuis kwam zat ze bij het vuur. Ik verwonderde mij dat ze daar zo rustig en tevreden zat. Hoewel ik vast geloofde dat ze spoedig van de aarde weggenomen zou worden, wilde ik haar geloof toch nog eens beproeven. Ik begon: "Hendrikje, als ik je daar zo zie zitten, dan kan ik niet geloven dat de dood je zo spoedig van de aarde zal wegnemen."

Ze begon bijna te lachen en zei: "Ach vader, of u dat gelooft of niet, dat doet er niets toe, maar dat het zo is, is zeker; twijfel er maar niet aan."

"Maar Hendrikje," vervolgde ik, "ik moet ook nog naar de dominee, hij zou morgen voor je bidden."

"O ja," was haar antwoord, "als ik er dan nog ben, maar dat is niet zeker."

Toen zei ik: "Als je dan nog leeft, wat moet de dominee dan voor je bidden, wat moet ik hem zeggen?"

Haar antwoord was: "O vader, het ligt wel in mijn hart, maar om dat zo gepast te zeggen, ook tegen de dominee, dat kan ik haast niet. Zeg het zelf maar, u weet wel wat nodig is voor mij te bidden, als ik nog leef. Ben ik er niet meer, dan is de dominee van dit alles vrij."

Maar toen ik vroeg of de dominee, als ze dan nog zou leven, zou bidden om versterking van het geloof, om meer licht van God de Heilige Geest. En dat ze, als het met de wil en de raad van God zou kunnen bestaan, weer beter mocht worden.

Toen riep ze met heldere stem: "Nee, dat laatste mag de dominee niet bidden, wel het eerste, maar hij zal misschien wel van alles vrij zijn."

Zoals we afgesproken hadden ging ik naar de dominee en zei hem woordelijk wat ik met Hendrikje besproken had. Hij was in zijn hart verblijd om Gods grote daden. Zijn vrouw zei toen: "De dominee had gisteravond al gezegd, dat er leven in haar ziel was". Bij hun oude moeder, die daar ook was, liepen de tranen over de wangen van blijdschap, dat er weer iemand in Sion geboren was.

Het is anders dan de Liberalen en moderneren in onze dagen zeggen en zelfs (blinde leidslieden) hun gemeenten wijs maken, dat de orthodoxen bang zijn dat de hemel te klein is. O, ongelukkigen. Als spreken u al de orthodoxen zalig op uw valse grond, maar u sterft zonder het geloof in Jezus Christus voor uw eigen hart te kennen, zonder te weten wat vrije genade betekent, zonder de Geest Gods in Zijn werking en kracht te gevoelen, dat Die alleen een dode zondaar levend maakt - wat zou het u baten, als de Heere u straks naar de eeuwige rampzaligheid zal wijzen?

Uitkomst!

Ik haastte mij weer naar huis. Intussen was mijn zus ook gekomen. Ook zij droeg de eeuwige belangen van Hendrikje op haar hart en had veel voor haar gebeden. Ze hadden samen nu gesproken over de hoop van het eeuwige leven, over Gods eeuwige liefde in Christus en over Zijn genade, dat niemand met de Heere beschaamd zal uitkomen.

Toen begon ik wat voor te lezen over de bekering van de zondaar en het geloof in Jezus Christus. Ik had nog maar enkele regels gelezen toen ze uitriep: "Vader, vader, ik moet u zeggen, niet lezen, maar u moet zingen en God grootmaken. O, zing maar van Psalm 42 vers 5:

*Maar de HEER zal uitkomst geven,
Hij, die 's daags Zijn gunst gebiedt.
'k Zal in dit vertrouwen leven,
En dat melden in mijn lied;
'k Zal Zijn lof zelfs in de nacht
Zingen, daar ik Hem verwacht;
En mijn hart, wat mij moog' treffen,
Tot den God mijns levens heffen."*

Bij afwisseling ging het die nacht zo door. Enkele familieleden en vrienden werden er ook bijgehaald. Dit vers zong Hendrikje biddende, alleen, en wij moesten vers 7 meezingen:

*O, mijn ziel, wat buigt g' u neder?
Waartoe zijt g' in mij ontrust?
Voed het oud vertrouwen weder;
Zoek in 's Hoogsten lof uw lust;*

*Menigwerf heeft Hij uw druk
Doen verand'ren in geluk;
Hoop op Hem, sla 't oog naar boven;
Ik zal God, mijn God nog loven.*

Dit vers moesten we twee keer zingen. Daarna gaf ze Psalm 86 vers 3 op:

*HEER, door goedheid aangedreven,
Zijt Gij mild in 't schuldvergeven;
Wie U aanroept in den nood
Vindt Uw gunst oneindig groot.
HEER, neem mijn gebed ter oren;
Wil naar mijne smeking horen;
Merk, naar Uw goedgunstigheên,
Op de stem van mijn gebeên.*

Toen nog Psalm 25 vers 3:

*Denk aan 't vaderlijk meêdogen,
HEER, waarop ik biddend pleit;
Milde handen, vriendlijk' ogen,
Zijn bij U van eeuwigheid.
Sla de zonden nimmer gâ,
Die mijn jonkheid heeft bedreven;
Denk aan mij toch in genâ,
Om Uw goedheid eer te geven.*

Toen vroeg Hendrikje of mijn zuster nog een versje op wilde geven. Zij liet zingen Psalm 118 vers 9 en 7:

*De HEER wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in den dood;
Verzachtte vaderlijk mijn lijden,
En redde mij uit allen nood.
Ontsluit, ontsluit voor mijne schreden,
De poorten der gerechtigheid;
Door deze zal ik binnen treden,
En loven 's HEEREN majesteit.*

*De HEER is mij tot hulp en sterkte;
Hij is mijn lied, mijn psalmgezag.
Hij was het, Die mijn heil bewerkte,
Dies loof ik Hem mijn leven lang.
Men hoort der vromen tent weergalmen
Van hulp en heil, ons aangebracht;
Daar zingt men blij, met dankb're psalmen:
Gods rechterhand doet grote kracht.*

Toen hebben we samen nog Psalm 66 vers 8 gezongen:

*Komt, luistert toe, gij Godgezinden,
 Gij, die den HEER van harte vreest,
 Hoort, wat mij God deed ondervinden,
 Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.
 'k Sloeg heilbegerig 't oog naar boven;
 Ik riep den HEER ootmoedig aan;
 Ik mocht met mond en hart Hem loven,
 Hem, die alleen mij bij kon staan.*

Enige tijd later riep Hendrikje, met alle krachten van ziel en lichaam uit:

*"t Hijgend hert, der jacht ontkomen,
 Schreeuwt niet sterker naar 't genot
 Van de frisse waterstromen,
 Dan mijn ziel verlangt naar God.
 Ja, mijn ziel dorst naar den HEER;
 God des levens, ach wanneer
 Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
 In Uw huis Uw Naam verhogen."*

(Psalm 42 vers 1).

Toen heeft ze nog alleen gezongen, wat goed verstaanbaar was, Gezang 43 vers 6:

*"Och, dat aller mensentongen,
 Aller eng'lenzang, o HEER,
 Samenstemden, samen zongen
 Eeuwig tot Uw lof en eer!
 Zonder einde geeft Uw lof,
 Jezus, ons de rijkste stof;
 Trek tot U ons hart naar boven,
 Dat w' U eeuwig lieven, loven" (J. van Lodenstein)*

Daarna moesten we op haar verzoek samen zingen uit Psalm 81 vers 12:

*Opent uwen mond;
 Eist van Mij vrijmoedig,
 Op Mijn trouwverbond;
 Al wat u ontbreekt,
 Schenk Ik, zoo gij 't smeekt,
 Mild en overvloedig.*

Ook hebben we, op haar verzoek, de verzen nog een keer gezongen die ds. Lindeboom de avond daarvoor had opgegeven, Psalm 116 vers 2 en 3.

Het was intussen middernacht geworden. Onze buurman, H. Apperlo, die ook bij ons was, ging naar zijn kinderen, die alleen thuis waren, maar zijn vrouw bleef nog bij ons. Toen de buurman afscheid van Hendrikje zou nemen, zei ze: "Laat ik dan nu maar afscheid van allen nemen. Moeder dan als eerste." Daarna volgden ik en haar broer. Toen volgde haar verloofde, die ook aanwezig was. Daarna nam ze afscheid van al de andere aanwezigen. Bij de laatste handdruk riep ze: "Zing nu Psalm 89 vers 1:

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
 Uw waarheid, 't allen tijd vermelden door mijn reên.
 Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
 Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen;
 Zo min de hemel ooit uit zijne stand zal wijken,
 Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken."*

Toen bad ze: "O Heere, neem nu toch mijn ziel van mij weg. Moeder, wat duurt het toch lang. O Jezus, kom nu toch." Dan was het weer: "Ik heb nog te vroeg afscheid genomen."

Niet meer thuis

Opeens riep ze: "Vader, bid toch dat de Heere mijn ziel neemt, ik ben hier niet meer thuis."

Mijn antwoord was: "Och kind, dat kan ik niet doen, zo de Heere vertoeft, verbeid Hem dan".

Maar ze vervolgde: "U moet het doen, o ik verlang toch zo."

Ik liet me bewegen en deed het overeenkomstig Gods Woord. De Heere was zo goed, dat ze weer kalm en rustig werd en uitriep: "Als ik dan nog wat blijven moet, laat ons dan nog eens samen zingen Psalm 95 vers 1 en 2:

*Komt, laat ons samen Israels HEER,
 Den rotssteen van ons heil, met eer
 Met Godgewijden zang ontmoeten;
 Laat ons Zijn gunstrijk aangezicht,
 Met een verheven lofgedicht
 En blijde psalmen, juichend groeten.*

*De HEER is groot, een heerlijk God,
 Een Koning, die het zaligst lot,
 Ver boven alle goôn kan schenken.
 Het diepst van 's aardrijks ingewand,
 Het hoogst gebergt' is in Zijn hand;
 't Is al gehoorzaam op Zijn wenken."*

Daarna was ze alleen bezig in het Koninkrijk van God en van Christus. Niet één woord sprak ze meer over de aarde of aardse zaken en geen band knelde haar meer. Ze was hier inderdaad niet meer thuis.

Met elkaar bespraken wij, dat toch niemand dan God alleen de eer toekwam, omdat het voor ons verborgen bleef, door welk middel zij tot bekering gekomen was. Dit drong tot haar door, want ze antwoordde direct: "Dit heeft allang in mijn hart gelegen. U moet nog maar eens zingen Psalm 72 vers 11:

*Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen;
 Men loov' Hem vroeg en spâ;
 De wereld hoor' en volg' mijn zangen,
 Met Amen, Amen, na."*

Weer riep ze: "Heere, neem toch mijn ziel van mij!" Zij begeerde maar om ontbonden te zijn van een lichaam der zonde en der smarten, om met Christus te zijn. O, wat is 't

voorzicht schoon. Toen ik haar nog een keer beproefde en vroeg: "Hendrikje, ga je nu naar de hemel, weet je dat zeker?"

Toen was haar antwoord: "Zonder twijfel, vader, dat wordt me niet weer bestreden, daar is niet de minste vrees voor." Toen zong ze weer alleen.

Ik vroeg haar of ze nú kon geloven, wat ik ze zo dikwijls had voorgesteld, dat de liefde Gods sterker is dan de dood en dat vele wateren die liefde niet kunnen uitblussen?

"O, zeker vader" zei ze, "kan ik dat geloven, want niets kan mij meer scheiden van die liefde." Daarna was het weer: "*Heere Jezus, kom haastelijk!*"

Zo werd de laatste nacht van haar leven op aarde doorgebracht, om spoedig het eeuwige licht van Gods genade voor eeuwig te mogen zien.

De nieuwe dag was intussen aangebroken. 's Morgens om acht uur kwam haar neef nog om afscheid te nemen. Met een laatste vaarwel en handdruk riep ze nu uit: "Nu moet u nog eens zingen Psalm 81 vers 1:

*Zingt nu blij te moê
't Machtig Opperwezen
Enen lofzang toe;
Om ons heilgenot
Worde Jakobs God
Met gejuich geprezen!*

Hoewel Hendrikje nu zwakker werd naar het lichaam en haar borst steeds voller werd, bleef ze toch onophoudelijk werkzaam. Zo riep ze met vernieuwde kracht ineens weer uit: "Nu moet u nog eens zingen Psalm 25 vers 10." Haar moeder zei toen: "Kind, kind, nu nóg zingen, dat moesten we maar niet doen, het kerkvolk komt zo voorbij." Maar ze antwoordde: "O moeder, nog één versje, daar is nog wel tijd voor. Dit ene versje is dan het laatste en dan is het hier voor mij gedaan. Maar of ik het nog zal kunnen opzeggen, dat weet ik niet." Ze begon met het opzeggen, maar na twee regels kon ze niet meer.

*Hoed mijn ziel, en red z' uit noden;
Maak mij niet beschaamd, o HEER;
Want ik kom tot U gevloten.
Laat d' oprechtheid meer en meer,
Met de vroomheid, mij behoên;
'k Wacht op U in mijn ellenden,
Laat Uw hand, in tegenspoên
Israël verlossing zenden.*

Vrede

Tijdens het zingen kreeg ze weer wat krachten, zodat ze nog meezong. Maar toen we klaar waren, kwam de dood als een engel des vredes, om haar te brengen naar het Vaderhuis des vredes.

"O, mijn hoofd, mijn hoofd," riep Hendrikje uit en nog een keer: "Mijn hoofd. O, ik wil nog wel van 't bed moeder, moeder!"

Ik keek op haar gezicht en zag dat haar ogen al gebroken waren.

Nog zei ze: "Och moeder, laat mijn benen dan maar af, de Heere zal u wel helpen. Mijn benen maar ... en het is genoeg."

En ... zij was niet meer op de aarde.

Het Lam volgen

Haar strijd was gestreden en haar leed was geleden. Haar ziel voer op tot God en Christus. Ze mocht geloven dat ze in Zijn bloed van alle zonden gereinigd was. Door Zijn Geest, Die haar hier op aarde had geheiligd, zal ze eeuwig voor de troon van God, met de palmtak van overwinning in de hand, het Lam volgen. Samen met de ontelbare schare, die het volmaakte lied aanheffen: "... en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed" (Openbaring 5 vers 9). "Schrijf, zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan". (Openbaring 14 vers 13). Ja: "Schrijf, zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het avondmaal van de bruiloft des Lams" (Openbaring 19 vers 9).

Uit het gezicht, maar niet uit het hart

Zalig u, mijn dochter, mijn eerstgeborene, enkele stappen ben je me vooruit. Het behaagde de Heere je vroeg rijp te maken voor het zalig genot daarboven, bij Hem in heerlijkheid. Wel ben je van mij en van je broer weggenomen en van je moeders hart afgescheurd, maar daarom ben je niet dood. Nee, je leeft met God en Christus. Ja, je leeft in aller eeuwen eeuwigheid.

Ook denk ik aan de jongen, die jij beminde en door wie je bemind werd, die dag en nacht bewees dat hij een hart vol liefde tot je had, die je altijd zocht te troosten, je smart zoveel mogelijk zocht te verzachten en maar olie en balsem in je wonden zocht te gieten, tot genezing. O, dat het de Heere mocht behagen, dat hij, wat hij in jou heeft verloren, doordat je van hier bent heengegaan, in Christus Jezus, duizendvoudig mocht terugvinden. Hij treurt met ons omdat hij je op aarde mist, maar niet als degenen die geen hoop meer hebben.

Door de genade van onze God en Zaligmaker, weten en geloven wij, dat je daarboven het eeuwig loflied mocht aanheffen: "Halleluja, eeuwig dank en eer." Hier op aarde verzwakte je stem dikwijls, door ondragelijke lichaamszwakte, maar nu, in het paradijs van God, in het hemelse Eden, nooit meer!

Het was opmerkelijk voor ons dat Hendrikje op zondagmorgen geboren is (24 februari 1858), juist toen de Christelijke Gereformeerde Kerk alhier (in Ambt-Vollenhove) in gebruik is genomen door prof. A. Brummelkamp uit Kampen. De tekst was was: "*Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de HEERE der heirscharen*" (Zacharia 4 vers 6b).

Het was ook op een zondagmorgen (30 oktober 1881), toen ds. J.N. Lindeboom in hetzelfde kerkgebouw voor haar een gebed zou doen, dat zij de rust inging, die er overblijft voor het volk van God.

Op de begraafplaats

Donderdag 3 november 1881 is Hendrikje begraven, om in de morgen van de opstanding verheerlijkt te ontwaken. Tot onze blijdschap mochten we ds. Lindeboom in ons midden hebben. De Heere God gaf hem vrijmoedigheid om te spreken over wat nodig is om eenmaal zalig te sterven. Hij sprak naar aanleiding van 1 Thessalonicenzen 4 vers 18 een woord van bijzondere troost, dat de ware troost alleen te krijgen is door het kruisbloed van Golgotha. Wie op aarde die troost mag smaken, maar dat er ook zovelen die ware troost nog missen. Daarom sprak hij ook een ernstig woord van vermaning, dat iedereen heden zou bedenken, wat tot zijn eeuwige vrede dient, omdat de dood ieder uur wenkt en er in het graf geen verzinning meer is. Daarna deed de dominee nog een hartelijk dankge-

bed. Iedereen ging weer weg, tot het uur komt dat door God bestemd is, dat we tot het graf weer teruggebracht worden, om niet meer terug te keren.

*Slaap maar mijn dochter, rust maar voort.
Ik weet, uw ziel leeft ongestoord
Ver boven 't aards gewemel;
Gij zijt nu bij uw God en Heer,
En hoort des drijvers stem niet meer,
Bij Jezus in de hemel.*

*Wat was hier uw vooruitzicht schoon;
Maar duizendmaal nog zaal'ger loon
Zult ge nu boven smaken.
O blijdschap, storeloos genot,
Geniet ge bij uw Heer en God,
Naar Hem was hier uw haken.*

*Gelijk een hert door dorst, na jacht;
Werd ge naar Jezus hier gebracht,
Bij dagen en bij nachten.
Uw wens en beê heeft God verhoord;
Zijn Geest schonk Hij u bij het Woord;
't Deed al uw leed verzachten.*

*De liefde sterker dan de dood,
Die gij hier reeds op aard' genoot,
Daarvan kon niets u scheiden,
Er was voor u geen aardse band,
Die u weerhield van 't Vaderland
Der ruste, na het strijden.*

O, mochten we ons nauwer en vaster aan Hem klemmen. Tot ons zal Hendrikje niet terugkeren, maar haast kom ik tot haar. Nog een korte tijd. Het is de Heere bekend hoe spoedig ook mijn stof zal rusten in de schoot van de aarde. O, mochten ook je dierbare moeder, aan wie je met mij, door Gods goedheid, de opvoeding te danken hebt, en je verloofde en broer, door datzelfde geloof in Jezus Christus bewerkt en versterkt worden. De Heere geve door en in de hoop van het eeuwige leven, een zalig weerzien aan de andere zijde van dood en graf.

O, God almachtig, stort Uw Geest bij aanvang en voortgang in ons aller harten uit, opdat wij door genade er naar mogen jagen, dat ook hier op de aarde, ons leven met Christus verborgen zij in God. Dan zal de dood voor ons geen koning der verschrikking zijn, maar een boodschapper van goede tijding. Is ons leven Christus, dan zal ons einde eenmaal vrede en gewin zijn. Ja voor eeuwig gewin!

Ouders, hebt u Jezus ook gezocht voor uw kinderen? Zoekt u Hem op uw knieën voor uzelf en voor uw kroost? Dan is God geen ledig aanschouwer en dan is Hij er getuige van dat u dagelijks klopt aan de deur van genade en van Hem smeekt om de Geest der genade en der gebeden, voor hun bekering!

Is het elke morgen uw eerste en elke avond uw laatste werk, om de toevlucht te nemen tot het middelaarsbloed van Jezus Christus en Dien gekruisigd? Of is uw schat alleen nog hier beneden en niet boven, waar Hij is. Of is het u genoeg voor uw kinderen een grote erfenis te vergaren? Dan is het nog treurig met u en de uwen gesteld, want die schat zal u en hun toch eenmaal ontvallen, mogelijk vlugger dan u denkt.

Vaders, moeders, jongens en meisjes, maar ook ouden van dagen, zonder wedergeboorte en bekering en zonder een nieuw hart, door de Heilige Geest, zult u het koninkrijk Gods niet zien.

Daarom jongens en meisjes: *"Verblijd u, o jongeling in uw jeugd, en laat uw hart u vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten en in de aanschouwing uwer ogen; maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht"* (Prediker 11 vers 9).

O, zie toe wat je doet. Ook de jeugdige bloem knakt van haar steel, voor de zeis des doods. Velen denken dat ze nog jaren voor zich hebben maar zijn soms na enkele uren al in de eeuwigheid. De dood wenkt ieder uur.

Jezus' roepende lokstem klinkt nu nog in de oren. Daarom: val nog op de knieën voor Hem in het stof, met belijdenis van zonde en schuld en leer roepen met de tollenaar: *"O God, wees mij zondaar genadig"* (Lucas 18 vers 13b). Laat niet los voordat je met de oude Simeon kunt zeggen: *"Nu laat Gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord. Want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien"* (Lucas 2 vers 29)."

Naschrift

Al het bovenstaande is dus door de vader van Hendrikje de Wit, Adriaan de Wit, geschreven. Hij liet er ook nog een korte toelichting aan vooraf gaan (gedateerd 1881):

"Zeer geachte lezer,

Deze geschiedenis was niet bestemd voor de pers, omdat ik daar helemaal niet bekwaam voor ben. Het was op verzoek van vele vrienden, dat ik het later hiervoor toch heb afgestaan. In de hoop, dat de God van genade het eens mocht bedauwen met Zijn Geest en dat daardoor veel zielen tot Jezus gebracht mochten worden, die uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht gebracht werden.

Ik ben in de Rooms-Katholieke Kerk geboren, opgevoed en groot geworden. Bijna negentien jaar was ik toen ik die kerk heb verlaten, nadat ik het evangelie als een geschenk van God uit de hemel mocht ontvangen.

Toch ben ik tot mijn dertigste jaar nog doorgegaan in mijn blindheid, ondanks het evangelie. Toen behaagde het de Heere om mijn ogen te openen voor het eeuwig verderf, waar nog duizenden blind voor zijn.

God, de Almachtige, geve, dat hierdoor nog velen, met mij en mijn dochter, door genade gebracht mogen worden aan de voet van het kruis op Golgotha. Daar wordt alleen de eeuwige vrede gesmaakt, die de wereld niet kent, en wordt er een liefde in het hart ondervonden, die sterker is dan de dood.

Mocht het de Heere behagen, lezer, dat het bloed van Jezus en Zijn gerechtigheid, u en uw zonden voor eeuwig mocht bedekken."

Waar ze kerkten

Vanaf de Afscheiding, in 1836, is er in Vollenhove een Afgescheiden gemeente geweest. Deze kerk stond in het gehucht Kadoelen, tussen Vollenhove en St. Jansklooster.

Ruim twintig jaar daarna is er een nieuwe kerk gebouwd, die, zoals reeds is vermeld, door A. Brummelkamp in gebruik genomen is. In 1892 ging de gemeente op in de Gereformeerde Kerk. In het nabij gelegen St. Jansklooster was er toen ook een Gereformeerde Kerk, maar die was pas bij de Doleantie (1886) ontstaan.

Maar in Kadoelen had men er niet zoveel zin in om samen met St. Jansklooster één Gereformeerde Kerk te vormen. De gemeente in Kadoelen bleef dus voortbestaan als "A-kerk", terwijl de gemeente in St. Jansklooster een "B-kerk" was.

Op aandrang van anderen zocht men wel eens naar samenspreking, maar ieder bleef toch bij zijn mening en men leefde meestal langs elkaar heen.

Dit is zo gebleven tot de Vrijmaking (1944), want Kadoelen zocht hierbij direct aansluiting, terwijl St. Jansklooster bij het verband van de Gereformeerde Kerken bleef.

Ds. J. N. Lindeboom

Op 14 november 1880 kreeg de gemeente, na veertien jaar vacant te zijn geweest, in ds. J. N. Lindeboom een eigen predikant. Hij was in de gemeente geliefd en geacht. Hij stond dus in Vollenhove tijdens het overlijden van Hendrikje.

Hij werd geboren op 5 februari 1851 onder de rook van Zwolle. Nadat hij in 1875 als kandidaat beroepbaar gesteld was, nam hij een beroep aan naar Dussen. Zijn tweede gemeente was Vollenhove. Vanaf 29 juni 1884 was Zutphen zijn standplaats, waar de gemeente tijdens zijn verblijf sterk groeide. Hij is daar gebleven tot zijn emeritaat op 1 juli 1916.

In zijn eerste gemeente is hij in 1876 getrouwd met M.H. Gips.

In juli 1894 is zijn vrouw reeds overleden, die hem achterliet met zeven kinderen. Ds. Lindeboom is drie keer gehuwd geweest. Van hem staat ergens vermeld dat hij wat stroef overkwam, maar allen die hem kenden wisten dat hij een gevoelig hart had. Kwaadspreken of achterklap duldde hij in zijn gemeente niet.

Na zijn emeritaat heeft hij op verschillende plaatsen nog hulpdiensten verricht. Zijn laatste woonplaats was Scheveningen, waar hij op 30 september 1928 overleden is.

Ds. L. Lindeboom

Zijn broer, Lucas Lindeboom, was een paar jaar ouder en was ook predikant. In 1883 werd hij benoemd als docent aan de Theologische School te Kampen. Beiden waren krachtige persoonlijkheden, die dikwijls hun stem lieten horen op Synoden tegen voorstellen van A. Kuyper. Vooral in 1892 lieten ze op de synode van zich horen. Ze waren onbevreesd en gingen ook niet voor Kuyper uit de weg.

Lucas Lindeboom heeft door zijn activiteiten ten gunste van het onderwijs en vele ander instellingen veel bekendheid gekregen. Hij stierf in 1933 te Kampen.

Geraadpleegde literatuur:

Adriaan de Wit, *Het blijde vooruitzicht*, Nieuw-Beijerland, 1934

Joh. de Haas, *Gedenkt uw voorgangeren*, deel 2, Haarlem, 1984

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land: Zuid-Holland (Zuid), Kampen, z.j.

5. Maria Johanna Molendijk 1868-1883

Het was 13 maart 1868, toen Maria Molendijk ter wereld kwam. Net als alle andere kinderen was ze een verloren Adamskind. Ze woonde in de wijk Katendrecht (Rotterdam-Zuid) en groeide daar voorspoedig op.

Al als klein meisje was ze altijd bijzonder leergierig. Haar ouders merkten vanaf haar zevende jaar dat ze indrukken had van te moeten sterven en van wat de eeuwigheid zou zijn. Steeds vroeg ze daarom aan de Heere of ze bekeerd mocht worden. Het gebeurde ook wel dat haar gedachten haar zo verschrikten, dat ze aan haar ouders vroeg om voor haar te bidden. Ze durfde werkelijk niet te gaan slapen voordat er voor haar gebeden was. Dikwijls dacht ze dat de Heere haar weg zou nemen, zonder dat ze tot Hem bekeerd was. Ze had veel eerbied voor Gods Woord en dikwijls zagen de gezinsleden dat ze daarin las. Ze sprak graag met en over het volk van God, dat ze ook hartelijk lief had.

Afbraak van haar lichaam

Marie was elf jaar toen haar ouders met schrik zagen dat ze bloed opbracht. Dit werd voor de ouders, maar ook voor haar, een oorzaak voor veel onrust. Ze dachten niet alleen aan haar lichaam maar ook aan haar ziel. Dit deed haar nog méér tot de Heere roepen om ontferming!

Hoewel ze na enige tijd weer wat herstelde, bleef ze toch erg ongerust. Het gebeurde op een dag dat ze een kinderblaadje in handen kreeg, waarin geschreven was over een vuurregen op de kermis, dat alle bezoekers verteren zou. Dit trok ze zich zo sterk aan dat ze niet durfde te slapen. Zij begon te bidden: "O Heere, neem mij toch niet weg, want ik ben nog onbekeerd." Terwijl ze zo kinderlijk aan het vragen was, werd ze onverwacht getroost uit Psalm 91 vers 1:

*Hij, die op Gods bescherming wacht,
Wordt door den hoogsten Koning
Beveiligd in den duist'ren nacht,
Beschaduwd in Gods woning.*

Door deze woorden kreeg ze een innerlijk vertrouwen op de Heere en op Zijn beschermende goedheid, zodat ze toen gerust ging slapen.

Een aangrijpende droom

Soms had Marie ook aangrijpende dromen. Hoewel er in veel dromen ijdelheid is, was er toch een droom die waard is om verteld te worden.

Marie droomde dat voor haar het uur van sterven gekomen was. Zij bad in haar droom: "Ach Heere, waar zal ik blijven?" En toen ze dit bad kwam er een Persoon, Die haar bij de hand nam en de poort van de hemel opendeed. Hij sprak toen tot haar: "*Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert ze niet, want derzulken is het Koninkrijk Gods*" (Marcus 10 vers 14). Toen mocht ze binnenkomen en zag ze de heerlijkheid in Zijn schoonheid en luister. Ook zag ze daar haar grootmoeder, die in de Heere was ontslapen. Daarna droomde ze over het vergaan van de wereld. Ze zei: "Ik mocht Gods volk mede binnenhalen. Wie denk je (zei ze met een blijde stem) dat ik greep?" Zij noemde toen buurman L., die een vriend van hen was en die ze hartelijk liefhad. Verder was ze die dag erg aangedaan, als ze daarover vertelde. Haar moeder, die hier toch wel wat van stond te kijken, zei toen tegen haar: "Maar kind, het zal toch wat zijn als jij nog verloren moet gaan!"

Veel bekommering

In deze tijd nam de ziekte van Marie nogal toe, vooral omdat haar zenuwgestel ook aangedaan werd. Welke middelen de dokter ook tot genezing bedacht, niets mocht baten.

Maar enkele maanden daarna mocht ze toch weer wat opknappen. Haar ouders bemerkten dat hun dochter in die tijd meer werkzaamheden met haar ziel kreeg. Wat was ze toch altijd met vrees voor de dood bezet. Daardoor bleef het haar gebed of de Heere haar bekeren zou.

Haar ouders konden het werk des Heeren in die tijd in hun dochtertje nog niet goed onderscheiden. Ze dachten dat alleen de stem van haar geweten sprak, door haar ziekte en ook krachtens haar opvoeding. De ernst van de ziekte en het vooruitzicht van het sterven van hun dochter bracht de ouders in veel bekommering. Dat heeft hun veel tranen van bange zorg gekost.

Een waarschuwende stem

Haar vader kon het niet laten om zijn diepe bezorgdheid aan de onderwijzer op de zondagsschool bekend te maken. Het heil van haar ziel kon hij maar niet kwijt raken. De onderwijzer, die Marie altijd nauwkeurig had gadegeslagen, wees hem op Gods zorg over haar, haar eerbied en oplettendheid voor de waarheid van Gods Woord, en ook de verontwaardiging die ze toonde als mensen Gods Woord niet in acht namen. Ook kon ze het niet laten om de kinderen te waarschuwen. De onderwijzers op de zondagsschool konden hun woorden aan haar kwijt. Dat was voor hen moedgevend en zij meenden een ander leven in haar te bespeuren.

Marie heeft in die tijd dikwijls volwassenen en kinderen gewaarschuwd. Dan werd ze wel eens uitgescholden voor een 'oud wijf, dat niets verdragen kan'. Want ze kreeg haat voor liefde. O, dat dát niet tegen hen zou getuigen in de dag van het oordeel!

In de zomer van 1882 voelde ze zich weer wat beter en liep toen ook weer buiten. Dan was ze zo verwonderd over Gods goedheid, dat ze uitriep: "Heere, wat bent U toch goed, om mij zo goed te doen boven zoveel anderen, die al in het graf liggen, terwijl ik toch niet beter ben dan zij."

De zon trok haar zo naar buiten, dat ze in die dagen minder in Gods Woord las. Maar toen Gods goedheid haar hart weer voor een ogenblik overwon moest, ze uitroepen: "Och Heere, vergeef het mij toch."

Graag naar de kerk

In de kerk werd ze in haar gezonde dagen ook nooit gemist. Wat was ze daar een voorbeeld voor alle kinderen. Altijd vol aandacht, zeker als het Heilig Avondmaal bediend werd. Daar zat ze soms met een innerlijke begeerte, maar omdat ze nog geen lid was, was het haar gebed of de Heere Zelf haar begeerte wilde vervullen. En de Heere, Die Zijn hand tot de kleinen wendt (Zacharia 13 vers 7), vervulde ook haar hart met blijdschap, wanneer zij zag dat Gods volk in Zijn gunst mocht delen. Dat gunde ze dat volk zo van harte, omdat ze dat volk hartelijk liefhad.

In die tijd kwam dominee I., uit een andere plaats, in Katendrecht preken. Deze gaf tijdens de dienst Psalm 68 vers 6 op:

*De koningen, hoe zeer geducht,
Zijn met hun heiren weggevlucht;
Zij vloden voor Uw ogen.*

*De buit van 't overwonnen land
 Viel zelfs de vrouwen in de hand,
 Schoon niet mee uitgetogen.
 Al laagt g', o Isrel, als weleer,
 Gebukt bij tichelstenen neer,
 Toen gij uw juk moest dragen,
 En zwart waart door uw dienstbaarheid,
 U is een beter lot bereid;
 Uw heilzon is aan 't dagen.*

Toen Marie thuis kwam zei ze tot haar moeder: "Wat heb ik nu toch meegezongen van de buit van het overwonnen land en dat de heilzon aan het dagen is, voor al Gods lieve volk."

Maar als ze op al de weldaden voor Gods volk zag, was ze ook wel eens bang dat ze daar zelf nog van verstoken zou blijven.

Een geopende genadetroon

Hoe jong Marie ook nog was, de duivel liet haar niet met rust. Wanneer ze in het verborgene de Heere zocht, sprak hij in haar hart, dat ze daarvoor nog te jong was en dat de Heere naar zulke jonge kinderen niet hoorde.

Maar tot haar vertroosting en bemoediging kwam de Heere haar voor met de woorden van Psalm 8 vers 3: *"Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest, om Uwer tegenpartijen wil, om den vijand en wraakgierige te doen ophouden."* Wat een blijdschap vervulde nu haar hart!

Toch duurde het niet lang of de kracht ging weg uit deze woorden en Marie kwam weer in haar gemis. Toen ze haar bezwaarde hart weer voor de Heere mocht uitstorten, sprak de Heere opnieuw tot haar hart: *"... zou Hij het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?"* (Numeri 23 vers 19b).

Ook werd ze er steeds weer aan ontdekt waar de oorzaak van de afwijkingen lag: *"Efraïm, wat heb Ik meer met de afgoden te doen?"* (Hosea 14 vers 9a). Wat was ze toen beschaamd en wat gevoelde ze dan steeds weer haar onbekeerlijkheid!

Ongeneeslijk ziek

In die tijd had Marie de dokter horen zeggen dat ze longtering had en niet meer kon beteren. Dat dreef haar weer tot het gebed met die woorden: "Heere al was het dat ik nog een jaar ziek moet wezen, dat hindert niet, als U mij maar bekeert." En weer hoorde de Heere haar verzuchting, door in haar hart te spreken: *"... en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid"* (Johannes 10 vers 28).

Toen ze dit aan haar moeder vertelde, merkte die op: "Ja kind, dat is de waarheid, maar je zult wel moeten weten of jij een schaap van de Heere Jezus bent." Haar ouders waren voorzichtig, wilden haar niet opbouwen in gestalten of teksten, maar bleven haar eerlijk behandelen. Daarop mocht ze steeds de Heere zoeken, Die haar ook nu weer bemoedigde, uit Psalm 116 vers 4:

*"D' eenvoudigen wil God steeds gadeslaan;
 'k Was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.
 Keer, mijne ziel, tot uwe ruste weder;
 Gij zijt verlost; God heeft u welgedaan."*

Wat begeerde ze toen om zo'n eenvoudige te mogen worden, die door de Heere wordt gadegeslagen.

Al die tijd sprak Marie veel met haar ouders. Zij zochten hun dochter er steeds op te wijzen dat ze niet op een verandering mocht rusten. Zij gingen haar in alles na. Het deed hun goed te horen dat ze haar broertje en zusje uit Gods Woord onderwees. Het was opvallend hoe verstandig ze dit deed.

Maar misschien gingen de ouders van Marie haar wel eens teveel na en deden ze ook wel eens een verkeerde uitdrukking. Zo hadden ze een keer een opmerking gemaakt, die hun dochter direct uitdreef naar de genadetroon. De Heere hielp haar uit met de woorden uit Psalm 22 vers 12 (berijmd):

Graag naar de kerk

Hoe graag ze ook naar de kerk ging, ze moest 's zondags dikwijls thuis blijven. Maar het alleen zijn was voor haar niet erg. Hun woning stond tegenover de kerk en daarom kon ze ook horen wat er gezongen werd. Tijdens de preek las ze altijd uit haar Bijbeltje. Dit waren altijd aangename uren voor haar.

Marie had ook heel wat boeken. Op een dag wist ze maar niet welk boek ze moest nemen om te lezen. Ze vroeg het aan de Heere en het antwoord was: *"Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het die van Mij getuigen"* (Johannes 5 vers 39). Toen opende ze haar Bijbeltje bij Jesaja 42 en las: *"Zie, Mijn Knecht Dien Ik ondersteun, Mijn Uitverkorene, in Denwelken Mijn ziel een welbehagen heeft."* Wat ze hierin zag liggen was voor haar niet uit te spreken. O, wat zag ze toen op het geluk van Gods volk. Maar ze kon het zichzelf niet toe-eigenen. Dit deed haar voortdurend tot de Heere roepen.

Bezorgd over hun kind

Op een morgen zaten haar vader en moeder aan de tafel te eten terwijl Marie nog in de bedstee lag. Haar vader dacht dat ze nog sliep en zei toen: "Wat zal er van ons kind toch nog worden; ik hoor of zie zo weinig van haar werkzaamheden, ik geloof dat er niet zoveel in haar omgaat."

Toen Marie later uit bed kwam (haar vader was toen al naar zijn werk gegaan), zei ze tot haar moeder: "Ik heb wel gehoord wat vader zei, want ik sliep niet, maar de Heere weet mijn begeerte en Hij weet alle dingen." Toen mocht ze de dichter van Psalm 69 nazeggen: *"Beschaam door mij de stille hope niet."*

Hieruit werd ze getroost en ze bleef aan de genadetroon verbonden met de bede of ze in oprechtheid bekeerd mocht worden.

Soms was haar hoop zo sterk, dat haar ouders met haar moesten zingen uit Psalm 72 vers 8:

*Zo moet de Koning eeuwig leven!
Bidt elk met diep ontzag;
Men zal Hem 't goud van Scheba geven,
Hem zeeg'nen dag bij dag.
Is op het land een hand vol koren,
Gekoesterd door de zon,
't Zal op 't gebergt' geruis doen horen,
Gelijk de Libanon.*

Altijd maar vragen

In deze toestand mocht Marie enkele dagen leven. Daarna kwam de oudejaarsdag. Al het goede dat ze in Sions Koning gezien had was ze weer kwijt. Daarop riep ze de Heere bij vernieuwing aan: "Och Heere, ik ben nog onbekeerd, dat ik toch met dit oude hart het jaar niet uit zou moeten gaan."

De Heere hoorde haar zuchten en vertroostte haar met de woorden: "... *de zogenden zal Hij zachtken leiden*" (Jesaja 40 vers 11b). Toen werd het haar begeerte om te weten of zij zo'n zogende was. Rusteloos bleef ze dan hierin bezig tot ze daar duidelijkheid over kreeg.

Wanneer er van het volk des Heeren bij hen kwamen, die haar probeerden te troosten of moed in te spreken, dan wees ze op haar hart en zei: "Hier zal ik het voelen als de Heere mij bekeert." En als die mensen weg waren, zei ze tot haar moeder: "Daar heb ik niets aan, ik moet het zelf weten."

Nieuwjaar

Op de nieuwjaarsdag had Marie geen rust voordat het hele gezin naar de kerk was. Alleen haar kleinste broertje bleef bij haar. Nadat ze hem eerst wat had voorgelezen, knielde ze samen met hem neer om te bidden. Eerst dankte ze voor al het goede en verder vroeg ze om een nieuw hartje voor haar broertje. Ze bleef aanhouden met smeken en de Heere hoorde en sprak tot haar: "... *zo Hij vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven*" (Habakuk 2 vers 3). Met dit blij vooruitzicht zong ze, samen met haar broertje, die gezegende Koning toe uit Psalm 72 vers 10:

*"Dan zal, na zoveel gunstbewijzen,
't Gezegend heidendom
't Geluk van dezen Koning prijzen
Die Davids troon beklom.
Geloofd zij God, dat eeuwig Wezen,
Bekleed met mogendheên;
De HEER, in Israël geprezen,
Doet wond'ren, Hij alleen."*

Sions Koning prijzen, dat deed ze het liefste. Hij had haar de belofte gedaan dat Hij gewisselijk zou komen en niet achterblijven. Wanneer er van het volk des Heeren bij hen kwamen, dan was haar mond hier vol van en moest ze dit vertellen.

Maar dat zou niet zo lang duren, want de bestrijder kwam ook weer en fluisterde haar in dat ze alles alleen maar gelezen had. Ze begon aan alles te twijfelen. Maar ook nu bracht dit haar weer aan de voeten van de Heere. Het behaagde Hem een troostwoord in haar hart te spreken: "*De hemel en de aarde zullen voorbij gaan, maar Mijn Woorden zullen geenszins voorbijgaan*" (Marcus 13 vers 31).

Marie was nu weer enkele dagen vol verwachting, maar opnieuw kwam ze in verlegenheid en zei: "Och Heere, ik heb alles wat mijn hart begeert, maar één ding ontbreekt mij nog; mocht U mijn begeerte eens vervullen." En de Heere sprak in haar hart:

*"Gij geeft, dat d' uitgang van de morgen
En van den avond juich',
En dat men U voor al Uw zorgen,
Ootmoedig dank betuig."* (Psalm 65 vers 6)

Wat was ze toen blij. Haar kleine broertje zag het ook en zei: "Nu kun je wel zingen, Marie." "Ja, jongen", zei ze "de Heere doet wonderen, Hij alleen."

Meer dan Salomo

Toen haar vader op een keer thuis kwam van zijn werk, zei hij: "Marie, wat zal het in de hemel toch heerlijk zijn. De koningin van Scheba was alle pracht gewoon, maar toen ze Salomo zag, bleef er geen geest meer in haar en moest ze bekennen, dat de helft haar niet aangezegd was." Haar antwoord was toen: "Ja vader, maar meer dan Salomo is hier. Ik heb soms zo'n behoefte om te bidden (ze bedoelde: hardop te bidden,) maar als er oudere mensen bij zijn, dan durf ik het niet." Haar vader zei toen: "Mijn lief kind, als die begeerte komt, vraag het dan, al waren er honderd mensen, want de meerdere Salomo, de Heere Jezus, moet als de grote Doorbreker voor ons allen doorgaan. Niemand van Zijn kinderen kan van zichzelf iets doen."

De volgende morgen, toen ze uit bed wilde komen om te bidden, was ze zo moe dat ze haar gebed maar zittend dacht te doen. Toen kwam er met kracht in haar: "... voor Mij zal alle knie zich buigen ..." (Romeinen 14 vers 11). Toen zei ze: "Ja Heere, U bent het waardig, ik zal het doen, al moest ik er kruipend komen."

Korte tijd daarna zei haar jongste zusje: "Marie, wat word je toch mager." Toen was haar antwoord: "Och kind, dat is niets, al kwamen de knokken er doorheen, als de Heere mij maar bekeert." Het was voor haar een gedurig uitzien of de Heere Zijn beloften waar zou maken en dát was in haar ogen de bekering.

Toen ze de volgende morgen wakker werd, begon ze aandoenlijk te huilen. Haar moeder vroeg: "Marie, wat scheelt er toch aan, dat je zo huilt?"

Na enige tijd zei ze: "Ja moeder, ik zie dat mijn voeten dik worden." Ze had namelijk wel eens horen zeggen, dat dit een voorteken was dat iemand ging sterven.

Toen herinnerde haar moeder haar aan de vorige dag, toen ze gezegd had dat dat niets was, als ze maar bekeerd mocht zijn. Maar dat was het juist waar het Marie aan ontbrak en ze zei: "Ik zie mij nog zo onbekeerd." O, wat gaf dat die dag een aandrang tot haar werkzaamheden. Zij zag wel dat de Heere goed voor haar was, boven zoveel anderen, wier lot al voor eeuwig was beslist.

Soms was ze ook moedeloos. Maar ze kon niet leven buiten de bemoedigingen van God, en voordat de dag voorbij was sprak de Heere tot haar ziel, uit Psalm 69 vers 13:

*"Gij die God zoekt in al uw zielsverdriet,
Houdt aan, grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven;
Nooddruftigen, veracht Zijn goedheid niet;
Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven."*

Dit gaf haar weer zoveel moed dat ze samen moesten zingen Psalm 84 vers 4:

*Zij gaan van kracht tot kracht steeds voort;
Elk hunner zal, in 't zalig oord
Van Sion, haast voor God verschijnen.*

Nadat ze dit versje gezongen hadden, zei haar moeder: "Kind, is dit nu bij jou ook zo, om van kracht tot kracht steeds voort te gaan en zo in Sion haast voor God te verschijnen?" Toen zei Marie: "Nee moeder, maar: *Jacobs God, geef mij gehoor.*" Dat waren de

woorden waaruit ze bemoedigd was. Men was dikwijls verwonderd dat ze zo gelovig kon aanhouden bij de Heere.

Hoop en vrees

De dagen gingen door en voor Marie werd de tijd korter. Op een morgen kwam haar moeder bij haar bed. Marie lag te huilen. Ze vroeg haar dochter wat er aan scheelde, waarop Marie zei: "Ach moeder, ik moet bidden, *"Want zo wie zich Mijns en Mijner woorden zal geschaamd hebben in dit overspelig en zondig geslacht, diens zal Zich de Zoon des mensen ook schamen"* (Marcus 9 vers 38). Haar moeder zei toen: "Wel kind, bid dan maar." Toen bogen ze samen de knieën en Marie bad hardop. Haar moeder moest er later van zeggen dat ze nooit had meegemaakt, hoe haar zielsbedroefd meisje de genadetroon zo mocht bestormen.

Toen ze samen opstonden van het gebed, kwam in de bedroefde ziel van Marie, uit Psalm 43 vers 5:

*Mijn ziel, hoe treurt ge dus verslagen?
Wat zijt g'onrustig in uw lot?
Berust in 's HEEREN welbehagen;
Hij doet welhaast uw heilzon dagen.*

Door deze vier regels werd ze wonderlijk verkwikt en ze kreeg hieruit weer een levendige hoop.

Toch liet de Heere Marie altijd in de belofte staan en in de begeerte tot vervulling. Daarom zei ze ook: "Als dat nog eens vervuld mag worden, dan zal ik U ook *mijn Redder en mijn God* noemen."

Toen haar ouders in die tijd eens vroegen hoe het ging, was haar antwoord: "Goed, ik blijf de Heere verwachten." Daar leefde ze zo gemoedigd op, dat ze midden in de nacht tot haar moeder zei: "Nu zou ik wel willen zingen, als mijn borst het niet belette, uit Psalm 25 vers 2:

*Leid mij in Uw waarheid, leer
IJv'rig mij Uw wet betrachten;
Want Gij zijt mijn heil, o HEER,
'k Blijf U al den dag verwachten."*

Getrouw gemaakt

Daar lag ze zich in te verblijden en al had ze er niet de zekerheid van, ze roemde altijd in Gods goedheid. Daarom wilde ze ook niet beklaagd worden als ze pijn had.

Wanneer ze door zwakheid van haar lichaam enkele dagen niet veel kon zeggen dan vroeg haar moeder wel eens: "Ik hoor je zo weinig, er is toch zo'n volheid in de Heere." Toen antwoordde Marie: "Ja moeder, ik kan niet altijd praten, maar ik hoor u daar óók zo weinig over spreken." Wat was haar moeder beschaamd om deze eerlijke vermaning.

Verder viel het de ouders op dat niet iedereen die bij Marie kwam beseftte dat ze nog een kind was en als zodanig ook moest worden aangesproken. Ook was ze in die tijd wel eens te zwak om te praten. Omdat ze openhartig altijd alles tegen haar ouders gezegd had, spraken zij dan voor haar, zodat hun kind niet teveel vermoeid werd.

Voor haar moeder moest ze dikwijls vertellen dat ze ineens zei: "Kind, waarom laat je mij altijd maar vertellen, ik word er van de duivel mee aangevallen, dat het zo gemakkelijk niet gaan zal." Dit was echter voor Marie zo pijnlijk dat ze begon te huilen en tegen

haar moeder zei: "Dacht u dat ik er mee jok, ik moet toch voor de mensen niet verschijnen, want de Heere weet alle dingen." Het deed haar dus wel wat pijn dat haar moeder dit gezegd had, maar de liefde tot haar moeder was altijd allerhartelijkst. Het was ook haar moeder die in die tijd meestal bij haar sliep en wederkerig haar innige liefde aan haar kind gaf.

Marie zei dan wel eens: "O moeder, ik heb u zo lief." Haar moeder vroeg toen: "Mij het meeste?" Waarop haar dochter antwoordde: "*Die vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig*" (Matthéüs 10 vers 37a). Hieruit bleek de oprechtheid van haar keuze, en de Heere heeft haar hoop niet beschaamd.

En de hoop beschaamd niet

Op een nacht maakte Marie haar moeder wakker en zei toen tegen haar: "O moeder, wat heb ik het nu goed in mijn hart. Toen ik tot de Heere bad, kwamen met kracht de woorden in mijn hart: "*Uw zonden zijn u vergeven*." Toen kon ze een hele tijd niets zeggen, want ze was overstelpt van de liefde Gods.

Daarna vertelde Marie dat ze tijdens haar gebed vroeg of ze een vat ter ere mocht zijn. Toen bepaalde de Heere er haar krachtig bij, dat ze uitverkoren was van voor de grondlegging der wereld. Ze riep toen vol verwondering uit: "Heere, ik?" Daarop sprak de Heere in haar hart: "*Maria!*" Zij verstond de stem van de Heere Jezus en zei: "*Rabbouni!*" (Johannes 20 vers 16). Toen werd haar weer een vraag gesteld: "*Wat wilt gij, dat Ik u doen zal?*" Zonder zich te bedenken zei ze: "*Rabbouni, dat ik ziende mag worden*." Waarop de Heere antwoordde: "*Ga heen, Uw geloof heeft u behouden*" (Marcus 10 vers 51-52).

Gods Woord werd voor haar als een fontein des levens, waaruit het water opborrelt, uitgaande van de Heere Jezus. Het was te veel om het allemaal op te noemen, maar ze vatte het samen in de woorden: "*Vrede laat Ik u, Mijn vrede geef Ik u, niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik hem u*" (Johannes 14 vers 27). Het was of ze een samenspraak met de Heere had. Ook mocht ze in de nooit begonnen eeuwigheid inzien: eer iets van haar begon te leven, was alles al in Gods boek geschreven.

Zoveel liefde in Hem

Nu zag ze dat Gods Woord de waarheid was. Vroeger wist ze dat ook wel, maar nu, zo zei ze, geloofde ze het ook. Ze zei ook dat ze niet had kunnen geloven dat er zoveel liefde en dierbaarheid in de Heere Jezus was. Zij sloeg op haar hart en zei kinderlijk: "Indien ik Hem zag, ik zou om Zijn hals vliegen en als ik boven kom, dan zál ik het doen."

Toen ging ze ook vertellen onder hoeveel tranen ze steeds in gebed was en riep: "Ach, Heere, ach, werd mijn ziel door U gered." De Heere had haar de zonden doen gevoelen en er bleven enkele zware zonden op haar hart liggen.

Ze kon één keer op de zondagsschool haar Catechismus niet opzeggen en ook was ze toen ongehoorzaam geweest. Ook haar ouders was ze een keer ongehoorzaam geweest; ze had toen een kwaad woord tegen haar broertje gesproken en daar had ze hem de schuld van gegeven.

Nu gevoelde ze de grootheid van dit kwaad en dat dit bedreven was tegen de Heere, een goeddoend God.

Vergeven

Maar nu voelde ze dat het alles vergeven en verzoend was. Daarom prees ze de Heere en loofde Hem met hart en mond. Toen haar moeder dit zag en hoorde, werd ze bezorgd

over haar zwakke lichaam. Daarom vroeg ze aan Marie of ze beter niet wat zou gaan rusten. Maar ze zei: "De dood is voor mij geen dood meer en in het stille graf zingt niemand des Heeren lof. Hoe eerder ik gestorven ben, hoe eerder ik boven ben."

Toen zei haar moeder: "Ik zou wel willen dat er nu van het volk van God bij zouden zijn". Maar zij zei: "Och moeder, dat is niet nodig, want u kunt het allemaal vertellen. En die boven komen zullen mij vinden. Nog een klein ogenblik en dan komt u ook."

Maar toen haar moeder zich hierin wat terug wilde houden zei Marie: "Uit krediet voor de Heere; ja moeder, de Heere laat niet varen het werk Zijner handen. Wat Zijn hand begint, voleindigt Hij ook."

Steeds gevoelde ze de vrede in haar hart en sprak er van. Ze zag alles in de vrederaad liggen en dat was zo'n wonder voor haar, dat haar beker overvloeiende was.

De laatste dagen

Het was nu februari 1883. Het leven van Marie zou niet lang meer duren. Haar dagen waren geteld. Op een morgen zei ze tot haar moeder dat ze niet alleen van al haar spullen, maar ook van haar Bijbeltjes, die ze als prijs op de zondagsschool gekregen had, losgemaakt was. Die moesten aan haar broertje gegeven worden en het overige was voor haar vader en moeder.

Verder zei ze: "Ik ben ook losgemaakt van vader en moeder. Niet dat ik niet meer van u houd, maar omdat de Heere voor mij de eerste plaats inneemt."

Toen ze bij haar moeder tranen zag, zei ze: "Moeder, ween toch niet, ik heb toch gezegd, u komt ook. Zing daarom liever: *Zingt nu blij te moe*. Nog een ogenblik, en Hij die het goede werk begonnen heeft, zal het voleindigen. Ik hoop dat u met vader nog lang in vrede mag leven en dat u alle druk en leed aan de Heere zult opdragen. Hij zal het maken. En of ik nu over veertien dagen sterf, de Heere doe wat goed is in Zijn ogen."

Onbegrepen

Marie vervolgde: "Ik zie mezelf al in de kist liggen. Dan zullen ze zeggen: Daar ligt ze met de buit en als ze zien dat ik naar het graf gedragen word, dan zullen ze dat ook zeggen."

Daarna zei ze tot haar moeder: "U wordt toch niet boos, als ik zo spreek?" Hoewel ze in Gods liefde deelde, voelde ze ook dat haar geliefde nabestaanden haar nog niet los konden laten.

Ook gebeurde het in die tijd, dat ze begeerte kreeg in radijs, maar ze wist ook dat het de tijd daarvoor nog niet was. Daarom was ze in onderworpenheid, vertrouwend op de macht en de goedheid van God, en zei: "Heere, indien U wilt, U kunt ze mij geven."

Haar ouders hadden intussen alles gedaan om radijs te pakken te krijgen, maar het was alles vruchteloos. Maar zie, nog diezelfde avond kwam er een vriendin met een bosje radijs. Het was niet te zeggen wat Marie daarin zag.

Het was al nacht geworden, toen haar moeder tegen haar zei: "Maar kind, wat doe je toch?" Ze antwoordde: "O moeder, ik moet het uitschreeuwen:

's HEEREN goedheid kent geen palen;

God is recht, dus zal Hij door

Onderwijzing hen, die dwalen,

Brengen in het rechte spoor.

Hij zal leiden 't zacht gemoed

In het effen recht des HEEREN;

Wie Hem need'rig valt te voet,

Zal van Hem zijn wegen leren.

(Psalm 25 vers 4)

Ik heb die vrouw wel bedankt moeder, maar toch heeft de Heere dit wonder gedaan." Het was bij haar een vaste gewoonte geworden om haar ouders of anderen, die wat voor haar gedaan hadden, zelfs voor het geringste, te bedanken. Voor haar gewaarwording kwam het alles uit Gods liefde voort en daarom zei ze: "Wat voel ik toch een liefde in mijn hart naar die lieve Heere Jezus." Dan legde ze haar hand op haar borst en zei, uit Psalm 84 vers 1:

*"Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot,
O HEER! der legerscharen God,
Zijn mij Uw huis en tempelzangen!
Hoe branden mijn genegenheên,
Om 's HEEREN voorhof in te treên.
Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen.
Mijn hart roept uit tot God, die leeft,
En aan mijn ziel het leven geeft."*

Maar de volgende morgen kermde Marie het uit van de pijn en zei: "O moeder, mijn borst." "Ja, kind", zei haar moeder, "het zal zo lang niet meer duren." Maar Marie zei: "O moeder, dat is het niet hoor, want: *de HEERE is mijn Herder, mij zal niets ontbreken*" (Psalm 23 vers 1).

In God verblijd

De daarop volgende zondag had ze zulke hoge koorts, dat haar ouders niets anders dachten dan dat haar stervensuur was aangebroken. Ze lag één dag en één nacht buiten bewustzijn.

Toen ze weer bij mocht komen, vroeg haar moeder hoe het was. Hierop antwoordde ze: "Goed, de Heere is nabij. Nu gevoel ik het verschil, want toen ik enige tijd geleden onder het gehoor zat van ds. I. en dat vers meezong van *de buit van 't overwonnen land*, zei ik: O Heere, dat is allemaal voor Uw lieve volk, mocht ik er ook eens een van wezen. En nu heeft de Heere mij verhoord en mij er ook deel aan geschonken. Nu zing ik niet meer alleen voor Zijn volk, maar ook voor mijzelf het versje uit Psalm 138 vers 3:

*Dan zingen zij, in God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's HEEREN wegen."*

Veel bezoek

Op datzelfde moment kwamen er twee familieleden Marie bezoeken. Toen zij Marie wezen op haar grote voorrecht, antwoordde ze: "Ja, boven duizenden." Toen die mensen zeiden dat ze jaloers op haar waren, zei ze: "Ja, maar de Heere leeft en is er ook voor u nog en u moet er om bidden." Toen ze daarop antwoordden, dat ze er ook niet méér aan konden doen, zei Marie: "Nee, dat kunt u ook niet, want er zal er niet één komen die de Heere er niet wil hebben. Maar er zal er ook niet één achterblijven, die Hij er wil hebben en daar moet u om bidden."

In die dagen kwam er een man, die aan de ouders vroeg of hij ook eens bij hun dochttertje mocht kijken. Haar moeder bracht hem bij de bedstee waar Marie lag. Hij groette haar en zei: "Wel Marie, hoe gaat het met je, ben je niet bang om te sterven?" Haar antwoord was: "Nee, want de Heere heeft me tot Hem bekeerd, maar hoe staat het met u? Hebt u uw knieën al voor de Heere gebogen?" Zijn antwoord was: "Neen." Toen zei ze: Wel,

dan wordt het hoog tijd, want u kunt toch zo niet sterven. En al zou u dit kunnen, dan is de Heere het nog zo waard." De man ging met tranen in zijn ogen bij haar weg.

Voor allen een boodschap

Zo mocht Marie die morgen elke bezoeker vermanen om de slechtigheden te verlaten en te treden op de weg des verstands. Voor jong en oud had ze een boodschap. Tot haar moeder zei ze: "Ja moeder, ik moet me vrij maken van de mensen, want de Heere is het zo waard en Hij is voor mij zo goed. Nu moet ik Zijn raad nog uitdienen en dat wil ik ook, want wat de Heere doet is goed. Wat heb ik toch dikwijls tot de Heere geroepen: "Och, werd mijn ziel door U gered". En nu heeft Hij mij gered en uitgeholpen, want de Heere ondersteunt mij in al mijn lijden en mijn smart. En al ben ik arm, toch ben ik rijk, want ik heb nooit geweten dat er zoveel zaligheid en dierbaarheid in die lieve, dierbare Heere Jezus was. Want Zijn vrede laat Hij aan mij en geeft Hij aan mij. O, had ik Hem maar eerder leren kennen."

Die vrede ging nu al haar verstand te boven; daarin zou ze nu eeuwig opgenomen worden. Marie zei dat ze nu kon zingen:

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
Tot God, mijn God, de bron van vreugd;
Dan zal ik, juichend stem en snaren
Ten roem van Zijne goedheid paren,
Die, na kortstondig ongeneugt',
Mij eindeloos verheugt*

(Psalm 43 vers 4)

Ze sprak nu dat ze niemand en niets liever had dan de Heere; van Hem hield ze het meest. Toen haar oudste zus bij haar kwam en vroeg hoe het ging, antwoordde zij: "Goed, je moest eens gevoelen hoe goed ik het heb." Ze vervolgde: "Och Maartje, vraag toch aan de Heere om bekeerd te worden, want je kunt toch zó niet sterven. Je moest eens weten hoe goed de Heere is, Zijn liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten."

Toen haar zus schreiend vertrok, riep ze haar nog na met een doordringende stem: "Maartje, Maartje, denk er toch om!"

Hem aan haar hart drukken

Marie had zoveel liefde en vrede in haar hart, dat ze haar vermagerde handen uitstak en zei: "O, als ik de Heere zo eens aangrijpen kon, wat zou ik Hem aan mijn hart drukken, maar dat kan ik nu niet. Boven, daar zal ik het doen."

Deze liefde in haar hart deed haar alle smart vergeten, want de Heere is een Waarmaker van Zijn Woord: "... in zijn krankheid verandert Hij zijn ganse leger" (Psalm 41 vers 4b). Haar vader moest hier zeggen: "Het is voor mij een wonderlijke weg, als ik wegga zeg ik tegen mijn kind: De Heere zij met je. En als ik thuis kom en aan haar vraag hoe het gegaan is, dan zegt ze: Vader, de Heere is nabij. Daarbij zie ik het hunkerende verlangen om van hier te mogen verhuizen en om God te zien van aangezicht tot aangezicht."

Toen hij bij haar waakte zei ze op een nacht: "O vader, u moest eens gevoelen hoe ik verlang om ontbonden te zijn:

*Maar d' altoos wijze raad des HEEREN
Houdt eeuwig stand, heeft altoos kracht;
Niets kan Zijn hoog besluit ooit keren;
't Blijft van geslachte tot geslacht"*

(Psalm 33 vers 6)

Daaruit gaf de Heere haar weer het volle genot, om in Zijn raad te berusten. Hoewel ze hier dikwijls in delen mocht, hield de Heere om wijze redenen dit ook wel eens in. Dan voelde Marie altijd de hevige pijn en smart, die haar ziekte met zich meebracht. In deze toestand bepaalde de Heere haar bij Psalm 38 vers 9:

*Maar wat klaag ik, HEER der heren?
Mijn begeren
Is voor U, in al mijn leed,
Met mijn zuchten en mijn zorgen,
Niet verborgen;
Daar Gij alles ziet en weet.*

Daarop sprak ze weer vol moed en geloof: "Het is waar Heere, U hebt meer, veel meer geleden, want U hebt als de Rechtvaardige een onrechtvaardig lijden ondergaan en ik moet als een onrechtvaardige, rechtvaardig smarten lijden."

Ze was toen zó onderworpen aan de wil des Heeren, dat ze geen pijn voelde. En als ze dan bovendien zag hoe de Heere haar, boven zoveel anderen, zo gunstig had aangenomen, dan was ze hieronder zó gevoelig, dat ze alles wat de Heere haar zou opleggen kon dragen en goedkeuren.

Haar sterven en begrafenis

Het was intussen half februari geworden. Marie zei dat haar einde nu haast zou komen. Het voorjaar zou ze niet meer halen. Ze zou binnenkort uit dit Mesech verhuizen naar het hemelse vaderland. Haar lichaam werd nu in enkele dagen zo afgebroken, dat haar moeder vroeg: "Marie, zou je nu gaan sterven." Hierop was haar antwoord: "Nee, nu nog niet." Daarop vroeg haar moeder hoe het met haar gaan zou. Marie's antwoord was: "Wel goed, ik waag het op de Heere."

Toen haar moeder zag dat het uur van scheiden aangebroken was, kon ze voor Marie haar tranen niet meer verbergen. Haar dochttertje, die dit zag, zei: "Moeder, u moet niet schreien, want de Heere is toch zo goed."

Een korte doodstrijd

Daarna heeft Marie niet veel meer gezegd, maar ze zag uit naar haar einde. Na een korte doodstrijd is ze zachtjes weggezonden, tot ze de laatste adem uitblies.

Zo is ze de eeuwige zaligheid ingegaan, waar al het volk vergaderd is om Hem de eer en de lof toe te brengen, tot in alle eeuwigheid.

*Straks leidt men haar in statie, uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot haren Koning;
Zo treedt zij voort met al den maagdenstoet,
Die haar verzelt, U vrolijk tegemoet*

(Psalm 45 vers 7)

Het was 21 februari 1883. Marie is veertien jaar en elf maanden geworden.

Enkele dagen daarna is zij op een plechtige wijze begraven. De kist werd gedragen door zes jongens. Daarachter volgde haar familie en de vrienden. De plaatselijke predikant was ziek en kon er niet bij zijn. Door drie vrienden is op de begraafplaats het woord gevoerd. Daarna is er op haar graf nog gezongen uit Psalm 89 vers 7 en 8. Na de

terugkomst in het sterfhuis is er onder elkaar nog gesproken en met dankgebed geëindigd.

*Jonge vroeg gestorven vrinden
Slechts zijt gij mij wat vooruit;
Weldra zal ik u haast volgen
Als Jezus mij het graf ontsluit.*

Naschrift

Het boekje over het leven en sterven van Maria Johanna Molendijk is destijds uitgegeven met de bedoeling om dit aan de zondagsschoolkinderen uit te delen. De schrijver was D. Veldhuizen, één van de onderwijzers van de zondagsschool te Katendrecht.

Na het sterven van Marie Molendijk groeide bij haar vader het plan om het levenseinde van zijn dochtertje op schrift te stellen. Omdat hij dit zelf wel moeilijk vond vroeg hij het aan een van de onderwijzers.

D. Veldhuizen had al langer de begeerte om dit te mogen doen, maar wachtte op een nadere wenk. Nadat Molendijk dit gevraagd had, meende hij de hand des Heeren hierin te mogen zien om het werk aan te vangen.

Graag wilde hij dit doen in de hoop om hierdoor jonge kinderzielen te mogen trekken tot de dienst des Heeren. Om met David te zingen uit Psalm 147 vers 1:

*Laat 's HEEREN lof ten hemel rijzen;
Hoe goed is 't onzen God te prijzen!*

Kerkelijke gegevens

Het is helaas niet gelukt om van de familie Molendijk wat meer persoonlijke gegevens te pakken te krijgen. Mogelijk was de predikant die in het boekje afgekort werd als "ds. I." ds. J. J. Impeta, die in Schiedam predikant was. Als dit zo is, dan is hieruit af te leiden dat het gezin Molendijk aan de Christelijke Gereformeerde Kerk verbonden was.

In 1866 was er in Katendrecht namelijk een Afscheiden gemeente ontstaan, die na de vereniging van de Christelijk Afscheidenen met de Kruisgezinden in 1869 als Christelijke Gereformeerde Kerk voortgezet is. Het kerkgebouw stond aan de Dordtsestraatweg. Aan die straat woonde dus ook de familie Molendijk.

Ds. W. Eichhorn is in Katendrecht predikant geweest. Dit was van 13 februari 1870 tot 11 augustus 1872. Voordien is hij bevestigd als predikant van de kleine kruisgemeente te Huizen. Hij stond verder in Zutphen, Tricht en Haarlem. Daarna deed hij in Katendrecht zijn intrede, waarbij hij preekte over Efeze 6 vers 19 en 20.

Kort daarna brak er een pokkenepidemie uit. Direct verkreeg ds. Eichhorn veel achting, want ondanks het besmettingsgevaar was hij steeds bij de zieke lidmaten te vinden. Heel wat mensen zijn in die weken door hem begraven. De kerk was in die tijd stampvol, want de mensen waren diep onder de indruk.

Zijn laatste gemeente was Dordrecht, waar hij opvolger was van ds. A. Verheij. Op 28 november van datzelfde jaar is hij op 44-jarige leeftijd reeds overleden. Hij liet een vrouw met zes kinderen achter.

Geraadpleegde literatuur:

D. Veldhuizen, *Het heilzoekend leven en zalig sterven van Maria Johanna Molendijk*, Gorinchem, 1932

Predikanten en oefenaars: Biografisch woordenboek van de kleine kerkgeschiedenis, deel 2, Houten, 1988

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land: Zuid-Holland (Zuid), Kampen, z.j.

6. Adriana Mijs (1835-1847)

Adriana Mijs werd op 29 maart 1835 te Ooltgensplaat geboren. Dat was destijds nog een vissersplaats en is te vinden op het voormalige eiland Goeree-Overflakkee.

Zij was in zonde ontvangen en geboren, zoals alle Adamskinderen. Maar reeds in de jonge jaren van Adriana kwam het uit dat er in haar leven iets was wat de andere kinderen niet hadden. Ze viel op te midden van haar vriendinnen, want ze was vooral in haar spreken verstandiger. In haar doen en laten leek ze wel wat ouder dan ze was, want ze was niet alleen bescheiden in haar uitdrukkingen, maar ze had ook een stil en rustig karakter.

Ze had veel liefde tot haar ouders en had de gave van een zeldzame lijdzaamheid. De Heere had haar namelijk al vroeg een kruis opgelegd. Behalve een zwakke gezondheid had ze ook een gebrek in haar rug. Haar ouders spaarden kosten noch moeite om het uitgroeien tegen te gaan, in de hoop dat de kwaal geheel weggenomen mocht worden.

Voorals in haar lijdzaamheid bleek haar liefde tot haar ouders. Want tijdens de behandeling van haar rug had ze zulke pijnen, dat ze daar geheel van ontdaan en ziek was. Maar ze verdroeg dit met het uiterste geduld, zonder in het minste te klagen, om ook hierdoor haar ouders niet te bedroeven.

Acht jaar

Natuurlijk had ze zoals alle andere kinderen ook haar gebreken, maar wanneer haar ouders haar bestraften en bij de eeuwigheid bepaalden, dan was altijd zichtbaar dat dit een diepe indruk maakte in haar teer gemoed en dan was ze altijd opmerkelijk stil.

Toen ze acht jaar was bezocht de Heere haar met roodvonk, gepaard met inzinkingen, waardoor ze soms haar verstandelijke vermogens niet kon gebruiken.

Wanneer ze dan weer bijkwam, verzocht ze haar moeder om haar voor te lezen. Toen haar moeder op een keer vroeg wat ze moest voorlezen, zei Adriana: "Lees eens uit het rondwandelen van de Heere Jezus, over de opwekking van Lazarus".

Als het onweerde, of als de Heere op een andere wijze sprak in Zijn majesteit in de natuur, dan zei Adriana meestal tegen haar moeder: "Ach, had ik nu maar genade, dan hoefde ik niet te vrezen."

Een teer geweten

Het was eens met Pasen, dat ze bij haar grootouders te Middelharnis mocht logeren. Dan ging ze driemaal naar de kerk. Toen ze op de Tweede Paasdag uit de kerk kwam, kwamen haar vriendinnen vragen of ze meeding om te spelen. Ze zei tegen de meisjes dat ze pijn in haar hoofd had. Toen de meisjes weg waren, vroeg ze aan haar grootmoeder of ze alleen in het kamertje mocht zitten. Toen ze daar alleen zat, ging ze in de Bijbel zitten lezen. Kwam haar grootmoeder binnen, dan deed ze de Bijbel vlug dicht. Maar toen haar grootmoeder zei dat ze daarin gerust mocht lezen, zei Adriana dat ze er niet in gelezen had.

Toen ze weer thuiskwam was ze erg bezwaard. Aan haar vader bekende ze dat ze tweemaal had gelogen: één keer tegen de meisjes dat ze hoofdpijn had, en één keer tegen haar grootmoeder dat ze niet in de Bijbel gelezen had.

Op een andere keer, toen er speelvriendinnen na de kerkdienst vroegen of ze een eindje mee ging wandelen, weigerde ze dit beslist. Toen haar ouders hiernaar informeerden, zei ze, dat ze al zoveel hartzonden had en daarom deze uitwendige zonden wel kon nalaten.

Ook was ze erg begaan met het lot van arme mensen. Wanneer haar ouders niet thuis waren en er bedelaars langskwamen die vroegen om in de schuur te mogen slapen, dan

nam Adriana het op zich om ze een plaats te geven in de schuur en zij verzorgde hen. Wanneer haar ouders thuiskwamen, dan wist ze haar ouders al in te winnen voordat ze het wisten dat er bedelaars geherbergd waren.

Er kunnen nog meer van dat soort dingen van haar worden beschreven, maar er is al genoeg gezegd om aan te tonen dat ze een edele geest bezat.

Adriana was nog maar elf jaar oud, toen ze voelde dat ze steeds zwakker werd. Ze zat eens bij haar moeder alleen en voelde zich erg zwak en had veel pijn. Op dat moment kwam er een vriend binnen die begreep wat er aan de hand was. Hij probeerde haar wat te bemoedigen en zei, dat ze met zo'n zwak lichaam bewaard werd voor veel zonden, waar anderen dikwijls wel in leefden. Adriana luisterde met grote aandacht.

Verder zei hij dat de Heere meestal op zulken ziet, die voor de mensen veracht zijn en hij vervolgde: "Als dit jouw voorrecht ook eens mocht zijn, Adriana." Ze antwoordde met tranen in haar ogen: "O ja, dat begeer ik wel."

Toen haar vader thuis kwam, vroeg ze aan hem: "Vader, de Heere Jezus heeft toch allen die tot Hem kwamen geholpen? Kreupelen, blinden, stommen, doven en allen die maar tot Hem kwamen, heeft Hij toch niet ongeholpen weg laten gaan?"

Een ernstige ziekte

Het was nog in het begin van het najaar toen de ouders van Adriana de dokter raadpleegden en zo ontdekten dat ze waterzuchtig was. De eetlust werd dagelijks minder, wat haar lichaam ook weer verzwakte. Wanneer haar ouders vroegen hoe het met haar was, dan antwoordde ze meestal: "Het gaat nogal", of: "Ik ben wat beter."

Tegen de werkster zei ze wel eens, toen ze voelde dat het niet goed was: "Ik voel het wel, maar ik zeg het maar niet tegen mijn vader en moeder." Ze was bang om haar ouders te verontrusten. Maar verontrust waren ze toch wel, want ze zagen zelf ook dat Adriana achteruitging.

In januari 1847, ongeveer tien dagen voor haar sterven, bespraken haar ouders met elkaar de zorgelijke toestand van Adriana. Ze dachten dat ze sliep, maar later bleek dat ze alles gehoord had. Het had zo'n indruk op haar gemaakt, dat ze direct zachtjes begon te bidden.

Toen haar ouders de volgende morgen vroegen hoe het met haar was, zei ze dat ze heel zwak was, maar toch blij en dat ze niet vreesde voor de dood. Ze zei dat ze zich overgegeven had aan de grote Medicijnmeester de Heere Jezus Christus.

Biddend in slaap gevallen

Twee dagen later vroegen haar ouders 's morgens weer hoe het met haar was. Weer sprak ze over haar zwakte, maar ook vertelde ze dat haar die avond daarvoor wijsgemaakt werd, dat ze die nacht zou sterven. Wat was ze toen bang geweest. Ze was toen weer aan het bidden geraakt, maar van vermoeidheid biddende ingeslapen. Nu was ze daar heel bedroefd over en zei: "Wat ben ik toch een ellendig schepsel, alleen in nood wil ik maar geholpen worden."

Enkele dagen voor haar sterven, op een zaterdag, zeiden haar ouders haar dat het einde wel eens heel dichtbij kon zijn.

Door deze mededeling en ook doordat het vocht steeds hoger in haar borst kwam, kreeg ze het zeer benauwd, niet alleen uitwendig, maar vooral inwendig.

Uiteindelijk kwamen deze verzuchtingen over haar lippen: "Ach Heere, mocht het licht eens voor mij opgaan, opdat ik weet waar ik naar toe ga."

Haar ouders vroegen toen aan haar, zullen wij onze vriend eens voor je vragen, of hij bij je wil komen? Daarop zei ze: "Ach nee vader, laat die man maar weg." Haar ouders

vroegen toen: "Adriana, je bent toch niet afkerig van hem?" Zij antwoordde "Ach moeder, vraag dat toch niet meer aan mij." Nee, Adriana was niet afkerig van hem, maar later zei ze, dat haar vijanden in haar hart vroegen wat ze tegen die man zou moeten zeggen, als hij eens wat aan haar vroeg.

Zondagmorgen vijf uur

Kort daarna verzochten zij die vriend om toch eens te komen. Het was zondagmorgen om vijf uur. Kort na zijn komst vroeg hij hoe het met haar was. Ze sprak met een zwakke stem, want ze kon maar een paar woorden meer spreken: "O, die overstap, o, die overstap!"

Daarop zei die man tot haar: "De Heere zal de weg wel voor je bereiden, de Heere zal je wel helpen." Nadat hij nog enkele troostwoorden gesproken had, zei Adriana: " O, nu voel ik dat mijn borst ruim wordt, nu zal ik spreken."

Ze begon toen met uiterlijke rust te spreken en begon met een stem die helderder was dan in haar gezonde dagen, op een kinderlijke wijze de Heere te loven: "O, lieve Jezus, wat bent U goed, o, lieve God, wat bent U goed, o lieve Vader, wat bent u goed. O, dood, kom nu maar. O, lieve Heere Jezus, kom, kom nu, Heere Jezus en wég wereld!" Bij de laatste uitroep sloeg ze met haar hand, alsof ze de wereld met al haar begeerlijkheden de doodslag toebracht en dan was het weer: "Kom, lieve Heere Jezus!"

Dromen

Daarna zei ze: "Nu zal ik naast Keesje zitten en ook zal ik aan de rechterhand van de Heere Jezus staan." Deze uitdrukkingen hadden betrekking op twee dromen, die ze enige tijd daarvoor gedroomd had.

Ze had gedroomd dat ze in een kerk was, maar ze wist niet in welke kerk of onder welke predikant ze zat. Ze zat naast Keesje van Oostende en wist wél dat de predikant en al de vromen, die daar waren, voor haar baden. Hierdoor smolt ze weg in tranen en daarop werd ze wakker.

In de andere droom was ze bij haar buurvrouw, met nog een andere vrouw. Er kwam Iemand voorbij de ramen, Die in het wit gekleed was. Het was de Heere Jezus, Die bij hen in huis kwam en vroeg: "Zijn hierbinnen ook kinderen?" Toen antwoordde de buurvrouw: "Hier is Adriana, maar wat zal er van haar worden?" Toen zei de Heere: "Die zal aan Mijn linkerhand komen." Hierop viel Adriana in haar droom op haar knieën voor Zijn voeten, en bad met haar gehele hart om genade. Het gevolg was dat ze aan de rechterzijde van de Heere Jezus mocht komen en wel het aller-dichtst bij Hem.

Op deze twee dromen had haar uitdrukking betrekking.

Geen woorden meer

Nadat zij verschillende keren haar liefde tot de Heere had bekend gemaakt, kon ze geen woorden meer bedenken om de Heere groot te maken.

Daarna sprak ze tot haar vader en moeder: "Och, vader en moeder, houdt aan, grijpt moed, ik heb hoop dat u ook bij mij zult komen." Daarna vroeg haar moeder: "Heb je daar hoop op, mijn kind?" Zij antwoordde: "Ja, daar heb ik hoop op."

Toen vroeg ze: "Waar is Johannes?" Johannes was haar broertje van negen jaar, die toen nog op bed lag. Nadat hij wakker gemaakt was, brachten ze de jongen bij zijn zus.

Toen zei Adriana tot hem: "Och Johannes, kijk nu eens naar mij, ik ga naar de hemel toe. Bid toch dat de Heere je bekeren mag, dan zul je ook bij mij in de hemel komen."

Daarna dacht ze over haar driejarige zusje Lena en zei: "Och, dat Lenaatje dat ook nog eens kon begrijpen."

Daarna sprak ze het dienstmeisje en de knecht aan en vermaande ook hen dat ze zich zouden bekeren. Vooral het dienstmeisje sprak ze nog nader aan: "Houd maar aan, *want die zoekt, die vindt, die bidt, die ontvangt en die klopt, die zal opengedaan worden.*"

Het was nog op dezelfde zondagmorgen toen Adriana zei: "Laten we nu eens zingen uit Psalm 68, maar welk vers weet ik niet." Toen zei iemand van de aanwezigen tot haar: "Dat zal wel vers 10 zijn: *Geloofd zij God.*"

Ze antwoordde: "O ja, dat is het; en moeder geef mij dan ook een boek, dan zing ik mee." Toen klonk het op die vroege zondagmorgen in de woning:

*Geloofd zij God met diepst ontzag;
Hij overlaadt ons, dag aan dag,
Met Zijne gunstbewijzen.
Die God is onze zaligheid;
Wie zou die hoogste Majesteit
Dan niet met eerbied prijzen?
Die God is ons een God van heil;
Hij schenkt, uit goedheid, zonder peil,
Ons 't eeuwig, zalig leven;
Hij kan, en wil, en zal in nood,
Zelfs bij het naad'ren van den dood,
Volkomen uitkomst geven.*

Dit ging er alles heel rustig en kalm aan toe en hoewel allen in tranen wegsmolten, zag men bij Adriana geen tranen. Later beschuldigde de vijand haar daar nog mee, maar zijn pogingen waren vruchteloos. Diezelfde middag zei ze namelijk tegen de buurvrouw: "De vijanden willen me wijs maken dat ik geen genade heb omdat ik geen tranen gelaten heb." Daarop zei de buurvrouw: "Och Adriana, het komt op geen tranen aan." Daar was zij het hartelijk mee eens, want de Heere kent het hart.

Een sterk geloof

Verschillende malen kreeg ze een beklemmdheid op haar borst, zodat ze dan maar enkele woorden kon zeggen. Ze kon alleen maar spreken als haar kracht weer vernieuwd werd om de Naam des Heeren groot te maken en te verheerlijken. Haar werk was namelijk nog niet klaar. Hoewel die zondag haar lichamelijke toestand afwisselend was, bleef haar geloof vast.

Wanneer Adriana weer kracht kreeg, dan sprak ze daaruit. Het was duidelijk dat ze een sterk geloofsvertrouwen had. Ze zei dan wel: "O, wat komen er stralen van liefde door mijn hart."

Dan vroeg haar moeder: "Adriana, zou je nog wat bij ons willen blijven?" Haar antwoord was: "O ja, om met vader en moeder de Heere te verheerlijken." Maar direct liet ze ook merken dat ze bang was dat ze dan door de wereld weer afgetrokken zou worden. Ze zei daarom: "Wat de Heere doet is goed, als Hij me weg wil nemen, dan is het goed en dan liever vandaag dan morgen, maar Zijn doen is goed."

Diezelfde avond kwamen er veel vrienden en buren bij haar, om nog wat te horen. Maar door deze drukte kreeg ze het benauwd. Daar liet ze echter niets van merken. In alles was het merkbaar dat ze een geest van lijdzaamheid gekregen had.

Maandag 18 januari 1847

De volgende nacht was voor Adriana rustig. Ze had toen niet die beklemmdheid op haar borst, zodat ze goed kon ademen. Dat was voor haar een reden om Gods goedheid te roemen. Toen haar gevraagd werd of ze nog iets wilde doen zei ze: "Och, wat zou ik, arm en ellendig wormpje, daar aan kunnen toedoen, nee, de Heere heeft het alles gedaan. Ook vroeg ze om wat eten. Toen ze het gebruikte, zei ze dat ze erdoor verkwikt was, maar steeds zei ze erbij: "O, wat is de Heere toch goed."

Op de vraag of de vijanden niet op Gods werk afkwamen zei ze: "O nee, die liggen aan banden, ik lig hier gerust en stil te wachten wat de Heere met mij doen zal. Wil Hij me wegnemen dan is het goed en wil Hij me nog wat laten leven dan is het goed, want al wat de Heere doet is goed."

De Heere geeft te spreken

Toen iemand op het einde van de morgen tot haar zei dat er straks vrome vrienden zouden komen om met haar te spreken, zei ze: "Och, ik heb geen krachten meer." Maar ze mocht later toch erkennen dat ze die morgen weer wat kracht gekregen had. Men zei haar toen, dat de Heere haar zoveel te spreken zou geven, als tot Zijn verheerlijking nodig was. Aan haar gezicht was te zien dat ze het daarmee eens was.

Dit heeft de Heere ook gedaan, want op het einde van de morgen kreeg ze bezoek. De persoon die bij haar kwam vroeg hoe het met haar was. Ze antwoordde hem, terwijl ze hem uitdrukkelijk bij zijn naam noemde: "Goed, ik ga naar de hemel en alles wat de Heere doet is goed, maar ik kan niet meer spreken want ik ben daar te zwak voor."

Daarna kwamen er twee andere vrienden tot wie ze hetzelfde zei, maar voegde daaraan toe: "En als u daar ook komt, dan zult u me daar vinden." Vervolgens werd haar gevraagd hoe ze tot dit grote voorrecht gekomen was. Haar antwoord was: "Door grote benauwdheden heen ben ik daar gebracht."

Naar het einde

Diezelfde dag veranderde haar toestand opmerkelijk. De benauwdheden op haar borst werden met het uur heviger. Het werd steeds duidelijker dat het sterven dichterbij kwam. Daarom werden haar korte gebeden ernstiger en ze riep kinderlijk tot de Heere: "Och, lieve Heere Jezus, help mij, o lieve Heere Jezus, kom toch. O dood, kom nu maar. Och, lieve Heere Jezus, was en reinig mij toch in Uw bloed, lieve Heere Jezus, dan ben ik rein. O Heere, overschaduw mij, dan ben ik zalig. Och lieve Heere Jezus, help Uw arm wormpje toch, dat zoveel geleden heeft en kom dan, lieve Heere Jezus."

In de doodsstrijd die nu volgde, vroeg ze of ze uit bed mocht omdat ze het zo benauwd had; ze kon het op bed niet meer uithouden. Toen werd haar gezegd: "Adriana, de Heere Jezus is ook op het bed bij je en ook als je er af komt. Hij zal geven wat met Zijn liefde en en wijsheid overeenkomt." Daarna was ze een poosje stil. Maar toen riep ze weer: "Och Heere Jezus, kom toch, want ik kan niet meer roepen en ik kan niet meer bidden. Heere Jezus, kom haastelijk!"

Adriana verzocht toen om nog wat voor te lezen. Er werd gelezen uit Psalm 68 vers 10:

*Geloofd zij God met diepst ontzag
Hij overlaadt ons dag aan dag
Met Zijne gunstbewijzen (...)*

Verder werd Psalm 103 en Psalm 115 voorgelezen. Ze zei toen dat ze vooral in de laatste Psalm een bijzonder genoeg had.

Het afscheid

Daarna nam Adriana van allen afscheid met een kus. Eerst riep ze haar vader en moeder, toen haar broertje en daarna haar oom. Verder allen die bij haar waren. Toen vroeg haar vader nog of ze nu voor niets meer vreesde. Haar antwoord was: "O nee, Die het begonnen heeft, zal het wel voleindigen."

Toen heeft ze ook haar ouders bedankt voor al het goede dat ze had ontvangen en ook voor het vele onderwijs. Daarna riep ze weer: "Och Heere Jezus, kom toch haastelijk."

Daarna was het de tijd die de Heere voor haar bepaald had. Ze vroeg aan haar vader: "Leg mij nog eens andersom, met mijn gezicht naar de kamer, want nu is mijn pijn weg en ik kan ruim ademen." Alsof ze zeggen wilde: dan kan iedereen zien, hoe zacht ik in mijns Vaders woningen zal ingaan, waar mijn lieve Heere Jezus een plaats voor mij bereid heeft.

En zo mochten zij er inderdaad getuige van zijn, hoe zacht en zalig ze binnen een kwartier in de Heere ontslapen is, om het huis van haar Vader in te gaan, met zijn vele woningen! Het was 18 januari 1847.

*Mijn kind dat steeg naar boven,
Om eeuwig Hem te loven,
Om eeuwig ... o, ik buk.
Moest ik een schepsel telen,
Om 't eeuwig te zien delen
In 't eindeloos geluk.*

*O God, welk eer geschiedt me,
Geen moeite of angst verdriet me
In deze rampwoestijn.
Mij kind mag in 't verblijden,
Maar ik moet nog in 't strijden
Een eer van Christus zijn.*

*Gelovigen, wij vinden,
Waar wij ook komen, vrinden
Van 't hemelse geslacht.
Geen doodsvallei zal 't hind'ren
Wij worden van de kind'ren
In 't Vaderhuis gewacht.*

(Hiëronymus van Alphen)

Naschrift

Opmerkelijk was dat het enkele dagen na Adriana's begrafenis openbaar kwam dat er een jongen van dezelfde leeftijd door de woorden die zij gesproken had aan zijn verloren staat was ontdekt. Verder is er niet veel meer uit die tijd te melden. Ook na wat zoekwerk te hebben verricht, zijn er geen nadere gegevens gevonden over het nageslacht van de familie Mijs. Het is tenslotte ook een hele tijd geleden (honderdvijftig jaar) dat Adriana Mijs overleden is. Het was ook niet te achterhalen tot welke kerkgemeenschap ze behoorden. Mogelijk toen nog bij de Hervormde Kerk.

In Ooltgensplaat was er, naast de Hervormde Kerk, vanaf 1878 een Christelijke Gereformeerde Kerk. Wel waren er reeds vanaf de Afscheiding enkele gezinnen die met elkaar 's zondags een preek lazen.

In de jaren tachtig verzamelden zich ook enkele gezinnen, die samen een Vrije Gereformeerde Gemeente vormden. Van 1883 tot 1888 was ds. P. den Boer aan deze gemeente verbonden.

Er waren in die jaren ook tien á twaalf gezinnen die zich rekenden onder de Ledeboerianen (in de lijn van ds. Daniël Bakker). Zij kwamen samen in een woning aan de Kerksingel om een preek te lezen. Op 14 mei 1889 werd hieruit een zelfstandige Nederduitse Gereformeerde Gemeente gevormd, waar de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Vrije Gereformeerde Gemeente zich later bij aansloten.

De in die jaren bekende klompenmaker A. Mans sloot zich echter niet aan, maar liep elke zondag 25 kilometer naar de Nederduitse Gereformeerde Gemeente van Herkingen. In 1900 vestigde hij zich ook in die plaats.

Toen de gemeente van Ooltgensplaat met de Doleantie meeging onttrokken zich weer enkele gezinnen, die de Oud Gereformeerde Kerk vormden. Deze vrije gemeente is gediend door oefenaar Th. Korporaal en oefenaar J.J. Gras. Van 1893 tot 1896 diende ds. G.J. Wolbers deze gemeente. In 1920 werd de gemeente opgeheven, nadat ze de laatste jaren daarvoor bediend was door enkele vrije voorgangers.

Vanaf de jaren twintig waren er ook enkele gezinnen die zich aangesloten hadden bij de Gereformeerde Gemeente van Middelharnis en Dirksland. Op 23 januari 1946 werd door ds. A. Bel een zelfstandige gemeente geïnstitueerd, die er tot op heden nog is.

Geraadpleegde literatuur:

Het leven en sterven van Adriana Mijs J.d., Middelburg, 1885

J.L. Struik, *Uit de historie van Ooltgensplaat*, 1998

7. Kaatje Eikelenstam (1874-1902)

De bekering en het sterven van Kaatje Eikelenstam zijn beschreven door haar vriendin Kaatje Vermeulen. Over haar later nog meer. Maar nu volgt eerst het verslag dat zij over Kaatje Eikelenstam heeft nagelaten:

Een afkeer van Gods volk

Kaatje was, zoals alle andere mensen, van nature vervreemd van God haar Schepper en ze had ook geen begeerte naar Hem. Met haar 17e jaar ging ze bij haar ouders weg, om op een andere woonplaats, bij een vreemde familie in dienstbetrekking te komen. Zij dacht daar nu eens te kunnen leven zoals ze het in haar hart begeerde, dus in alle begeerlijkheden van het vlees. Maar ze dacht er niet aan, dat ze om al deze dingen eenmaal voor het Goddelijke gericht moest komen.

Ze dacht er ook niet aan, dat het juist in Gods voorzienigheid lag, dat ze op dit adres terecht was gekomen. In dit huis kwam namelijk dikwijls een gezelschap van Gods volk bij elkaar, om met elkaar te spreken over wat de Heere aan hun ziel gedaan had. Daar had Kaatje vanzelf niet op gerekend en ze voelde al direct een afkeer van dat volk. Wanneer ze de deur voor hen moest openen, dan trok ze haar neus op van verachting.

Niet op Gods dag

Ze was blij als haar vrije middag, de zondagmiddag, weer aangebroken was en ze weg mocht. Ze zocht dan familieleden op, die met haar meegingen om met de tram te gaan rijden en allerlei plezier te maken. Het gebeurde dan wel, dat ze wat voor de kinderen uit het gezin kocht, om bij het thuiskomen aan hen te geven. Maar als de vader in dat gezin dit zag, sprak hij haar aan en zei: "Nee Kaatje, wat je op Gods dag koopt, mogen mijn kinderen niet aanpakken, er mag op die dag niet gekocht en verkocht worden."

Hij maakte van deze gelegenheid ook gebruik om haar ernstig aan te spreken, wat het voor haar zou wezen, als ze naar haar eigen zin en wil zo door zou blijven leven, zonder liefde tot God en Zijn geboden. Er waren maar twee wegen en dan is het eeuwig wel of eeuwig wee. Wanneer wij dan zonder nieuw hart met God te doen krijgen, dan zal het verschrikkelijk zijn, te moeten aanhoren: "*Ik heb u nooit gekend*" (Matth. 7:23). Maar hoe gelukkig zou ze zijn, wanneer ze in haar gezonde dagen de Heere zou zoeken en vinden!

Deze woorden maakten even wat indruk op haar, maar haar vijandschap had toch de boventoon. Omdat hij haar regelmatig waarschuwde, dacht ze in zichzelf: "Preekmeneer, het is jammer dat u geen dominee bent, ik vind het jammer dat ik hier gekomen ben, maar ondanks uw praten bent u niet zo knap dat u me "fijn" zult maken."

Dit was ook de waarheid, want het is geen mensenwerk om iemand te vernieuwen. 'Fijn' is bovendien eigenlijk een erenaam, want wat fijn bewerkt is komt dikwijls op een tentoonstelling en ontvangt een prijs. Maar wie het fijn bewerkte genadewerk in het hart omdraagt, zal op de laatste dag, die grote dag van het laatste oordeel, tentoongesteld worden en dan zal de Heere Zelf erkend worden als de Maker. De getrouwe en waarachtige God zal er de prijs aan hangen, namelijk het eeuwige leven.

Het is tijd voor de Heere

Na een bepaalde tijd hield de vader ermee op om Kaatje te vermanen. Dit merkte ze op en was daar blij mee, in de gedachte dat ze nu rustig door kon gaan met haar leven in de zonde. Maar ze wist niet, dat hij haar zaken bracht bij Hem, Die de steenrotsen kan verbrijzelen.

Op een dag was ze in een vertrek aan het werk, toen ze in een aangrenzend vertrek de vader uit het gezin hoorde praten. Toen ze goed luisterde, begreep ze dat hij aan het bidden was. Ze hoorde hem zeggen: "Heere, ik heb het met haar opgegeven, maar wilt U als de Almachtige haar eens te sterk worden? Opdat ik met Jozua eens kon zeggen: *"maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen den HEERE dienen"* (Joz. 24:15b). Op deze wijze bleef hij nog langer aanhouden.

Later durfde ze niet te zeggen dat dit het keerpunt in haar leven was, maar wij en allen die haar gekend hebben, weten, dat vanaf dat ogenblik haar leven anders werd. De hamer was op de rotssteen gevallen en hij was gebroken.

Schaamte en berouw

Ze begon te schreien van schaamte, niet zozeer tegenover de vader uit het gezin, maar omdat ze de Heere veracht had, Die haar liet waarschuwen. Haar genadetijd had ze voorbij laten gaan door haar zonden. Ook voelde ze gelijk een sterke begeerte om van de wereld te scheiden en om voor de Heere te buigen en Hem om genade te smeken. Met dat volk dat ze tot nu toe veracht had, begeerde ze voortaan te mogen leven. Het was voor haar niet zwaar, want wat vroeger haar lust was, werd nu haar last en wat ze voorheen lastig vond en waar ze van walgde, dat was nu haar begeerte en vermaak geworden. Vanaf die tijd begon ze met Ruth te zeggen: *"Val mij niet tegen"* (Ruth 1:16). Ze vertelde later hoe blij ze was, wanneer er gezongen werd:

*Maar 't vrome zaad van die op God vertrouwen,
Zal door Zijn kracht, Hem dienen, voor Hem leven.*

Met dit vertrouwen leefde ze een korte tijd, met blijdschap. Dat duurde totdat ze bedacht, dat ze zich ook kon bedriegen, want met een sprekend geweten kan men proberen de zonde te laten en godsdienstig te worden. Toch kan dit voortkomen alleen uit angst voor de straf, of uit eigenliefde tot zelfbehoud, waar de Heere geen behagen in heeft.

Nog een roepstem

In die tijd werd Kaatje naar huis geroepen omdat haar zus Jansje op haar sterfbed lag. Haar zus kon en mocht met vrijmoedigheid zeggen: "De Heere heeft mij getrokken uit de macht van de duisternis en overgebracht in het koninkrijk van de Zoon van Zijn liefde." Dit was voor Kaatje een reden om nog meer te vrezen dat het bij haar niet goed lag. Toch was het voor anderen toen al merkbaar dat de zuivere kentekenen van het werk des Heeren op te merken waren. Dit is later duidelijk uitgekomen.

Zelf zei ze toen wel eens: "O, als ik maar geen bijloper ben, want ik kan niet zeggen dat de Heere mij getrokken heeft." Ze was dan zó jaloers op haar zuster, dat ze altijd probeerde wat op te vangen van de gesprekken die gehouden werden, wanneer deze door Gods volk werd opgezocht. Ze was dan zo schuchter dat ze soms languit onder haar bed lag, om ongezien er toch bij te kunnen zijn. Wat was ze stil en wat sprak ze weinig, maar toch werd ze juist daarom geacht! In haar eigen gewaarwording was ze, ondanks al de veranderingen, altijd nog onbekeerd.

Zelfonderzoek

Ze vroeg mij in die dagen wel eens, of het bij haar geen eigen werk zou zijn. Wij spraken daar dikwijls over, dat het bij veel mensen zal uitkomen, dat het eigen werk is, wat bij de Kenner van ons hart niet in aanmerking komt. Sommigen van Gods kinderen hebben het grote voorrecht, dat ze, als ze uit deze boze wereld getrokken worden, in hun hart een inwendige stem van Gods Geest horen, die hen roept. Dit was het geval bij Levi, die in het tolhuis geroepen werd, toen de Heere tot hem zei: "*Volg Mij*" (Luc. 5:27b). De Heere liet kracht van Hem uitgaan, zodat Levi geroepen en getrokken werd.

Dit gebeurt nog wel en het is een groot voorrecht, daar er anderen zijn, die toch ook tot Gods kinderen gerekend worden, die de stem van God niet in hun hart gehoord hebben. Toch zoeken zij naar waarheid in hun hart en vragen zich wel eens af: "Zou ik wel genodigd zijn tot de bruiloft van het Lam?" Dat trekken kunnen ze met hun ogen niet zien, omdat God een Geest is en Hij geestelijk werkt. De Heere weet wie de Zijnen zijn en daarom is het zelfonderzoek altijd maar nodig, want na dit leven is er geen bezinning meer.

De Goddelijke trekking kan altijd gekend worden aan de gevolgen: "*Ik trok hen met mensenzelen, met touwen der liefde*" (Hos. 11:4a). Dit is een kracht en een overbuiging in de ziel tot God, die ze niet kunnen verklaren. Er is reeds liefde van God in, als schuldbesef hen doet schrikken, want daar bukt de liefde tot God in het stof, met de belijdenis slagen waard te zijn. Zij roepen dan: "Ach Heere, laat mij toch nooit meer van U weglopen." En hoewel ze niet weten wat de Heere met hen doen zal, roepen ze toch: "Lieve Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal." Ze lezen overal in Gods Woord: "*Indien gij Mij liefhebt, zo bewaart Mijn geboden*" (Joh. 14:15). Ze haasten zich om die weg in te slaan, waarin zij zich niet kunnen bedriegen. Dit is niet gedwongen, maar uit liefde tot de hoge en waardige Wetgever. Maar als ze met een gezicht op Hem en op hun onvolmaakte werken moeten uitroepen: *Genâ, o God, genâ*, dan zal de Zaligmaker Zich ontdekken, met al Zijn volmaakte werken, als het einde van de wet, tot rechtvaardigheid voor een iegelijk die gelooft. Dat geloof is een werk van Hem!

Verborgene trekking

Dit was ook duidelijk zichtbaar bij Kaatje; tijdens een gesprek lachte ze soms met tranen in haar ogen. In die tijd zei ze wel eens zuchtende, dat dikwijls in haar gedachten waren de woorden uit Psalm 37:34a: "*Wacht op den HEERE en houdt Zijn weg*", maar over het vervolg sprak zij niet: "*en Hij zal u verhogen*". Dit was een zuiver teken van ootmoed, want zij kon zich niets toe-eigenen dan alleen waar kracht bij was. En dan zei ze nog meestal: "Ik ben maar een onnutte dienstknecht".

Nadat ze bepaalde tijd thuis geweest was, is ze weer voor ruim een jaar op haar eerste werkadres geweest. Daarna begon ze regelmatig te hoesten, wat steeds erger werd.

Na verloop van tijd werd het duidelijk dat ze longtering had. Ze kon haar werk niet meer doen en is weer naar haar ouders teruggegaan. Het zal duidelijk zijn dat haar ouders erg bedroefd waren toen ze zo thuis kwam. Het leek erop dat haar tijd niet lang meer zou zijn, maar het is toch nog boven verwachting twee jaar geweest.

In die tijd ben ik dikwijls bij haar geweest en is zij dikwijls bij mij geweest. Dit waren dagen die ik niet meer zal vergeten. Nog altijd moet ik denken aan de eerste ontmoeting, nadat ze weer thuisgekomen was. Ze schrok van zichzelf toen ze in de spiegel keek en dat ze steeds meer moest hoesten. Toen heb ik haar er voorzichtig op gewezen dat ze in een gevaarlijke toestand verkeerde, dat ze er op moest rekenen dat

ze waarschijnlijk niet meer zo lang te leven had. Dat ze maar niet moest denken dat haar lichaam misschien nog zou genezen, maar dat ze in de korte tijd mocht zoeken om genade te vinden in de ogen des Heeren. Dat ze niet zou rusten voor Hij tot haar ziel zou zeggen: *"Ik ben uw heil"* (Psalm 35:3b).

Hierop antwoordde ze: "O nee, ik begeer niets van dit leven, maar ik ben ook bang dat ik straks voor eeuwig van God en Zijn volk gescheiden zal zijn." Toen begon zij zo te schreien dat ik er zelf ook onder verbroken werd. We schreiden wel een half uur en er werd niet één woord gesproken. Nog gevoel ik het, maar ik geloof ook dat Hij, Wiens Naam Ontfermer is, deze tranen in Zijn fles verzamelde.

Afbraak van het lichaam

Zo was ze erg zwak van lichaam, maar ze spaarde dit nooit. Zij zocht zolang ze kon naar die middelen, haar van God gegeven, Die de blinde kon onderwijzen in de weg van zaligheid. Dan waren de preken die ze het liefste hoorde o.a. over: *"Want de poort is eng en de weg is nauw; die tot het leven leidt"* (Matth. 7:14a) en *"Doorzoekt uzelfen nauw, ja doorzoekt nauw ..."* (Zef. 2:1a). Ook over het nauwelijks zalig worden van de rechtvaardige. Maar deze teksten, die ze graag hoorde verklaren, brachten haar ook wel eens tot moedeloosheid.

Toen vroeg ik aan haar, of ze ook al 38 jaar gewacht had op de roering van het water. Ze zei: "Ik denk dat ik de Heere twintig jaar heb laten wachten, maar één uur in Zijn huis is mij toch beter dan duizend elders."

Soms werd er bij haar op aangedrongen, dat ze wat vrijmoediger en geloviger moest zijn. Hierop antwoordde ze bang te zijn om over de muur te klimmen. Ze klaagde er dikwijls over, dat ze zo weinig vuur had, maar wel erg ongevoelig was. Het was klagen en zuchten. Maar ze was opgewekt toen de Heere in haar hart sprak: "De Heere weet wat de mening des Geestes is."

Soms zag ze er wel eens blij uit. Toen ze niet meer naar de kerk kon had ze thuis een preek gelezen over zondag 33 van de Heidelbergse Catechismus, van Joh. van der Kemp. Deze preek ging over de waarachtige bekering en dat had haar aangesproken.

Toen ze niet meer naar Gods volk kon, was ze erg bedroefd. Bij deze gelegenheid kwam in haar hart: *"Maar heiligt God den Heere in uw harten"* (1 Petr. 3:15a).

Vanaf die tijd namen haar lichaamskrachten sterk af en werd de vrees voor de dood sterker. Dikwijls bezocht ik haar, maar moest steeds maar denken: *"Maar een verslagen geest, wien zal die opheffen?"* (Spr. 18:14b). In haar Bijbeltje was een vouwtje bij Psalm 79 vers 6:

*Laat tot U komen dat zuchten en klagen
Dergenen, die in banden zijn geslagen;
Laat die vrij zijn, schenk hen o Heer dat leven,
Die tot den dood geëigend zijn en beven.*

Vroeg er iemand aan haar, hoe het met haar onsterfelijke ziel was, dan zweeg ze meestal tot schamens toe.

Toen kreeg ze ook ze ook nog een ernstige vorm van ontlasting, wat samenging met braken, zodat ze zelf ook dacht dat het niet lang meer zou duren.

Zijn heil is nabij

Toen ik daarna bij haar kwam, hield ik sterk bij haar aan dat ze me er toch eens wat van vertelde, hoe het nu innerlijk met haar was. Met tranen vertelde ze dat de nood

van haar ziel groot was en dat ze meestal heel bang was, maar dat er steeds krachtig in haar hart was: *"Zijn heil is nabij degenen, die Hem vrezen"* (Psalm 85:10). Zij vervolgde: "Maar toch durf ik niet geloven dat ik God vrees." Ze vertelde toen met innerlijke smart, wat zij nog was voor het alziend oog des Heeren. Juist de smart die zij daarover had, deed mij toch geloven dat dit juist tekenen waren dat ze God wél vreesde. Ik dacht toen: *"Want niet die zichzelf prijt, maar die de Heere prijt, is beproefd"* (2 Kor. 10:18).

Daarna kon ik wel eens merken dat ze veel sterkte vond in het gebed. Dan was ze als een verdroogd land waar de dauw op gevallen was, en dan was ze korte tijd tevreden over de weg die de Heere met haar hield.

Kort daarna kwam er in haar gedachten dat ze in haar jonge jaren zo veel genoeg had en dat ze dit nu alles kwijt was. Dit vervulde haar een dag met vijandschap en opstand in haar hart. Maar ze mocht hierdoor aan het roepen gaan tot God, dat ze Hem toch van geen verkeerde dingen mocht verwijten. Toen kwam haar voor de geest dat de duivel er tussen zat: *"en toonde Hem al de koninkrijken der wereld"* (Matt. 4:8).

Ze kreeg toen een plaatsje aan de voeten des Heeren, zoals Ruth op de dorsvloer een plaats kreeg aan de voeten van Boaz. Aan iemands voeten liggen betekent toch dat men zeggen wil: "U bent veel hoger dan ik en u kunt mij ook wegschoppen, maar ik waag het er toch op om bij u te komen, pleitende op genade en geen recht." Daar is het: *"Hij steke zijn mond in het stof, zeggende: Misschien is er verwachting"* (Klaagl. 3:29).

De laatste weken dat ze leefde was ze werkelijk als een bedelaar die aan de deur staat te wachten. Zij stond er voor en durfde niet op of over de drempel te stappen. Ze wachtte op de Koning der koningen, Die ook een Rechter van de hele aarde wezen zal, of Hij haar met Zijn almachtige en vrijmachtige hand naar binnen wilde leiden. Op haar lippen waren de woorden uit *Het Bundeltje*:

*'k Ben bezwelen van verlangen,
Om eens van U te ontvangen;
Dat er tot mijn ziel een woord
Van U mocht zijn gehoord.
En al zou 'k geen antwoord krijgen
En Gij op mijn kermen zwijgen,
Laat mij dan maar zien omhoog
Met een half gebroken oog.* (Ph. Van Sorgen)

Haar laatste week

Intussen was haar laatste week aangebroken. Het viel ons op dat af en toe over haar lippen kwam uit Psalm 145 vers 2: *De Heer is recht, in al Zijn weg en werk,*

Twee dagen voor haar sterven bezochten wij haar weer. Deze ontmoeting zal ik niet vergeten. Door de benauwdheid op haar borst zat ze in haar bed. Toen ze ons zag begon ze te schreien en haar sterk vermagerde hand hield de mijne vast, toen ze zei: "O, o, o, nu nog voor eeuwig verloren." De tranen liepen steeds op de dekens en haar ziel was bitter bedroefd, tot de dood toe, mag ik wel zeggen. Ook mijn ziel was ontroerd en ik sprak enkele woorden met haar. Wat was ze zwak, maar ik geloofde dat de Heere ook met innerlijke ontferming over haar bewogen was. Toen zei ze nog twee regeltjes, ook uit het *Bundeltje*:

*Naar die Levensvorst
Mijn ziel gedurig dorst.*

Zulke ogen doen de Heere geweld aan, want diezelfde nacht van zaterdag op zondag, strekte de Heere Zijn goedertierenheid over haar uit. Hij stortte het geloof in haar hart uit, dat zij niet verloren zou gaan tot in eeuwigheid.

Diezelfde nacht zong ze:

*Laat ieder 's Heeren goedheid loven,
Want goed is d' Oppermajesteit;
Zijn goedheid gaat het al te boven,
Zijn goedheid duurt in eeuwigheid. (Psalm 118 vers 1)*

De laatste zondag was het duidelijk merkbaar uit haar woorden, dat de Heere Zijn licht in haar ziel nu helder deed schijnen.

Gedenk aan uw Schepper

Diezelfde avond droeg haar vader haar van het bed af. Al haar broers en zussen sprak ze één voor één aan, naar aanleiding van Prediker 12:1: *"En gedenk aan uwen Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in dezelve."*

Ze drong aan om de Heere te zoeken, nu het nog niet te laat was. Ook haar ouders sprak ze aan, hun toewensende dat ze dat grote goed ook mochten ontvangen. Zij bedankte hen voor de trouwe zorgen en alle moeite die ze voor haar gedaan hadden. Toen nam ze van allen afscheid.

Haar vader vroeg daarna: "Kaatje, zou je straks Jansje ontmoeten?" Dat was haar zusje, die enkele jaren daarvoor gestorven was.

Daarop antwoordde ze: "Ja vader, dat is vast, zou de Heere iets zeggen en niet doen, spreken en niet bestendig maken? Zijn verbond staat eeuwig vast en zal nooit wankelen."

Het werd nog maandagmorgen. Met vrijmoedigheid kon ze zeggen: "De Heere heeft mijn zonde gedragen op het hout, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen. Opdat Hij ook mijn ziel tot God zou brengen." Dit laatste heeft ze, vol verwondering, drie keer herhaald.

Daarna heeft ze niet veel meer gesproken, maar dat ze hierdoor bijzonder gesterkt werd, was merkbaar. Lichamelijk leed ze wel, door de benauwdheid op haar borst.

Haar vader voelde nog even naar haar polsslag en Kaatje vroeg: "Vader, kunt u hem nog voelen? Zeg het maar gerust want ik schrik er niet voor." Enkele ogenblikken daarna verliet haar gezegende ziel het uitgeteerde lichaam. Wie is in staat om dit voorrecht te beschrijven? Ik dacht aan Eliza, toen hij Elia nastarde en uitriep: *"Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters!"* (2 Kon. 2:12). Uit genade is onze vriendin zalig geworden, niet uit haar, het was Gods gave. Diezelfde Geest heeft nóg gaven om uit te delen!

Het was september 1902, Waddinxveen

*Zij leefde - en was zo krachteloos,
Zo fijn geweven, teer en broos,
Of telkens zich de najaarsstorm
Zou wreken op haar tengre vorm,
Of ieder jaar de winterkou
Haar huiv'rend bloed bevroeren zou.*

*Zij leefde - om in haar leven
 Aan de aard' te zien te geven,
 Dat Jezus ook de zwakste plant
 Kan hoeden met Zijn sterke hand,
 En in Zijn vriendelijke armen
 't Geschoren lam verwarmen!*

*Zij stierf - toen juist de lentezon
 Een nieuwe levensdag begon.
 't Gevogelt' zong in vrolijk koor,
 Toen zij haar lieve stem verloor.
 Toen 't eerste bloempje uit de aarde sproot,
 Verzonk zij in haar donk're schoot*

*Zij stierf - en ons, die schreiden,
 Gaf zij de les bij 't scheiden:
 De schoonste bloemen zijn het teerst,
 De laatste vallen soms het eerst:
 Hoe lang of kort het dure,
 Waakt! gij kent de plaats, noch ure!*

*Zij leeft - haar vlugge ziel ontvloog
 En zweefde tot haar God omhoog.
 Zij heeft geloofd in Jezus' kruis:
 Aanschouwt nu in des Vaders huis.
 Zij heeft gestreden en geleên,
 Nu juicht zij tot in eeuwigheên.*

*Zij leeft - om blij te zingen
 Met alle hemellingen,
 Om in het blinkend lichtgewaad,
 Het Lam te volgen, waar Het gaat,
 En op volmaakter wijzen
 De Levende te prijzen.*

*En leven zal zij! 't Gapend graf
 Staat eens, verbaasd, zijn prooi weer af.
 Als d' ijs'ren tong des tijds verstomt,
 Als Jezus op de wolken komt,
 En bij het jongst bazuingeschal
 Zijn doden allen wekken zal,*

*Dan zal ze, opnieuw herboren,
 In 't heerlijkst hulsel gloren!
 Een tempel, rein van werelds slijk,
 Het lichaam van de Heer' gelijk.
 O, mocht ik aan Zijn voeten,
 De dierb're haast begroeten!*

(R.M. MacCheyne)

Naschrift

De beschrijving van het bovenstaande sterfbed was eerst niet bedoeld om het in het openbaar te laten verschijnen. Het was voor de belangstellende vrienden en vriendinnen, die het meisje tijdens haar leven gekend hebben en haar toen ze ziek werd regelmatig bezochten.

Die haar bekrompenheid hebben opgemerkt, moesten zeggen: "*maar een verslagen geest, wie zal dien opheffen?*" (Spr. 18:14b).

We hebben er verbaasd van gestaan hoe vrij en blij zij hier uittrok en haar lichaam voor de poort liet liggen. Haar geest keerde weder tot God, Die haar gemaakt had. De Heere veranderde de doodsschaduw in het licht. Hoe gelukkig zijn ze, die de korte levenstijd dat ze hier waren, gewandeld hebben op de nauwe weg die naar het leven leidt. We kunnen toch niet begeren te rusten in een zo'n vreemd land als deze wereld, waar onze levensdagen zo spoedig voorbij zullen zijn.

De Allerhoogste geve ons dan ook in Zijn armen van liefde voor eeuwig te verzinken. Dat onze ogen hiervoor geopend mochten worden, opdat wij de ijdelheid van het tijdelijke zien, om het onzienlijke te zoeken. Zo zullen we een schat vergaderen in de hemel, naar het Woord van God, dat getrouw is.

Zegene de Heere daartoe dit werkje.

Waddinxveen,

Kaatje Vermeulen, huisvrouw van Rob. de Bruin.

Iets over de schrijfster van deze geschiedenis

Kaatje Vermeulen behoorde tot de Ledeboeriaanse gemeente te Waddinxveen. Deze gemeente was in 1894 geïnstitueerd door ds. D. Janse, van de Ledeboeriaanse gemeente van Middelburg. In 1905 kwam het verzoek om van de classis los gemaakt te worden, omdat het "niet vlak" lag met ds. Beversluis. De kerkenraad zag liever dat de gemeente ingedeeld werd bij de classis waar ds. L. Boone bij aangesloten was. Het was in Waddinxveen waar in 1907 de eerste vergadering werd belegd door de Oud-Gereformeerde Gemeenten onder leiding van ds. L. Boone. Dat waren dus de gemeenten die niet meegingen met de vereniging met de Kruisgemeenten in dat jaar. Van deze gemeente was Kaatje Vermeulen lid. Ze leefde van 1869 tot 1953 en was dus 33 jaar toen ze het bovenstaande levenseinde schreef van Kaatje Eikelenstam. Zij woonde in die tijd met een vriendin, Gezina Alblas, bij het kerkje aan de Zuidkade. Aan Gezina was een huisje met een loodsje als een erfenis overgemaakt. Het loodsje is daarna tot een kerkje verbouwd. Nog steeds staat aan de Zuidkade de grote houthandel van de firma Alblas.

Gezina's ouders waren lid van de Remonstantse Gemeente in Waddinxveen. Na haar krachtdadige bekering kon ze het daar niet meer uithouden en ging ze bij Hoogerbrug naar de leesdiensten van de Ledeboeriaanse gemeente. Haar moeder vond dit toch wel verdrietig en deed haar beklag bij de Remonstrantse predikant G. van de Pot. Het antwoord dat hij gaf had ze echter niet verwacht: "Och vrouw Alblas, dat moet u niet zo verschrikkelijk vinden. Misschien is ze daar wel beter dan bij ons." Aan de andere zijde is die opmerking ook weer niet zo vreemd, want tot zijn gemeente behoorden bekeerde mensen (zie bijvoorbeeld de levensbeschrijving van Hugo Peters), en er waren er meer die achting voor hem hadden.

W. Hoogerbrug is enkele jaren na de stichting van de gemeente overleden en is begraven op het oude kerkhof. In zijn grafsteen stond gebeiteld: "Hier ligt de schelp, maar de parel is bij God." Nadat ook G.J. de Rooy overleden was, werd Robert de Bruin voorganger. Hij was weer al enkele jaren weduwnaar toen hij trouwde met Kaatje Vermeulen. De Bruin is in 1951 overleden en zijn vrouw Kaatje in 1953. Ze is ongeveer vijftig jaar kosteres geweest.

Geraadpleegde literatuur en geschriften:

Kaatje de Bruin-Vermeulen, *Eenige aantekeningen uit het leven en sterven van Kaatje Eikelenstam*, Nieuw-Beijerland, 1931

P. van Baalen, *Uit de geschiedenis van Waddinxveen*, Waddinxveen, 1940

Kerkblad Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, september en oktober 1985, december 1998

8. Maria Maaïke Dam - Steenberg, 1853-1883

Een werelds leven

Van al de wonderen die gezien of gehoord worden, is het grootste wonder, dat een arm verloren zondaar, die in zijn verbondshoofd Adam van God is afgefallen, van voor de grondlegging van de wereld, door eeuwige, vrije zondaarsliefde door de Heere in de tijd wordt opgezocht. Dit is door de kracht van Zijn barmhartigheid, die Hij bewijst door het storten van Zijn bloed op Golgótha. Van een vijand worden ze een vriend van God en van een kind van de duivel worden ze tot een kind van God gemaakt. Dit wonder te vermelden is het oogmerk, in deze eeuw van ongeloof en bijgeloof, waar velen zeggen: Er is geen God en er geschieden geen wonderen. Op verzoek van de jonge weduwnaar, van haar moeder en verdere familie, geef ik dit geschriftje uit, met de wens dat het voor velen tot heil en zaligheid mag zijn, en voor anderen tot sterkte en troost.

Maria is geboren op 23 maart 1853 te Strijen. Haar vader was Arie Steenberg en haar moeder Maaïke van der Linden. Zij was een dartel meisje en leefde onbekommerd en zorgeloos. Zij was, zoals de apostel Paulus schrijft, zonder God in de wereld en vreemd van het leven met God. Haar grootste vermaak was om met haar vrienden alle vermaken en ijdelheden op te zoeken. Ze hield er alleen maar van om te eten, te drinken en vrolijk te zijn. Ze was ook onbekend met Gods Woord en spotte met Gods volk.

Ze was nog maar zeventien jaar toen ze kennis kreeg aan **Jacob Dam**, met wie ze op 28 september 1871 getrouwd is. Na hun huwelijk zijn ze op een korenmolen gaan wonen te Nieuw-Vennep, in de Haarlemmermeerpolder. Na hun huwelijk leefden ze op dezelfde wijze voort, zoals ze gewoon waren. Nog altijd waren ze verzot op eet- en drinkpartijen, om met hun vrienden vrolijk te zijn. Ze gingen ook nog wel eens naar de kerk, maar dan was het om hun kleren en sieraden te laten zien. Dit hebben ze later verteld. Er was geen feest of ijdelheid waar ze niet bij waren. Op het Pinksterfeest van 1881 zijn ze met hun vrienden uit geweest en maakten toen de opmerking: "Wij hebben er nu wat van gehad, maar zullen het er volgend jaar nog eens méér van nemen." Dit zijn maar enkele opmerkingen over haar goddeloos leven.

Niet meer als voorheen

De mens overdenkt zijn weg, maar de Heere bestuurt zijn gang en sprak: "*Tot hiertoe en niet verder*". Ook tot deze jonge vrouw sprak Hij: "*Want Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de HEERE*" (Jes. 55:8). Vóór het Pinksteren was van het jaar 1882, lag Maria al op haar ziekbed. In plaats van zingen en springen, lachen en spotten, was het nu schreien en zuchten. Toch had ze toen nog geen vermoeden dat haar levenseinde zo dichtbij was, want een mens stelt de dag van zijn dood ver weg. De eerste reden die ze kreeg om hierbij stil te staan was deze. Nadat haar man bij de dokter geweest was om over haar ziekte te praten, had deze geantwoord, dat er niet veel hoop meer was op beterschap. Deze mededeling greep haar zó aan, dat ze de volgende nachten van de schrik niet kon slapen, maar tot God begon te roepen.

Dit was het begin van de strijd, die vanaf dit ogenblik merkbaar was, en de tijd dat er een andere keuze in haar hart leefde. Zij begon te zien dat er een andere weg was, die tot het leven leidt en dat er een ander volk op aarde is, dat de Heere vreest.

Wanneer er een van Gods volk voorbij liep, dan zei Maria: "O, wat is dat volk toch rijk en wat ben ik arm." Het gebeurde wel, dat ze die persoon in huis liet roepen, om wat meer te horen van de weg die naar het leven leidt. Wat een behoefte kreeg ze om met dat volk te spreken, waar ze vroeger mee gespot had. Ook kreeg ze behoefte naar het Woord van God, dat vanaf die tijd, na het eten aan de tafel gelezen werd.

Ik zal ze lokken

Het behaagde de Heere om haar voor een korte tijd nog wat te herstellen van haar ziekte, zodat ze het werk in het gezin weer kon waarnemen en ze ook weer buiten kwam. Haar eerste weg die ze buiten liep, was naar de kerk en naar Gods volk. Ook donkere avonden en plaatsen waar het gevaarlijk kon zijn, schrikten haar niet af.

Maria liep wel eens met anderen naar Leimuiden, waar ds. Van Spall preekte. Toen hij een keer preekte over de woorden: "*Eén ding weet ik, dat ik blind was, en nu zie.*" (Joh. 9:25b), was het alsof de dominee voor haar alleen sprak. Het leek erop of hij alles van haar wist. Een zelfde gewaarwording had ze in Nieuw-Vennep onder een preek van ds. C. Hattink, over Hosea 2:13a: "*Daarom zie, Ik zal haar lokken*". Onder deze diensten kwam er een sterke begeerte om zoveel mogelijk onder het Woord te komen.

Op 25 augustus 1882 werd er een kindje geboren, wat zo voorspoedig ging, dat het voor haar een wonder was. Maar er zou wat op volgen. De dag daarvoor kwamen haar de woorden voor uit Psalm 73 vers 12:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.*

Ze maakte hier zelf de toepassing van, door te denken dat dit over het uitwendige ging. Later kreeg ze te zien, dat dit over de strijd ging die in haar hart plaats vond.

Korte tijd daarna kreeg Maria een inzinking en dat ging samen met haar laatste strijd hier op de aarde. Ze kreeg de woorden in haar hart: "*Haast u, spoed u, sta niet stil*" (1 Sam. 20:38a). Daarop heeft ze veel strijd en vertwijfeling gehad, maar toch werd ze weer wat bemoedigd uit: "*En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet*" (Ef. 4:30a). Na een tijd van donkerheid werd het ook weer licht in haar ziel, door de woorden:

*Op uw noodgeschrei,
Deed Ik grote wonderen. (Psalm 81 vers 7)*

In die dagen kwam er eens een arm kind van God voorbij. Er kwam toen in haar hart: "*Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld; en rijken heeft Hij ledig weggezonden*" (Luk. 1:53). Zij bracht het in de praktijk om armen en behoeftigen van gaven te voorzien. Midden in haar strijd werd ze bemoedigd door de woorden: "*Maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen*" (Joh. 16:33b).

Handelbaar voor haar omgeving

Vóór haar verandering was Maria heel driftig van karakter. Het gebeurde regelmatig dat ze het werk uit handen van het werkmeisje nam en het verder zelf deed. Maar nu was dit zo anders geworden, dat ze zo zachtmoedig als een lammetje was. Klachten kwamen er niet over haar lippen, of het moest tijdens grote smarten zijn, maar dan zei ze direct: "Ik mag niet klagen, het is goed."

Van uitwendige zaken werd ze steeds losser gemaakt. Nooit sprak ze er over, hoe het met haar man en kinderen zou gaan, als zij er niet meer was. Men kon haar alleen nog horen zeggen: "Als mijn ziel maar gered is."

Wel was ze heel zachtaardig voor haar man, haar moeder en anderen die haar hielpen. Maar ze was wel bedroefd, wanneer ze tranen bij anderen zag omdat zij niet meer kon beteren, of als er gezegd werd: "Als je weer maar zover mag komen, dat je voor je kindertjes kunt zorgen."

Haar antwoord was dan: "Ach, ik ben meestal bang dat ik dan wéér de wereld in zou gaan."

Maria was er ook altijd bang voor dat ze met woorden iemand beledigd had. Op een keer had ze een vriendin die wilde komen, een geacht kind des Heeren, afgezegd, maar ze had wel enkele burens toegelaten om te komen. Daar kreeg ze het nadien zo moeilijk mee, dat ze 's avonds om negen uur aan haar man vroeg, om haar te roepen. Ze zei: "Ik kan zo de nacht niet ingaan." Toen haar vriendin kwam, viel ze haar om de hals en kustte haar en zei: "Nu kan ik weer gaan rusten."

Haar ziekte werd erger, maar ook de strijd tussen vlees en Geest. Het werd voor Maria een roepen uit de diepte van ellenden. Met Jacob werd zij een worstelaar in het gebed. In die tijd werd ze bepaald bij de woorden: "*Een iegelijk dan die Mij belijden zal voor de mensen, dien zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, die in de hemelen is*" (Matt. 10:32).

Dit gaf voor haar aanleiding en een sterke begeerte om met haar man ook eens te spreken over de noodzaak van bekering. Toen hij haar op bed hielp, zei ze tegen hem: "Man, ik kan zo niet gaan liggen, ik moet eerst bidden." Daarna vroeg ze of hij ook wel eens bad voor hij ging slapen.

Het gebeurde ook dat ze (zoals haar naamgenoot Maria) een sterke begeerte kreeg om de voeten van de Heere Jezus te kussen, met haar tranen die nat te maken en ze met haar haar af te drogen. Daarop kreeg ze de woorden uit Psalm 126:5: "*Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaïen.*"

In die tijd werd voor haar gelezen de geschiedenis van Daniël, toen hij tégen het bevel van de koning, toch nog in gebed was. Wat kreeg ze toen een sterke begeerte om voor Gods Naam en zaak uit te komen, al was er, zoals bij Daniël, de dood aan verbonden. Wat een begeerte had ze om op een goede grond gebouwd te worden en niet, zoals in die dagen gezegd werd, van te geloven en aan te nemen.

Maria zei daarvan: "Dat geloof kan de ziel niet helpen, we moeten een geschonken geloof hebben, dat de Heilige Geest werkt in een dood en doemwaardig zondaar." Dit begeerde ze ook voor al de mensen die bij haar bed kwamen, want daar waren er ook wel eens bij met een ingebeeld geloof.

Tegen die mensen zei ze wel eens, dat het geloof een vrij geschenk was, dat niet voor alle mensen is. Dat zullen we in onze ziel moeten ervaren. Ze kon het niet doen met een opgedrongen geloof. In die dagen begon ze te zeggen: "Ik moet Jezus voor mijn ziel hebben."

Een groot beest

Ze vroeg ook wel eens: "Wat denk je van die of die, zou die persoon genade hebben?" Achteraf gezien deed ze dit om haar eigen ziel te toetsen, dus niet om een oordeel over een ander te vellen. Haar zonden begonnen nu ook steeds zwaarder voor haar te wegen. Ze leerde zich kennen zoals Asaf: "*Ik was een groot beest bij U*" (Psalm 73:22b).

Toen zei Maria tegen haar man: "O Kobus, ik ben toch zo slecht." Wanneer hij dan vroeg of ze nog slechter was dan hij, zei ze: "Ik ben de slechtste van allen."

Op een Hemelvaartsdag was ze in gebed geweest en ze sprak toen tot een vriendin: "Nu heb ik eens mogen bidden, maar als de wereld het gehoord had, dan hadden ze er mee gespot." Wat kwam het in haar leven uit, dat genade de mens klein maakt. Later was er iemand bij haar, die in de gaten kreeg hoe benauwd Maria het had, daarom zei ze: "Je moet bidden!"

Maar Maria zei: "Ik kan niet bidden als ik wil, het gebed is een gave van God."

Ook toen haar zielsvriendin bij haar kwam had ze het erg benauwd, daarom vroeg ze of zij voor haar eens wilde bidden. Zij deed dat en kreeg hierbij zoveel geloofskracht om te pleiten op Gods eigen werk en om te smeken of Hij de satan wilde schelden, die haar zo benauwde.

Toen ze het *Amen* uitgesproken had, zei Maria: "Nu heb ik gevoeld, vrouw Van S., dat de Heere het u gaf om voor mij te bidden."

Aan een ander kind van God vroeg ze ook eens voor haar te bidden, maar ze zei erbij: "Als de Heere u niet te bidden geeft, dan moet u het niet doen." Die man heeft het toen niet gedaan.

Veel aanvechtingen

Maria had veel aanvechtingen van de duivel. Dan was ze een te grote zondares, of niet oprecht, maar een huichelaar. Op een andere keer werd haar wijs gemaakt dat ze niet moest gaan slapen, want dan zou ze in de hel vallen. Ook werd ze aangezet om een einde aan haar leven te maken, door de ramen in te slaan, of dit met een mes te doen. Maar de Heere hield de wacht over haar, dat zij niet aan haar leven kwam.

Deze aanvechtingen waren voor haar niet schadelijk, maar ze werd innerlijk versterkt om de goede strijd des geloofs te strijden. Het werd een verdiepen om een vaste grondslag te krijgen. Het werd nu een sterk worstelen om de Heere Jezus tot haar deel te krijgen. Maria riep maar: *"Ik moet Jezus hebben, ik moet Jezus hebben, o Heere Jezus, buiten U kan ik niet leven!"*

Het gebeurde wel dat ze zoveel beweging maakte, dat ze haar hoofd stootte tegen de planken boven haar. Haar vriendin zei toen: "Nu moet je eens wat stil gaan liggen, want de Heere heeft in Zijn Woord geschreven: *in stilheid en in vertrouwen zou uw sterkte zijn, doch gij hebt niet gewild*" (Jes. 30:15b).

Daarop zei ze: "Nu dan zal ik stil gaan liggen, want vrouw Van S. heeft het gezegd en daarom zal ik het doen." Daarna lag ze een tijd lang heel stil met haar handen samen, maar daarna heeft ze door benauwdheid zo gezweet, dat het water uit al haar poriën kwam.

Toen ze op een andere tijd weer zo worstelde, zei diezelfde vriendin: "Ach, wat maak je jezelf toch moe."

Maar zij antwoordde hierop: "Maar vrouw Van S. ik moet de Heere Jezus toch hebben? Buiten Hem kan ik niet meer leven. Kom dan, Heere Jezus, kom dan!"

Daarna vervolgde ze: "Hij zal wel komen." Ze had toen weer hoop gekregen. Een diepe betekenis hadden ook de woorden van de Heere Jezus gekregen: *"Indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zo zult gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan."* (Matt. 18:3).

Door het lijden dat ze ondervond, was ze als een weerloos lam geworden. Maar ook in diepere zin had ze daar ondervinding van gekregen. Haar vriendin vroeg haar of ze wel eens onder het recht Gods geweest was. Toen Maria dit ontkende, zei haar

moeder: "Maar kind, daar heb je toch de vorige nacht toch wat van ervaren?" Dat wist ze niet, want het was haar toch te doen om bewustheid van de zaken te krijgen. Enkele dagen daarna zei ze tot haar moeder en haar vriendin: "Nu kan ik het recht van God toevallen, indien de Heere mij liet verloren gaan." Het was bij haar vriendin om de vaste grond te doen en daarom zei ze tegen Maria: "Ja kind, we zullen het bloed van de Heere Jezus nodig hebben, tot verlossing van onze arme ziel." Hierop antwoordde ze niet veel, want dit was nog verborgen voor haar.

Zijn gerechtigheid

Het was weer al enige tijd later, dat ze kon zeggen: "Nu heb ik Zijn bloed zien stromen, ook voor mij, niet met mijn natuurlijke ogen, maar met een geestelijk oog en dat ook voor mij!" Ze had ook in de geest gezien, dat het water des levens vloeide en als uit een fontein op haar gegoten werd.

De tijd brak ook aan, dat het kleed van de gerechtigheid van de Heere Jezus haar werd aangedaan. Haar vertwijfelingen werden nu duidelijk minder. Ze kon de Heere Jezus niet meer missen en worstelde steeds maar om Hem in haar hart te ervaren. De angst om verloren te gaan had ze niet zo meer, maar ze zei: "Als ik Jezus mis, dan is mij dit zo verdrietig."

Tegen haar man zei ze toen: "Ik heb jou wel lief, Kobus, maar de liefde tot de Heere Jezus overtreft alles." Echter mag het gezegd worden dat ze elkaar hartelijk liefhadden, maar Maria verstond wat de Heere Jezus gesproken had: "*Die vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig*" (Matth. 10:37).

Ze mocht op een keer zoveel genieten van de liefde Gods, dat ze in haar handen lag te klappen en uitriep: "Juichen, juichen, juichen!"

Op een andere keer zag ze een heerlijk licht, dat voor haar niet uit te spreken was. Ze zag hier rijen van engelen en daartussen haar zus **Maaïke Steenbergen** (Maaïke was op haar 21e jaar bekeerd en was in 1880 aan longtering overleden. Met gejuich was ze in de zalige rust ingegaan).

Maria zag er ook nog anderen en zei: "Dit is geen algemeen licht, nee dit is hemels licht!"

Draagt elkanders lasten

Onder Gods volk waren er, die veel met haar te doen hadden. Ze werd door hen dikwijls opgezocht en zij moesten bekennen, dat de vrede Gods hun tegemoet kwam als ze Maria in haar lijden ontmoetten. Dominee Hattink en dominee Kuiper uit Nieuw-Vennep, hebben haar dikwijls opgezocht en werden door haar gesticht. Ze werd door hen en anderen dikwijls aan de genadetroon opgedragen.

Het was intussen mei van het jaar 1883 geworden en de dagen van Maria waren geteld. Enkele weken voor haar sterven heeft ze met haar vriendin wel twee uur achter elkaar gesproken. Ze begon hoe ze vanaf haar achtste jaar zich al tegen de Heere verzet had en het zolang tegen Hem uitgehouden had. O, wat schaamde ze zich toch en onder dit spreken kreeg ze een diep inzicht in haar verdoemelijke staat en de diepte van haar ellende. Maar ook wat Hij met haar gedaan had, in weerwil van haar tegenwerken, door Zijn bloed voor haar te storten en hoe Hij haar gekend had en van eeuwigheid uitverkoren; hoe Hij tot haar gezegd had: "*Gij zult groter dingen zien dan deze.*" (Joh. 1:51b).

In de nacht van 18 op 19 mei kreeg ze de woorden: "*Het oude is voorbij gegaan, zie, het is alles nieuw geworden.*" (2 Kor. 5:17b).

Maar de volgende vrijdag begon met een donkerheid voor haar ziel. In de loop van de middag kwam er verandering, want ze mocht geloven dat er straks twee engelen zouden komen om haar op te halen, als zij stierf. Hierop begon ze weer in haar handen te klappen en te juichen.

De daarop volgende zondag kreeg Maria veel bezoek van Gods volk. Het was voor haar vermoeide lichaam eigenlijk teveel. 's Avonds kwamen er nog twee personen, om met haar te spreken over Gods weg en handelen met Zijn volk. Hierdoor werd ze weer opgewekt en ze heeft die nacht nog goed gerust.

De volgende dag was voor haar lichaam heel moeilijk, door een doorlopende stoelgang, wat haar geheel afmatte. Maar hoe dichterbij het einde kwam, hoe meer moed ze kreeg. 's Avonds kwam haar bekende vriendin, aan wie ze zo nauw verbonden was, dat ze haar wel haar tweede moeder noemde. Wat hadden ze samen veel gebeden en nu stond zij samen met Kobus bij haar bed. Maria was toen heel stil, maar innerlijk was ze gelovig en opgewekt.

Haar laatste dag

Zo brak de laatste dag van haar leven aan. 's Morgens om zes uur was haar vriendin weer bij haar. Die nacht was Maria nog werkzaam geweest en nu lag ze zoals de vorige avond. Haar strijd was nu gestreden en haar lijden was geleden. Om half negen werd haar vriendin weer geroepen. Zij zag dat haar ogen reeds gebroken waren. Dit vertelde ze tegen Maria, maar die kon het nog niet geloven. Maar haar vriendin bevestigde haar woorden door te zeggen: "Ja, ja, je ogen zijn reeds gebroken en je gaat nu heen."

Toen begon onze uiterst zwakke Maria, nu als een heldin des geloofs, uit te roepen: "Toe maar, toe maar, toe maar, Heere Jezus!" Ze stak haar handen naar boven, als grijpende naar het eeuwige leven. Toen werden Maria's kindertjes uit bed gehaald om hun moeder nog een laatste kus te geven. Maar het sprak haar niet meer aan, want ze was als het ware boven het stof. Toen heeft haar man haar een afscheidskus gegeven en ook volgde haar familie hierin.

Toen riep ze met blijdschap in haar hart: "*Ja, kom Heere Jezus*" (Openb. 22:20b). Toen ze dit gezegd had ontsliep ze, in het volle geloof dat de Heere Jezus Christus haar Borg en Zaligmaker was.

Het was 22 mei 1883, 's morgens om half negen. Ze was in maart 30 jaar geworden. Hallelujah!

De begrafenis

Op 25 mei is Maria door haar familie, vrienden en vriendinnen begraven. Ook waren burens en veel belangstellenden aanwezig. Dominee Hattink had de leiding van de begrafenis. Het was een aangename en stichtelijke dag. Toch werd dit nog even onderbroken door een ouderling die Gods Woord bestreed en de bevinding van Gods kinderen, met hun verwachting van de zaligheid. Maar Gods volk kreeg door de voorlichting van de Geest die man te weerleggen, waarna hij wegging.

Door ds. Hattink werd Openbaring 15 gelezen, waarna dit met veel licht en aandrang werd toegelicht. Dit tot blijdschap van de aanwezigen. Daarna deed de dominee nog een gebed tot troost van de nabestaanden, tot beschaming van hen die Gods Woord loochenden en tot vermaning van allen die de Heere Jezus nog niet kenden als hun Zaligmaker en als de enige Naam onder de hemel gegeven tot zaligheid, en op verkeerde grond hun hoop bouwden.

Na de zegenbede te hebben uitgesproken werd het lichaam uitgedragen naar het graf. Daar heeft genoemde predikant de vele aanwezigen weer hartelijk toegesproken en deed vervolgens nog een krachtig gebed. Er werd nog gezongen uit Psalm 89 vers 1:

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd vermelden door mijn reên.
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen:
Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken.*

Daarna zijn we weer teruggegaan naar het sterfhuis en zijn daar tot laat in de avond bij elkaar geweest. Samen hebben daar de lof des Heeren mogen groot maken, die Hij bewezen had aan onze geliefde jonge vriendin. Op verzoek van jonge weduwnaar hebben we nog verschillende Psalmen gezongen. Hij was wel bedroefd, maar was bemoedigd over alles wat hij de laatste tijd gezien en gehoord had. Daarna ging iedereen weer naar huis, onder de indruk van de grote daden des Heeren.

Van de aanwezigen waren er die het jonge gezin mochten opdragen aan de genadetroon, opdat de Heere op de overigen ook Zijn Geest mocht uitstorten, om eenmaal te mogen delen in dezelfde genade. Zij was een arme onwaardige zondares, maar de Heere heeft ze uit eeuwige liefde, ontferming en genade willen bewijzen. Amen.

S. van S.

Geraadpleegde literatuur:

Het laatste leven en sterven van Maaïke Steenbergen, z.j., z.p.

Joh. de Haas, *Gedenkt uwer voorgangeren*, deel 3 en 4, Haarlem. 1984

9. Matje Verbrugge, 1918-1927

Het leven en sterven van Matje Verbrugge werd beschreven door haar vader. In het Voorbericht schrijft hij, dat deze uitgave in eerste instantie voor zijn overgebleven kinderen bestemd was:

Voorbericht

Hier volgt een kort verhaal van de leiding die de Heere gehouden heeft met ons dochttertje Matje, om haar tot bekering te brengen.

Ik heb dit opgeschreven zodat mijn kinderen die nu nog klein zijn en deze dingen niet verstaan, dit later zullen lezen. Wanneer de Heere hen spaart en zij meer begrip van de waarheid hebben, dan kunnen zij dit lezen en herlezen, opdat ze door dit te overdenken, getrokken mogen worden om de Heere Jezus vroeg te zoeken en te vrezen, zoals hun zusje Matje. Haar zoeken bleef voor ons eerst verborgen, maar het werd gevolgd door een krachtvolle bekering.

Ook heb ik dit geschreven voor mijn grotere kinderen, die getuige zijn geweest van haar zalige, hemelse blijdschap, toen zij van het geestelijk manna en van het levend water, vloeiende uit de geestelijke Steenrots Christus, met een ruime maat mocht proeven en smaken. Zij werden door hun zusje in liefde gewezen op de noodzaak van de wedergeboorte en de bekering. Ook op de verschrikkelijke toestand wanneer zij onbekeerd en zonder geloof in die dierbare Heere Jezus, voor God zouden moeten verschijnen en dan voor eeuwig omkomen, door geworpen te worden in de smarten van de hel.

Hoewel zij allen dikwijls met hun vader en moeder rond het ziekbed van Matje gestaan hebben en er veel tranen gezien werden, vind ik het ook voor hen nodig dit op te schrijven, opdat ze de roepstemmen van hun zusje lezen en herlezen, zodat dit hun bijblijft op hun levensweg. Of het kort of lang is, ik hoop dat het hun bewaren mag voor de weg van zonde en dat het mocht dienen tot een waarachtige zegen. Dat is mijn hoop!

Want kinderen, een zusje gehad te hebben dat uit het diepste medelijden van de ziel, jullie zo dikwijls heeft aangesproken met de uitroep: "Och, dat ik dan maar verloren ga en jullie behouden mochten worden." O kinderen, indien jullie onbekeerd zullen sterven, dan zullen die woorden en waarschuwingen voor eeuwig in jullie oren blijven klinken. Wat zal het vreselijk zijn, als je zusje dan binnen is, 'aan de bruiloft des Lams', om haar Koning tot in eeuwigheid, zonder einde, eeuwig te verheerlijken, door zich in Zijn zalige dienst te verblijden en jullie dan voor eeuwig buiten in de rampzaligheid, waar weinig zal zijn en knersen der tanden!

Een vriendelijk kind

Het gebeurde eens dat ik van mijn werk, op weg naar huis, mijn dochttertje Matje tegenkwam, die met enkele andere meisjes naar school ging. Toen ze mij zag, groette zij mij vriendelijk en ik deed dat ook. Toch was er op datzelfde ogenblik een stem in mijn hart die sprak: "Zie je Matje wel?" Ik draaide mij om en keek haar even achterna. Dit vond ik heel wonderlijk en begreep niet wat het betekende, maar bewaarde dit wel in mijn hart.

Matje was altijd een bijzonder kind, zacht en vriendelijk, heel ijverig en opgewekt. Dikwijls trok ze stilletjes mijn aandacht. Omdat ze zo leergierig was, had ze ook de liefde van de meester. Hoewel ze nog jong was, had ze veel eerbied wanneer er uit

Gods Woord gelezen werd, want zij voelde zich sterk aangetrokken tot Zijn waarheid. Haar vrije tijd bracht ze door met het lezen van boekjes, die over de godzaligheid handelden. Zij kon goed lezen en las dan altijd hardop. Later vertelde ze, dat wanneer zij dat overdacht, het soms een diepe indruk op haar maakte.

Het gebeurde wel eens dat zij, wanneer zij 's avonds niet kon slapen, tegen haar moeder vertelde dat ze over haar zonden dacht, die zij elke dag deed, en daarom niet kon slapen. Soms kwam ze 's nachts uit haar bed en liep door het huis, ze was dan helemaal in de war. Hoewel ze een kind van negen jaar was, was ze blijkbaar toch aan haar Godsgemis ontdekt en was er een geestelijke onrust in haar hart geboren en daarom zei ze steeds weer, dat zij zo bang was. Meestal ging ze dan weer stil naar haar bed en 's morgens, bij het opstaan, was zij weer opgeruimd.

Hoe de ziekte begon

Toen de Pinkstervakantie begon, waren alle kinderen blij, maar Matje niet. Ze zei dat ze liever naar school ging om te leren, dan vakantie te hebben en uit te gaan. Zij ging zó graag naar school, dat ze nu al blij was dat ze straks naar de vijfde klas zou mogen. Zij had dus geen behoefte om uit te gaan en bleef thuis. Maar ook voelde zij zich niet in orde, want een ernstige ziekte had haar lichaam aangetast. Zij had nekkrimp, een ontsteking van de hersenvliezen en het ruggenmerg. Door deze ziekte sterft de patiënt meestal binnen korte tijd. Bij haar was dit echter niet zo, want ze heeft vier weken op bed gelegen. Vooral de laatste twee weken was het een smartelijk lijden.

Zie je Matje wel?

Na de vakantie kon Matje niet meer naar school. Zij voelde zich ziek en bleef op bed liggen. Toen ik haar vroeg: "Matje, zullen wij de dokter laten komen", wilde ze dit eerst niet, maar later vond zij het goed. De dokter stelde ons gerust en dacht dat het wel goed zou aflopen; wij hoefden niet bezorgd te zijn.

Maar de woorden: "Zie je Matje wel", kwamen in mijn herinnering terug en hoewel de dokter de werkelijkheid voor ons verborgen hield en ons geruststelde, was mijn ziel benauwd en verwachtte ik niets anders dan dat zij zou sterven.

Zo gingen er drie dagen voorbij, dat mijn hart steeds met haar toestand bezig was, maar ik had geen opening aan de genadetroon. Nu kon ik David verstaan, toen hij zei: "*mijn sap werd veranderd in zomerdroogten*" (Psalm 32:4b) en zijn beenderen verouderden. Mijn hart was als een gejaagd ree op de bergen. Ik zei tegen mijn vrouw: "Ik moet gaan werken (want het was hooioogst), maar ik kan het niet, vanwege de brandende zielenangst om Matje."

Toen ik donderdagmorgens bij Matje kwam, voordat ik naar mijn werk zou gaan, vroeg ik: "Matje, mag je de noden en behoeften van je hart de Heere opdragen?"

Op haar bevestigend antwoord zei ik: "Nu, je vader hoopt dat óók te doen."

Nadat ik van huis gegaan was, kreeg mijn ziel die middag opening in het gebed, zodat de Heilige Geest mij deed zuchten: "O God, dat U nog een teken van bekering mocht geven." Dat verlichtte mijn hart zeer. Maar toen ik thuis kwam, was Matje mismoedig en bang.

Strijd en genade

Op vrijdagmorgen ging ik naar Matje toe, voordat ik naar mijn werk ging, om te kijken of ik toch wel een hele dag kon weggaan. Haar ziel was zeer benauwd en ze vroeg of ik met haar wilde bidden. Zij zei: "Ach vader, ik heb het toch zo benauwd, zo benauwd!"

Ik zei: "Matje, je vader kan ook niet bidden."

Maar ze zei: "Och vader, buig toch uw knieën voor mijn bed, want ik ben zo benauwd."

Ik zei toen, dat ik steeds al voor haar vroeg. Maar zij hield aan en riep: "Ja vader, dat weet ik ook wel, maar bid toch, bid toch, benauwd, zo benauwd."

Toen kon ik het geen seconde meer uitstellen en viel op mijn knieën voor haar bed en ik mocht haar opdragen aan de ingewanden van de Heere, die rommelen van barmhartigheid. Ik kan niet zeggen hoe ik tijdens dit gebed geweest ben, maar ik was nauwelijks opgestaan of zij riep: "O vader, nu is het goed, nu is het goed. Vader, nu is alle benauwdheid weg en wat een ruimte is het nu voor mij. O, wat een ruimte voel ik nu!" Even later riep zij in verwondering uit: "O moeder, kijk eens in de bedstee, die is helemaal verlicht en wat een heerlijkheid. O, ik zie straten van goud, straten van goud!"

Wat was ze nu opgewekt en wat straalde haar gezicht van blijdschap. Geen wonder, wanneer ze zoals Mozes, de man Gods, in dat vergelegen land Kanaän mocht zien, in dat hemelse Jeruzalem, waar de straten van goud zijn. Al wat van boven komt is licht, want God is licht en geen duisternis is in Hem. Zo zong ook de kerk van de oude dag:

*Gods vriend'lijk aangezicht,
Geeft vrolijkheid en licht (Psalm 97:7)*

Een nauw zelfonderzoek

Hoe zoet en heerlijk Matje ook werd opgetrokken, de Heere nam dit weer weg, want zien is geen hebben, o nee. Wat heeft Biléam niet gezien en geprofeteerd. Hij sprak: "*De hoorder der redenen Gods spreekt, die het gezicht des Almachtigen ziet, die verrukt wordt en wien de ogen ontdekt worden. Hoe goed zijn uw tenten Jacob! uw woningen Israël!*" (Num. 24:4-5). Toch stierf Biléam onbekeerd en niet verzoend. Maar genoeg: de Heere zou haar leiden naar Zijn raad en daarna opnemen in Zijn volzalige heerlijkheid.

Hoe zoet dit gezicht ook voor haar was, zij was nog niet wedergeboren. En zonder wedergeboorte zal niemand God zien. Matje kende de Heere Jezus nog niet als het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegdraagt. Zonder wedergeboorte kan er geen kennis van de Borg zijn, want dit ligt onafscheidelijk aan elkaar verbonden.

Matje had zelf ook gezegd: "Ik ga sterven, maar nu nog niet, want ik ken de Heere Jezus nog niet." Op school en op de zondagschool werd dikwijls over de Heere gesproken. Wanneer ze thuis kwam, dan vertelde ze daarover. Dáárom zei ze: "Ik ken de Heere Jezus wel, maar nog niet zo goed."

Zij bleef die vrijdagmorgen opgewekt en sprak toen ook nog over Job, een man oprecht en vroom, Godvrezend en wijkend van het kwaad; dat de Heere zó'n zware weg van pijn en smart voor hem goedkeurde, waarmee zij bedoelde te zeggen, dat zij ook nog smartelijk zou moeten lijden voordat ze van ons zou heengaan.

Niets te vrezen

Toen haar oudste zus thuis kwam, vroeg Matje of ze haar alles wat ze haar misdaan had wilde vergeven. Ze zei: "Ik ben wel eens brutaal tegen je geweest, waarvoor ik vergeving had moeten vragen." Haar zus zei toen: "Wel Matje, dat is toch niets, ik vergeef het je graag."

Intussen was ik van huis gegaan omdat mijn werk riep. Maar toen ik nog maar nauwelijks op het land kwam, werden wij getroffen door een zwaar onweer. Dit ging samen met ontzaglijke hagel en storm, zodat wij allen vreesden voor de stem van de

Almachtige. De woorden van de psalmdichter werden bevestigd: "*Hij werpt Zijn ijs henen als stukken.*" (Psalm 147:17a).

Toen ik diezelfde middag weer thuiskwam zei ik: "Wel Matje, was je niet bang, kind, toen die zware hagelbui overkwam?" Zij antwoordde: "Welnee vader, ik lig in de hand des Heeren en heb niets te vrezen." O, dat was wat voor mij, toen ik dat hoorde, wat moest ik mijzelf toen wegschamen. Ik was bevreesd en zij wist zich veilig in de hand des Heeren.

Toen diezelfde middag mijn broer bij haar kwam, vroeg ze of hij voor haar een gebed wilde doen, want dat was haar innerlijke begeerte. Nadat hij een en ander aan haar gevraagd had, heeft hij haar opgedragen aan de genadetroon.

Toen ik enkele ogenblikken daarna met mijn vrouw bij haar stond, zei ze: "Moeder, wanneer ik gestorven ben en u mij in het kistje zult neerleggen, dan mag u mij niet oppronken hoor. Ik moet een zwart kistje hebben. En u kunt mij er niet eenvoudig genoeg in leggen, dus niets opsieren, het kan niet nederig genoeg wezen, hoor moeder. Mijn kistje moet net als dat van Marten wezen (haar broertje was het jaar daarvoor op bijna tienjarige leeftijd gestorven). Wij beloofden trouw aan haar vragen te voldoen. Verder begrepen wij hieruit dat ze van ons weggenomen zou worden en dat ze rijp gemaakt werd voor de hemel.

Toen hoorde God

Het werd zaterdag en het werd voor haar de meest bange, maar ook de lieflijkste dag. Tot nu toe had zij veel in het vooruitzicht mogen zien, maar zij had toch nog een openstaande schuld. Zij moest nog een plaatsbekledende, schuldovernemende Borg voor haar zonden en schuld hebben, om door de tussenkomst van deze Borg, met God verzoend te worden.

Nu werd zij door Gods lieve Geest aan zichzelf ontdekt. Zij leerde, tot in het diepst van haar ziel, de pijn en de smart over haar zonden kennen, omdat zij nog nooit de zonde zó gekend had. "O Vader", zei ze, "ik heb geleefd als een heiden, ik heb niets anders dan de Heere Jezus getergd en smart aangedaan. Nu voel ik de smart van de zonde, die ik voordien niet kende." Zij riep niets anders dan: "Mijn zonden, mijn zonden."

Diezelfde middag, om vier uur, kwam ze in haar verloren toestand. Het werd voor haar verloren; een geheel afgesneden en verloren zaak om behouden te worden. Dit was een angstig en ontzettend ogenblik voor haar. Het werd een sterven aan zichzelf.

Verloren en behouden

Toen mijn vrouw en ik voor haar bed zaten, viel zij in mijn armen en riep: "O vader, moeder, nu ga ik sterven en ik ben voor eeuwig verloren, voor eeuwig verloren! O vader, moeder, de vlammen van de hel!"

Maar in deze nood van haar ziel kermde ze tot de Heere: "O Heere, bekeer mij, o bekeer mij, ontferm U over mij." En, o eeuwig, onbegrijpelijk, nooit in te denken wonder: *Toen hoorde God, Hij is mijn liefde waardig.* (Psalm 116:3)

Als een brandhout uit het vuur, in de hel geweest en de spranken daarvan gevoeld en toch uitgerukt en gered! David zegt: "*Want Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten.*" (Psalm 17:10a). Zo ging er dus een hellevaart vóór een hemelvaart en zij doorleefde wat David in Psalm 116:2 zong:

*Ik lag gekneld in banden van de dood,
Daar d' angst der hel mij alle troost deed missen;*

*Ik was benauwd, omringd door droefenissen;
Maar riep den HEER' dus aan in al mijn nood.*

Nu kon zij ook het vijfde vers zingen:

*Gij hebt, o HEER, in 't dood'lijkst tijdgewricht,
Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen.*

O, toen werd voor haar oog de Heere Jezus Christus ontdekt als haar plaatsovernemende en schuldovernemende Borg, aan het kruis van Golgótha. Zij werd gewassen in Zijn bloed, zodat zij haar schuld kwijtraakte en de verworven gerechtigheid van de Heere Jezus daarvoor in de plaats kreeg. Al haar zonden waren vergeven en zó vergeven, dat het was alsof zij nooit zonden gehad of gedaan had. Toen zei ze: "Wat een vrede is er in mijn ziel, het is alles vrede. O, nu heb ik geen pijn en geen smart meer van de zonden, want de Heere Jezus heeft alles vergeven. Nu mocht zij in vrijheid uitgaan: haar ziel gered, alles gered! O, uit de klauwen van de satan gerukt. Nu niet meer onder de vloek en de donder van de wet met haar bedreiging. Niet meer onder het werkverbond, maar onder het genadeverbond; als erfgenaam aangenomen, om straks mede-erfgenaam van het eeuwige leven te zijn. Een zoete vreugde en zalige vrede daalde in haar ziel, die alle verstand te boven gaat en niet te beschrijven is, maar alleen te doorleven. O, wat een verandering: de over-dierbare Heere Jezus aan haar ziel geopenbaard en verklaard in Zijn verworven gerechtigheid en heerlijk toegepast door Trooster de Heilige Geest.

Vrede op aarde!

Ja werkelijk, vrede op aarde, in de mensen een welbehagen! Zij zag haar dierbare Koning door het oog van het geloof, als de Vredenvorst. Och, of ik bekwaam was om hier iets van te schrijven, ik kan hier alleen maar van stamelen. Zij kon ook niet anders dan in verwondering en in aanbidding wegzakken, bij het zien van het gezegende aangezicht van Gods lieve Zoon.

Zij riep: "O moeder, nu zie ik de Heere Jezus, ik zie Hem met een lang wit kleed en een gouden kroon op Zijn hoofd en, o moeder, Hij ziet mij aan, Hij ziet mij aan. O, wat is de Heere Jezus toch vriendelijk en lieflijk voor mij."

O, zij kon dat vriendelijke van het aangezicht van die gezegende Koning niet uitspreken en riep dikwijls uit: "O, kon ik maar één keertje zeggen hoe vriendelijk de Heere Jezus is. Toch probeerde ze er iets van weer te geven en zei: "Moeder, u moet de Heere Jezus niet voorstellen alsof Hij een gewone man is, dat moet u zich niet indenken. Ik kan niet zeggen hoe lieflijk, heerlijk en vriendelijk de Heere Jezus voor mij is. Dan zie ik Hem en dan zie ik Hem niet." Zij mocht doorleven wat de kerk van de oude dag reeds zong:

*Gods vriend'lijk aangezicht
Heeft vrolijkheid en licht,
Voor all' oprechte harten
Ten troost verspreid in smarten. (Psalm 97:7)*

Wat glans, wat majesteit

Die dierbare Koning openbaarde Zijn glans en heerlijkheid en deed haar iets gevoelen van Zijn onbegrijpelijke, nooit in te denken zondaarsliefde. Haar lichaam kon deze hemelse liefde niet dragen, zodat zij zichzelf geheel kwijt raakte. Zij werd in de Geest zó hemels opgetrokken, dat het erop leek dat zij boven de wolken en de sterren

zweefde. Zij riep: "O moeder, ik wandel met de Heere Jezus in de straten van goud en ik heb Hem vast aan de zoom van Zijn kleed." Ze herhaalde dit verschillende keren.

Dan was het weer: "O moeder, ik sta aan Zijn rechterhand"; terwijl ze de hand van haar moeder vasthield. Zij werd weer ingeleid in het hemelse Jeruzalem en riep niet anders dan: "Straten van goud, straten van goud en de poort is altijd open, die is nooit gesloten, want de engelen gaan in en uit. O, wat is het in de hemel toch rein. Dat witte kleed dat de Heere Jezus aan heeft is zó wit en zó heerlijk, er is geen smet op, moeder."

Op deze wijze heeft die zoete Koning toen haar rechterhand gevat en Zijn heerlijkheid eens doen zien.

Geen oog heeft het gezien!

O, volk des Heeren, ik heb geprobeerd om iets te schetsen, hoe gebrekkig dan ook, van de lof des Heeren, door een kindermond verteld, wat zij mocht proeven en smaken van deze zoete en zalige liefde. Zij had maar één begeerte van het hart, om deze dierbare Koning te verheerlijken en anderen aan te prijzen. Hoe zou het anders kunnen, want de liefde is niet afgunstig, maar mededeelzaam. Paulus zegt ervan: "*Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?*" (Rom. 8:35a).

Matje achtte nu ook alles schade en drek om de uitnemendheid die zij door het oog van geloof zag in haar dierbare Koning, Die haar steeds iets van Zijn Goddelijke glans en heerlijkheid openbaarde.

Zij had voordien een indruk gekregen van wat het zou zijn om voor eeuwig verloren te gaan en nu gunde ze die genade van verlossing ook aan anderen. O, de gunning van haar ziel voor anderen en voor ons allen, wie het ook was! Dikwijls zei ze: "O, laat het huis maar vol worden, want ik ben vol van de Heere Jezus." Dat herhaalde zij dikwijls: "Vol van de Heere Jezus en door Zijn kracht spreek ik."

Ze zei verder: "Vader, ik voel mij nu helemaal beter, ik heb geen pijn meer, ik ben weer zó goed." Dit kon ik goed begrijpen, want zij was verslonden in de liefde van haar Borg en in die liefde is geen pijn. Welnee, zij voelde haar aardse lichaam niet meer, want zij genoot de voorsmaken van het zalig hemelleven, waar ds. L.G.C. Ledebouer van zegt: "*Wondere goedheid, wondere zoetheid.*"

Een ernstig vermaan

Zo is het ook, en vandaar het diepe medelijden van haar ziel, waarom zij haar broertjes en oudste zus eens aansprak, op weg naar de eeuwigheid. Dit was een ernstig ogenblik, dat vrijmaken van hun bloed. O, als ik daar aan denk, ik moet zeggen nog nooit zoiets gehoord te hebben. Wij weenden met ons allen, groot en klein. Het innerlijke medelijden van haar ziel dat zij gevoelde, dat kon zij niet uitspreken. Wat het zou zijn om straks voor God te verschijnen, zonder geloof in de Heere Jezus en wat het zou zijn eeuwig te moeten liggen in de smarten van de hel. Dit deed haar verschillende malen uitroepen: "Dat ik dan maar verloren ga en dat jullie maar behouden mochten worden." Op en ander keer zei ze: "O, kon ik jullie allen maar meenemen, maar moeder, dat zal niet gaan, want er moet geloof in de Heere Jezus wezen."

Zij werd ook ingeleid in het borgtochtelijk lijden van de Heere Jezus; wat het Die lieve Borg gekost heeft om Zijn eigen leven af te leggen en Zijn bloed te vergieten op Golgótha en dat voor haar. Zij werd toen erg bedroefd en riep: "Het zijn mijn zonden, mijn zonden, ik heb de Heere Jezus smarten aangedaan. Ik lijd nu rechtvaardig, maar

de Heere Jezus leed onrechtvaardig. O, nu is mijn lijden geen lijden meer, want de Heere Jezus heeft het zwaarste geleden en dat voor mij." Dat was haar te groot en daar zonk zij onder weg.

Meester S. Bison op bezoek

Matje verzocht haar moeder een boodschap te brengen naar de schoolmeester, bij wie zij in de klas zat. Haar oudste zus liet weten dat Matje hem verzocht om zo spoedig mogelijk bij haar te willen komen. Toen de meester bij haar kwam, vertelde zij, wat ze in haar ziel had ondervonden en wie de Heere Jezus voor haar geweest was.

De meester was hierdoor bijzonder getroffen en zei: "Wel Matje, wel Matje, ik ben verslagen, dat ik dit van je mag horen." Hij vertelde een aangename herinnering over het sterven van een dochter, die ook zo de heerlijkheid was ingegaan. Daarna nam hij de Bijbel en sloeg die open bij Johannes 15. Hij las vers 1 tot 10 en besprak dit gedeelte heel eenvoudig met haar. Daarna deed hij nog een gebed en vertrok met de woorden: "Nu Matje, vanavond kom ik weer eens naar je kijken, hoor!", en hij groette haar hartelijk.

Toen hij 's avonds terug kwam, lag ze wat te rusten en omdat hij dit belangrijk voor haar vond, wilde hij ze niet storen. Hij ging weg en zei: "Wanneer zij wakker wordt ben ik bereid om direct te komen, al is het midden in de nacht." Een ogenblik later werd zij weer wakker en omdat zij de meester verwachtte, vroeg zij waar hij was. Wij lieten weten dat hij zojuist geweest was toen zij sliep, en dat hij beslist niet wilde dat zij wakker gemaakt zou worden. Hij was wel bereid om direct weer te komen.

"Nu vader", zei ze, "u moet hem gaan halen, want ik heb nog een boodschap voor hem." Graag voldeed ik haar begeerte. Op de vraag welke boodschap het was, zei Matje, hem te willen bedanken voor het onderwijs dat zij van hem genoten had. Dit was voor ons weer een bewijs dat ze zich van de dodelijke aard van haar ziekte goed bewust was en dat ze dus niet meer naar school dacht te komen.

Een heerlijk licht

Zo ging ik om half twaalf de meester halen. Hij sliep reeds, maar was spoedig wakker en ging met mij mee. Toen wij bij haar kwamen, zei ze tegen haar moeder: "Och moeder, wilt u mijn boodschap maar doen, want ik weet eigenlijk niet wat ik moet zeggen." Toen vertelde haar moeder dat Matje hem wilde bedanken voor het genoten onderwijs. De meester zei dat hij dat heel goed van haar vond en nam haar dank graag aan.

Korte tijd daarna kreeg ze weer een inleiding in de hemelse heerlijkheid, waarbij zij steeds maar uitriep: "O, wat een heerlijk licht toch, mijn bed is verlicht. O vader, ziet u het licht ook? Zie eens wat een heerlijkheid, o wat een heerlijkheid."

Zij greep mijn hand, stak hem naar boven en zei: "Ziet u het, vader? O, zie toch eens!" Ik antwoordde: "Nee Matje, het is voor je vader nu verborgen, ik zie het nu niet, maar één keer heb ik deze hemelse heerlijkheid ook mogen zien. Ik was toen 21 jaar oud en mijn ziel lag zoet en zalig verslonden in de liefde van de Heere Jezus en daarom kan ik goed begrijpen wat je nu mag zien."

De psalmdichter zingt ervan:

*Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn Majesteit,
Ten top gestegen (Psalm 138:3)*

Zij genoot zó'n hemelse blijdschap, dat ze jubelde: "Wat ben ik blij, wat ben ik blij, wat ben ik gelukkig, gelukkig, gelukkig!"

Enkele ogenblikken daarna vroeg ze aan de meester, die voor haar bedje zat, of hij morgen aan de kinderen wilde vertellen, wat de Heere Jezus voor haar geweest was, zo vriendelijk en lieflijk. En ditzelfde, maandagmorgen aan de schoolkinderen. Zij vroeg hem, of hij dat wilde beloven. De meester heeft er dikwijls over gesproken, zowel op school als in de kerk, toen hij de gemeente voorging.

Het was nu middernacht geworden, wij zaten bij elkaar en waren van mening dat zij spoedig in de heerlijkheid zou ingaan. Het was intussen zondag geworden. Toen deed de meester nog een gebed en nam hartelijk afscheid van haar, waarna ik hem naar huis bracht en Matje viel in slaap.

Een ware rustdag

Matje sliep tot de morgen en werd vrolijk in de Heere wakker. Zij zei me dat ze heerlijk gedroomd had, waaruit ik begreep dat zij in de Heere gerust had. Dus was het met haar gegaan zoals de psalmdichter: "*Word ik wakker, zo ben ik nog bij U.*" (Psalm 139:18b). Zij genoot een dadelijk verblijden in de Heere. Het werd voor haar werkelijk een sabbat, die intussen was aangebroken.

Zij mocht de Heere Jezus weer zien door het geloof, als de blinkende Morgenster en als de gezegende Koning. Zij verlustigde zich in Zijn onuitsprekelijke vriendelijkheid en lieflijkheid, zodat de Goddelijke glans van haar gezicht afstraalde. Toen zong zij de lof des Heeren, waarbij zij als het ware een nieuwe stem kreeg, zó rein en zó liefelijk, dat ik het niet kan beschrijven. Zij zong: "O, hoe vriendelijk, hoe vriendelijk bent U voor mij, Heere Jezus en wat lieflijk en heerlijk bent U voor mij, Heere Jezus. O, wat een schitterende glans straalt er van Uw aangezicht." Zij mocht met de psalmdichter inleven wat hij zong:

*Waar Zijn heiligheid,
Hare glans verspreidt,
Heilig toch en 't eren
Is de Heer' der heren. (Psalm 99:8)*

*'k Zal zo lang ik 't licht geniet,
Hem verhogen in mijn lied. (Psalm 146:1)*

Verder:

*Nu hun 't Godd' lijk licht
Straalt in 't aangezicht,
Delen in ons lot,
Eren Abrams God. (Psalm 47:4)*

En:

*U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten. (Psalm 73:12)*

O, wat een schat van rijkdom ligt er in de Psalmen, als de Heere ze voor de ziel levend maakt. Wat hebben de Bijbelheiligen toch zalige ogenblikken doorleefd. Want alles wat Matje kreeg in te leven en te zien, wordt in de zoete Psalmen teruggevonden. O, een ruime galm, met een blijde Psalm, vervulde het huis. Want de over-dierbare Heere Jezus, de Vorst der aard', was haar hulde waard. Haar blijdschap was nu onbepaald, door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt, ten hoogsten toppunt gestegen.

"Wat ben je gelukkig"

Toen zij in deze zalige toestand was, kwam een buurvrouw haar opzoeken. Zij barstte in tranen uit en riep: "O buurman, hoor toch hoe heerlijk zij zingt."

Ik antwoordde: "Ja buurvrouw, u mag getuige zijn van haar hemelse blijdschap, die zij te genieten krijgt."

"O Matje", zei de buurvrouw, "o Matje, wat ben je gelukkig, kind, en wat zijn wij toch diep ongelukkig."

Toen vroeg Matje of haar vriendinnetje Janna even mocht komen, want zij wilde haar nog zo graag zien. Toen het meisje gekomen was, nam zij op een liefdevolle wijze afscheid: "Janna, vraag maar veel om bekeerd te worden, hoor."

De vader van het kind stond op haar te wachten bij de deur. Op verzoek van mijn vrouw kwam hij ook naar binnen en toen hij Matje de wonderen van God hoorde vertellen, vloede hij in tranen weg. Later vertelde hij, dat wat hij hier gehoord had, hem steeds bijbleef en dat hij het niet meer vergeten kon. Ik antwoordde toen: "Mocht het nog eens wat nalaten, tot zegen van uw ziel, dat dát de vrucht ervan zou worden, wat zou dat groot zijn."

Er kwamen die dag veel mensen bij Matje op bezoek, sommigen uit nieuwsgierigheid en anderen uit een innerlijke betrekking.

Opnieuw bestreden

Daarna beliefdde het de Heere, haar zoete en zalige ogenblikken weg te nemen, zodat ze weer in het donker kwam. Hierbij kwam de duivel met zijn helse listen om haar te plagen en haar allerlei verwijten voor te leggen. Zij kreeg zulke zware bestrijdingen en benauwdheden, dat zij bij ogenblikken geheel onder de macht van de satan lag. Zoals de doorleefde blijdschap niet kan beschreven worden, is de strijd ook niet te beschrijven. Ik kan dit goed verstaan, omdat ik met de apostel ook kan zeggen: "*Zijn gedachten zijn mij niet onbekend*" (2 Kor. 2:11).

De godzalige Ledeboer zegt in een van zijn versjes: "*Maar wreed zijn satans klauwen.*"

Dat men in deze donkere dagen zo weinig van strijd en aanvechtingen hoort, is een duidelijk bewijs dat in weinig mensen het werk van de wedergeboorte gevonden wordt.

Tijdens de aanvechtingen van de duivel, begeerde ze het gebed en riep dikwijls: "O vader, buig toch voor mij uw knieën en bid voor mij, of de Heere Jezus deze boze duivel van mij wil wegnemen, want hij plaagt en tergt mij zo. Hij wil niet hebben dat ik in de Heere Jezus geloof, vader."

Dikwijls boog ik mijn knieën voor haar bed, om bij de Heere om uitkomst te smeken. De Heere gaf ook dikwijls uitkomst. Wanneer zij in zware strijd was, begon zij zelf te bidden en dan kwam ze haar Borg wel te mijnen.

Hemelse rijkdommen

Daarna werd het de nacht van zondag op maandag, een lieflijke nacht. Graag zou ik hier wat over vertellen, maar ik voel mij te onbekwaam hiertoe. Mocht het U believen, o God de Heilige Geest, mij daar in te leiden en mijn pen te besturen. Want U, God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest, U alleen komt de eer toe van dit grote Godswerk.

Het behaagde de Heere om Matje bij de hand te nemen en haar de hemelse rijkdommen te doen zien. Toen zij in deze zalige toestand was, maakte ik de kinderen

wakker. Haar oudste zusje met de twee broertjes, zodat zij getuigen zouden zijn van de wonderen die God gedaan heeft, opdat dit zalig ziekbed hun zou bijblijven. Het eerste waarin Matje werd ingeleid, was haar 'feestelijke uittocht'. Het tweede was 'het zien van haar dierbare Koning', die haar de kroon des levens toonde (Openbaring 2). Het derde was 'een gezicht van een schare engelen, die niet te tellen was', allen spelende op een gouden bazuin. Het vierde was 'een gezicht van een grote schare kinderen', met wie zij straks haar Koning zou verheerlijken. Het vijfde was 'het zien van haar naam, geschreven in de hemelen'.

Haal mij nu maar!

Eerst haar feestelijke uittocht, waar de kerk van zingt:

*Straks leidt men haar in statie uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt tot haren Koning.
Zo treedt zij voort, met al de maagdenstoet,
Die haar verzelt, U vrolijk tegemoet. (Psalm 45:7)*

Matje zag een stoet van wagens en paarden en riep, met haar ogen naar boven gericht: "O vader, wat een rijstoet, zie toch eens wat een paarden en wagens, bestuurd door de engelen; zij rijden de poort in en uit, door de straten van goud, want de poort staat altijd open. O vader, zie toch eens, ziet u het niet?" In zalige verwondering zonk zij weg, met de uitroep: "Eén zit op het witte paard, met een lang wit kleed aan en een gouden kroon op Zijn hoofd. Dat is de Heere Jezus, ik zie het al, want Zijn Naam staat op Zijn kleed geschreven."

Zij had een verlangen, dat zij Hem liet weten door een aanhoudend smeken, of de engelen haar nu mochten meenemen naar die heerlijke hemel. Zij bad voortdurend: "Ach, Heere Jezus, haal mij nu maar, ik wil zo graag met de engelen mee, met de heerstoet. Ach, lieve Heere Jezus, mag Uw kindje nu meegaan?"

Zo lag zij maar te smeken, maar ze zei toch steeds: "Ik ben er nog niet, want de engelen rijden mij steeds voorbij." Ze zou nog wat moeten wachten, want ze had in het begin al gezegd dat ze nog smartelijk zou moeten lijden, voordat zij heenging en dat moest nog vervuld worden. Daarom zei ze zo dikwijls: "Ik ben er nog niet."

De kroon des levens

Daarna kwam haar zoete Koning haar voor, om haar de kroon des levens te laten zien, die zij straks uit Zijn handen zou ontvangen. Dat was tot hiertoe het zaligste ogenblik dat zij mocht ervaren. O, dat verlangen naar die schitterende kroon. Het was het grootste en het voornaamste, want het was de kroon van het eeuwige leven, versta dit wel. Wie deze kroon mag ontvangen, die krijgt het leven, het leven tot in de eeuwigheid, zonder einde! Zou dat niet groot zijn en wie kent er groter goed? Welnee, het is het allergrootste en het aller-dierbaarste goed, dat nimmermeer vergaat. Welnu, de Heere Jezus liet haar deze schitterende kroon zien. Het was haar te veel en te groot, zó'n rijkdom. "Vader", zei ze, "wat een rijkdom, die schitterende kroon, ik kan de heerlijkheid ervan niet uitspreken."

Later zei ze: "Vader, doe alles wat ik hier heb maar weg, mijn speelgoed en mijn geld, gooi het maar weg (in haar spaarpotje had ze nog wat geld), ik begeer het niet meer, vader."

Zij had met het zien op deze schitterende kroon, zo'n walging van het aardse gekregen, dat zij niets meer van de aarde begeerde en niets anders uitriep dan: "Ik heb een rijkdom, een rijkdom en dat is de Heere Jezus, dat is mijn grootste Schat."

O, wat heeft ze in die nacht dikwijls geroepen: "Wat ben ik toch rijk vader; ik ben nu de rijkste van heel de wereld."

Daarna liet ze haar verlangen weer uitkomen naar de Koning en smeekte: "Ach, Heere Jezus, mag ik de kroon nu hebben? Ik heb hem zó graag; had ik die heerlijke kroon nu alvast!"

Nu ik dit schrijf, zie ik ze als het ware in verwondering en verbazing wegzakken, om de schitterende glans van die kroon, die straks aan het einde van haar leven haar deel zou worden.

De schare engelen

De derde zaak waarin Matje mocht zien, was de grote schare engelen, waarvan ze zei, dat ze niet te tellen waren, want het waren er duizenden bij duizenden! "Zie eens vader, allen met gouden harpen. O, wat is dat heerlijk en wat een hemelse muziek, met dat prachtig zingen. O, wat wordt er toch heerlijk gezongen en wat liefelijk. Er wordt op gouden harpen gespeeld en er wordt gezongen." Zij wilde meezingen, maar kon het niet en smeekte haar Koning om gehaald te worden en zei: "Heere Jezus, ik wil zo graag meezingen."

Het verlangen leefde in haar ziel, om ook haar Koning te verheerlijken, Die haar uit zó'n grote nood en dood gered had. Maar eerst wanneer de sterfelijkheid de onsterfelijkheid en de verderfelijkheid de onverderfelijkheid zal aangedaan hebben, dan zal de Heere naar waarde verheerlijkt worden.

O, wat dit heerlijk gezang voor haar was is niet te zeggen, want dit zingen is zó lieflijk, zó rein en zó verrukkelijk. Het is zó'n verwonderend zingen, dat de ziel die dit mag horen, in verwondering moet wegzakken. Zo mocht ze deze nacht iets van de hemelse rijkdommen, die voor haar weggelegd waren, horen en zien.

Zij zag ook haar naam geschreven staan en dat maakte haar zó blij, dat ze uitriep: "O vader, ik zie mijn naam geschreven staan."

Zij heeft die nacht nog meer gesproken, maar ik heb niet alles in mijn geheugen kunnen bewaren, want met een diepe schaamte en verslagenheid van mijn hart, moest ik dit alles aanhoren. Door de majesteit van de genade die God in haar deed blinken, kwamen wij allen, mijn vrouw, ik en de kinderen, zó onder de indruk, dat ik, wat mij betreft nog dikwijls moet zeggen, niet te weten hoe ik die nacht gesteld was.

Kinderen voor de troon

Matje kreeg ook door het geloof een schare van kinderen te zien voor de troon. Zij riep: "O vader, wat een kinderen, wat een kinderen, klein en groot." Zij zag ook haar broertje Marten, die het jaar daarvoor gestorven en naar de eeuwige heerlijkheid gegaan was. Dit was voor haar zo tot blijdschap, dat ze riep: "O vader, zie eens, de Heere Jezus in het midden van die kinderen en Hij breidt Zijn handen over hen uit. Ze staan allen rondom Hem en nu zegent Hij hen allen. O vader, wat een blijdschap, nu ik daar ook Marten bij mag zien."

Daarna bad zij: "O Heere Jezus, mag ik nu ook bij deze kinderen gaan staan, om U te verheerlijken. O, haal nu uw kindje naar boven, Uw lammetje. Ik ben toch Uw kindje; moet ik nu nog wachten? Ik verlang toch zó om bij U te zijn, om ook door U gezegend te worden!"

Zo was zij steeds in het gebed en mocht ze de Heere Jezus, door het geloof, mijnen als haar Borg en Koning.

Innerlijke liefde voor het hele gezin

Enkele ogenblikken daarna sprak zij vooral haar oudste broertje aan over de weg naar de eeuwigheid. Hij was heel bedroefd en tot een lange tijd daarna onder de indruk. Verder haar jongste broertje en haar oudste zus. Daarna kreeg ik een ernstige opdracht over de opvoeding van haar broertjes en zusje, die zij straks achter zou laten. Zij zei: "Vader, zult u ze in de vreze des Heeren opvoeden, want het gaat op een eeuwigheid aan en de tijd is zo kort. Ik ben nog zo jong en straks ga ik sterven en zij kunnen ook jong sterven en dan onbekeerd. Wat zou dat verschrikkelijk zijn, de Heere Jezus niet te kennen. O vader, belooft u mij dat? Zult u ze de boekjes van de vrome dominee Ledeboer voor ogen houden, om die te lezen en te herlezen?"

Zij vroeg mij om een bevestigend antwoord, waarop ik, onder een vloed van tranen antwoordde: "Ja Matje, je vader hoopt het te doen hoor, dat wil je vader je beloven."

Verder sprak ze tot haar moeder: "O moeder, o moeder, o moeder, vraag toch veel om bekeerd te worden. Wat zal het voor u zijn, wanneer u de heerlijkheid, die ik hier al mocht bewonderen, eenmaal zult moeten missen. O, roep nog om bekeerd te worden, opdat u ook eenmaal in deze zalige blijdschap mag delen."

Ze heeft in die nacht nog veel gesproken over alles wat zij die nacht, door het geloof, mocht zien. Zij was als het ware in een verheerlijkte staat. De majesteit van de God van genade vervulde haar ziel zó, dat haar lichaam dit leek uit te stralen en wij in het niet wegzonken.

Wanneer mijn ziel ooit de ontzettende donkerheid en armoede van deze wereld verstaan heeft, dan was het toen. Want als men de rijkdom, de lieflijkheid van het zoete en zalige hemelleven zó hoort bewonderen, wat is dan alles wat men ziet van het tijdelijke en stoffelijke van deze wereld? Dan valt al het tijdelijke weg en dan valt ook de mens zélf weg.

Ik ben des HEEREN

Zo lag Matje de hele nacht verslonden in de onuitsprekelijke liefde van haar dierbare Koning en mocht zij zich in Zijn heerlijkheid verlustigen. Weer gaf zij mij een opdracht, waarop zij een bevestigend antwoord vroeg. Onder al de woorden die zij uit Gods dierbaar Woord mocht verstaan en door de lieve Geest des Heeren aan haar toegepast werden, waren ook deze: "**Ik ben des HEEREN**" (Jes. 44:5).

Ze zei hierover: "Vader, wilt u deze woorden straks op mijn kistje laten zetten, want ik ben vol van de Heere Jezus. O vader, alle mensen mogen het wel weten, dat ik naar de Heere Jezus ga. O, heel de wereld mag het weten. Dat de Heere Jezus, die mijn grootste Schat en mijn enige Rijkdom is, maar grootgemaakt en verheerlijkt worde. Vader, wilt u beloven dat u het zult doen, zult u het doen vader?"

Hierop antwoordde ik beschroomd: "Ja Matje, dat wil je vader wel doen."

Zij bemerkte mijn aarzeling en zei: "O vader, u zegt wel ja, maar uw antwoord is zo weifelend. O, dat u het toch mocht doen, want vader, denk erom, de Heere weet of u het wel zult doen."

Wat moest ik mij toen wegschamen, want wat voor haar zó'n eenvoudige zaak was, was voor mij, die niet in dat zoete leven deelde, een te groot stuk. Toen zij ons zag wenen, zei ze, dat wij dat niet mochten doen. Wel van blijdschap, maar niet van droefheid, "want", zei ze, "ik voel zó'n zoete vrede in mijn ziel, die niet uit te spreken is en dan wenen? Dat mag niet, maar dat u met mij verblijd mag zijn. O, wat zal het toch zijn als ik straks door de poort der gerechtigheid naar binnen geleid mag worden."

Sterk verlangen

Toen zei ze: "Vader, geef mij nu eens een hand en zeg met mij dat u verblijd bent en dat u weent van blijdschap en niet van droefheid. O, ik verlang zo, ik verlang toch zo om naar de Heere Jezus te gaan, ik kan het niet onder woorden brengen." Toen zei ik: "Matje, je vader is zó verblijd met je, mijn kind, o je vader kan het je niet misgunnen. Kind, ga maar heen om je Koning eeuwig te verheerlijken."

O, de kerk zingt in Psalm 42: *"Dan mijn ziel verlangt naar God."*

Wij kunnen het zo mooi en zo makkelijk zingen, maar om dit eens in te leven. Dat verlangen van de ziel om nabij God te zijn en in Zijn zoete gemeenschap te delen, dat wil wat zeggen. De psalmdichter zingt daarvan in Psalm 84: *Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen.*

O, dat zoete en zalige verlangen is iets onuitsprekelijks. Ik kan er maar van stamelen.

Matje riep niets anders dan: "O Heere Jezus, U bent mijn enige rijkdom, U bent mijn grootste schat, ik begeer niets anders meer dan U alleen. O, wat bent U toch lief voor mij, wat vriendelijk is toch Uw aangezicht. Kon ik het maar eens één keertje zeggen hoe vriendelijk U voor mij bent."

Strijd en overwinning

Daarna raakte Matje haar zoete ogenblikken weer wat kwijt en kwam ze in het donker. Hier maakte de vijand gebruik van om haar te bestrijden. Zij werd eraan herinnerd dat zij een tijd geleden, van een kennis uit Utrecht, een handtasje gekregen had, dat ze graag wilde dragen, om hierdoor met de nu heersende mode mee te doen.

Haar moeder had gezegd: "Och Matje, draag het maar niet kind. Je moeder heeft het vroeger ook niet gedragen, doe jij het nu ook maar niet." Zij wilde het graag naar de zondagsschool meenemen. Zij was toen haar moeder gehoorzaam en heeft het onderweg niet gedragen. Maar zij heeft er wel op de werf mee heen en weer gelopen. Dit was haar zo tot smart in de ziel, dat zij de zaterdag voor zij tot ruimte gekomen is, aan haar moeder gevraagd heeft om het tasje te verbranden, omdat zij in haar stinkende hoogmoed, tegen de wil van haar moeder, op de werf met het tasje gelopen had.

Dat tasje heeft wat smart in haar ziel veroorzaakt, want de duivel maakte er gebruik van om haar hiermee angst aan te jagen. Hij verweet haar dat zij toch verloren zou gaan, omdat ze dit tasje toch gedragen had. Dit is voor haar ziel een helse foltering geweest. Zij riep: "Dat tasje, dat tasje, vader verbrand het toch, verbrand het spoedig. O, had ik maar geluisterd, maar mijn hoogmoedig en stinkend hart. O moeder, moeder, verbrand het toch!"

Mijn vrouw heeft het tasje tot as verbrand, maar de duivel beschuldigde haar; dan van het een en dan van het ander. Dan riep ze mij, bekennde alles en vroeg mij om vergeving.

Hierop zei ik: "Wel Matje, wel kind, dat is niets dan grote laster en helse inblazing van de satan, want alles wat hij opnoemt is niets dan leugen, je bent voor je vader en moeder altijd een lief kind geweest."

Zij antwoordde: "Ja vader, u bent altijd zo goed voor mij geweest, wat hebt u dikwijls voor mij gelezen en gebeden."

Ik zei: "O kind, de duivel zal je ziel bestrijden zo lang je hier nog bent, maar hij heeft de strijd verloren en jouw Koning zal triomferen. De duivel zal doen wat hij kan om je ziel te benauwen, maar geen nood, Matje, je hebt de Heere Jezus leren kennen als Borg en Verlosser en de Heere blijft getrouw tot in en tot over de dood."

De dokter ook onder de indruk

In deze nacht nam Matje van ons allen afscheid, van vader en moeder, van haar zusje en haar twee oudste broertjes. Intussen was de maandagmorgen aangebroken. Zij wilde toen wat gebruiken, wat de dokter haar afgeraden had. Toen ben ik naar de dokter geweest en heb gevraagd of Matje het bedoelde mocht gebruiken. De dokter zei me dat zij heel rustig moest zijn en dat er geen mensen bij mochten zijn.

Nu behaagde het de Heere om mij bekwaam te maken en te versterken om de dokter eens te vertellen wat voor wonder God aan haar ziel gedaan had. Ik zei: "Dokter, zij heeft de hele nacht niet gerust en wij ook niet. God heeft haar ziel gered en nu heeft zij vannacht God groot gemaakt en verheerlijkt. Haar mond is niet stil geweest. Als u zegt dat er geen gevaar is, dan bezweer ik, dat God ze opnemen zal in Zijn hemelse heerlijkheid. Zij gaat straks naar de hemel en mag er nu niemand bij haar komen? Zij roept steeds maar dat het huis vol moet zijn, want zij is vol van de Heere Jezus. Zij heeft vrijdagmiddag haar kistje al besteld en gezegd hoe het er uit moet zien. Zij heeft ook gezegd dat zij nog een smartelijk ziekbed zal hebben voor zij van deze wereld gaat."

Ik moet zeggen dat mijn ziel tot barstens toe vol was. De dokter kwam onder de indruk van alles wat ik hem vertelde en zei: "Dan is het kind gelukkig, oprecht gelukkig, maar zij moet toch kalm blijven, want dat is zo goed voor haar."

Een bittere lijdensbeker

Diezelfde maandagmorgen begon het smartelijke lijden. Toen er enkele mensen bij haar kwamen zei ze: "O vader, vertelt u het maar, want ik heb zó'n pijn." Deze ziekte was zo smartelijk en vooral toen het begon door te werken, namen ook de ontzettende pijnen toe. Zij kermde het dikwijls uit van de pijn. Deze heftige pijnen kwamen vanuit haar rug tot haar voeten. Bij dit alles bleef zij toch lang bij haar verstand. Maar daarna was zij bijna geheel buiten kennis.

Matje heeft nog zestien dagen na deze zondag geleefd en had het soms bang, maar zij had ook wel eens goede ogenblikken voor haar ziel. Dikwijls was zij in het gebed en droeg dan haar ouders, broertjes en zusje aan de Heere op, waarbij wij dikwijls in tranen wegsmolten.

Op een nacht zat ik bij haar en zij was toen erg bedroefd. Ik vroeg: "Matje, wat scheelt er toch aan?"

Zij zei: "Ach vader, nu ben ik de Heere Jezus weer kwijt."

Ik antwoordde haar: "Je weet toch, Matje, wat de Heere Jezus voor je geweest is, je hebt Zijn heerlijkheid mogen zien en je hebt je in Zijn onuitsprekelijke vriendelijkheid en lieflijkheid mogen verheugen?"

Toen zei ze: "Ja vader, dat is wel waar, maar nu mis ik het en van mijzelf ben ik zó arm en ellendig." Zo ging het tussen hoop en vrees naar het einde.

Wanneer men haar vroeg in haar smartelijk lijden: "Wel Matje, hoe voel je jezelf nu?"

Dan zei ze: "Och, hier ligt een arme Lazarus, vol pijn en smart.

Op een zekere dag hoorde zij dat ze geroepen werd en zij vroeg aan haar moeder, waarom zij haar riep. Maar haar moeder had niet geroepen. Toen haar moeder nauwelijks weg was, vroeg Matje weer of zij haar geroepen had. "Welnee Matje", zei haar moeder, "ik heb je niet geroepen." Toch zei Matje dat zij goed hoorde dat zij telkens geroepen werd.

Maar dit was een hemelse stem, die haar riep, zoals Samuël geroepen werd. Zoals een moeder of een vader hun kind dikwijls uit liefde bij de naam roept, zo riep haar Heiland Matje steeds bij haar naam, om haar hart te bemoedigen. Ook zei ze in die dagen, op reis te zijn naar de hemel, om spoedig de aarde te verlaten en om eeuwig te wandelen op de straten van goud.

Nog enkele dagen

Zo kwam het einde van Matje dichterbij. Zij was niet bang om te sterven en alle vrees voor de dood was weg. Met afgebroken woorden zei ze: "Vader, niet bang meer, geen vrees meer, geen droefheid, maar blijdschap." Enkele ogenblikken daarna riep zij: "Heerlijk, heerlijk, straten van goud, straten van goud."

Eén dag voor haar sterven vroeg zij om Psalm 21 te lezen. Na het voorlezen raakte ze spoedig buiten haar bewustzijn en haar laatste ogenblik brak aan.

Op 5 juli 1927, 's avonds om half zes, heeft ze het tijdelijke met het eeuwige verwisseld en is zij ontslapen in haar zoete en zalige Koning, Die zij hier zo dikwijls omhelsd had. Wat zal dit voor Gods volk wezen, na een weg van lijden en strijden, van tranen en smarten, in te mogen gaan in de stad die fundamenten heeft, waarvan de Bouwmeester en kunstenaar God Zelf is.

*Jeruzalem is wel gebouwd,
Wel saamgevoegd; wie haar beschouwt,
Zal haar voor 's Bouwheers kunstwerk groeten. (Psalm 122:1)*

*Ongestoord mag zij nu wand' len
Waar de straten zijn van goud
Met haar liefderijke Koning
Steeds in heerlijkheid aanschouwd.*

De begrafenis

Het stoffelijk overschot van Matje werd op zaterdag 9 juli begraven, onder een grote belangstelling. Dominee J.A. Riekkel uit Sliedrecht had ik ook verzocht op de begrafenis aanwezig te zijn. Hij schreef mij, dat het hem een gunst zou zijn om dit Koningskind naar het graf te helpen dragen. Ook haar onderwijzer, meester S. Bison was uitgenodigd.

Op de begraafplaats verzocht ds. Riekkel het kistje nog even boven het graf te laten staan. Hij sprak uit het Woord des Heeren, over Jesaja 44 vers 5: "*Ik ben des HEEREN*". Daarna werd gezongen Psalm 68 vers 2:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielenvreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen.*

Ook meester Bison heeft nog gesproken en daarna werd Psalm 105 vers 5 gezongen. Nadat ds. Riekkel verzocht had het kistje in het graf neer te laten, gaf ik, als vader, Psalm 72 vers 8 nog op.

Nadat de dominee nog enkele woorden gesproken had, eindigde hij met het laten zingen van Psalm 72 vers 11. Diep onder de indruk verlieten de aanwezigen de begraafplaats.

Naschrift

Met veel gebrek en veel strijd heb ik een en ander verteld over de wegen die de Heere met ons dochttertje gehouden heeft. De lezer moet de gebreken maar over het hoofd zien. Ik heb het op een heel eenvoudige en kinderlijke wijze opgeschreven, zoals Matje het zelf gezegd heeft. Dikwijls voelde ik mij onbekwaam, maar nadat ik een begin gemaakt had, kon ik niet ophouden tot het klaar was. Door velen van Gods volk werd ik hiertoe aangemoedigd.

Mocht het de lezers door genade geschonken worden iets te kennen van hetzelfde goed dat Matje leerde kennen, al was het in een mindere mate. Wat zou het groot zijn, misschien arm naar de wereld, de rijkdom van het ware zaligmakende geloof te bezitten. Dan zou de lezer, zoals Matje, alles schade en drek achten, om de uitnemendheid die er is in de Heere Jezus Christus.

En volk des Heeren, laat er geen stilzwijgen bij u zijn. Hoe meer u voor de Koning mag uitkomen, hoe meer zoetheid u van Hem genieten zult. Beproof het maar eens! Onderzoek uw hart maar eens en u zult er achter komen wat de reden is dat u zo weinig van de Heere geniet. Er zijn nog teveel afgoden die u hier dient en aan de hand houdt. O, de Heere ontdekke u er aan, want het ligt niet aan uw Koning, o nee, Hij blijft Dezelfde, de Getrouwe, ondanks uw ontrouw. U kunt veel meer genieten wanneer u de afgoden eens mocht loslaten en in Zijn lieflijke wegen wandelen. Door ons om- en afzwerven, sluiten wij de gemeenschap met onze Koning altijd af en sluiten de vruchtbaarheid van de gezegende Heilige Geest buiten ons hart. Wij halen andere heren naar binnen en bedroeven die lieve Geest en daarom moeten wij in het donker dwalen, met een magerheid aan onze ziel.

O, de Heere wil álles voor Zijn volk wezen, dus niet *iets*, maar *alles*! Wanneer de Heere alles voor het zondaarshart is, dan zakt de persoon zelf weg, zoals Matje, in zalige verwondering en aanbidding.

*Gods vriend'lijk aangezicht,
Heeft vrolijkheid en licht
Voor all' oprechte harten,
Ten troost verspreid in smarten (Psalm 97:7)*

*Hij maakte, Hij die heerlijk is,
Zijn wond'ren een gedachtenis;
Hij is barmhartig en genadig;
Hij gaf hun, die Hem vrezen spijs;
En Zijnen groten Naam ten prijs,
Gedenkt Hij Zijns verbond gestadig. (Psalm 111:3)*

Enkele gegevens over familie Verbrugge en meester Bison

In het gezin Verbrugge zijn totaal negen kinderen geboren, van wie er vier jong gestorven zijn. Voor sommigen van hen was er een gegronde verwachting.

Zelf is vader Arie Verbrugge 67 jaar oud geworden. Hij was 21 jaar toen hij krachtdadig bekeerd werd; voor Gods recht werd hij ingewonnen en hij mocht toen reeds het begin van de eeuwige liefde ervaren.

In zijn gezin en ook daarbuiten had hij veel achting. Maar hij ondervond ook veel vijandschap te Vinkeveen. Zijn ouders kwamen uit Wilsum en waren daar in 1887 met

de Doleantie meegegaan. Maar in de Gereformeerde Kerk te Vinkeveen liep Arie Verbrugge vast. Hij bleef toen 's zondags met zijn gezin enkele jaren thuis. Na de geboorte van een van zijn jongste kinderen, is hij voor de doop naar de Hervormde Kerk overgegaan, zoals hij zelf zei: "Niet om de kerk, maar om de eer van God." Zijn sterfbed, in 1959, had veel overeenkomst met dat van zijn dochter Matje. Dit is in de familie nog niet vergeten! In Vinkeveen woont nog een 80-jarige broer van Matje, die haar sterven heeft meegemaakt en daar nog met indruk over spreekt.

Meester Bison (1866-1940)

Een kleindochter van meester Bison, mevr. Meta Bison, heeft in 1980, toen de Christelijk School te Vinkeveen 100 jaar bestond, wat gegevens van haar grootvader verzameld.

Vele jaren is meester Bison aan de school te Vinkeveen verbonden geweest. Na een onderbreking van enkele jaren te Zierikzee en te Oud-Beijerland, is hij in Vinkeveen gebleven. Tot op hoge leeftijd was hij onderwijzer. Hij was daarin getrouw en streng, maar had ook een liefdevol hart voor de kinderen. Hij was bijzonder op orde en recht gesteld, in zijn gezin met elf kinderen, op school en in de kerk. De meester kon prachtig vertellen en wist de kinderen aan zich te binden. Regelmatig poetste hij zijn bril op met het witte schortje van een van de meisjes uit de klas!

Hij heeft totaal vijftien boekjes geschreven, die alle tussen de eerste en tweede wereldoorlog uitgegeven zijn. Deze boekjes zijn leerzaam en boeiend geschreven voor jong en oud.

Verder was meester Bison ook godsdienstonderwijzer en nam hij bij afwezigheid van de plaatselijke predikant ook preekbeurten waar. Volgens zijn kleindochter was hij bijzonder Godvrezend en had hij een opgewekte blijmoedige geloofsbeleving.

In 1940 is aan zijn arbeidzaam leven een einde gekomen, meester Bison was toen 74 jaar.

Geraadpleegde literatuur:

(Vader Arie Verbrugge), *'s Heeren lof uit een kindermond*, Gorinchem z.j.

Meta Bison, *Meester Bison*, Beverwijk 1980

10. Geertruida Cornelia van Doorn (1904-1917)

Voorbericht

*Dies vertelt men in ons land,
Al de wond'ren Uwer hand. (Psalm 75:1)*

Dit woord van de psalmdichter uit Psalm 75 heeft de Heere op ons Hart gebonden, anders was dit boekje waarschijnlijk nooit verschenen. Want er worden in dit eenvoudig geschriftje wonderen verteld, door de hand van Hem, Wiens Naam Wonderlijk is.

Uit eigener beweging zouden wij nooit tot samenstelling van dit boekje gekomen zijn, indien de Heere het Zelf voor ons niet bestuurd had. Daarom zullen wij op Gods bevel het net uitwerpen en de Heere Zelf zal voor de uitkomst zorgen.

Het is dan ook onze wens en bede, dat de Heere door dit geschriftje nog veel zielen in het visnet zal vangen, dat straks op de oever van het Kanaän der rust zal getrokken worden.

Wij hopen dat allen die de Heere vrezen door het lezen verkwikt worden, om de pelgrimsstaf weer op te nemen en de reis voort te zetten naar de stad van vrede.

Maar ook dat allen die de Heere nog niet kennen en zich dus nog niet bekommeren over het heil van hun onsterfelijke ziel, hierdoor gebracht mogen worden tot de kennis van de Heere Jezus Christus. Om hen voor tijd en eeuwigheid gelukkig te maken.

Mogelijk zal het opvallen dat er zo weinig namen te lezen zijn. Het is ons niet te doen om namen bekend te maken, want mogelijk zou de mens de eer er nog van ontvangen. Wij hopen juist dat God de eer van dit alles zal ontvangen.

Van enkele woorden en uitdrukkingen moeten wij beseffen dat het woorden zijn van een kind van 13 jaar. Zo iemand spreekt anders dan iemand van 50 of 60 jaar.

Dat allen die dit geschriftje in handen krijgen, straks met de hoofdpersoon hieruit, in de hemel der heerlijkheid een Drie-enig God op een volmaakte wijze mogen toebrengen de lof en de eer, de aanbidding en de eeuwige dankzegging, is de wens van de schrijver.

Uit de mond der kinderkens

Dat Gods Woord de Waarheid is, kwam duidelijk uit in het leven van Geertruida Cornelia van Doorn. Aan haar is bevestigd dat *Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest heeft*, (Psalm 8:3a).

Zij werd geboren op 10 juni 1904, uit eenvoudige ouders, te Veenendaal. Tijdens het opgroeien zag men al spoedig een kinderlijke begeerte tot de Godsdienst. Als er Psalmen in het gezin werden gezongen dan luisterde daar graag naar. Zij was nog klein toen zij dit al probeerde na te bootsen. Tijdens het bidden was zij bezet met de meest heilige eerbied.

Ook bij het opgroeien was het verschil duidelijk met andere kinderen. De Psalmversjes die door het onderwijzend personeel werden opgegeven, kende zij altijd. Tijdens het onderwijs uit de Bijbel, op de Christelijke school te Veenendaal, was haar belangstelling groot. Dikwijls werd haar ijver hierin beloond met een boekje. Al vroeg was het merkbaar dat de *voorhoven des Heeren* dierbaar voor haar waren, want zij ging o zo graag naar de kerk!

Toen zij de klassen van de lagere school doorlopen had, zou zij eerst haar moeder wat helpen en daarna in een dienstbetrekking gaan. Maar zij wilde graag haar ouders steunen, daarom zei ze toch altijd: 'Moeder, ik blijf toch bij jullie'.

Dat zij toen onbewust de waarheid sprak is later duidelijk gebleken. In de winter van 1916 werd zij ziek. De dokter constateerde een longontsteking.

In die tijd kreeg zij dikwijls bezoek van een zekere D., die haar steeds weer vroeg, of zij wel bad tot de Heere, om van Hem een nieuw hart te mogen ontvangen. Een bevestigend knikje was altijd haar antwoord. Zij had graag dat hij kwam, maar zij zag zijn komst toch altijd met vrees tegemoet. Dat zij hem niet zomaar wat op de mouw spelde, kunnen de daarna volgende winternachten getuigen. Zij bracht die biddende door en men hoorde haar steeds bidden: 'Och Heere, schenk mij toch een nieuw hart.'

Van deze ziekte mocht Geertruida weer herstellen en het leek of de ouders weer een gezonde dochter voor lange tijd terug zouden krijgen. Maar spoedig zou uitkomen dat de Heere het in Zijn raad anders besloten had.

Dat de Heere middellijk werkt zal uit het vervolg nog blijken.

Gods Eigen werk

In diezelfde winter ging ik (de schrijver van dit verhaal) naar het plaatsje Woudenberg, dicht bij Veenendaal. Met bijna hoorbare stem sprak de Heere toen: '*Zie, Ik doe een ding in Israël, dat al wie het horen zal, die zullen zijn beide oren klinken*' (1 Sam. 3:1b). De betekenis van dit woord verstond ik echter niet, hoewel die stem zich ruim een week deed horen. Daarna verstomde het geluid langzaam. De Heiland sprak de waarheid toen Hij zei: '*...maar gij zult het na dezen verstaan*' (Joh. 13: 7b). Ongeveer een half jaar heeft de Heere de betekenis van deze woorden voor Zich gehouden.

Op het laatst van de schone meimaand trokken zich donkere wolken samen boven de eenvoudige woning van Geertruida's ouders. Zij gevoelde zich niet goed en klaagde steeds over moeheid. Ook verminderde haar eetlust duidelijk. Zij gevoelde zich het gemakkelijkste op haar bed. Van dat ogenblik is zij niet meer van haar bed af geweest. Hun vriend D. bezocht haar ook nu weer regelmatig.

Zo ook op de avond van 9 juni. Nadat hij haar in het gebed weer had opgedragen, heeft de Heere hem het werk van de verlossing laten zien. Dat was door middel van de verheerlijkte Heiland, Die tussen Geertruida en een heilig en rechtvaardig Gods stond en sprak: '*Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale. Ik heb verzoening gevonden.*' (Job 33:24b). Voor hem stond het vast dat de Heere haar ziel van het verderf zou verlossen. Maar in haar moest dat werk van de verlossing nog worden uitgewerkt. Aan het geloof van een ander hebben wij niets.

Zo kon Thomas het ook niet met het geloof van een ander doen. Alleen wanneer de Heere Zich aan zijn ziel openbaarde, kon hij uitroepen: '*Mijn Heere en mijn God*' (Joh. 20:28b). Zo zou het ook hier gaan.

In diezelfde tijd heb ik haar een enkele keer opgezocht. Op een bijzondere wijze ben ik met haar in kennis gekomen. Nadat ik het gesprek van enkele personen aanhoorde, gevoelde ik een hevige drang om haar ook eens een bezoek te brengen. Het is vreemd zich zó aangetrokken te voelen tot een onbekend kind. O, die onbreekbare ketting van liefde, waar elk van Gods kinderen een schakel van is.

Diezelfde avond heb ik Geertruida nog opgezocht en toen ik haar voor het eerst zag, sloeg de schrik mij om het hart. Met grote holle ogen staaarde zij mij aan, terwijl haar halsslagader als het ware door een machine aangedreven werd. O, wat een onnoemelijk lijden en dat om de zonde. Ik heb toen niet veel met haar gesproken,

omdat het spreken haar moeilijk viel. Alleen op de vraag of zij wat wilde hebbe, antwoordde ze: 'Ik zou graag het boekje van u willen hebben waar de Heere Jezus op staat, als de Goed Herder, met het schaapje op Zijn schouders.'

Nadat ik weggegaan was en op weg naar huis was, kon ik het niet nalaten te verzuchten: 'O Heere, redt haar onsterfelijke ziel.' En deze verzuchting hebben wij niet één keer gedaan. Nee, meer dan een week heb ik haar bij mij gedragen. Bij het opstaan en bij het naar bed gaan, kwam altijd deze verzuchting tot de genadetroon. Dikwijls heb ik geprobeerd dit juk van mijn schouders te doen, maar altijd tevergeefs. Zo God werkt, wie zal het dan keren.

De Heere zegt: '*... Ik heb een geopende deur voor u gegeven en niemand kan die sluiten?*' (Openb.3:8).

Ik had mij voorgenomen om Geertruida elke week op te zoeken, want onbewust was mijn hart voor haar opengegaan.

Zonde en genade!

Het werd 21 juni, het begin van de zomer. In de daarop volgende nacht vond bij haar een eeuwige omkering plaats. Middernacht, toen buiten alles in rust was, had in haar binnenste een hevige strijd plaats. Bergen van zonden rezen in haar hart op, want zij kreeg haar schuld daarin te zien. Geertruida's vader, die op een hevig gekerm, naar zijn dochter toeliep, vragend of haar lichaam zo'n pijn deed. Zij zei: 'O nee, vader, mijn lichaam voel ik niet, maar mijn zonden wegen mij zo zwaar!' Worstelend keerde zij zich van hare ene zij op de andere.

O, die schuld, die ontzaglijke schuld bij God. Daar gevoelde zij dat haar zonden tegen God waren geweest. De hemel was gesloten, want zij was een zondares. De Heilige kon met haar, een onreine niet van doen hebben. Het ging haar als bij een drenkeling, die alle grond onder zijn voeten voelt wegzinken en zich tenslotte nergens meer aan vast kan houden. Zo zonk Geertruida weg in de wateren van Gods gerechtigheid en heiligheid, tot zij op de bodem van Gods verkiezende liefde terecht kwam. Het was voor haar een onmogelijke zaak om nog zalig te worden.

Maar in die nood van haar ziel opende de Heere haar ogen voor Hem, door Wie het nog kan, Die ook voor haar schuld bij de God de Vader betaald had. De Heiland kwam haar stil te zetten bij Zijn verzoenend sterven en sprak haar toe, dat Hij haar zonden *in een zee van eeuwige vergetelheid geworpen had*, zodat Hij ze nooit meer zou gedenken.

Tegen het opgaan van de zon, op 22 juni, was in haar hart de Zon der Gerechtigheid opgegaan. Zij sprak daarvan tot haar ouders: 'O, vader en moeder, ik zou willen dat jullie eens konden voelen wat ik voel, hoe gelukkig ik ben. Ik heb hier volkomen vrede.' Terwijl zij de woorden sprak, legde ze haar vermagerde hand op haar hart en sprak verder: 'Mijn ziel is geheel wit gewassen door het bloed van de Heere Jezus en voor de zonden die ik nog doen zal, heeft Hij ook betaald. Maar als ik zeg dat mijn ziel wit gewassen is, moeten je niet denken aan mijn vel, want dat is mijn ziel niet.'

Zie hier de kinderlijke geloofstaal, waar de Heere van zegt: '*En al uw kinderen zullen van den Heere geleerd zijn*,' (Jes. 54:13a). Ook zien wij hieruit dat wij nooit tot de genadetroon zullen komen, tenzij wij de troon van het gericht zijn gepasseerd. Of, dat wij niet op Golgotha komen, voordat Gethsemané achter ons ligt. Eerst strijd en daarna overwinning. Eerst een weg door de dood heen, om op de levensweg te komen. Eerst met Christus in het graf, om daarna met Hem op te mogen staan. Dat het Woord de Heeren waarheid is, met betrekking tot de strijd die Gods Kerk te strijden heeft, is

ook bij Geertruida uitgekomen. Maar voordat zij in dat strijdperk ingeleid werd, moest het grote werk wat de Heere aan haar gedaan had, bekend gemaakt worden.

Door God gezonden

Geertruida had gezegd: 'De Heere zal wel iemand sturen.' Diezelfde dag, tegen 11 uur, kwam haar vriend D. nog. Zij mocht hem vertellen wat de Heere aan haar ziel gedaan had. 'Voor de dood ben ik niet bang meer', sprak zij, 'en zojuist heb ik in de heel gezien en daar zag ik een grote schare van kinderen, klein en groot, die de Heere een lied zongen. En tussen al die kinderen zag ik mijzelf ook. Ik had een lang wit kleed aan. O, wat was die hemelse muziek toch mooi!'

Maar die heerlijke toestand zou zo niet blijven. Dat zal niemand vreemd vinden die ook op weg is naar het Sion dat boven is.

De daarop volgende maandag begon de strijd. De duivel fluisterde haar in het oor, dat voor alle mensen er wel raad was, maar voor haar niet. Haar zonden waren te groot, dan dat ze vergeven konden worden. Hij had voor haar nog een goed plaatsje in de hel. Bidden moest zij ook maar niet meer doen, want het baatte haar toch niets.

O, wat een ontzettende strijd was dat, toen ik haar in die toestand maandagavond opzocht. Het was duidelijk aan haar te zien, want met angstig vragende ogen keek zij de kamer rond, of iemand haar helpen kon.

Ach, wie zou hier kunnen helpen? De Heere Zelf zou als de grote Overwinnaar hier tussen beiden moeten komen.

Geertruida bad: '*Ach, lieve Heere, help mij toch!*'

Hier wordt weer bevestigd uit Gods heilig Woord uit Psalm 116: 3-4: '*De banden des doods hadden mij omvangen, en de angsten der hel hadden mij getroffen; ik vond benauwdheid en droefenis. Maar ik riep de NAAM des HEEREN aan, zeggende: Och, HEERE, bevrijd mijn ziel.*'

De Heere stond op in die strijd en gaf haar weer die volkomen vrede in har ziel, met de woorden:

*De HEER is mij tot hulp en sterkte;
Hij is mijn lied, mijn psalmgezang;
Hij was het die mijn heil bewerkte,
Dies loof ik Hem mijn leven lang. (Psalm 118:7)*

Na deze strijd vroeg Geertruida aan haar moeder om dat boekje waar de Goede Herder opstond.

Toen ze dat kreeg sprak zij: 'Zo zal de Heere Jezus mij eenmaal op Zijn schouders dragen en als ik dan altijd bij Hem zal zijn, dan zal ik ook een nieuwe stem ontvangen om Hem eeuwig te loven. Want met de stem die ik nu heb, kan ik niet goed zingen. Ook krijg ik een lang wit kleed en een palmtak van overwinning in mijn rechterhand. Wat zal dat heerlijk wezen hé moe!'

Nog was het einde niet

Dinsdag 26 juni zou vooral voor haar ouders, een dag van angst en vrees zijn. Het was tegen de avond toen Geertruida erg slap en naar werd, door een ontregelde doorstroming van haar bloed. Haar rechterhand sloeg zij buiten haar bed en zij viel achterover in de kussens. Ieder dacht dat het nu zou aflopen, vooral tot schrik van haar ouders die dachten dat hun kind nu stierf.

Maar Gods weg is verboden en anders dan onze gedachten, Na verloop van een half uur kwam Geertuida weer bij en keek met verwondering naar allen die aanwezig waren, er waren juist veel vrienden aanwezig.

Nadat zij een ogenlikje tussen haar kussens gezeten had, wenkte zij met haar hand naar haar vader. Met zwakke stem vroeg zij om nog eens met elkaar te zingen. Graag voldeed deze aan haar verzoek en lieflijk klonk onder dat eenvoudige dak het geloofslied uit Psalm 116:11:

*Ik zal met vreugd in 't huis des HEEREN gaan,
Om daar met lof Uw groten Naam te danken.
Jeruzalem, elk hoort die blijde klanken,
Elk heff' met mij den lof des HEEREN aan.*

Ieder zal begrijpen hoe wij dit vers gezongen hebben. Met veel tranen hebben wij tot het eind gebracht. Geertruida zong zelf ook mee, zo helder dat het door ieder te verstaan was. En terwijl wij haar met betraande ogen aanzagen, keek zij naar ons, zo vredig, alsof zij zeggen wilde: 'Schrei toch geen tranen om mij.'

Nadat deze, haar lievelingspsalm gezongen was, gaf zij Psalm 89:1 nog op om te zingen. Daarna verzocht zij om te lezen over het nieuwe Jeruzalem, die stad waar de straten van goud en haar poorten van diamant waren. Met de meeste aandacht volgde zij het lezen van Openbaring 21 en 22.

Het was intussen al laat geworden, maar voor wij naar huis gingen moesten wij Psalm 25: 2 nog zingen.

De volgende woensdag ging het met Geertruida, lichamelijk nogal goed. Zij zei tegen haar vader: 'Vader, ik zal wel niet meer beter worden, maar als ik begraven wordt, moeten al mijn kennissen op de begrafenis komen. En wilt u mij al het kwaad vergeven wat ik u heb aangedaan? Moeder heeft het mij ook al vergeven. Als ik er straks niet met wezen zal, wilt u dan al mijn broertjes en zusjes zeggen, dat ik naar de hemel ben. U moet ze zeggen, dat zij de Heere vroeg moeten zoeken, in waarheid en oprechtheid.'

Nadat zij dit gezegd had liet zij haar broertjes en zusjes bij zich komen en vroeg ook hun vergeving. Er waren ook kleintjes bij, die totaal geen begrip daarvan hadden. Zij had toch behoefte aan vergeving en zei verder: 'O, zoeken jullie toch vroeg de Heere, in oprechtheid en lees altijd veel in de Bijbel, want dat is het beste boek.'

Tot haar vader zei ze: 'Vader, voor mijn ziekte is er geen kruid gewassen. De dokters kunnen mij toch niet beter maken. Maar ik wil liever bekeerd en ziek zijn, dan onbekeerd en gezond. Ja, ik moet wel veel lijden, maar dat heb ik nodig. Het is goed dat ik verdrukt wordt, de Heere moet juist zo'n weg met mij houden.'

Maar zij vermaande niet alleen haar gezinsleden, ieder die haar opzocht kreeg een lesje mee. Zelfs haar oude grootmoeder wees zij op de Heere Jezus Christus. Het ging haar als de golven van de zee, die nu eens hoog opgestuwd werden en daarna weer neerploften.

Nog in de strijd

Maar de strijd was nog niet voorbij, want nogmaals zou de mensenmoordenaar zich opmaken om haar te verstrikken. Het was donderdagmiddag en Geertruida moest enkele malen van haar bed af en intussen had zij haar vader wat bits geantwoord omdat hij haar niet goed neergezet had en....weg was haar tere leven.

Die kans nam de satan waar en wees haar erop dat zij nu spoedig zou sterven en voor God verschijnen. Alle grond was vanonder haar voeten en zij kon zich aan geen enkele belofte meer vastklemmen. De Heere doet een afgesneden zaak op aarde. Het angstzweet parelde op haar voorhoofd. In de angst van haar ziel bad zij tot de Heere en zei: 'Och Heere, wilt het mij alstublieft vergeven en geef mij weer vrede in mijn hart.' En de Heere liet Zich niet onbetuigd, want Hij richtte haar oog naar de kruisheuvel van Golgótha, op Hem, Die juist voor zondaren en voor goddelozen gestorven is.

Toen de vrede in haar hart teruggekomen was, kreeg zij weer overvloedig reden om te juichen. Zij liet haar vader, die juist op het land werkte, halen om met haar te zingen. Het waren de Psalmen 89:1 en 7, 116:11, 130:4 en 73 :12 en 13.

Zo werd Geertruida steeds meer voor de hemel voorbereid. In het geringste wat zij kreeg zag zij de hand des Heeren. Toen haar op een middag wat peren gebracht werden, zei ze: 'Moeder, die peren heb ik van de Heere.' Zo zien wij hoe God voor Zijn kinderen zorgt. Van alle kanten kreeg zij wat, appels, peren, druiven, enz. Wanneer het weer op was kreeg ze dikwijls van onbekenden weer fruit in overvloed.

Toen zij een reepje chocolade van iemand kreeg, vroeg een ander die haar opzocht of zij hier blij mee was. Zij antwoordde: 'Ja, maar de Heere Jezus heb ik toch liever.' Zij leefde met haar gedachten boven de sterren, waar zij straks voor eeuwig zou rusten, in de schaduw van de Levensboom, aan de Godsrivier.

Lichamelijke werd Geertruida steeds zwakker. Volgens de dokter was haar lever ontstoken en dat moest ook erge pijn veroorzaken. Dat haar handen en voeten dik werden van het vocht, was ook een teken dat haar einde naderde. Maar haar einde was er nog niet, want zij zou nog heel wat leed moeten lijden.

Ongemerkt voor haar, hoorden haar ouders, toen zij in grote pijn was, haar bidden: 'Lieve Heere Jezus, wilt U alstublieft de pijn een beetje minderen, maar niet mijn wil, maar Uw wil geschiedde.' Zie hierin ook haar kinderlijke onderworpenheid. Het was hartroerend toen zij in de hevigste pijnen zong:

*Ja, mijn ziel dorst naar den HEER';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad' ren voor Uw ogen,
In Uw huis, Uw Naam verhogen? (Psalm 42:1)*

Looft den Heere

Intussen werd haar lichaam steeds meer afgebroken en begon de levenslamp flauwer te lichten, maar de geloofslamp verspreide een helder licht. Zij was er verzekerd van dat de Heere Zich nader aan haar ziel zou openbaren.

Op vrijdag 6 juli was haar lichaam erg zwak. Om ongeveer 11 uur in de avond kreeg zij opnieuw een flauwte. Het was duidelijk dat haar hart steeds zwakker werd. Wij meenden dat haar einde dichtbij was. Alle tekenen van de dood waren aanwezig. Een hevige koorts kwam opzetten en Geertruida lag daar neer, klappertandend, met een scheve mond en gebroken ogen.

Die dit meegemaakt hebben weten hoe nietig de mens zich dan gevoeld tegenover de grote God. Daar stonden ook de ouders bij hun dierbaar kind, dat zó moest lijden, met een bloedend hart. Maar gelukkig wanneer wij dan mogen weten een God voor ons hart mogen bezitten. Daarom is de werelds mens zo arm, want die moet zichzelf er doorslaan.

Om ongeveer 12 uur nam de koorts weer wat af en kwam haar bewustzijn langzaam terug. Veel had zij geleden en zij had niet meer de macht om haar ogen goed open te doen.

Maar, de Heere is goed. Geertruida vroeg of wij wilden zingen. Toen wij niet direct aan haar verzoek voldeden, omdat wij niet wisten wat wij moesten zingen, gaf zij op Psalm 136 vers 1:

*Looft den HEER, want Hij is goed;
Looft Hem met een blij gemoed;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.*

Wat een heerlijke Psalm en dat in zulke omstandigheden. Maar de afbraak van haar lichaam nam die nacht hand over hand toe. Het vocht in haar zieke lichaam kwam steeds verder naar boven, wat tegen haar organen drukte, zodat haar benauwdheid ook erger werd. Ook het hoesten werd steeds erger en matte haar geheel af, waarbij zij ook steeds bloed moet opgeven. Omdat haar lichaam zo verzwakt was volgden de flauwten steeds vlugger op elkaar. Een naar gevoel in haar buik ging hiermee samen. Maar tijdens deze hevige pijnen riep zij uit: 'Ik ga naar de hemel; o, zingen jullie Psalm 138 toch eens!'

Met volle zekerheid kon zij de daarop volgende zondag tegen een vriendin zeggen, dat de Heere de prikkel uit de dood voor haar had weggenomen.

Voor haar einde moest er nog één ding afgehandeld worden. Zij had in haar jeugd wel eens een vriendinnetje geplaagd en dat moest eerst nog goed gemaakt worden, voordat zij de hemel zou ingaan. Er was namelijk op een avond een kennis bij Geertruida op bezoek geweest, waar dat vriendinnetje werkte. Daarom vroeg Geertruida aan hem of hij aan haar om vergeving wilde vragen voor het wat zij het vriendinnetje aangedaan had.

De volgende maandag was zij geheel ongevoelig, haar benen waren zo koud als ijs en in één been was een gaatje gekomen. Maar inwendig was zij warm door het vuur van Gods Geest. Verschillende malen liet zij haar vader het troostvolle Jesaja 20 voorlezen. Ook Openbaring 21 en 22 en Johannes 10 en 14.

Dikwijls werd Geertuida ook gevonden wanneer zij in stil gebed tot God was. Het opmerkelijke kenmerk in haar kindergebedje was de onderworpenheid aan Gods wil. Maar zij dacht niet alleen om zichzelf, want dikwijls werd gehoord in haar gebed: 'Ach, lieve Heere, bekeer toch ook mijn arme ouders, broers en zusjes, als het kan!'

Door al het vocht in haar zieke lichaam, zag zij verschrikkelijk uit. Haar vingers waren zo dik door het vocht, zodat zij dicht tegen elkaar aangeklemd er niet meer als vingers uitzagen. Ook haar benen die verbonden waren, begonnen steeds meer vocht af te scheiden. Haar lijden was niet uit te spreken. Daar kwam dan ook regelmatig haar zielenlijden bij, zodat zij dikwijls uitriep: 'Waar zal ik nog eenmaal aankomen?'

Maar: *'Hun bloed, hun tranen en hun lijden, zijn dierbaar in Zijn oog'.*

Wanneer de vijand weer op de vlucht gedreven was, liet zij Lucas 4 nogal eens lezen. Zo was het bij afwisseling, hoop en vrees, strijd en overwinning.

Maar de Heere zal uitkomst geven!

Donderdag 12 juli was haar toestand hoog ernstig. De dokter liet weten dat alle tekens van haar einde er nu waren. Op haar borst was nu een grote zwarte vlek te voorschijn

gekomen, ook op haar rug en benen kwam en er vlekken. De dokter noemde dit koud vuur. Ook de flauwten herhaalden zich steeds.

Wanneer Geertruida echter weer helder was, vroeg zij elke keer: 'Vader, lees u dat mooie hoofdstuk uit de Openbaring nog eens en zingen jullie dan van Psalm 116:11 en 89: 1 en 7'.

Op een volgende avond, om ongeveer half 10 riep zij: 'Gerritje'. Toen haar zusje bij haar kwam, nam zij afscheid van haar. Daarna van haar vader en moeder. Toen haar moeder vroeg waar zij naar toe ging, antwoordde zij met een heldere stem: 'Ik ga naar de Heere Jezus, naar mijn Heiland. Dag va, dag moe!'

Maar het ogenblik van scheiden was nog niet aangebroken, de lijdensbeker moest tot de bodem geleegd worden. Ja, Gods weg is in de zee en Zijn pad in diepe wateren, wat voor ieder duidelijk moet zijn. De zonde heeft wat teweeg gebracht. Waren er geen zonden, dan waren er ook geen wonden. Wat was Geertruida overgelukkig dat zij in al haar lijden de toevlucht had leren nemen tot de grote Zielenarts, Die steeds weer balsem in de verwonde ziel goot.

Ook op het laatst van haar leven fluisterde de satan nog in haar oor, dat zij zich voor eeuwig vergist had. En het ergste, dat het nu te laat was om de Heere nog aan te roepen. Zij zou weer een flauwte krijgen en dan was het afgedaan. Wat was de strijd nu ontzaglijk zwaar. Maar de eindoverwinning was heerlijk en op Gods tijd moest de duivel wijken. Geertruida had zoveel vertrouwen op de Heere gekregen, dat op het heetst van de strijd kon zeggen: 'Maar de Heere zal uitkomst geven'. Ja, de Heere zou uitkomst geven naar ziel en lichaam.

De laatste dagen

Het was donderdagavond 19 juli, dat Geertruida mij liet roepen om afscheid te nemen. Daar stonden wij allen klein en groot, om haar ziekbed, wat ook haar sterfbed zou worden. Met sprakeloze smart keken wij haar aan. Maar op haar gezicht was geen spoor van verdriet zichtbaar. Om haar mochten wij niet schreien. Op haar gezicht was alleen maar vrede en blijdschap te lezen.

Nadat Geertruida wat overeind gezet was, wenkte zij haar vader. Zij liet weten dat zij ons allen vaarwel wilde zeggen. Eerst volgden de kleintjes. Zoveel in haar vermogen was kuste zij ze allen. Daarna waren haar ouders aan de beurt. Wat een ontzettend ogenblik. Wie heeft er wel eens aan zo'n sterfbed gestaan? Zijn hier geen wonderen gebeurd? Laten wij het ons een proberen in te denken, want straks is onze tijd daar ook, om de aarde te verlaten om voor God te verschijnen. En waar de boom valt, daar zal hij wezen.

Zie nu eens bij Geertruida, bij haar was geen onrust, geen vrees, maar kalmte en blijdschap. Voor de wereld is dit onverklaarbaar. Het was ook op deze dag dat de Heere mij weer bepaalde bij de woorden die hij gesproken had uit 1 Samuël 3: 11. Hierin zien wij dat de Heere niet alleen de belofte geeft, maar ook de vervulling daarvan.

Er verliepen enkele ogenblikken, zonder dat er iemand één woord sprak. Uiteindelijk verbrak Geertruida's vader de stilte door haar te vragen of zij wel wist waar de reis naar toe ging.

'O ja', sprak zij, 'ik ga naar de hemel'. Met tegen elkaar gedrukte handen, zag zij met blijdschap naar boven. Wat een hartzeer was het voor haar dat zij haar handen niet kon vouwen.

Uiteindelijk nam zij ook van mij afscheid en terwijl zij mij nog een stevige hand gaf, sprak zij: 'Ik ga naar de Heere Jezus hierboven!'

Op mijn vraag of zij nu spoedig zou sterven, antwoordde zij: 'Ik weet het niet, de Heere alleen weet de tijd en wat Hij doet is goed.' Tot laat in de nacht hebben wij aan haar bed gestaan, maar zij sprak toen niet meer, het was voor haar zo moeilijk. Het was wel opmerkelijk dat zij de gehele nacht steeds op de klok keek, alsof zij de uren telde, die haar nog zouden resten. Zij liet ook af en toe Jesaja 40 lezen.

Op zaterdag 21 juli 1917 is het einde van haar aardse loopbaan aangebroken. In voorgaande nacht heeft de vijand nog een laatste poging gedaan, om Geertruida met doodsangst te bezetten. In deze zielenangst riep zij tot de Heere, Die haar daaruit verlost met Psalm 130 vers 4:

*Hoopt op den HEER' gij vromen;
Is Israël in nood,
Er zal verlossing komen;
Zijn goedheid is zeer groot.
Hij maakt, op hun gebeden,
Gans Israël eens vrij
Van ongerechtigheden;
Zo doe Hij ook aan mij.*

Intussen was de bange nacht voorbij gegaan en de strijd haast gestreden.

Tegen 12 uur nam Geertruida voor de laatste maal afscheid en daarna, heel rustig nog wat gesluimerd. De benauwdheid was geweken. Ook in dit opzicht heeft de Heere alles wel gemaakt. Van doodstrijd was geen sprake en langzaam ging haar lampje uit. Nauwlettend zagen wij op de ademhaling, omdat deze zo rustig was geworden.

De laatste woorden die Geertruida sprak waren: 'Ik ga naar de Heere Jezus'. Tien minuten voor vier is zij de eeuwige rust ingegaan.

Na het sterven en de begrafenis

De aarde had een inwoner minder, maar de hemel telde een inwoner meer. O, wat een eeuwige verwisseling van woonplaats en wat een omkering. Haar lichamelijk lijden had nu een einde genomen, nu zij daar gekomen was, waar geen nacht meer wezen zal, in die stad waar Hij het licht is. Waar ook geen rouw of smart meer wezen zal. Ook zal daar geen strijd meer zijn, wan zij zullen niet meer zondigen. Daar zal Geertruida nu, met al de gezaligden, de lof des Heeren zingen. Zij geniet daar nu de eeuwige rust, die God bereid heeft voor al Zijn kinderen.

Daar zal ook de rustverstoorder, als een dief, niet meer stilletjes binnenklimmen. Daar zijn al de vrijgekochten des Heeren. Daarom is het: *'Zalig zijn de doden die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen'* (Openbaring 14:13b). In dat Kanaän der rust werpen zij hun kroon voor de voeten van het Lam, Die hen gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed.

Toen Geertruida de eeuwige rust was ingegaan werden ook de vrienden en vriendinnen van haar overlijden in kennis gesteld. Toen één van haar vriendinnen het bericht kreeg, riep zij in zielenblijdschap uit: 'Gelukkig, is er weer een verlost van het lichaam der zonde en is de schare van gezaligden er weer met één vermeerderd.' Toch was er nog een andere stem in haar die sprak: *'En in haar zal niet inkomen iets dat ontreinigt en gruwelijkheid doet en leugen spreekt...'* (Openb. 21:27). Maar daarna heeft de Heere Zelf, als het ware Zijn zegel op het werk gedrukt en daar kon de duivel

niet meer tussenkomen, want op een lieflijke wijze ruiste het daarna wonderschoon in haar hart:

*Gij hebt Uw land, o HEER, die gunst betoond,
Dat Jacobs zaad opnieuw in vrijheid woont;
De schuld Uws volks hebt G' uit Uw boek gedaan;
Ook ziet Gij geen van hunne zonden aan;
Gij vindt in gunst, en niet in wraak Uw lust;
De hitte van Uw gramschap is geblust.
O heilrijk God, weer verder ons verdriet,
Keer af Uw wraak, en doe Uw toorn teniet.* (Psalm 85:1)

Zo weet de Heere de twijfel te verdrijven en het geloof te doen zegevieren. Welgelukzalig, die de God Jakobs tot zijn hulp heeft.

Zijn wij al bekend met Die wondervolle God. Beklagenswaardig zijn wij wanneer de Heere een onbekende voor ons is en blijft. Dat wij de stem des Heeren zouden horen, die ook nu weer tot ons komt: '*Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop*' (Openb. 3:20a).

Hij Komt!

Woensdag 26 juli is het stoffelijk overschot van Geertruida aan de aarde weer toevertrouwd. Met veel belangstellenden stonden wij aan het geopende graf.

Door een van de plaatselijke predikanten werd een aanspraak gehouden, waarbij o.a. gewezen werd op de vergankelijkheid van het leven.

Op het stille kerkhof te Veenendaal rust zij, tot straks de bazuin van de Archangel zal klinken. Dat geluid zal ook tot haar doordringen en Geertruida zal opstaan tot het eeuwig leven. Dan zal zij met een volmaakt lichaam een Drie-enig God toebrengen de lof en eer, de aanbidding en een eeuwige dankzegging.

Zij rust daar nu nog in de aarde. Tijden zullen nog over haar heen gaan, maar de Engel des Heeren houdt daar de wacht, totdat de hemel en de aarde met gedruis zullen voorbijgaan.

De grote vraag voor ons allen zal niet zijn, waar ons stof eenmaal zal rusten, maar wel of wij een plaats zullen krijgen van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, waar gerechtigheid wonen zal en waar de bergen vrede zullen dragen.

Uit dit eenvoudig verhaal blijkt, dat de naam van de rechtvaardige in eer zal gehouden worden, want Geertruida spreekt nog nadat zij gestorven is, maar de naam van de goddeloze zal volgens Gods Woord verrotten.

Daarom heeft de Heere tot ieder die dit geschriftje leest, iets te zeggen. '*Zoekt den HEERE, terwijl Hij te vinden is*' (Jes. 55:6a). Straks zal daar geen tijd meer voor zijn, want God heeft de tijd van de eeuwigheid gescheiden.

Kinderen kunnen uit dit verhaal leren: '*en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden*' (Spr. 8:17b).

Wij eindigen met de wens, dat ieder die dit leest, straks de voor velen onbekende Geertruida in de eeuwige heerlijkheid zullen ontmoeten. Om daar met haar, verlost van een lichaam der zonde, het nieuwe lied te mogen zingen, met gouden harpen, zodat de wanden van het Vaderhuis zullen weergalmen van het vreugdegezag. Strijdt daarom om in te gaan door de enge poort, want de poort is eng en de weg is smal. Er is geen kroon zonder strijd, maar ook geen strijd zonder kroon.

*Laat al de stromen vrolijk zingen,
De handen klappen naar omhoog;
't Gebergte, vol van vreugde, springen
En hupp' len voor des HEEREN oog.
Hij komt, Hij komt, om 'd aard' te richten,
De wereld in gerechtigheid;
Al 't volk, daar 't wreed geweld moet zwichten,
Wordt in rechtmatigheid geleid.* (Psalm 98: 4)

De schrijver (meester Rodix)

Naschrift

De kerk in Veenendaal

In Veenendaal was er in 1834, voor de Afscheiding niet veel belangstelling. Er was een klein groepje mensen dat bij elkaar kwam, onder leiding van de ouderlingen H. van Biezen en W. Budding.

In een oud 'kasboekje' staat vermeld dat er in 1872 ongeveer zestig zielen aan de kerk verbonden waren, die zich noemden *Christelijk afgescheiden gemeente*.

Enkele jaren daarna begon er in de Hervormde Kerk wat verzet te komen tegen de gang van zaken, tot in 1886, het jaar van de Doleantie, de spanning opgevoerd werd, dat er wat moest gebeuren.

Drie ouderlingen gaven aan dat zij de weg van de 'reformatie' willen gaan. Op 12 oktober 1886 werd onder leiding van ds. G.J. Barger uit Driebergen een bijeenkomst gehouden, waarbij een kerkenraad gekozen werd. Deze bestond uit de ouderlingen Pieter Roodhuyzen, Hendrikus Hiensch en Hendrik Rennes en de diakenen Jan van Wijk, Cornelis Heij en Hendrikus Hardeman.

Ouderling Hiensch was ook oefenaar en leefde van 1841 tot 1912. Hij was het die het, uit 44 coupletten bestaande inhoudrijke gedicht maakte:

*Mijn lieve kinderen, teed're spruiten!
Ik voelde lust, mij drong deez'plicht,
Om aan u, op 't papier te uiten'
Wat God heeft aan mijn ziel verricht. (zie: In Zijn huis, wilt Hem loven)*

Op 16 februari 1890 deed de eerste predikant ds. E. J. de Groot zijn intrede. Was hij afwezig, dan moest oefenaar Hiensch voorgaan, die ook in andere gemeenten sprak.

In 1892 kregen de dolerende gemeenten de naam Gereformeerde Kerk, maar in Veenendaal nam men deze naam in 1898 pas aan.

Intussen was de predikant eind 1891 reeds vertrokken en werd zijn plaats op 7 oktober 1894 vervuld door ds. W. den Hengst. Onder diens voorvarende leiding vond er een sterke uitbreiding plaats.

Toen deze predikant in 1909 een gesprek had met een moeder van een groot gezin uit de gemeente, die vertelde wat de Heere aan haar ziel gedaan had, kwam hij er achter dat hij dat leven niet kende. De Heere gebruikte dit tot zijn bekering. Dit had tot gevolg dat hij anders ging preken, wat een deel van de gemeente niet naar de zin was. Het werd een onhoudbare situatie, zodat ds. Den Hengst op 4 juni 1913 zijn ambt neerlegde in de Gereformeerde Kerk. Hij zocht aansluiting bij de Gereformeerde

Gemeente en werd met ca. 500 zielen, waaronder enkele ouderlingen in dit kerkverband opgenomen.

Oefenaar Hiensch was reeds in 1912 overleden. Hij was een nicht van Grietje van Schuppen (1825-1889) die de brochure geschreven heeft *De oordelen Gods over gans Europa, ook over Nederland*.

Intussen had ds. Den Hengst een beroep aangenomen naar Amsterdam en heeft ds. H. Kieviet in 1915 een beroep aangenomen naar Veenendaal. In die jaren had de gemeente weer een sterke groei. Na een vruchtbare tijd te Veenendaal, is ds. Kieviet reeds in 1928 overleden.

Frans van Doorn

In 1930 nam ds. R. Kok een beroep aan naar Veenendaal. Ook hij was een zeer actief predikant, maar helaas, na de 2^e wereldoorlog kwamen er regelmatig bezwaren tegen de inhoud van zijn prediking. Andermaal kwam er een onhoudbare situatie in de gemeente, wat tot het gevolg had, dat een groot deel van de gemeente, onder leiding van de ouderlingen F. van Doorn, E. Budding en W. van Deelen, in een ander gebouw met leesdiensten begonnen. In 1949 is er een nieuwe gemeente gesticht. Ds. Kok is in 1950 met zijn gemeente tot het verband van de Christelijk Gereformeerde Kerk toegetreden.

In 1960 heeft ds. F. Mallan een beroep naar de Gereformeerde Gemeente in Ned. te Veenendaal aangenomen. Meester Rodix, ging op het gerucht af naar ouderling Frans van Doorn, om hem te feliciteren met de komst van ds. Mallan. Deze liet weten blij te zijn, maar dat er ook bezwaren waren, want zij konden geen woning voor de dominee vinden. De reactie van de ander was: 'Dan ga ik uit mijn huis, want ik ga toch met pensioen en bij mijn kinderen inwonen en dan is de woning voor u te koop.'

Meester Rodix was lid van de Ned. Herv. Kerk te Veenendaal, van behoudende richting. Hij was onderwijzer aan de Christelijke school en had Geertruida in de klas gehad. Hij heeft het levenseinde van haar beschreven. Later is hij leraar geworden bij het voortgezet onderwijs. (Zie onderstaande literatuur opgave: *Opdat het navolgende geslacht die weten zou*).

De drie, boven genoemde ouderlingen zijn in de tijd dat ds. Mallan in Veenendaal stond, gestorven en ook door hem aldaar begraven.

De vader van Geertruida, Frans van Doorn, is in 1880 te Ede geboren. Haar moeder, Gerdina van Ginkel is in 1879 te Renswoude geboren. Zij zijn gehuwd op 31 augustus 1901. Omdat Geertruida in 1904 geboren is, moet zij een van de oudsten van de kinderen geweest zijn. Het gezin woonde aan de Nieuweweg, richting De Klomp.

Verder was het was niet gemakkelijk om nog wat familiegegevens en kerkelijke gegevens te verkrijgen.

Tijdens de ziekte van Geertruida sprak zij de wens uit dat ook haar ouders, broers en zusjes tot God bekeerd mochten worden. Het is niet bekend of Van Doorn toen reeds met het nieuwe leven begiftigd was. Hij was eerst varkens koopman en leefde een ruw en onverschillig leven. Hij kwam met allerlei mensen in aanraking en ging zich ook wel te buiten aan sterke drank. Maar de Heere was hem te sterk geworden, hij dacht als Korach, Dathan en Abiram levend verslonden te worden, maar is als een vijand gezaligd geworden.

Hij is later met zijn gezin overgegaan naar de Gereformeerde Gemeente, waar hij ouderling geworden is. Tot 1966 is hij ouderling geweest in de Gereformeerde Gemeente in Ned.

Tot zijn vriendenkring behoorden ook. o.a. familie Kniep en Ali Ipema, met wie hij ook correspondentie had. Enkele briefjes van hem volgen hier.

Veenendaal, 20 dec. 1944

Geliefde vriend,

Wij zijn bij de familie Donselaar geweest en daar was een brief van Kniep uit Aalsmeer waar we erg jaloers op waren, maar geen jaloersheid in wangunst, maar wel in de gunning.

Wel geliefde vriend, wat is de Heere bijzonder goed voor u geweest. En waar wij het meest verblijd mee waren, was dat glaasje water. U kreeg nog water en Hij, Wiens de wereld en haar volheid is, edik met gal gemengd.

O geliefden, wat is een arme worm er toch goed mee als hij in de laagte mag komen. Dan wordt hij door de eerst vernederde en daarna verhoogde Zaligmaker verhoogd en naast prinsen geplaatst en wereldgroten. Want Hij heeft u daar in die vernedering niet gelaten, maar dierbaar in het testament ingeleid, dat in Hem vast is voor degenen die Hij met Zijn bloedprijs kocht.

Wij zeiden tegen elkaar: onze oude vriend heeft er wat van mogen beleven wat David ook eens beleefd heeft. Die wilde het water niet drinken wat door de drie helden uit Bethlehems bornput was gehaald. O, wat is het zalig met de weldaad tot de weldoener terug te mogen keren. O, dan gunt hij Hem met een volkomen hart de eer.

Met ons gaat het onder het schrikkelijk oordeel nog wel, hetgeen wij van u beiden ook hopen. Wij hebben onlangs ook nog iets van de verbeurde getrouwigheden des Heeren mogen ondervinden. Wij werden op een nacht uit bed geklopt en de volgende morgen moest onze jongste zoon naar de IJssellinie om daar voor de Duitsers te gaan werken. En in die brief stond, dat wanneer hij weigerde, zijn huisgezin opgepakt zou worden. Toen zei de jongen dat het beter was dat hij zich dan maar opofferde, dan dat zijn vrouw en kind, moeder en vader iets zou overkomen.

O, geliefde vrienden, toen hij het oordeel wilde aanvaarden voor ons, werkelijk, toen heb ik er iets van doorleefd van een zwaard door de ziel te gaan. Daarop mocht ik hem overgeven, met die waarheid: *'Ben ik dan van kinderen beroofd'* enzovoort. Daarna viel erin: *'Als 't mij benauwd of bang gevallen is, dan heb ik mij vermaakt in Uw geboden'*. En daar kwam zoveel vertrouwen in mee, dat we tegen de vrouw zeiden: 't Zal wel meevallen.

En wonder, om 11 uur 's morgens was hij weer thuis en tot heden is er nog niet één weggevoerd.

Het papier is vol en ik ga nu eindigen met de hartelijke groeten van ons allen. Uw vriend, F. van Doorn.

Veenendaal, 11 oktober 1945

Geliefde vriend en vriendin,

Daar de dag alweer bijna daar is waarop u hoopt te verjaren, feliciteren wij u, ook namens de vrouw, met uw geboortedag. Ook u, juffrouw Kniep, met de verjaardag van uw man, hopende en wensende dat u samen die dag nog vele malen mag beleven.

Geliefde vrienden, wat hebben wij menigmaal gedacht aan hetgeen u vertelde van die jongen van twintig jaar, die zoveel in de uitreddingen des Heeren had mogen delen. Wat zijn die uitreddingen begeerlijk niet waar, maar de benauwdheid, daar wil de mens maar verschoond van blijven.

Al is het bij lange na niet wat die jongen beleefd heeft, toch hebben wij er ook iets van mogen beleven, in die kritieke dagen, want wij zijn vier dagen opgesloten geweest.

Wij kregen 's morgens een uur om water te halen, want de waterleiding was afgesloten. Dat uur gebruikten wij om wat melk te halen. Toen kwamen wij bij iemand die had inkwartiering van SS-soldaten. Zijn burens waren die morgen uit hun woning gejaagd en die mensen waren ook waar ik kwam. Men kon zien dat die SS-mannen zich vermaakten in het leed dat die arme mensen trof. Toen kwam er een van die beulen naar mij en vroeg, met een helse glimlach: 'Wel baasje en hoe gaat het wel met jou?'

En dat grote Wezen gaf mij vrijmoedigheid en toen zei ik: 'Met mij best, beter dan met jou, want met jou loopt het slecht af,' Hij deinsde terug en heeft niets meer gezegd zolang wij daar waren. Maar toen wij weg waren was hij woedend geweest en had gezegd: 'Die gaat het concentratiekamp in, daar heb ik de macht toe.' Maar hij heeft verkeerd gerekend, want de volgende morgen was hij bij ons in de buurt, in een gevecht tussen Engelsen en SS-mannen, en daar is hij in gebleven.' Als hij nog een ogenblik tijd gehad heeft om te denken, zal hij wel niet meer om een concentratiekamp gedacht hebben.

Geliefde vrienden, toen u in Veenendaal in pension was, toen hebt u ook dove Neel ontmoet, nietwaar? Nu, die wordt a.s. zaterdag begraven, 49 jaar oud. We zouden wel willen dat u ze nog eens ontmoet had. Maar dan had u dezelfde Neel niet ontmoet. De Heere had haar zo in het armenhuis gebracht, dat zij met al de weldaden die zij beleefd had niets meer kon wezen, maar nu van de giften moest leven. Werkelijk, zij was nu geen gerechtvaardigd mens meer, alhoewel zij dat zeker doorleefd had.

Met mevrouw Donselaar gaat het niet zo best, ze krijgt die inzinkingen weer meer. Wat zal dat worden? Maar innerlijk gaat het nog wel met haar. Nu, geliefde vrienden, het papier is vol en ik eindig met de hartelijke groeten, ook van de vrouw. Uw vriend F. van Doorn.

Geraadpleegde literatuur:

Eenvoudig verhaal betreffende het leven en sterven van Geertruida, Cornelia van Doorn, W.M. den Hertog Utrecht, 7^e druk, z.j. (Met toestemming van uitgeverij Den Hertog).

In Zijn huis, wilt Hem loven! Middelburg, 2007.

Tot tijd en wijle... 1887-1987 Een eeuw gereformeerd in Veenendaal, uitgave Gereformeerde Kerk Veenendaal, 1987.

Opdat het navolgende geslacht die weten zou, De geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente in Ned. te Veenendaal, uitgave van de kerkenraad, z.j.

Gasten en veemdelingen op de aarde. Ali Ipema en haar vriendenkring 1902-1976, Houten, 2009. (Brieven en foto overgenomen van F. van Doorn)

11. Elizabeth Francina Rijneveld (1943-1946)

Voorwoord van ds. M. Blok

De lezer heil!

Door de ouders werd mij gevraagd met een enkel woord deze eenvoudige beschrijving over de ziekte, het sterven en de begrafenis van Elisabeth Francina Rijneveld te willen inleiden.

Dat er jonge kinderen in de eeuwige heerlijkheid worden opgenomen is zeker. Maar die zekerheid vindt geen grond en oorzaak in geloofswerkzaamheden, van ouders, maar in de verkiezing van eeuwigheid, tot de zaligheid.

Maar het is vertroostend, verblijdend en God verheerlijkend als het de Heere behaagt de ouders er werkzaamheden mee te geven. Dit kwam ook uit bij David en uit zijn getuigenis betreffende zijn kind.

'Uit den mond der jonge kinderen hebt Gij U lof toebereid?' (Matth. 21:16b). Jezus heeft de schriftgeleerden erop gewezen, ja overtuigend erbij bepaald, wat geschreven is in Psalm 8:3. Maar Hij heeft daar niet geleerd dat wij bij alle vroeg gestorven kinderen er vanuit mogen gaan, of veronderstellen, dat zij wedergeboren zijn. Maar dat de oorzaak van het toebrengen van de lof des Heeren moet gezocht worden in God.

Daarom, dat God Zich lof heeft toebereid in kinderen is duidelijk, maar niet in allen. Zie maar in het onderscheid tussen Jakob en Ezau, (Rom. 9: 11). Maar in het vroeg gestorven kind, in de volgende beschrijving, vindt de lezer duidelijk het God verheerlijkend werk, van Zijn lof te bereiden tot zaligheid.

Het mocht God behagen om het geschrevene dienstbaar te stellen tot Zijn eer en tot blijdschap van Gods volk. In welker hart de gebaande wegen zijn en die ondanks hun ontrouw, ervaren dat Zijn Naam Jehovah is. Van wie de kerk in het verleden, in het heden en in de toekomst zingt:

*God zal Zijn Waarheid nimmer krenken,
Maar eeuwig Zijn verbond gedenken;
Zijn Woord wordt altoos trouw volbracht,
Tot in het duizendste geslacht;
't Verbond met Abraham, Zijn vrind,
Bevestigt Hij van kind tot kind. (Psalm 105:5)*

Uw geringe dienstknecht om Christus' wil.
Ds. M. Blok

Mijdrecht, maart 1946

Geliefde kinderen, ouders, familie, vrienden en vriendinnen.

Hier volgen enkele aantekeningen over de ziekte, het sterven en de begrafenis van ons lief dochttertje, zusje en kleindochtertje Elizabeth.

Zij was een kind met veel aantrekkelijke eigenschappen. Zij was 2 jaar en 3 maanden oud en was een bijzonder lief kind, dat haast nooit huilde. Maar toch, met al het aantrekkelijke was zij ook een kind dat van nature onder Gods toorn lag. Zoals alle andere kinderen, dood door zonden en misdaden. Zij zijn allen in zonden ontvangen en geboren. Hoewel zij gedoopt zijn, maakt de doop niet zalig en kunnen zij niet in Gods rijk komen tenzij dat ook zij van nieuws geboren worden.

Daartoe is Gods Geest en genade nodig. Wanneer onze blinde zielsogen geopend worden dan zien wij eerst onze schuld en Gods recht en dat wij niet verloren gaan, maar dat wij verloren liggen. De Heere zegt in Zijn dierbaar woord: *'Zij zullen komen met wenen en met smekingen zal Ik hen voeren'* (Jer. 31:9a).

Op al hun eigen werk moeten zij het stempel van de dood zetten, zodat het ingeleefd wordt, dat het rechtvaardiger is dat wij verloren gaan, dan dat wij behouden zouden worden. God kan van Zijn recht geen afstand doen, zodat de zondaar met een toornig Rechter te doen heeft, vanwege zijn hemelhoge schuld.

Allen die nog geen genade hebben ontvangen, o denk eens in, wat het is om nog te leven tegenover een toornig Rechter van hemel en aarde, Die van Zijn recht geen afstand kan doen vanwege Zijn heiligheid en rechtvaardigheid. Hij is een verterend vuur en een eeuwige gloed voor de zondaar buiten Christus.

Maar nu ligt achter Gods recht genade, wat op Gods tijd geschonken wordt. Dan wordt er geleerd wat afsnijding is en wat inlijving in Christus is, om dan door God te worden aangenomen als zonen en dochters. O, wat is het licht van de Heilige Geest daartoe onmisbaar nodig.

Wat zijn wij afkerig en onwillig om uit genade gezaligd te worden, voordat Christus Zelf ons overwint en Hij ons geopenbaard en geschonken wordt, als de Weg, de Waarheid en het Leven. Ja, dan pas wordt Hij als Zaligmaker gepast en dierbaar in alles. Dan ontvangen wij het leven in Christus en door Christus en is ons levensuitgang door Christus tot God. Die dierbare Christus heeft een eeuwigdurende gerechtigheid aangebracht en verworven door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid, toen Hij Zichzelf aan God onstraffelijk opofferde, voor al de uitverkorenen. Dit is alles het werk van de Heilige Geest.

Daarom is het noodzakelijk dat wij hartvernieuwende genade krijgen, om wel getroost te leven en eenmaal zalig te sterven. Dat wij er verzekerd van zouden zijn dat wij met verbondsbeschouwingen en een genomen Zaligmaker naar het eeuwig verderf zullen gaan. Daarom hebben wij nodig dat de Zaligmaker ons geschonken wordt, uit vrije genade.

Maar nu wil ik vertellen de ziekte en het sterven van onze lieveling.

Elisabeth wordt ziek

Op donderdag 7 februari 1946 werd Elizabeth ziek. Zij was na enkele dagen licht verkouden te zijn geweest 's morgens om half 9 wat onrustig. Haar temperatuur was 37.3 en zij had dus geen koorts.

Toch was ik ongerust dat het wel eens longontsteking kon worden en ging daarom naar de dokter. Deze had het erg druk, maar beloofde die dag nog te zullen komen. Toen ik vroeg of hij zo spoedig mogelijk wilde komen, zei hij zijn best te doen om voor de middag te zullen komen.

O, wat was ik ongerust, want ik dacht, als zij sterft dan is dat om mijn zonden. Na 12 jaar in overtuiging te hebben geleefd, heb ik een Borg voor mijn schuld leren kennen, uit vrije genade, op 6 juli 1941. Daarvoor had ik uitgeroepen: 'O Heere, hoe is het mogelijk dat ik, mijn vrouw en kinderen, nog niet in het eeuwig verderf liggen'.

Van nature is dat onze plaats; ik had mijn eigen leven, dat van mijn vrouw en kinderen verzondigd en daarom vloek en doemwaardig. Wat weegt het heil van hun onsterfelijke zielen soms zwaar op mijn hart. Als ouders zijn wij aansprakelijk voor onze kinderen.

Toen ik op weg naar huis was, komt mij voor de geest: '*De HEERE heeft gegeven en de HEERE heeft genomen; de Naam des HEEREN zij geloofd*' (Job 1:21b). Ik kreeg te zien de vergankelijkheid en kortstondigheid van het leven. Ik zei: 'Heere, U zult ze toch niet van ons wegnemen, het is ons liefste kind'. Zij was toen 2 jaar en 3 maanden. O, wat was zij toch lief. Ik sprak verder: 'Heere, dat zou ik hard vinden.'

De Heere toonde mij toen, dat Hij het Liefste wat hij had gegeven had voor Zijn uitverkorenen, namelijk Zijn enig geliefde Zoon. En wat had ik dan te zeggen als de Heere ons het liefste zou ontnemen.

Toen sprak ik onder een vloed van tranen: 'Ik heb niets te zeggen.' Maar toen werd ons kind op mijn ziel gebonden; erfschuld van Adam en erfsmet van haar ouders.

Ook dadelijke zonden, want zij was toch soms ook ongehoorzaam. O, wat een zware schuld en dat nog zo'n klein kind. Een kind waarop Gods toorn rust, zoals op alle anderen, van nature, want zij is in zonden ontvangen en geboren.

Zo kwam ik terugkomend van de dokter weer thuis, om kwart over negen.

Ik zei tegen mijn vrouw: 'Vrouw, de Heere neemt dit kind weg.' Maar zij kon dit niet geloven.

O, ik kreeg te roepen tot de Heere, met smeken en geweën, of de Heere in gunst, genade en ontferming op ons kind neer wilde zien. Onze lieveling was door ons toedoen, maar door Gods bestuur, in de wereld gekomen en ik had ook haar leven verzondigd en daarom zou zij rechtvaardig naar het eeuwig verderf moeten. De Heere deed geen onrecht.

Maar o, ik bleef smeken om genade voor dat kind. Ik ging weer naar haar kijken en zei met een droevige stem tegen mijn vrouw: 'O vrouw, bereid je er op voor, dit kind neemt de Heere weg. Mijn vrouw vroeg: 'Geloof je dat?' En zij begon te schreien. Ik antwoordde haar, dat de Heere het mij bekend gemaakt had en ik schreide met haar.

Toen ik weer alleen was sprak ik tot de Heere: 'Dit kind is in zichzelf een heiden, niet wetend van een hel of een hemel. Maar, ach Heere, vergeef toch haar zonden. Ik ben het niet waard en zij is het niet waard, want het is alles verzondigd. O Heere, neem U ze toch van mij over'. Haar schuld woog mij zó zwaar en ik was zó zielsbedroefd.

Het was kwart over tien en toen kwam er van de hemel: 'Ik heb *haar* liefgehad met een eeuwige liefde'. Ik wist dat er in Gods heilig en dierbaar Woord staat: '*... Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde,*' (Jer. 31:3). Maar direct erover heen en daar behoefde nu geen mens wat bij te doen of af te doen. En ik had er niets aan toe kunnen doen.

O, wat zag ik duidelijk dat zij van eeuwigheid was uitverkoren. De Heere had haar overgenomen en ik was haar kwijt. Ik kreeg te geloven dat dit sterven voor de een of de ander nog tot een eeuwigen zegen zou zijn.

Om half 12 nam de ziekte erg toe. Toen wij gingen eten, kon ik tijdens het bidden niet voor haar vragen of zij beter mocht worden, of dat haar zonden vergeven mochten worden, want die zaak was af. Ik kon alleen vragen of de Heere de pijnen wat wilde matigen.

De dokter kwam om half 1 en hij dacht dat zij difterie had. Zij moest direct met de ziekenauto naar het ziekenhuis in Utrecht. Ik zei hem dat het goed was. Daarna onderzocht hij de andere kinderen. Toen hij wegging zei hij nog dat ik er direct werk van moest maken. Mijn vrouw zei toen: 'Als je zeker gelooft dat zij zal sterven, o, laat ze dan toch thuisblijven.'

Maar ik zei dat wij de dokter zijn zin zouden doen. Maar het kind zou sterven en naar de hemel gaan, maar als het difterie was, het voor de andere kinderen en voor de benauwdheid die zij had, beter was naar het ziekenhuis te gaan.

Naar het ziekenhuis

Onderweg naar het ziekenhuis keek zij nog naar de passerende auto's, terwijl ik dacht dat het spoedig eeuwigheid voor haar zou zijn.

Toen zij in het ziekenhuis onderzocht was vroeg de dokter of het goed was dat zij een buisje in haar keel kreeg, want anders zou ze stikken. Ik zei dat de dokter maar moest doen wat hij dacht dat het beste was. Toen de dokter weg was zei ik tegen mijn vrouw dat het toch niet zou baten, dat zij toch zou sterven. Maar nadat het buisje erin gezet was heeft zij die ergste benauwdheden niet meer gehad. Wij mochten er samen blijven. Mijn vrouw vroeg in het ziekenhuis of ik nu niet meer vragen kon, of zij beter mocht worden, want zij kon ze niet missen. Ik zei: 'Nee, de zaak is af'. Wel mocht ik vragen of de Heere de pijn wilde matigen en haar spoedig in Zijn heerlijkheid wilde opnemen. Hoewel er drie dokters, een professor en drie zusters bij waren, dacht ik toch dat dit niets zou baten. Maar die mensen hebben gedaan wat zij konden doen.

O, wat had onze lieveling dorst. Zij hield van half drie tot zes uur onze hand en vingers nog stevig vast. Maar na zes uur werd haar neusje blauw en later weer wit. Toen lieten de dokters en zusters de moed ook zakken.

Elizabeth had vanaf half drie ook zuurstof erbij gekregen, omdat zij door dat buisje te weinig lucht kreeg. Met die zuurstof erbij was zij erg rustig en had geen benauwdheden meer. Op diezelfde avond keek zij vanaf half 10 tot 13 minuten voor 10 ons beiden onvergetelijk aan en zij bewoog haar lippen om nog wat te zeggen. Toen draaide zij haar hoofdje en deed haar oogjes dicht, alsof zij ging slapen, haar adem ging minder snel en zonder het bewegen van een armpje of een beentje ging het leven eruit.

Blijdschap en droefheid

De volgende dag liepen wij weer in de stad, naar onze familie, die in Utrecht woonde, want wij moesten om 9 uur weer bij de hoofdzuster in het ziekenhuis komen. Toen dacht ik aan de woorden: *'...en de geest weder tot God keert, Die hem gegeven heeft'* (Pred. 12:17b). Het werd nacht en wij besloten maar om bij onze familie in Utrecht te blijven. Ik zei tot mijn vrouw: 'Zij zal tot ons niet wederkeren, maar ik zal wel tot haar gaan.'

Maar ik kon ze naar het vlees ook niet missen, evenals mijn vrouw. Ik zei: 'Vrouw, in de hemel zal het hetzelfde wezen, een kind van mij, en indien wij beiden in de hemel zouden komen, een kind van ons of van een ander. Of een andere man of vrouw. Want daar zal alles één zijn in de liefde en in volmaaktheid. Zij zullen elkaar wel kennen en die ontmoeting zal groot zijn, maar Christus zal Alles zijn en in allen!'

De volgende vrijdag, 8 februari, zei ik tegen mijn vrouw, dat Koningskind zal een koninklijke begrafenis hebben, daar zal de Heere Zelf wel in voorzien, want wij kunnen dat niet betalen, daar wij mensen zijn van ons dagelijks brood. Vanbinnen werd mij wijsgemaakt, daar vanwege de besmettelijke ziekte, er heel weinig mensen op de begrafenis aanwezig konden zijn.

Toen wij weer thuis kwamen, bij onze kinderen, mochten wij veel hartelijkheid en meeleven ondervinden van onze vrienden en vriendinnen. Maar wat waren wij beiden toch bedroefd.

Mijn vrouw wilde dat moeder, die in Polsbroek woont, gehaald zou worden. Dan was zij niet alleen als ik eens weg moest voor een en ander. Moeder is gehaald en omreden van ziekte is zij achttien dagen bij ons gebleven. Moeder was een bevoorrechte vrouw. De volgende dag, nog vroeg in de morgen, kwam de Heere over. Wij hadden die nacht moeten waken bij een ander kind, Arie, die toen 7 ½ jaar was. Ik kreeg te overdenken de heerlijkheid waar ons kind nu was: *'En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben...'* (Openb. 22:5). En uit Openb. 14:3b: *'Zalig zijn de doden die in den Heere sterven, van nu aan, ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen.'* Daarin kwam de Heere zo goed en lieflijk over, want o, die liefdesuitlatingen! Ik zei: 'Heere, ik weet dat U goed bent, maar zó goed wist ik niet.' Ik had daar geen week in kunnen leven en in die tijd ook niets anders dan wat water gebruikt. Dat was iets van het hemelleven. Ik zei: 'O, Heere, geef mij een versje om dat straks op het graf te laten zingen. Ik kreeg dit vers uit Psalm 68:17:

*Hoe groot, hoe vrees'lijk zijt G' alom,
Uit Uw verheven heiligdom,
Aanbidd'lijk Opperwezen!
't Is Israels God, Die krachten geeft,
Van Wien het volk zijn sterkte heeft,
Looft God; elk moet Hem vrezen. (Psalm 68: 17)*

Een half uur later bedacht ik dat wij nog geld moesten lenen, maar direct viel er in mijn hart: 'Mijn is het goud en het zilver en het vee op duizend bergen'. Toen zei ik tegen mijn vrouw: 'Wij hebben er zelf geen cent aan te betalen. Dat heeft de Heere ook rijkelijk vervuld!'

Nog een kind naar het ziekenhuis

Diezelfde zaterdagmorgen moesten wij weer een kind naar het ziekenhuis brengen. Maar, o die liefde en de goedheid van een Drie-enig, volzalig heilig Wezen, daar was ik nog zo van vervuld. Ik zei tot moeder die nog op bed lag, dat Arie ook naar het ziekenhuis moest. *'... doch David sterkte zich in den HEERE zijn God'*, staat er in Sam. 30:6b. Maar dat had David ook niet van zichzelf.

Verder vertelde ik moeder, uit Polsbroek, dat de Heere zo goed en liefdevol overgekomen was. Moeder liet mij toen weten dat zij die nacht niet geslapen had,

omdat zij pas om 5 uur naar bed gegaan was. Zij was er zó mee verenigd geworden en zó van vervuld, hoe nu Bepje in de schare van verlost en opgenomen!

In het ziekenhuis vonden zij dit weer een ernstig geval.

Op maandag 11 februari werd er nog een van de kinderen ziek, ook weer difterie, maar in een minder erge maat dan de andere kinderen. Zij mocht thuis blijven. Bij Antje, die drieënhalve jaar was, hebben wij 11 dagen moeten stomen. Zij kreeg telkens ook schrikbeelden voor haar geest, die op toevallen leken. O, mocht de Heere, Die tot alles machtig is, haar geheel herstellen. Arie kreeg bij zijn ziekte nog een hartkwaaltje. De volgende vrijdag werd ik vanbinnen wijsgemaakt dat, om die besmettelijke ziekte, er niet veel mensen op de begrafenis zouden zijn. Maar de andere dag van begrafenis, toen de Heere weer overkwam, zei ik tegen mijn vrouw, dat wij zeker 40 mensen konden verwachten. Met ds. M. Blok uit Zeist en moeder, waren er 32 mensen aanwezig op de dag van de begrafenis.

De begrafenis

Ds. Blok had de leiding op de begrafenis. Het was een aangename en onvergetelijke dag. De dominee sprak in het sterfhuis over Prediker 3. Toen hij 's morgens vroeg bij ons kwam, vroeg hij of ik een goede grond had op het rouwkaartje te laten schrijven, dat zij in de hemelse heerlijkheid was opgenomen.

Ik vertelde hem dat de Heere haar, met haar zware schuld, op mijn ziel gebonden had, zoals ik hier reeds beschreven heb en dat Hij haar van mij overgenomen had. De dominee zei: 'Dan hebt u er een goede grond voor'.

Tijdens zijn spreken in onze woning zei hij, dat hij een overbuiging in zijn ziel kreeg. O, wat werd het toen gemakkelijk voor hem, toen hij het kon overnemen. Toen wij naar de begraafplaats reden heb ik hem mogen vertellen over het werk van God, in Zijn genade bewezen in mijn eigen leven. Ook mocht ik hem nog een en ander meedelen uit het leven van moeder uit Polsbroek.

In het gebouw op de begraafplaats wees dominee Blok alle aanwezigen op de noodzakelijkheid van de wedergeboorte. Toen hij mij aansprak, zei hij: 'Vader, nu hebt u een kind in de hemel en zij zal tot u niet terug keren, maar u zult tot haar gaan. U hoeft niet te treuren als degene die geen hoop hebben'. Tot mijn vrouw sprak hij over het voorrecht dat zij een kind had voortgebracht, bestemd voor de eeuwige heerlijkheid. En tot moeder uit Polsbroek sprak hij: 'Grootmoeder, het wordt heden met het kind bevestigd: 'Ik ben uw God en de God van uw zaad. De zaligheid is u nu nader dan toen u eerst geloofde.

Op de begraafplaats kon en mocht ik zelf bedanken en zeggen: '*De HEERE heeft gegeven en de HEERE heeft genomen; de Naam des HEEREN zij geloofd*' (Job 1:21b). Nu is zij voor eeuwig in Gods wil verslonden. Eeuwig leven zonder zonde en voor eeuwig in het volmaakte licht mag zij nu leven, voor Gods aangezicht.

Op mijn verzoek hebben wij samen gezongen Psalm 68: 17. Met een diepe indruk hebben wij dit samen mogen zingen. Bij sommige aanwezigen was er een wonderlijke blijdschap; een blijdschap in de Heere.'

Toen wij terug reden van de begraafplaats, zei ds. Blok: 'De Heere is aan Zijn eer gekomen, dat heb ik mogen gevoelen.'

Gods goedheid en liefde

Tot een week daarna kwam de Heere mij steeds voor met Zijn goedheid en liefde.

O, wat hoopte ik dat het maar niet zo lang meer zou duren, want het verlangen was groot om ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat was mij zeer verre het beste. Ik mocht mij zeer verblijden in de Heere en mij verlustigen in een Drie-enig goeddoend, volzalig en heilig Wezen.

De Heere heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd. Hij kwam mij nu voor met Psalm 97: 7:

*Gods vriend'lijk aangezicht
Heeft vrolijkheid en licht
Voor all' oprechte harten
Ten troost verspeid in smarten.
Juicht, vromen, om uw lot;
Verblijdt u steeds in God;
Roemt, roemt Zijn heiligheid;
Zo word' Zijn lof verbreid
Voor al dit heilgenot.*

Voor al het zesde regeltje, daar hebben mijn ogen wat van gedropen! O, die goedheid van God, het is niet uit te drukken. En dan die gunning voor een ander, ja voor iedereen, was zó sterk.

O, ik gevoelde de getrouwheid des Heeren tegenover mijn ontrouw. Wat is Hij goed en wat ben ik toch slecht; tot hinken en zinken elk ogenblik gereed. De Heere heeft alles wél gemaakt met Zichzelf en in alles uit- en door geholpen. Er staat als het ware met grote letters in mijn hart ingedrukt: 'Hij zorgt voor u'.

In zwakheid krachten

Maar door dit alles namen mijn krachten af. Ik kreeg pijn op mijn borst, bij mijn hart, ik kon niet meer. De dokter zei, dat ik overspannen was van de narigheid. Ik antwoordde: 'Of van blijdschap, dokter', en ik mocht het hem vertellen. Daarop antwoordde hij mij, dat dit ook kon.

Na vijf dagen kon ik het meest nodige werk weer wat doen, maar mijn hart en gedachten waren er niet bij.

Een vriend kwam ons nog opzoeken en voor zijn weggaan wilde hij de koeien nog even zien. Ik zei hem dat ik er geen zin in had, dat het mij geen cent waard was. Ja, heel de wereld niet, vergeleken bij dat grote goed.

O, kinderen, ouders, familie, vrienden en vriendinnen, die met ons nog op aarde zijn. Bij ogenblikken is Christus voor de Zijnen alles en de wereld niets. Wij moeten wel door de wereld, maar in zulke tijden gaat men er niet in op. De aardse dingen worden bijzaak en de dingen aangaande de eeuwigheid, Gods eer en Zijn koninkrijk wordt hoofdzaak. Die lieve Zielen- en Bloedbruidegom heeft Zichzelf Gode onstraffelijk opgeofferd, voor dat arme, alles verbeurd en niets hebbend volk, in zichzelf, dan zonden, ellende en verderf. Mocht de Heere, Zijn duurgekochte volk maar schenken armmakende genade. Hier is het land van de rust niet. Wij worden dan gasten en vreemdelingen op de aarde. De verheerlijking van God, hoe gebrekkig dat ook mag zijn, wordt dan ons doel, streven en verlangen.

Het voorrecht van Gods volk

O, wat een voorrecht is het voor Gods kinderen, dat zij eenmaal een nieuw lichaam zullen ontvangen! Dit zondig lichaam zal eenmaal te niet gedaan worden. O, die

sterke verdorvenheden, die in dit zondiglichaam wonen! Wat zal dat zijn voor Gods volk een Drie-enig God volmaakt te dienen en groot te maken. Het is op aarde alles zo kort en onvolmaakt. Het zegt wat om met een Drie-enig God, van hemel en aarde verzoend en bevredigd te zijn. Wat zal het eenmaal wezen voor Gods volk, in een nauwe gemeenschap te leven met dat heerlijk en volzalig Wezen en dat voor eeuwig. Ja, eeuwig te zijn in ongekende en de meest zalige genietingen.

De Heere zal uit en door zijn Eigen werk verheerlijkt worden. Zijn werk alleen zal juichen tot Zijn eer!

Geliefden, de liefde van God in het zenden van Zijn eniggeboren Zoon is onbegrijpelijk. En de liefde van Christus is onpeilbaar, want als wij ingeleid worden in Zijn lijden, wat de zonden van Zijn uitverkorenen Hem gekost hebben. Als wij denken aan de angst en de droefheid van Hem, toen Zijn zweet als grote bloeddruppels werden. Daarna de grote mishandeling en uiteindelijk de kruisiging. Maar de last van Gods toorn zal wel het zwaarste geweest zijn in het vreselijke lijden.

Wanneer wij bij het bevoorrechte volk mogen behoren, wat hebben dan mijn en uw zonden die dierbare Christus toch veel gekost. Daarom moesten onze genegenheden toch steeds tot Hem uitgaan.

En die lieve Heilige Geest, Die uitgaat van de Vader en de Zoon, *'Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden; want Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. Die zal Mij verheerlijken; want Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen'* (Joh. 16: 13-14).

O, mocht de Heere nog velen het ontdekkende licht van de Heilige Geest willen schenken en Zijn vrije genade verheerlijken. Ook aan u die dit leest, wanneer u het zaligmakend geloof nog mist.

Dat wij de Heere maar veel mochten nodig krijgen, want het gaat op een grote nimmer eindigende eeuwigheid aan. Bedenk het grote onderscheid, eeuwig wel of eeuwig wee. Wij zijn het niet waardig, maar de Heere sprak tot mij, toen ik liep te wenen over zoveel weldaden en goedertierenheden des Heeren en ik het minste niet waardig was, op 22 febr. : *'Zo zegt de HEERE, HEERE, Ik doe het niet om uwentwil, gij huis Israëls, maar om Mijn heilige Naam'* (Ezech.36:22). Daarom: *'Looft den Heere, mijne ziel en al wat binnen in mij is, Zijn heilige Naam, en vergeet geen van Zijn weldadigheden'* (Psalm 103: 1b).

Toch nog strijd

Twee keer werd ik nog bestreden, op 26 februari of alles toch geen verbeelding was. Mensen konden mij er toen niet uithelpen, maar de Heere kwam over, na het danken voor het morgen ontbijt, op 27 februari. Ik werd toen vervuld, ja overstroomd van Gods liefde. Dat is niet te bespreken of te beschrijven en ik kreeg mijn blijdschap weer terug. Maar op zaterdag 3 maart werd ik weer zo bestreden, zodat ik alles menselijk ging bekijken, ook de uitreddingen. Ik ging werkelijk alles in twijfel trekken, zou er wel een God bestaan, zou dood niet dood zijn. Beter te weten en beleefd te hebben en dan nu zo. Zo kwam ik in huis en ik zei het tegen mijn vrouw en wij raakten in een gesprek over de grote daden des Heeren en de satan had niets meer aan mij. Als Immanuël in het hart komt, moet de satan eruit.

Dit alles is geschreven ter herinnering aan de grote daden des Heeren, tijdens het de ziekte, het sterven en de begrafenis van ons dochttertje. En de daarna ontvangen goedertierenheden en weldaden van een Drie-enig Verbondsgod.

Ter nagedachtenis aan onze onvergetelijke lieveling Elisabeth Francina Rijneveld.

Geraadpleegde literatuur:

Een korte en eenvoudige beschrijving aangaande de ziekte, het sterven en de begrafenis van Elisabeth Francina Rijneveld. Oud 2 jaar en 3 maanden. Gorinchem, z.j.

12. De bekering en het sterven van Sara Louisa Hollebrands

Geboren te Middelburg, de 8ste februari 1848

en overleden de 24e januari 1864,

Beschreven door haar vader M. Hollebrands

Met inleiding en toelichting door dr. J.H. van de Bank

Het complete boek met uitvoerige toelichting over de kerkelijke situatie in Middelburg is nog te krijgen bij **Den Hertog, Houten**

Woord vooraf

Bij gelegenheid van het geven van enkele colleges in de zomer van 1994 aan de International Summer School of Theology, die elke twee jaar een zomercursus in Nederland houdt en waaraan Amerikaanse theologen deelnemen, maakte ik kennis met Norman Kolenbrander, predikant van de Ponds Reformed Church te Oakland, New Jersey.

Hij vertelde mij, dat in zijn familie een manuscript uit de vorige eeuw werd bewaard, dat een beschrijving van de bekering en het sterven van een jong meisje uit Zeeland bevatte. Haar vader had, achteraf, op verzoek van zijn naar Pella in Iowa geëmigreerde zoons, Elias en Abraham, een verslag gegeven over wat zich rondom de ziekte en het sterven van hun zuster had afgespeeld. Het duurde tot 1996 eer een kopie van dit handschrift in mijn handen kwam en ik kennis kon nemen van de verrassende inhoud, en de hoofdpersoon van deze bekeringsgeschiedenis leerde kennen.

Sara Louisa Hollebrands werd op 8 februari 1848 te Middelburg geboren in een kinderrijk gezin. De huisarts constateerde in januari 1862 dat zij aan een vorm van tuberculose leed, die haar dood tengevolge zou hebben. In haar aanvankelijk verborgen zielsworstelingen leerde zij niet alleen zichzelf, maar bovenal de Heere kennen als de rechtvaardige God, vervolgens mocht zij ook de vrijspraak vernemen en de verzoening vinden in het bloed des kruises, al bleven de aanvallen van satan tot op het laatste ogenblik haar niet bespaard.

Vader Hollebrands heeft, puttend uit zijn geheugen, zij het onder biddend opzien, gepoogd het verloop van het leven van Sara Louisa, vanaf de mededeling van de dokter dat zij zo ernstig ziek was tot en met haar sterven, op schrift te stellen. Allereerst bedoeld voor zijn kinderen in Amerika, moeten ook anderen, onder wie zijn familieleden in Zeeland, het verslag gelezen hebben.

Door het huwelijk van de dochter van Elias, Cornelia Magdalena, op 9 augustus 1900 met Gerhardus Bernardus Kolenbrander, oorspronkelijk afkomstig uit Varsseveld, die in 1882 naar Noord-Amerika was geëmigreerd, is de beschrijving van De bekering en het sterven van Sara Louisa Hollebrands, geboren te Middelburg, de achtste februari 1848 en overleden de 24e januari 1864, bijna 16 jaar oud in het bezit van de Amerikaanse familie Kolenbrander gekomen en wordt daar sindsdien zorgvuldig bewaard.

De voornaamste reden om dit oorspronkelijke, in het Nederlands geschreven document nu voor het eerst uit te geven, is het stichtelijk karakter van deze beschrijving.

De uitgave van het "Bericht aan de lezer" van vader Hollebrands en de eigenlijke beschrijving laten wij voorafgaan door een karakterisering van dit verhaal tegen de achtergrond van soortgelijke geschiedenissen uit het leven van de "stille luyden" in de

negentiende eeuw. Op de bladzijden 82 en 83 is een beknopte stamboom te vinden van de familie Hollebrands en de familie Kolenbrander, om én de lezing van het verslag te vergemakkelijken én de weg, die het manuscript heeft afgelegd, aan te wijzen. ...

De van huis uit hervormde Sara Louisa spreekt niet over een bepaalde kerk en wanneer haar toestand kritiek is, "zendt haar vader om een leraar": ds. Nonhebel, vermoedelijk hun wijkpredikant.⁹ Ook ds. Renting, de "Afgescheiden leraar" zoekt haar op." Ds. Koch, de moderne predikant, die haar bezoekt, wordt uiterst kritisch ontvangen." Niet alleen zij, nog andere "onderscheidene leraren" bezoeken haar, maar geen enkel bezoek heeft ogenschijnlijk een bijzondere waarde. Wel zijn er de 'zoekende zielen' en 'zij, die zelf de raad Gods verkondigden'; kortom 'des Heeren volk' bezoekt haar en dat gezelschap doet haar zeer goed.

Dat God kennelijk ook buiten het Woord om spreekt, blijkt in de bekeringsverhalen, wanneer dromen daar een tamelijk belangrijke rol spelen, zij zijn 'maar' dromen maar worden tegelijk ervaren als een hulpmiddel om verder te komen in het geloof. ...

Mogen de lezers die stichting ondervinden die mij ten deel viel bij de bestudering en bewerking van dit verslag van de leidingen Gods met Sara Louisa Hollebrands.

Ede, najaar 1996 J.H. van de Bank

Pella Iowa 1879, U.S. of America

Daar de ondergetekende dikwijls dacht over de gebeurtenis mijner zuster, de wonderlijke leiding Gods, die de Heere met haar heeft gehouden, zo kwam mij nogal eens in de gedachten op om eens bij vernieuwing de gehele gebeurtenis te kunnen lezen. Om alzo eens beter alles te kunnen herinneren, zo kwam mij in 1876 in de gedachte om aan vader, die naar ik dacht er veel van had opgetekend en van wie ik wist, dat hij alles dagelijks had bijgewoond en gehoord, te vragen om mij hetzelfde ter hand te stellen en zo in staat gesteld te worden het in bezit te hebben aan deze zijde des Oceaans.

En daar vader in die zelfde tijd nog van twee personen in Nederland diezelfde vraag werd gedaan, zo dacht vader nu, na verloop van twee jaar; het mij in velletjes over te zenden, daar vader op die vraag mij toen antwoordde er weinig of niets van te hebben opgetekend.

Zo wilde hij nu door de vraag door mij gedaan, na er dikwijls over gedacht te hebben, met 's Heeren hulp de pen voor ons opnemen, om mocht het zijn nog tot zegen te strekken voor ons of voor anderen, die dit mochten lezen.

Ook tot roem van Gods vrije genade, bewezen aan onze zuster, nog geen vijftien jaar oud zijnde, daar men hierin ziet, dat voor de Heere niets te wonderlijk is, zoals in de beschrijving blijken zal.

Onderschreven door de ondergetekende en getuige

E. Hollebrands Mz.

Bericht aan de lezer

Toen op vrijdagmorgen 29 januari 1864 het stoffelijk overschot van mijn geliefde dochter en uw zuster Sara Louisa ten grave werd gebracht, was het gans niet in mijn gedachten aanwezig om enig bericht van haar leven, bekering of afsterven te schrijven. Veel minder reden is er, dat ik nu, nadat het vijftien jaar geleden is, de pen zou

opnemen om er een begin mee te maken, daar het vanaf dat tijdstip wel scheen of alles met haar ten grave was gedaald. Want weinig, alleen zo nu en dan, wordt er na zo'n lang tijdsverloop nog over haar gesproken.

Weliswaar is er in onze omgeving mij wel eens gevraagd of ik niet iets had aangetekend; in waarheid moet ik zeggen: niets. Dat kwam hen wonderlijk voor, en ik moest mijzelf van onverschilligheid beschuldigen. Maar de Heere heeft er zeker Zijn wijze oogmerken en bedoelingen mee gehad.

Zie nu de redenen die zich hebben voorgedaan; toch heb ik het nog twee jaren lang uitgesteld, maar toen gevoelde ik mij enigszins gedrongen de pen op te moeten nemen.

Bijna op het laatst van december 1875 kreeg ik een brief van een mijner kinderen uit Pella, Noord Amerika", met onder andere deze vraag: "Vader, hebt gij zo niets geen schrift van onze zuster Saar?" Wij zouden zo gaarne het een of ander ervan willen weten of horen."

In diezelfde week voor nieuwjaar werd mij die vraag weer gedaan, door een persoon, wonende in deze stad Middelburg. En de eerste januari 1876 ontving ik een brief van een neef uit Terneuzen met deze inhoud: hij betreurde het en beschouwde het als een groot jammer, dat ik daar gans geen notitie van had genomen.'?

De vijfde januari van het jaar 1876 beantwoordde ik de vraag van de eerste vrager, alsook meldde ik, dat ik nu in een tijdsverloop van tien dagen met nog twee zulke vragen was aangezocht. Hij schreef mij in februari hier antwoord op terug, met onder andere deze aanmerking: dat ik in deze zaak wel had toe te zien, wijl zulks wel iets in zich kon hebben, waar wij nu geen licht in hebben. Over dat alles hen ik heengestapt, ik vond het een onmogelijkheid om er iets van te schrijven dan wat stukken en brokken. En wat zou ik, die gans geen schrijfrant ken of taalkennis bezit, daaraan beginnen? Ja, in waarheid zijn er in die twee afgelopen jaren weinig ogenblikken geweest dat ik er lust of opgewektheid voor gevoelde.

Maar toch, in die stondjes sprak er iets in mij dat ik niet kon plaatsnemen. De eerste dagen van november 1877 mocht ik weer veel over die gedane vragen denken en er met mijn vrouw⁸ over spreken. Maar het bezwaar van niet te weten, hoe er mede te beginnen, bleef mij maar bij, totdat ik de vrijmoedigheid kreeg de pen er voor op te nemen. Maar om er mij zomaar toe te zetten, daar gevoelde ik mijzelf te onmachtig voor.

Maar hoe weinig ook en hoe gebrekkig zulks ook was, in mijn binnenste rees de vraag toch met de verzuchting: "Opent Gij, Heere, mijn hart en verlicht Gij mijn verstand om met Uw wil datgene terneder te zetten tot eer van Uw grote Naam."

En zo nam ik dan de negende november 1877 de pen er voor op en heb er met tussenpozen mee voort mogen gaan met onder het schrijven meer licht te vragen, tot ik het heb mogen voleindigen op 13 december van het jaar 1877.

Ik moet nu bekennen, dat ik meer heb geschreven of heb kunnen schrijven dan ik ooit had kunnen denken, maar in waarheid niets meer dan wat ik heb gehoord, gezien en heb bijgewoond. Daar kunt gij lieden, kinderen en allen die het zullen horen of lezen, in waarheid op vertrouwen.

Om alle aanstoot weg te nemen, heb ik de namen van de personen die erin voorkomen met een enkele letter van hun naam aangeduid.

En ik kan en wil ook niet over het een of ander verschoning vragen: ik schreef zo het mij is voorgekomen; ontvang het dan zoals het zich voordoet.

De Heere schenke mij en ulieden samen een dankbaar hart om het te mogen nederzetten en opdat het, nogmaals, voor ons en voor velen tot een verbeurde zegen moge zijn. Dit is de wens van uw vader.

Sara ziek

Daar ik aan uw gedaan verzoek van nu twee jaar geleden, om de bekering en de wonderlijke leiding die de Heere heeft gehouden met mijn onvergetelijke dochter Sara Louisa, geboren de 8e februari van het jaar 1848 en overleden op de leeftijd van bijna zestien jaar; tegemoet wil komen, zo wil ik als vader en getuige van alles wat met haar is voorgevallen, aan uw vraag, mijn kinderen, in dezen trachten te voldoen, met de wens en verzuchting dat de Heere mijn verstand en gedachten moge openen en kon het zijn er nog zegen op mocht believen te schenken.

Daar nu mijn dochter Sara Louisa als een voorspoedig kind was opgegroeid en de leeftijd had van bijna veertien jaar; zo vatte zij in november 1861 een koude, die met veel hoesten gepaard ging. Niettegenstaande er veel huismiddelen gebruikt werden, zo mocht er voor haar niets baten.

Daar zij in die tijd bij een tante van haar was, om die behulpzaam te wezen daar zij ongesteld was, is zulks voor haar geen voordeel geweest wat betreft haar gezondheid.

Omdat wij hierdoor ook minder oog op haar sloegen, maar wel eens zeiden, als zij thuis kwam: "Sara, wat hoest gij toch", namen wij er niet teveel notitie van. Totdat wij haar in januari 1862 niet meer naar haar tante lieten gaan, die ons ook al eens gezegd had, dat zij bloed opgaf, wanneer zij hoestte.

Half januari raadpleegden wij de dokter; doch daar zij toen meer rust had, verergerde haar situatie in het begin niet, maar zij bleef wel hoesten. Zij kon niets doen dan breien en naaien, wat zij geleerd had, en zij hield zich ook bezig met haar broertje dat toen jong was.² Zo ging het voort tot in het laatst van april en de kwaal verergerde.

Op 2 mei bezocht haar, als naar gewoonte, de dokter; nu was er koorts bijgekomen, naar hij zei. Sara lag toen op de vloer met haar hoofd op een kussen. De dokter bezag haar; maar zei niets tegen haar. Ik was toen niet in de kamer of in huis, maar enige schreden van huis, omdat ik de dokter niet had zien komen en mijn vrouw juist even naar haar moeder was. De dokter kwam mij tegemoet en zei na mij gegroet te hebben: "Hollebrands, tussen heden en drie dagen is het met Sara afgelopen!"

Waarop ik als vader zeer schrok en vroeg: "Is het dan zo erg met haar; dokter?"

"Ja", zei hij, "het is overgeslagen tot een vliegende tering."

Waarop ik dadelijk naar Saar toeging en haar aanzag met een betraand oog, waarop Saar mij vroeg: "Wat is er, vader? Wat heeft de dokter gezegd?"

Hier kon ik niet op antwoorden, deze zaak was te zwaar, maar zou ik het verzwijgen voor haar en het gevaar waarin zij verkeerde niet bekendmaken? Dat mocht ik ook niet doen en dus was ik beklemd.

Zij zag het, waarop zij haar vraag vernieuwde: "Zeg het maar, vader, is er gevaar voor mij?"

"Ja, Sara, de dokter heeft het mij gezegd, maar om het u te zeggen, dat is zo moeilijk voor mij."

"Zeg het maar vader."

Toen vertelde ik hetgeen de dokter gezegd had van haar toestand, zoveel ik het zeggen kon.

Zij zweeg en zag mij strak aan, lag omstreeks tien minuten in overdenking, vouwde haar handen en sloot haar ogen. (Ik had mijzelf omgewend en was in gedachten verdiept). Zij opende haar mond en zei: "Heeft de dokter dat gezegd? Nee, vader, Saar zal nog niet sterven. Nog niet. Stel u gerust, dat weet ik nu beter."

Nu kwam mijn vrouw in de kamer en ik maakte ook haar de toestand bekend en zij ontstelde er zeer van. Het was haar stiefmoeder, maar een bijzonder goede vrouw, zo goed als een eigen moeder maar wezen kan.

Toen herhaalde Sara dezelfde woorden en zei: "Nee, moeder, Sara zal er nog niet aan sterven."

God doet, wat Hem behaagt

En, o wonderdoende God, Die de nietige mens met al zijn praktijken beschaamd doet staan door Zijn machtswoord: 'Ik, de Heere, zal doen hetgeen dat Mij behaagt', dat woord werd hier bevestigd. Want toen de dokter haar de volgende morgen bezocht, zei hij, dat de ziekte weer een andere wending had genomen en dat het nu een 'slepende tering' was geworden. Daarvan kon zij, naar de mens gesproken, niet herstellen, maar het kon wel twee jaar duren, zoals dan ook gebeurd is.

Vanaf die tijd werden de koortsen minder, zij wisselden elkaar vanaf die dagen tot aan haar einde niet meer af. Maar het hoesten vermeerderde zeer; o, hoe dikwijls werd zij in die zomer door ons en door velen, die haar kenden, met medelijden aangezien. Zij ging daar, zo wij dachten, zo onder gebukt. Wij meenden, dat het haar lichamelijke smarten waren, die haar zo drukten.

Gij, mijn kinderen, weet nog wel, dat zij soms langer dan een uur aanhoudend moest hoesten zonder verpozing en dat haar het zweet overal uitbrak. Ook 's avonds genoot zij geen rust voor zij een paar uren had zitten hoesten. En overdag, als zij ging wandelen als het weer het toeliet, was het hoesten soms erg. En onder dat alles waren wij blind. Zij zocht altijd de eenzaamheid in gezelschap van haar broertje, dat toen drie jaar oud was. En was hij niet bij haar of liet de weersgesteldheid het niet toe om buiten te wandelen, dan zocht zij de eenzaamheid op in onze woning of in de stal, die niet ver van het huis verwijderd was. Ik en haar moeder waren er blind voor, wij bespeurden niets van hetgeen er in haar omging of waarmee zij werkzaam was.

Mijn vrouw zei dikwijls: "Saar, wat zijt ge toch slordig en vuil, waar zit ge toch in? Zie toch eens naar uw rokken, ge zijt tot aan uw knieën met slik bevuild."

Ook werden soms haar benen smerig, waar zij zeker niet aan dacht, als zij een verborgen plaatsje had gevonden om haar hart uit te storten voor de Heere.

Zo ging zij weken en maanden voort, geprangd over haar zielstoestand en nog bemerkten wij niets en sloegen er geen acht op, en dat niettegenstaande er menige traan in haar ogen blonk. Als wij vroegen: "Zijt gij bedroefd, Saar?", of als wij vroegen: "Is het zo erg met u gesteld?", dan gaf zij een ontwijkend antwoord.

Maar dat kon met haar zo niet voortduren, zij moest lucht hebben voor haar hart. Maar zij was beschaamd voor mij, voor haar moeder, broeders en zuster. Met medelijden kon zij op ons neerzien, met de gedachten: wat zijn jullie allen goed gezond, hoe kunt gij toch de wereld zo dienen en uzelf vermaken in spelen en in andere dingen genot hebben; dat alles smartte haar zo. En toch had zij geen vrijmoedigheid ons erop te wijzen, want dan had zij haar zielstoestand bloot moeten leggen en daar vreesde zij nog voor.

Nu bracht haar ziekte mee, dat zij alléén moest slapen, om reden dat zij de tering had, zoals de dokter zei, maar toch in hetzelfde vertrek waar vader en moeder waren.

Als de ziel maar gered is

Nu was het, als ik mij niet vergis, in het begin van augustus, dat zij op een avond al vroeg te rusten was gegaan, doch als naar gewoonte had zij lang liggen hoesten. Wij waren omstreeks één uur te bed, toen haar tong losbrak in een smekend bidden, met zulk een ernst, dat het niet aan te horen was. Wij werden geschrokken wakker, maar hielden ons stil om haar niet te storen. Het was voor ons iets vreemds. En, o, wat is de mens in zijn natuurlijke staat: in plaats van er de Heere voor te danken, waren wij wel verwonderd, maar brachten het niet waar het behoorde.

Mijn vrouw was altijd stil en ingetogen, haar opvoeding was burgerlijk godsdienstig, maar voor zo iets was zij niet ontvankelijk.

Wij gingen naar Saar kijken, nadat zij stil was geworden en vroegen haar hoe het met haar gesteld was. Zij antwoordde daarop: "Och, het lichaam is niets, als mijn ziel maar gered was!"

In mijn blindheid zei ik: "Ja, Sara, vraag daar maar veel om." Zij vertelde ons toen, dat zij zulks al lang gedaan had, maar in stilte; zij zat dan in haar bed te wachten, tot wij sliepen. Maar nu kon zij zich niet langer stilhouden, zij moest smeken en roepen tot de Heere, dat haar ziel mocht gered worden. Dit heeft zich toen dikwijls herhaald naar dat het lichaam het toeliet.

Verzoening is persoonlijk

O, geliefden, wat zij die zomer en de winter, die daarop volgde, afgetobd heeft naar het lichaam en in haar zielstoestand, het is met geen pen te beschrijven. Zij had niemand in die tijd, die haar enigszins kon bemoedigen of troosten. Nee, alles moest zij alleen torsen; kwamen er soms vrienden of vriendinnen haar eens bezoeken, die haar dan wezen op de Heere Jezus, dan kon zij het niet aannemen in die geest zoals het haar werd voorgesteld: namelijk door het geloof. Want, zeiden die, gij moet geloven, en dat kon zij niet.

Ja, zij kon wel geloven dat Christus voor zondaren in de wereld was gekomen en dus ook voor haar, maar dat was een historisch toestemmen, en daar was zij niet mee gered. Want dat stemmen alle mensen die de Bijbel voor Gods Woord houden, zeker toe. Maar de vraag is, of Christus voor ons persoonlijk in de wereld is gekomen en geleden heeft onder Pontius Pilatus en alzo aan het kruis geroepen heeft: "Het is volbracht." En op deze wijze onze zonde op Zich heeft genomen, zodat Hij zegt: "Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf zal nederdalen, want Ik heb verzoening voor hem of haar gevonden." Dat geloof is persoonlijk en een vrucht des Heiligen Geestes uit genade.

Leer mij, hoe ik bidden moet

Doch om voort te gaan: zij moest toen ook hiervoor stilstaan en kon ook dit niet aannemen, hoewel de mensen dit zeiden. Onder anderen een evangelist, die in Middelburg preekte, zei tegen haar: "Sara, je moet geloven", en dat kon zij niet, daar durfde zij de eeuwigheid niet op in te gaan.

O, wat heeft dit haar menig bang uur veroorzaakt! Maar onder dit alles bleef zij vragend en biddend, zij las veel in haar Bijbel, die zij altijd bij zich had, of las godsdienstige boekjes.

Ik herinner mij nog een getrouwe bezoeker, die veel met haar ophad en veel medelijden betoonde. Mejuffrouw L., een zeer godsdienstig meisje, dat zoals ik zei, veel met haar sprak en dikwijls voor Saar in het gebed voorging als zij samen alleen

en vrij in de kamer waren, heb ik wel eens afgeluisterd. Bij het heengaan zei zij:

"Lieve Saar, morgen of overmorgen kom ik weer en dan moet gij bidden."

O, hoe beklemd en bevreesd was zij hierover, en ze zei: "Vader, ik kan niet bidden zoals mejuffrouw L., want die bidt zo mooi; zegt gij mij wat of hoe ik zal bidden."

Ik zei: "Ja, Sara, dat weet ik ook niet, maar doe wat je kunt en zoals het je voorkomt."

Maar zij bleef vol angst totdat die middag aanbrak. En daar ik mejuffrouw L. zag aankomen en zij samen weer alleen waren, werd ik nieuwsgierig en beluisterde ik hetgeen er voorviel. Toen moesten de knieën gebogen worden en Sara moest bidden.

Maar, geliefden, het was smeken en vragen voor haar toestand en voor haar, die haar verzocht had om te bidden. Ik kon niet alles verstaan, maar jammer is het, dat ik er als vader en getuige niet meer notitie van genomen heb. Ik wist niet en dacht niet, dat het zulk een wending nemen zou, dat er zoveel nog plaats zou grijpen. Later bij haar komende, vroeg ik haar hoe zij het had afgemaakt.

Zij antwoordde: "Ja, vader, het ging nogal, ik had nogal ruimte. Maar ik kon niets anders als vragen, dat de Heere mij en haar (namelijk: die haar bezocht) mocht bekeren en een ander hart liefde te schenken. Daar heb ik zo om mogen smeken, dat ik erover verwonderd ben. Het is net of mejuffrouw L. daar geen behoefte aan heeft; en dat is zo naar voor mij. Het is of zij alles doen kan wat zij wil en dat stoot mij zo. Zij spreekt juist als mijnheer M., de evangelist, die wil ook altijd maar dat ik moet geloven." "Maar", zei Saar, "hoe kan ik geloven als de Heere Jezus Zich aan mijn ziel niet openbaart?"

Evangelist Mooij op bezoek

Zoals voorheen gezegd stond mijnheer M. als evangelist te Middelburg in de Evangelische Kerk, afgescheiden van de Nederlandse Hervormde Kerk omdat sommige mensen en ook hij het niet eens waren met de leer der zuivere gereformeerde kerk. Maar in sommige preken was hij nogal aangenaam om te horen en Sara ging als kind daar veel heen. Daar de heer M. zeer geschikt met kinderen kon omgaan en veel van de Heere Jezus vertelde, waar Sara veel genoegen in had, kwam hij haar veel bezoeken toen hij van haar lichamelijk lijden gehoord had. Maar hij kon niet in haar geplant krijgen om op losse zandgrond te bouwen, om te zeggen: gij moet maar geloven.

Een visioen van de hemel en een droom over engelen

Nu heeft zij in die nazomer nogal eens verkwikkende en aangename ogenblikken mogen genieten. Op zekere middag, tegen de avond, zat zij met haar moeder voor de ramen en sloeg haar ogen op naar de lucht, die dik bewolkt was. Juist ging de zon onder: de schitterende stralen der zon zijn dan altijd een heerlijk gezicht. Zij staarde daarop en zei: "Moeder, zie eens naar de lucht, hoe heerlijk, wat een prachtig gezicht, zie eens naar die wolk daar, het is of er levende mensen zich in bewegen. Zie eens hoe prachtig zij allen achter elkander naar boven gaan. O, hoe heerlijk."

Ja, geliefden, wat zij toen zag in de wolken, het is te veel om neer te schrijven; ook wil ik als schrijver de waarheid niet te kort doen door het groter voor te stellen dan het was.

Zij zei: "O, hoe heerlijk moet het toch wel in de hemel wezen." Mijn vrouw betuigde mij: "Ik zag wel wolken, maar ook niets anders."

Ook mocht zij op een nacht het volgende ondervinden: hoewel het een droom was, moet men dit nochtans als wonderlijk beschouwen.

"Vader", zei ze, "o, wat heb ik vannacht toch een wonderlijke droom gehad, daar kan ik niet genoeg over nadenken. Ik droomde, dat ik in een huis was over de Bellinkbrug, het was geen kerk, en toch was het er vol met mensen. Daar stond een man in het midden, die man was zo vriendelijk in zijn uiterlijk en ieder had het oog op hem gericht. Hij sloeg alles gade, ik stond ver van hem af en kon niet nabij hem komen, daar het zo vol was. Maar zie, ineens komt die man op mij af en, o, zo vriendelijk was hij voor mij, maar ik was erg verlegen. 'Zo kind', zei hij, 'kunt gij wel eens een psalmversje opzeggen?'

"ja wel", zei ik.

zei hij, 'zeg er dan eens een op, die gij kent.' Toen zei ik:

Uit diepten van ellenden,

Roep ik, met mond en hart,

Tot U, die heil kunt zenden:

O HEER', aanschouw mijn smart;

'Ik heb het al gehoord', zei de man, 'zwijg nu maar stil, gij kent het wel.' En ik was toen zo beschaamd, ik durfde mijn ogen niet op te heffen en ging naar huis toe. Maar, o, toen moest ik over bergen van stenen klauteren, zodat ik ervan beefde; ik ging schreien en riep: 'Heere, help mij, ik kom er niet over.' En ineens was het: 'Ik zal Mijn engelen gebieden dat gij uwen voet aan geen steen stoten zult', en toen was het of ik erover gedragen werd.'

"O, wat een aangename droom was dat, vader", zei ze, toen zij het verteld had."

Zoekende zielen

In zulke afwisselende toestanden bracht zij die zomer en dat najaar door. Verder kan ik mij niet te binnenbrengen, wat er zoal meer in die tijd is voorgevallen. Nochtans was en bleef het haar lust en begeerte om te kunnen spreken over de Heere Jezus en dan zijdelings haar benauwde toestand te openbaren en ook dan werd zij wel eens verkwikt, daar vele zoekende zielen haar nogal eens bezochten. Onder hen was ook een aangetrouwde oom, van wie zij veel onderricht mocht genieten, in zoverre de Heere het op die tijd liefde te schenken. Want veel moest er nog gebeuren, waar de Heere de Werkmeester van zou zijn en waarvoor Hem de lof en de eer zou worden toegebracht.

Een vinger schrijft

Het was op de zevende november dat wij met elkander en met de familie mijn 45e verjaardag zouden gedenken", wel niet als een feest, maar om goed te eten, te drinken en te praten. En vrolijk werd die avond doorgebracht met het spreken over wereldse zaken. En o, schandelijk dat ik zulks moet zeggen: in plaats dat de Heere de rechte dank werd toegebracht voor het goede ons en mij als huisvader geschonken, kwam zulks niet in aanmerking. Het waren allen natuurlijke mensen en wat goeds kan men daarvan verwachten, niets, nietwaar? En daar zat Sara en wat deed zij? Kermen, klagen en veel hoesten om, was het mogelijk, het gesprek een andere wending te geven. Maar niets mocht baten zo het scheen. Zeer bedrukt zag zij voor zich uit en schreef met haar vinger op de tafel en ging een poosje liggen, totdat zij tenslotte van vermoeidheid en droefenis naar haar bed ging. Ook het samenzijn met elkander duurde die avond niet lang.

De volgende morgen met haar sprekende, zei zij: "Vader, zaagt gij mij wel op de tafel schrijven met mijn vinger?"

Ik had het gadegeslagen en zei: "Ja, Saar."

"Nu", zei ze, "ik schreef uit mijn hart: Heere, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen." En hierbij kreeg ik ook een vermaning van haar.

Verborgten rijkdom en vreugde

De decembermaand werd met veel pijn naar het lichaam doorgebracht en zo naderde dan het nieuwe jaar. De dokter had een jaar lang zijn kunde in het werk gesteld, maar niets had gebaat. Nochtans moest hij nog een jaar over haar praktiseren en er ook getuige van zijn wat de Heere vermag door Zijn kracht, maar ook dat niets helpt tenzij Hij het zegent. Ja, de Heere ondersteunt, bewaart en laat geschieden wat Hem belieft. De eerste januari 1863 mocht ik met mijn huisgezin, behalve Sara, in gezondheid beleven. En waren onze wensen onder elkander als naar gewoonte, wie van ons zag niet met weemoed op haar neder? Zulke dagen brengen zo iets gevoeligs mee, daar wij niet weten, of wij dat ingetreden jaar weer zullen mogen beëindigen. Voornamelijk als wij op Sara zagen in haar lichamelijke toestand, dan moest ieder met medelijden op haar nederzien. Maar wij wisten en begrepen niet, dat de eerste maand van het jaar 1863 een jaar zou inluiden van vreugde aan ruimte, ja, van rijkdom voor haar ziel. Ook zij moest met tranen in haar ogen ons wederkerig gelukwensen, dat wij het nieuwe jaar weer mochten beleven, maar overigens was haar mond van alles en voor alles gesloten.

Doch eer ik verder ga, moet ik dit, wat ik vroeger al had moeten schrijven, nog inlassen: In de zomer van 1862, in augustus, had zij eens tegen mij gezegd: "Vader, ik moet u eens wat vragen, maar ik durf het nauwelijks te doen."

"Wat is dat, Sara?", vroeg ik.

"Mag ik als de Heere mij zo lang in het leven spaart tot ik verjaar - zij moest toen vijftien jaar worden in februari 1863 - mag ik dan eens enige meisjes, vriendinnetjes vragen?"

Ik zei dadelijk: "Wel ja, Sara, zeker." "Ja, maar niet om feest te vieren, vader. Nee, maar om met elkander de Heere groot te maken door psalmen te zingen en over de Heere te spreken dat Hij zo goed is."

"Zeker moogt gij dat doen, Saar." Ik wist niet en zij ook niet, dat er zulk een feest voor haar aanstaande was. Hoe vreesachtig en kinderlijk stelde zij zich hierin aan, nietwaar? Maar ook, hoe wonderlijk lagen ik en mijn vrouw, zonder dat wij het begrepen, onder een beslag van stil te zijn. Want geen zweem van morren was er bij mij of bij mijn vrouw aanwezig, noch over het langdurig dokteren, noch over de onrust die wij moesten verduren. Maar het was nog maar een begin van hetgeen nog stond te gebeuren en het was kort ophanden.

Bloedend uit een zondig lichaam

Ik zei reeds, dat januari 1863 was ingetreden; de negende van die maand was ik, als naar gewoonte, die dag van huis voor mijn zaken. Toen ik 's avonds om half zes thuiskwam, zei mijn vrouw tot mij: "Sara is vandaag erg naar geweest met hoesten en ze heeft veel bloed opgegeven." Zij zat aan de tafel en zag er bleek uit.

"Het is nu weer beter, vader", zei ze.

En daar het 'de week der gebeden' was; en ik zin had eens te gaan luisteren, deed ik zulks. Ik kwam tegen half negen thuis en Sara lag in haar bed te hoesten, omstreeks negen uur gaf zij in erge mate bloed op.

Wij stuurden dadelijk om de dokter en hij kwam ogenblikkelijk, maar het bloed opgeven was opgehouden en hij kon er ook niets aan doen. "Als het zich herhaalt", zei hij, "geef haar dan maar koud water te drinken."

Na zijn vertrek was zij zeer bedaard en sprak met mij en mijn vrouw over de goedheid Gods, dat Hij haar niet zo opeens voor de eeuwigheid had opgeroepen. "Want waar", zei ze, "was dan toch mijn arme ziel beland?" Ja, zij kon zich niet genoeg verwonderen over de liefde, die de Heere haar hierin had betoond.

Toen viel zij afgemat in slaap en, daar ik en mijn vrouw waakten, verblijdden wij ons, dat zij die nacht in zulk een zachte slaap doorbracht. Maar 's morgens om zes uur moest zij weer hoesten en het bloed opgeven herhaalde zich in nog ergere mate, zodat zij spoedig een gewone drinkenskap kwijtraakte. Hoe stiller zij zich hield, hoe beter het voor haar was, en vanaf die tijd bleef ze te bed, daar zij zich zwakker en zwakker voelde. De dokter bezocht haar die morgen; ze was toen zeer bedaard, ofschoon ik uit enige woorden, die zij sprak, wel opmaakte, dat zij zich aan de hulp des Heeren opdroeg, Hij alleen moest haar helpen en bijstaan. Om één uur herhaalde zich het bloed spuwen in zo erge mate, dat het scheen of haar laatste uurtje daar was, een derde van een waterpot was in korte tijd gevuld.

Maar, o, geliefden, zo gij het u nog kunt herinneren, wat een roepen tot de Heere om kracht en sterkte was het toen; als er enige verademing was riep zij: "Spaar mij toch, Heere, spaar me; ik heb het wel verdiend met mijn zonde, ach Heere, als Gij mij wegneemt, het is rechtvaardig. O, al dit bloed komt uit een zondig lichaam, uit een boos hart voort!"

Dan riep zij weer uit: "O, Heere Jezus, zo er nog genade voor mij is, schenk het mij dan, al was het maar een kruimeltje of een druppeltje nog zo klein!"

Nadat zij wat bedaard was, zond ik om een leraar, die al eens met haar had gesproken, de heer N., die voor haar in het gebed ging en in veel dingen met haar instemde.

Zo heeft zij die middag en avond onder een gedurig spreken doorgebracht, altijd over haar eigen schuld en onmacht sprekend en Christus op het hoogst verheerlijkend en God rechtvaardigend in Zijn doen.

Verzoening in het bloed van het kruis

Wij waren wakend bij haar die zaterdagnacht 10 januari tot zondagmorgen drie uur toe, in welke tijd zij bij tussenpozen insliep en dan weer met hoesten doorbracht. Ik ging om vier uur nog een weinig rusten, mijn vrouw zou hij haar opblijven. En nogmaals moest zij enige monden vol bloed opgeven; in haar angst riep zij uit: "Heere Jezus, ontferm U mijner als ik moet sterven; in Uw handen beveel ik mijn geest." Deze woorden riep zij in zulk een vast geloof en vertrouwen uit, dat het scheen dat de Heere haar ook in die bange ogenblikken bijstond en hielp; want nadat zij enige monden vol bloed had opgebracht, hield het geheel op. Na enige ogenblikken van rust, terwijl wij bij haar stonden, hoorden wij haar weer de grote goedheid Gods aan haar betoond uitroepen, dat Hij haar nog had bijgestaan en bewaard had in deze benauwde ogenblikken. Ik begaf mij dan enige tijd ter ruste, terwijl mijn vrouw bij haar bleef waken om, indien nodig, haar spoedig te kunnen bijstaan.

Zij viel nu, het zal half vijf geweest zijn, in een zeer zachte slaap, totdat zij om zes uur in de morgen kalm ontwaakte en riep: "Moeder, kom nu eens hier." En met een stem en een gelaat, dat van vreugde schitterde, zei ze: "Nu moet ik u verhalen, moeder, wat ik gezien en genoten heb. O, moeder mijn ziel is gered! Mijn ziel is geborgen, ween nu niet om mij, want ik ben gelukkig. Ik zag de Heere Jezus aan het kruishout hangen en op mij neerzien, ik staarde Hem aan en Hij sprak tot mij: 'Dat lijd Ik voor uw

zonde.' Waarop ik Hem toeriep, terwijl het zweet mij van de wangen droop: 'O, Heere, en dat ook voor mij, gedenk toch mijner als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn.' En toen mocht ik van Hem horen: *'Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.'* O, nu kan ik het niet uitspreken wat ik nu geniet en gevoel, wat een vreugde ik nu reeds smaak. Het is teveel, moeder, roep vader, want nu kan ik gerust en veilig heengaan, ik heb verzoening gevonden in het bloed des kruises."

Ik moet het opschrijven, want ik herinner mij nog het blijde aangezicht, dat mij zo verblijd toelachte. Als in één adem verhaalde zij, welke grote onuitsprekelijke beloften zij van de Heere had ontvangen en wat haar was toegezegd. "Ween nu niet over mij, vader", zei zij, "als ik heenga, want dan ga ik naar mijn Jezus."

Wij waren toen allen opgestaan en een ieder was getuige van het grote voorrecht dat haar deel was geworden. Wij moesten allen haar smeekbede horen. "Zoek toch de Heere", zei zij, al biddend. Wat er verder deze morgen voorviel, kan ieder beseffen; wij waren verblijd, maar gevoelden ons ook terneergeslagen, terwijl Sara niets anders deed dan bij tussenpozen de Heere grootmaken voor Zijn goedheid en genade aan zulk een zondig schepsel bewezen. Het hoesten was door des Heeren goedheid ingebonden, zodat zij er geen letsel van ondervond die gehele dag, zover ik mij kan herinneren.

Alle bezoekers zijn welkom

Ik moest of liever zij riep mij ongeveer half negen 's morgens om bij haar te komen. Zij sprak: "Vader, beloof mij dat gij niemand zult roepen om in huis te komen, maar als de Heere mensen zendt, zult gij hen dan niet wegzenden, maar in huis laten?"

Dat beloofde ik en ik zei: "Wat gij daar vraagt, zal ik doen." Ik begreep niet wat dit kon betekenen, maar heb van die dag af moeten verdragen wat er in mijn huis voorviel. Ja, bij lange na niet was ik altijd geduldig, want ik herinner mij nog welk een boos voornemen in zekere nacht in mij opkwam, namelijk om mijn deur voor allen te sluiten; ik was ontstoken tegen haar. Ach, dat de Heere mij deze zonde niet toerekene. Saar mocht in die nacht in het gebed voor mij komen, om voor mij van de Heere te smeken, dat ik van die satanische ingeving mocht verlost worden en dat Hij mij tot bedaren zou brengen, zoals het, o wondere goedheid, mij ook is geschonken. Zulks verhaalde zij mij later. En voorzeker, zoals ik al eerder aanhaalde, wij (mijn vrouw en ik) lagen beiden onder beslag en konden niets meer doen dan de Heere toeliet.

Van Gods werk getuigend

De eerste zondag merkte ik al spoedig op wat zij gevraagd had: ik behoefde geen mensen te roepen, de Heere, Die alles in Zijn hand heeft, wilde hierin grootgemaakt worden. Een ieder, die haar die dag bezocht, was verbaasd over en vervuld van hetgeen door haar werd gesproken over wat de Heere aan haar ziel gedaan had. En zo ging die dag en avond voorbij met weggaande en komende bezoekers. Ja, de Heere zond mensen, zowel die uit nieuwsgierigheid kwamen om het te horen, als van Zijn volk, die Hij er getuige van wilde maken. Gij weet dat ik in het begin aanhaalde, hoe bevreesd en beschaamd zij was als zij tot iemand sprak of als haar iets gevraagd werd? Hoe opmerkelijk was het nu, dat zij van deze tijd af gereed was te antwoorden en voor niemand terugdeinsde. Zij sprak ieder, rijk of arm, jong of oud, toe; ieder moest weten, wat de Heere Jezus voor hem of haar was en voor een ieder wezen wilde.

Voor 's Heeren rekening

En zo lag Sara daar als een teder spruitje onder woelige en veel betekenende strijd vanbinnen en van buiten; geen nood, al moeten er zich soms zware wolken aan haar ziel vertonen. Ja, al moest zij met bestrijding te kampen hebben, het oog des geloofs mocht zij weer spoedig naar boven slaan om weer kinderlijk te danken voor de nabijheid des Heeren. Zij lag hier voor des Heeren rekening en dat mocht zij dikwijls ondervinden. Alhoewel de vorst der duisternis haar kwam bespringen, wat zich al spoedig voordeed, hij behaalde geen voordeel.

Al wat er vanaf die zondag geschied is, kan ik niet beschrijven, omdat er veel dagen waren, dat ik afwezig was. De volgende maandag en dinsdag waren er vele bezoekers en dat vermeerderde dagelijks tot 's avonds acht uur en dan werd er met psalmgezing en dankzegging gesloten.

Na de eerste twee dagen kwamen 's middags haar vroegere schoolkameraden haar bezoeken en dat vermeerderde zich altijd. O, wat kon zij die dan aanspreken, hen wijzende op de Heere Jezus, Zijn goedheid en liefde hen voorstellende en daarmee doorgaande tot bijna alle ogen zich met tranen vulden. Bij het heengaan droeg zij hen in het gebed op aan de Heere.

Zingend in zwakheid

Ik schreef: Sara lag daar als een plantje, voor alle bestrijding bloot. Al spoedig moest zij dit ondervinden, zonder dat zij er gedachten op kon maken. Naar ik meen was het op woensdagavond 13 januari, dat ik van mijn werk thuiskwam en haar vroeg hoe het die dag was gegaan. "Dat gaat nogal, vader", zei ze, "de Heere is vandaag nogal bij mij geweest."

"Maar, vader", zei ze, "nu zou ik zo gaarne hebben dat gij en mijn broeders het eerste vers van Psalm 42 eens samen zongen."

Ik stond dit dadelijk toe en heb het ulieden verzocht, gij kunt u nog wel herinneren, dat gij om zes uur naar de tekenacademie moest, zodat er niet veel tijd over was."

Maar wat gebeurt er, daar wordt aan de deur geklopt en twee personen komen binnen, die mij wensten te spreken: ene mijnheer M. en een knecht, beiden rooms-katholiek. Saar kende hen heiden goed en wist wie zij waren, en al spoedig ging het gesprek over Sara. Ik vertelde hun wat Sara, die daar lag, scheelde.

Mijnheer M. zag gans geen gevaar in het opgeven van bloed omdat hij zelf al veel bloed was kwijtgeraakt, hij was er al jaren door aangetast.

Maar de tijd ging voorbij, ik verzocht met weinige woorden, dat zij een ogenblik geduld zouden hebben: "Sara had een verzoek gedaan om een versje te zingen, omdat zij daaraan behoefte had voor haar hart."

Waarop ik tot ulieden zei: "Zet in met zingen, kinderen." Maar o, hoe zal ik het alles naar waarheid neerschrijven en het is toch zo: ons gehoor moest horen, hoe zij ook het hele vers mee zong en wel met een stem, die ons allen overtrof. Zodat de heer M. na het eindigen al spoedig zei: "Zo even vertelde gij mij dat zij zoveel bloed had opgegeven en dat zij zo ellendig is naar het lichaam, wat ik ook wel zie; maar ik begrijp er niets van: het is ongeloofelijk dat zij zo zingen kan."

En dadelijk liet Saar daarop volgen: "Ja, mijnheer, ik moet mijn Jezus grootmaken, Die heeft mijn ziel gered, daarom moet en kan ik zingen." En ze riep dadelijk uit:

*Ja, mijn ziel dorst naar den HEER';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen;
In Uw huis Uw naam verhogen?*

Mijnheer M. zei: "Gij moogt het weten, maar ik kan het niet plaatsen: zo zwak te zijn en dan zo te liggen zingen gaat boven mijn begrip."

En nu moet gij weten, hoe Sara in de war was, toen de twee personen binnentraden, wat zij ons vertelde toen zij vertrokken waren.

Ik zei: "Het viel niet mee te willen zingen hedenavond en dan met roomsen erbij, wat zouden die wel zeggen."

"Het was in mijn mond, vader, om te zeggen: laat maar, maar dat kon ik ook niet. Toen er ingezet werd, ging mijn hart open en dacht ik: kon ik de Heere nog maar groter maken", zei zij, "maar mijn mond is te klein en mijn stem te zwak om de liefde van mijn Jezus, Die mijn ziel heeft gered, te verheerlijken."

Onvermoeid sprekend en luisterend

De gehele week kwamen er vele bezoekers, het was zelden dat er geen aan haar sponde was. En vermoeidheid kende zij niet, ieder moest horen wat haar geschonken was. Ieder werd vermaand; dikwijls zei ze: "Mensen, denk er toch aan, waarvoor gij hier komt, het zal tot uw oordeel of tot voordeel zijn. Ziet toch toe, als gij binnenkomt: bidt de Heere om een zegen, opdat het u tot voordeel moge wezen."

Van alle richtingen en kleuren zijn er mensen geweest; ieder moest horen wat van haar lippen vloeide. Zelden sprak zij, als er veel mensen waren die met elkander spraken, dan zat zij te luisteren. Want Schriftkennis bezat zij niet om daar een verklaring van te kunnen geven, maar zij kon door Geesteslicht goed gevoelen, waar het heen draaide. Soms liet zij dat door haar goedkeuring of afkeuring in de gevoerde gesprekken wel eens blijken.

Een steeds grotere toeloop

Zondag 18 januari was van half twaalf tot kerktijd en van half vijf tot acht uur ons huis weer vol mensen. Ieder die het wist, kwam haar opzoeken en voor ieder moest ik mijn deur openen; ieder was verblijd, als zij haar hadden horen spreken, zodat wij soms geen tijd hadden om te eten of te drinken.

Ja, gij weet nog wel, dat wij onszelf soms beschouwden alsof wij door haar werden verstoten. We zeiden wel eens: wij moeten plaatsmaken voor vreemden en voor mensen, die vroeger nooit naar ons omzagen. Dit is zeker: het waren voor ons en ulieden moeilijke dagen, maar het riep ons luide toe, om het bij de Heere te zoeken. O, ja, zij mocht ons ook onophoudelijk opdragen in het gebed; wij werden door haar toch ook niet vergeten.

Vanaf zondag 11 januari tot 8 februari, dus vier weken, is alles in stilte en eerbied toegegaan, of het dag was of avond, ieder kwam of ging zonder de minste stoornis of woeling, zoals dat soms plaatsheeft. Arm of rijk, jong of oud lag onder een beslag. Was het huis vol, dan stond men voor de ramen; niemand betwistte zijn recht om binnen te mogen komen, ook werd er geen uitzondering in gemaakt.

De januarimaand was mooi en zacht, meestal was het droog weer. De mensen gingen 's avonds soms met dertig tot vijftig gelijk naar huis, ieder was bedaard, hoewel er allerlei slag en soort van mensen bij waren. Maar de Heere wilde ervoor zorgen, dat alles in orde en tot Zijn eer geschiedde.

Het grote wonder had zich wijd en zijd verspreid; het land was er vol van, zodat met elke dag het geloof groter werd. En toch was het nog niet op het hoogtepunt. O, had ik toen maar vele zaken aangestipt, welk een ruim veld zou ik nu voor mij hebben. Had ik de woorden toen neergeschreven, de gezangen en psalmen opgetekend, hoe aangenaam zou dit nu voor mij zijn.

Maar dat zij zo, het is niet gedaan, de Heere rekene mij deze onverschilligheid niet toe, want zeker is het tekort groot in dezen. Mocht Hij mijn aangevangen werk nog maar eens believen te zegenen en mij in doen vallen, wat er verder geschied is, om het ulieden nog eens te kunnen doen herinneren tot verheerlijking van Zijn grote Naam. En mocht het wezen voor ons en ulieden en verder nog voor velen tot een verbeurde zegen.

Komt, maakt God met mij groot

Deze week van 18 tot zaterdag 24 januari was weer drukker geweest, onderscheidene leraren hadden haar bezocht. Ook die konden niets anders dan de Heere met haar grootmaken voor hetgeen zij hoorden en zagen. Zij stootte niemand af, maar ook voor niemand kon of mocht zij verzwijgen, wat de Heere is en wil zijn voor een arm en verloren zondaar of zondares, die Hij bekend maakt met zijn ellendige en zondige toestand waarin hij zich bevindt, en tot wie Hij ook met Zijn opzoekende liefde komt. "O", zei ze dan, "dat heb ik mogen leren verstaan en gevoelen. Want was de Heere niet toegeschoten in Zijn ontfermende genade, ik moet bekennen, het was met mij arm schepsel gedaan geweest." Nu eens in meerdere, dan in mindere mate kon zij ieder op de Heere wijzen opdat toch elk de toevlucht tot Hem mocht nemen eer het te laat was.

Kracht om te spreken

Zondag 25 januari was het weer een drukke dag; de afgelopen week was ook voor haar lichaam bijzonder geweest, zij hoestte wel meer, maar zij gaf noemenswaard geen bloed op. De dokter was er ook verwonderd over, maar de drukte, die hij zag, keurde hij af en velen met hem hadden daar bezwaar tegen. Maar wat kon ik daaraan doen? Saar zei tegen de dokter: "Mijnheer; ik moet spreken, ik moet de Heere grootmaken. Hij geeft mij kracht en sterkte; als ik ging zwijgen, zouden de stenen het uitroepen!"

Dat hij er zich misnoegd over voelde, weet gij, en toch kwam hij dagelijks weer. Ja, men kan altijd niet doen wat men wil, dat zij hierin ook opgemerkt.

Zoals ik al zei, daar ik niemand terugzond, werd het al drukker en het geloop werd met de dag groter. Maar ook Saar werd met de dag meer gesterkt in haar geloof, zodat haar spreken en haar vermaningen krachtiger werden. O, met wat een eerbied en wat een behoefte kon zij in het gebed vragen om des Heeren gunst, ook voor ons en voor degenen die kwamen horen. Als zij een vers opgaf om te zingen, was elk verwonderd hoe smekend zij dan meezong, met een heldere verheven stem, zodat men haar duidelijk kon onderscheiden.

Verjaardag in het Vaderhuis?

Zo was het zaterdag 31 januari geworden; die dag was het niet druk geweest, het had geregend van 's morgens tot 's avonds en gewaaid. Ik kwam om vijf uur binnen en ging bij haar zitten. Zij zei tegen mij: "Het is vandaag niet druk geweest, vader."

"Wel", zeg ik, "het weer is ook zo ruw, Saar, het regent de hele dag." Na een ogenblik vraagt zij: "De hoeveelste van deze maand hebben wij?"

Ik zeg: "Vandaag is het de laatste dag van januari."

En zij zegt: "Dus morgen is het zondag de eerste en de volgende zondag de achtste, dan hoop ik mijn verjaardag boven te vieren."

Ik schrok en zei: "Zult gij dan sterven, Saar?" "Ja", zegt zij, "dan ga ik naar mijn Vader om mijn verjaardag boven te vieren." En dat hield zij staande.

Daar er die avond weinig of geen mensen kwamen, bleef dit nog verborgen. Om negen uur komt die aangetrouwde oom haar nog bezoeken, daar zegt zij tegen: "Oom, ik ga mijn verjaardag boven vieren bij Vader." Dat kunt gij u nog herinneren, nietwaar?

Wij begaven ons ter ruste, maar de volgende morgen opende zich een veld, waar wij nooit te veel over konden gedacht hebben. Maar; helaas, zover ik mij herinner; is niets van dat alles ter harte genomen. Mocht de Heere nog eens in Zijn ontfermende liefde op ons, die nog leven, nederzien, om onze ogen, hoe lang ook dit geleden is, te openen. Toen hadden wij geen inzicht in die dingen, ja, die ganse week leefden wij lusteloos en harteloos onder dit alles. Als ik dit neerschrijf, zijn het voor wie dit zullen lezen maar stipjes van hetgeen er voorviel.

Vreemden gaan niet voor

Had de Heere de 11e januari willen gebruiken tot verheerlijking van Zijn Naam, deze zondag 1 februari en de week daarop volgende, mét zondag 8 februari, waren dagen van gewicht voor ons en voor allen, die de Heere er getuige van heeft willen maken. Het was 1 februari zes uur in de morgen³⁴, toen Saar mij wakker riep en zei: "Vader, ge moet opstaan en mijn broeders en zuster" ook roepen dat zij gauw beneden komen, want de Heere roept ulieden." Het vlees, dat zo gewillig was te rusten na een woelige week te hebben doorgebracht, had er niet veel zin in, om daar dadelijk aan te voldoen. Ons hart was niet ontstoken en dus ook niet ontvankelijk. Maar zij drong aan en had behoefte om een vader, die haar zo dierbaar was, en een moeder, die haar liefderijk had verzorgd en opgekweekt, broeders en een zuster, die onder een hart waren gedragen, aan de vroege morgen van deze eerste dag op te dragen aan de rommelende ingewanden van Gods barmhartigheid. (De broers en de zuster, die op dat ogenblik in leven zijn, zijn: Jacobus Joannes, Johan Isaac, Elias, Abraham, Louisa Maria, Anthonie en Mattheüs Johannes, zie p. 79 vv.)

Wij moesten, zei ze, eerstelingen zijn, waarover zij een zegen wilde afbidden, want daar was deze dag zoveel voor haar te doen, en wij moesten de eersten zijn. Maar o, schande, dat wij zo talmde om bij haar sponde te komen. Zij riep bij vernieuwing: "Haast u toch, want de Heere roept ulieden. Waarom zou Hij moeten zeggen: gaat dan uit in de heggen en wegen en dwing ze in te komen?"

O, met welk een eerbied mocht zij toen in het gebed tot de Heere naderen, toen wij allen daar geknield aan haar sponde lagen. Wij werden opgedragen aan Hem en legden ons smekend neer aan de troon Zijner genade. Toen moesten de gedachten bij ons wegvallen en weggebleven zijn, dat zij ons terzijde geschoven had voor de vreemden, nietwaar?

En kon het wel anders? Een ieder, die dit leest en er dus een weinig mee bekend wordt: vanaf die zondag en de gehele week én de volgende zondag werd ze niet alleen om zo te zeggen belegerd, maar het huis was dag aan dag van 's morgens tot 's avonds gevuld met mensen, die dikwijls zo nauw op elkander stonden, dat er geen ruimte was zich te verroeren.

Een van u telde de mensen eens en toen waren er een tachtig die de kamer verlieten, zonder degenen, die in mijn werkplaats hadden staan luisteren. Wij hadden de meubelen en ons dagelijks huisraad verwijderd en dat gebeurde dagelijks drie of vier maal. Kon het wel anders dat wij, die in onze natuurlijke staat verkeerden, er soms moedeloos onder werden en soms zeiden: mocht dat geloop maar eens spoedig ophouden? Maar wij lagen onder een beslag en konden niets meer zeggen of doen dan

de Heere toeliet en moesten op een avond uit haar eigen mond nog woorden horen, die ik ulieden in 't vervolg nog hoop te melden.

Na het eindigen van haar gebed opgestaan zijnde, herinner ik mij dat wij een psalmvers uit Psalm 25 moesten zingen, welk vers kan ik mij niet te binnen brengen.

Getuigend van Gods ontfermende liefde

Die zondag" was het weer regenachtig, maar van 's middags één uur tot 's avonds was het toch een gaan en komen. Zij moet in het bijzonder ervan gesproken hebben, dat zij haar verjaardag boven zou vieren en dat zij daar verzekering van had, zodat algemeen werd aangenomen, dat zij die zondag sterven zou. Als een vuur verbreidde het zich en het geloof vermeerderde nog vanaf die dag, veel werd daarover gesproken en Saar hield zulks dagelijks vol. O, als de Heere werkt, wie zal het dan keren? Zij lag hier als een toonbeeld Zijner genade.

Wel Sara, gij die hier vroeger zo schroomvallig waart, als men u aanzag, hoe spreekt gij nu zo ongeunsteld voor een schare, zonder aanzien van personen?

Al was het dat er aanwezig waren, die zelf de raad Gods verkondigden, of dat het mensen waren, die niets om God of godsdienst gaven, het was haar hetzelfde. "Ik moet spreken wat mijn Jezus mij beveelt", zei ze dan, "de moeden en de hulpbehoevenden kan ik op Hem wijzen, want hoe zwak naar het lichaam en krachteloos ik ben, Hij sterkt mij, ja, Jezus is aan mijn zijde." Dat mocht zij krachtig ondervinden, als het water van haar bedstede droop door de warmte van de vergaderde mensen. Elk die het zag, verwonderde zich over haar getuigen van de ontfermende liefde Gods en van wat er in het hart des mensen omgaat.

"Ik weet het", zei zij, "hier in dit hart is alles aanwezig en het is de bewarende liefde van mijn Jezus, dat het tot geen daden is uitgebroken. Want alle zonde van hoererij, dieverij, ja, alles wat gruwelijk is, dat ken ik. Maar ik weet nu ook en ik moet het u aanzeggen, gij allen die er over ontroerd zijt, ga, ja, vlucht tot Jezus en Hij zal u aannemen en het u vergeven."

Gestolen of zaligmakend geloof

Zij moest spreken tot eer van Zijn Naam. Dan weer sprak zij over de gevoelens van velen, die zo gemakkelijk alles aannamen, alsof men dat van zichzelf heeft: "O, bid toch, als ik u raden mag, om niet zo licht over uw zaligheid te denken. Want men hoort tegenwoordig door velen zeggen: 'gij moet maar geloven.' Maar, lieve mensen, dat werd mij ook voorgehouden en sprak ik van Jezus, dan was dat toch geloof! Maar o, ik kon niet, ik kon dat zomaar niet aannemen, hoe vurig ik dit ook begeerde.

Daar was altijd iets bij mij dat in mij sprak: 'Hoe kan ik geloven, als ik niet gevoel dat mijn zonden zijn vergeven?' En dat heb ik nu mogen ondervinden, toen ik daar als een ellendige en alles verbeurd hebbende zondares neerlag en smeekte om genade en ontferming en geen recht had. Toen werd ik verwaardigd om op te zien tot Hem en toen moest ik als het ware in het geloof van Hem horen: 'Wat Ik geleden heb, dat heb Ik ook voor u geleden.'

Toen moest ik zeggen: 'Heere en dat ook voor mij? Gedenk mijner als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn.' En had ik toen niet mogen verstaan: 'Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn'?

Ja, toen kon ik niet alleen, maar moest ik ook geloven, want het werd mij krachtig geschonken. En ieder zal in meerdere of mindere mate er iets van moeten gevoelen en ervan verstaan om te geloven, en dat moet de Heere schenken. En door Zijn Geest heb ik dit alzo mogen ondervinden, al wat minder is noem ik een gestolen geloof, het is

geen zaligmakend geloof. Ik moet u ervoor waarschuwen, als er zijn of wezen mochten, die het zo licht achten."

De deugden des Heeren

Soms sprak zij, als de Heere het haar vergunde en haar mond opende om te spreken van des Heeren goedheid, barmhartigheid, liefde en genade; de deugden des Heeren, daar kon zij nooit over uitgesproken raken. O, wat kon zij dan een ieder erop wijzen, dat de Heere alle mensen verdroeg, met spijs en drank vervulde en de gezondheid verleende en nimmer moede werd van weldoen. En dat aan schepselen, waarvan velen het ontvingen en gebruikten zonder Hem ervoor te erkennen, terwijl wij nietige schepselen toch niets kunnen voortbrengen. "Maar zo goed is de Heere en Hij schenkt het alles om Zijns lieven Naams wil, en ziet: ook hier is Zijn goedheid", zei ze eens op een avond, toen de kamer weer vol mensen was, zodat er niemand meer in kon.

"Zijt gij nu niet blij, dat ge binnen moogt komen, dat mijn vader zijn deur voor u openzet? Zo goed is nu de Heere, dat Hij de harten van mijn ouders geneigd heeft. Maar zij moeten dat wel doen, want sloten zij de deuren, dan was mijn Jezus machtig om u toch in deze kamer te zetten; dankt de Heere hiervoor dat Hij zo goed is. Hij betoont Zijn barmhartigheid en Zijn liefde dat Hij u nog wil laten waarschuwen. Want, wees verzekerd, gij zijt hier niet voor niets gekomen, gij allen zult het moeten verantwoorden, het zal u tot voordeel of tot zwaarder oordeel zijn. Daarom laat Hij u nog waarschuwen; bidt dan toch de Heere dat Hij in genade op u allen mag neerzien. Want hoevelen zijn er niet onder ulieden, die hun dagen in vloeken doorbrengen en Gods Naam om een kleinigheid uitspreken. O, mensen, wist gij eens wat het betekende Gods Naam te misbruiken en uw Schepper, Die zo goed is u te verdragen, te lasteren. Wist gij eens wat gij zei en deed, gij zoudt u schamen!"

Vermaning en bestraffing

Haar spreken was altijd gericht op vermaning en bestraffing, ook wat Gods dag betreft: het ontheiligen van de sabbatdag, daar de Heere toch uitdrukkelijk gezegd heeft die dag te heiligen. "En hoe brengen de meesten uwer hem door? In wandelen en zich opschikken en de ijdelheid nalopen. Dit zal ook uw ziel wegen, als gij verloren gaat en niet gerust hebt op de sabbatdag en God niet hebt verheerlijkt. Want Hij is het zo waardig." Zo sprak ze al voort, drie à vier keer per dag en altijd voor een schare mensen. Zij begon altijd met het vragen van een zegen en het zingen van een psalmvers en eindigde met dankzegging.

Zij liet dan wel eens horen, dat haar vermaning niet lang meer zou duren, dan zinspeelde zij op haar gezegde, haar verjaardag boven te zullen vieren.

Wij mochten ook dit nog eens uit haar mond horen, op een van die avonden was ze in ijver ontstoken.

"Wel", zei ze, "ik zie een schare van mensen, maar beseft gij, waar gij voor komt? Zoals ik vroeger reeds heb gezegd, het is tot een oordeel of tot voordeel. Want ik moet het u zeggen als het tot een oordeel wezen zal, hoe verschrikkelijk het is om verloren te gaan en dat voor eeuwig. Gij zult ook mij weer zien, maar het zal zijn om u te helpen veroordelen. En meent niet, dat ik het niet zal kunnen doen, want ik zal het moeten doen; zelfs mijn ouders, zo zij verloren gaan, zal ik het doen. Zou ik het dan u niet kunnen doen? Ik bid u dan: vlucht naar die Jezus, Hij heeft mijn ziel gered, Hij wil ook ulieden behouden."

Daar werd over gesproken, dat dit een harde taal was, maar ook werd door velen aangenomen, dat dit een eeuwige waarheid wezen zal, hetgeen zij toen gezegd heeft.

Verlangen naar het hemelse koor

Donderdag 5 februari was het in de loop van de dag nogal druk in onze plaats. Ik herinner mij nog, dat 's middags om zowat twaalf uur de stafmuziek van Vlissingen de poort uittrok. En daar wij dicht bij de poort woonden, kon het spelen door haar worden gehoord. Zij lag er nadenkend naar te luisteren. "O", zei ze, "die muziek, wat streelt die niet elks gehoor. Maar wat is dat in vergelijking met hetgeen boven gehoord wordt. Hoe zuiver dit ook gespeeld wordt, toch zijn er valse klanken in, maar daar boven is alles zuiver en volmaakt, geen wanklank wordt daar gehoord. O, mijn ziel, wat zal het toch heerlijk wezen als zij daar gaan, de zangers voor, de speellieden achter en in het midden de trommelende maagden. Daar zal ik bij tegenwoordig zijn, als zij zullen opgaan om hun Koning te begroeten." Zij lag met haar handen naar boven uitgestrekt en de ogen smachtend van verlangen.

Ds. Renting waarschuwt

Na die drukte zijn er ook weer veel mensen geweest op vrijdag, en 's avonds waren er vijftien tot twintig mensen met elkander in gesprek.

Die avond kreeg zij ook een bezoek van ds. Renting, afgescheiden leraar", die met Saar tot een gesprek kwam over het heengaan. Zij hield vol, maar de leraar handelde zeer zacht en verstandig met haar en zei, dat als zulks eens niet plaats had en zij die dag" eens niet stierf, zij de wereld geen reden moest geven om te lasteren. Waarop een der aanwezigen zei: "Dominee, ik geloof dat zij het moet zeggen zoals het haar voorgekomen is."

De dominee stemde dat ook toe, maar zei ook dat men daar toch zeer voorzichtig mee behoorde te zijn. Waarop Saar zei: "Het is waar, dominee, mijn begeerte gaat daar sterk naar uit en vandaar dat mijn spreken over mijn verjaardag boven te zullen vieren en naar Vader te gaan, daaruit is opgekomen. Maar dit blijft toch vast bij mij liggen, dat ik zondag mijn verjaardag hier niet vieren zal." Ieder was hierover weer verslagen en wenste dat de Heere Zich hierin verheerlijken zou tot blijdschap van Zijn volk.

7 februari

En zo kwam zaterdag 7 februari; aan de morgen van die dag was het regenachtig. Ik had mijn werkplaats dicht gelaten, eensdeels om de koude en ten andere voor het geloop, omdat mijn vrouw het vertrek wilde zuiveren, want daar was de gehele week geen gelegenheid voor geweest. Maar vóór twaalf uur sprak zij weer tot een schare van mensen; om twee uur zou mijn vrouw een begin maken met schuren. Ik stond alleen bij haar bed, Saar zag dat er weer veel mensen op en neer voorbij de woning gingen.

"Ik zal nog moeten spreken, vader", zei zij.

Ik zei: "Ja, maar Saar, je moeder moet toch de kamer een weinig oppoetsen." Na een wijle gewacht te hebben, was het alweer: "Ik zal nog moeten spreken, vader, zie eens hoe veel mensen ernaar verlangen."

Toen kwam mijn vrouw in de kamer en ik zei: "Vrouw, Sara wil hebben dat het volk binnenkomt, zij moet nog spreken, zegt ze."

"In vrede", antwoordde ze en nam de emmers met water op en droeg ze de kamer uit.

Toeschouwers ongewenst

Ik opende mijn deur en opeens waren er weer ongeveer vijftig mensen binnen. Elk stond weer in een afwachtede houding, en o, met wat een medelijden staarde zij hen aan. Een kort maar krachtig gebed mocht zij opzenden en toen begon zij hen weer te

vermanen en op hun plicht te wijzen. Zij hield hen voor, dat de Heere op een ieder van hen wilde neerzien, hoe slecht hun gedrag ook mocht zijn, dat Hij er was voor hoeren en tollenen, zoals wij allen van nature zijn. En zij wees hen erop om toch de toevlucht te nemen tot de Heere voor het voor eeuwig te laat mocht zijn. Met veel andere woorden sprak zij, teveel en niet mogelijk voor mij om het neer te schrijven. Maar eer zij weggingen, zei zij tegen die mensen, dat zij nog een woordje tot hen te zeggen had.

"Velen", zei zij, "van ulieden denken dat ik gezegd heb, dat ik morgenochtend om zes uur zal sterven. Dat is mijn bedoeling niet geweest, maar wel dat ik dan mijn verjaardag boven hoop te vieren. En nu zijn er velen van u, die gezegd hebben, dat ze dan om zes uur zullen komen zien, maar ik waarschuw ulieden, komt niet in het 'padje' (zo werd dat wegje genoemd), want dan komt gij er niet levend uit, want mijn Vader zal u doodslaan. Ik bedoel niet deze vader (op mij ziende), maar de Heere."

Toen liet zij hen vertrekken. Was dat niet sterk en wonderlijk gezegd? Mijn oren hebben het gehoord.

De taak is volbracht

Ik had nog enige bezigheden te verrichten en toen het bijna avond was, ging ik weer naar haar toe en stond een ogenblik bij haar. Toen zei zij: "Vader, mijn taak is volbracht, wat ik doen moest. Gij zijt nu, ouders, bedankt dat gij uw deur hebt geopend en dat moeder het geloof heeft verdragen, de Heere zegene u beiden daarvoor en dankt Hem, dat Hij u heeft willen gebruiken. Spreken zal ik niet veel meer, dus het geloof zal ophouden."

Zo sprak zij en met nog meer woorden, welke mij ontgaan zijn. Vanaf die tijd tot 's avonds negen uur zijn er twee of drie mensen geweest. Nadat die mensen weg waren, kwam die aangetrouwde oom nog even naar haar zien en vroeg hoe zij het maakte.

Opeens zei zij: "Oom, morgen om zes uur ga ik naar huis, naar Vader."

"Wel Saar", zei hij, "houdt gij daar nog aan vast?"

"Ja, oom, om zes uur vier ik mijn verjaardag boven."

Hier moet ik een ogenblik stilstaan en mijn gedachten laten gaan over hetgeen mij nog onder het schrijven te binnen werd gebracht. Maar ook moet ik in verwondering terugzien, op hetgeen ik geschreven heb. Ik heb zulks niet kunnen vaststellen toen ik een begin maakte, dat ik zo uitgebreid erover zou moeten schrijven. Nee kinderen, ik schrok ervoor, ik wist niet hoe ik eraan moest beginnen. En o, Hem de eer en de dank ervoor. Mijn gedachten zijn er, als ik het zo zeggen mag, hij vernieuwing in verplaatst geworden, alsof het nu gebeurd was. Mocht het nog tot een zegen strekken voor ons allen, ja, voor velen, tot eer van Zijn Naam. En mocht Hij verder mijn pen dienstbaar maken voor (de beschrijving van) hetgeen er verder gebeurd is. Mocht de Heere mijn ogen en verstand goed verlichten en in genadige ontferming op mij, nietig, alles verbeurd hebbend en zondig schepsel neerzien.

Een ziel bezwijkt van sterk verlangen

Op het gezegde tegen die oom: "Ja, daar houd ik aan vast", verliet deze ons huis, niet kunnend begripen wat er zou geschieden. Wij zagen al spoedig dat het in plaats van slapen waken zou zijn; geen half uur verliep, of daar kwamen mensen. Alles was zo het scheen in stille verwachting van wat er zondagmorgen zou gebeuren op grond van Sara's gezegden, zo onverwacht uitgesproken. Het verspreidde zich als het licht, van mond tot mond. Ieder haastte zich en velen van Gods volk werden op het horen van

dit bericht opgewekt en wilden getuige zijn van wat de Heere vermag en wat Hij wil wezen voor degenen die in Zijn handpalm gegraveerd zijn.

Om kort te gaan: eer het half twaalf was, waren er zonder ons gezin, tussen de veertig en vijftig mensen, mannen en vrouwen, in mijn woning. Die allen kunnen getuigen van wat zij gehoord en gezien hebben en zullen moeten belijden tot staving der waarheid, omdat ieder het hoorde en er niet gezegd zou kunnen worden: de ouders waren met hun gezin alleen maar aanwezig, zij kunnen zeggen zoveel als hun goeddunkt.

Genoeg daarover; zoals ik al eens vroeger heb gezegd, de meubelen hadden wij uit de kamer geruimd en we hadden enige planken op stoelen gelegd. En die stonden er die nacht nog, er werd onder elkander gesproken door Gods volk, afgewisseld door het zingen van een psalmvers.

Saar sprak weinig in de voornacht, maar zong telkens mee; tegen mij of haar moeder en ulieden heeft zij weinig gesproken, waar ik wel verwonderd over was. Het eigen ik meende een hartelijk afscheid en een roerend vaarwel te zullen ontvangen.

Het zal omstreeks twee uur geweest zijn", toen zij haar bevelen gaf. "Om vijf uur", zei ze, "wil ik afscheid nemen en ik verzoek u om met klokslag zes uur te zingen Psalm 84:1:

*Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot,
O HEER', der legerscharen God,
Zijn mij Uw huis en tempelzangen!
Hoe branden mijn genegenheên,
Om 's HEEREN voorhof in te treên!
Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen;
Mijn hart roept uit tot God, Die leeft,
En aan mijn ziel het leven geeft.*

Dit alles sprak zij in een kinderlijke eenvoud en zij verlangde naar die stonde en de heerlijkheid, die haar wachtende was. Elk zat verslagen en nadenkend voor zichzelf, er heerste stilte bij ieder der aanwezigen. En als ik het zo eens uit mag drukken: de satan maakte daar gebruik van, zoals Saar enige ogenblikken later moest ondervinden. Door de stilte viel Saar in een zachte slaap, tot verkwikking werd er niets gebruikt, er werd niet eens aan gedacht, daar was, zo het scheen, geen behoefte aan.

Maar wat gebeurde er?

Het was omstreeks half vier, ik zat voor haar bed in gedachten verdiept. Opeens strekte Saar zich vrij onzacht uit, ieder schrok, het zweet liep langs haar wangen en zij zei: "Nee satan, mijn Jezus is aan mijn zijde en Die staat Borg voor mij." En tot ons riep zij luid: "Zingen, zingen, hij loerde daar zonet op mij." En dadelijk werd er een psalmvers gezongen. Zij verhaalde toen dat zij zo was aangevallen door de vorst der duisternis.

Na met elkander gesproken en gezongen te hebben, was het half vijf in de morgen en zij zei: "Nog een weinig, wat worden mijn voeten koud! Ik voel de dood naderen." Ik voelde haar voeten en het was zo; ik wilde nog meer dek geven, maar dat begeerde zij niet.

En daar sloeg het vijf uur, het uur van afscheid. Vader, moeder, daarna haar broeders en zuster drukten de laatste kus op haar en gaven de laatste handdruk; het was voor ons allen een treffend en wonderlijk ogenblik.

Wij allen geloofden, dat het de laatste ogenblikken waren en toen de aanwezige vrienden en aanwezigen met een handdruk en een vaarwel zeggen afscheid genomen hadden, stond ieder in gespannen verwachting het uurtje af te wachten.

Nogmaals sloeg zij haar handen naar boven en riep tot allen: "Vaarwel vrienden, vaarwel!"

De dood naderde en waarlijk, ik zeg niet teveel, een ieder is er getuige van, gijlieden weet het ook nog wel, hoe koud zij was tot aan haar middel, handen en voeten, armen en benen waren koud en stijf. Gij weet nog wel hoe haar neus was opgetrokken, haar ogen half gebroken.

Zij begon eruit te zien als iemand, die waarlijk sterft, daar was geen onderscheid in.

De eerste klokslag van zes uur van de toen genaamde Vlissingse poort liet zich horen en het verzochte psalmvers werd, voorzover wij de kracht daartoe bezaten, ingezet. Maar, o wonder, nooit groot genoeg om uit te spreken, bij het tweede woord 'lieflijk', viel zij mee in met een stem, mijn kinderen, zo buitengewoon heerlijk en helder, dat het door ieders ziel drong, men kon haar boven allen uit horen.

Hier kan ik niet weergeven hoe zij daar lag en woord voor woord uitgalmde, met wat een houding zij haar armen boog en haar handen ineen vouwde bij de regels "Hoe lieflijk, hoe vol heil- genot, O HEER', der legerscharen God", en bij de regel "Zijn mij Uw huis en tempelzangen!" haar armen naar boven uitstreekte en ze weer zo eerbiedig langzaam liet nederdalen.

Toen vervolgens "Hoe branden mijn genegenheên" werd opgezongen, strekte zij haar armen weer langzaam en statig naar boven bij de woorden "Om 's HEEREN voorhof in te treên", om ze te laten nederdalen bij het "Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen" en bij het aanheffen van "Mijn hart roept uit tot God, Die leeft."

O, kon ik u dat eens voorstellen, hoe dat haar ganse lichaam, zo lang als het was, zich naar boven bewoog, terwijl haar handen tegen elkander uitgestrekt, zich in de hoogte bleven bewegen. En toen de laatste regel werd ingezet, daalden deze weer langzaam naar beneden, en met de laatste woorden: "het leven geeft" legde zij haar handen gesloten op haar borst.

Daar stonden wij en de gehele schare als het ware sprakeloos en staarden op haar, ieder was verslagen en in veler ogen blonk een traan, zeker van de gedachte: nu is zij verlost uit dit Mesech en viert haar eerste sabbatsrust daarboven. Elke begenadigde ziel verlangt daarnaar.

Toen de stilte een weinig verbroken was, wilden wij toch weten of er geen levensgeesten meer te bespeuren waren.

Uitwonen bij de Heere

Zoals u weet, hadden wij die avond het licht weer in de bedstee geplaatst, opdat een ieder haar kon gadeslaan, ik stond dan als vader aan het hoofdeinde. Maar noch ik, noch iemand anders kon enige levensgeest bespeuren, haar ogen, halfgebroken open, verroerden zich niet, geen polsslag was er te voelen. Wij zouden graag naar haar hart eens voelen, daar lagen echter haar handen op, die wij dan moesten oplichten. Tot elks verbazing lagen die zo vast en waren zo stijf, dat er geen bewegen aan was.

Met veel moeite lichtte iemand ze een weinig op en bevond toen, dat het daar nog een weinig warm was en het hart een weinig sloeg. Zo was er enige tijd verlopen, misschien een uur en zie, daar openden zich de ogen een weinig en er kwam beweging in haar armen.

Maar om ulieden nu te schrijven, wat er toen aanschouwd werd, dat grenst aan het onmogelijke en ik kan er niet dan gebroken van verhalen. (Gijlieden weet nog wel dat ik schrijf, omdat gij er mij om hebt verzocht). Hoe dat zij lag met de ogen naar boven geslagen en langzaam rondzag, met welke lachende trekken haar mond zich plooidde, hoe zij statig de handen uitstreckte en hoe alles van lieverlede zich al meer aan haar oog vertoonde.

Wat zulks was, is voor mij niet te zeggen of uit te drukken, hoe zich haar armen en handen draaiden, zodat ieder ervan schrok. Zij liet haar armen op en neer gaan, alsof zij met een hemels gezang meedeed, ja, het Hallelujah in woorden stamelde. Haar ganse bovenlichaam bewoog zich naar boven en haar handen strekte zij uit, alsof zij iets grijpen wilde. Zo heeft zij zeker drie kwartier doorgebracht eer zij een weinig tot stilstand kwam. Haar lichaam was afgemat maar haar ogen bleven, om het zo te noemen, het heerlijke voor haar aanschouwen.

Heb ik te veel geschreven?

Neen, ik gevoel het in deze ogenblikken, dat het mij vergund wordt het neer te schrijven tot eer van des Heeren grote Naam.

En zo moet ik verder schrijven, hoewel het maar stipjes zijn van wat er aanschouwd werd. Elk die er iets van kent, zal dat beamen. Niet aan velen wordt zoveel geschonken; het behaagde de Heere haar wens en bede om haar vijftiende verjaardag boven te vieren, te verhoren. Met een Paulus kon zij zeggen: "uitwonende te zijn bij de Heere", en dat zij, "zag onuitsprekelijke dingen, hetwelk geen oor heeft gehoord en geen oog gezien en nimmer in des mensen hart is opgeklommen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben." Zij was wel met het lichaam beneden, maar in de geest daarboven.

Het grootste gedeelte van degenen die dit aanschouwd hadden, ging naar hun woningen, vervuld met wat zij gehoord en gezien hadden en zij moesten wel met de dichter van Psalm 118 vers 11, de vier laatste regels zeggen:

*Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's HEEREN hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' ogen;
Wij zien het, maar doorgronden 't niet.*

Nu kan ik er dit nog bijvoegen, dat er van 's morgens vijf tot acht uur niemand buiten of bij de woning te zien was, zodat zij de waarschuwing door haar gegeven onthouden hadden. Natuurlijk buiten de kennissen, die de vorige avond al waren gekomen.

Zoals ik al zei, weinigen waren er die morgen gebleven, en daar zij, zo het scheen, geheel tot stilstand gekomen was, genoot het afgetobde lichaam verademing, zoals ieder kan begrijpen.

Die gebleven waren, waren met elkander in gesprek. Het was bijna elf uur geworden, tegen het uitgaan der kerken, daar kwam de heer K., leraar in de Grote Kerk, binnen. Hoewel een liberaal predikant, had hij haar dikwijls bezocht en Saar kende hem goed. Eer hij naar binnen ging, vroeg hij: "Wat is hier toch gebeurd?"

En daar ik op dat ogenblik geen geschikt antwoord kon geven, zei ik tot hem: "Mijnheer; ga maar naar binnen en overtuigt u van hetgeen gij zien en horen zult."

Hij ging naar binnen en na de aanwezigen gegroet te hebben, zei hij: "Maar wat is hier toch gebeurd?"

Waarop Saar zich een weinig naar hem toewendde en deze woorden zei: "Hier is mijn Jezus, Die door ulieden zo schandelijk verloochend wordt, op het hoogst verheerlijkt." Want men moet begrijpen dat zijn naam werd genoemd, toen hij binnenkwam, en door

haar werd gehoord, hoewel hij tot haar niet had gesproken. Wat er verder tot hem en over hem is gesproken door de aanwezigen, weet ik niet, omdat ik schrok en de kamer verliet en de dominee er ook niet lang vertoefde.

Ik zal hier dadelijk bijvoegen, dat hij drie maanden later nog eens een bezoek bij haar bracht en toen haar nadrukkelijk vroeg, of zij wel wist welk antwoord zij hem toen had gegeven. Waarop Saar toen deze woorden tot hem sprak: "Mijnheer; ik kan u in waarheid zeggen, ik weet niet wat ik toen heb geantwoord, als het mij later niet was verteld; maar dit kan ik u zeggen: ik leg het voor de Heere neer. En in de eeuwigheid zal het openbaar worden of ik teveel gezegd heb."

Een lichaam strekt zich uit naar God

Die zondag was het van twaalf uur af weer verschrikkelijk druk, zodat mijn woning die dag weer gevuld was. Zij kwamen niet om haar te horen spreken, want dat deed zij de ganse dag niet en zij kon het ook niet naar het lichaam; ook was haar werk volbracht. Zij lag die dag maar afwisselend in optrekkingen en, zonder dat iemand van ons vermoed had dat dit zou gebeuren, was het vertrek weer gevuld met mensen. Omstreeks zes uur in de avond herhaalden zich die optrekkingen bij vernieuwing in nog meerdere mate, maar ze waren van korter duur, zodat zij, om zo te spreken, er dood bij neerviel, maar zo dat velen wel zagen, dat zij niet dood was. En nu was ieder weer getuige van de grootheid Gods en velen konden er niet genoeg van spreken.

Ook verspreidde zich het gerucht, dat zij gestorven was. Het geloop was die avond afwisselend tot acht uur toe, en toen wij een weinig rust begeerden, werd daaraan ook voldaan.

Er bleven die avond vier of vijf mensen bij elkander met het voornemen om bij haar te waken.

Een korte terugblik

Zo heb ik dan met veel gebrek en tekort mogen neerschrijven, wat er die dag en avond gehoord en gezien is. Er is nog veel meer, wat mij invalt sinds ik begon met schrijven, dat zal ook het geval wel zijn met de achtste februari.

Dit herinner ik mij nog, toen zij zo openbaar elk toesprak, dat de boze ook niet stilzat, om, ware het mogelijk, afbreuk te doen, door zijn listige inblazingen. Hij gebruikte zelfs sommige mensen, die zeiden dat zij niet goed bij haar hoofd was. Dat had zij gehoord; eens op een avond zei zij: "Men zegt van mij, door boze ingeving gedreven, dat ik niet wel bij mijn verstand ben. Maar, mijn lieve mensen, mijn taal is toch niet als van een krankzinnige? Mochten er onder u zijn, die er mij voor aanzien, dan moet ik u zeggen: toont gij het zelf niet te wezen, om naar zo iemand te komen luisteren?"

Het loon op het werk

Om te verhalen wat er die avond om half tien is voorgevallen, daar ga ik stilzwijgend aan voorbij, het zou voor de familiebetrekkingen niet aangenaam zijn; wellicht kunt gij het u herinneren. In de nacht viel er niets bijzonders voor, het werd Saar vergund bij tussenpozen te slapen. Wij mochten haar 's morgens weer aanschouwen, maar wat was zij veranderd: nauwelijks kracht genoeg om een poosje op te zitten, het lichaam was afgemat. Ieder, die haar aanzag, kon niets anders denken, of het zou wel spoedig aflopen.

In de loop van die dag was er veel gevraag naar haar en velen, die haar zo zagen liggen, waren bewogen met haar lot, hoe gelukkig zij ook voor haar zelf was, daar zij

bij afwisseling die optrekkingen mocht genieten. Men hoorde haar soms zeggen:

"Nog hier, nog hier."

Ja, die dag mocht zij nog zeer veel genieten en zei zij, onder andere tegen die aangetrouwde oom: "Oom, o, de Heere toont mij aan, met wie van degenen die hier geweest zijn, ik daar wezen zal; ik ken hen zomaar. Maar Vader sluit het weg wie zij zijn." Zo mocht zij die dag doorbrengen in het geloof en in het gelovig vooruitzicht van de vrucht als loon op haar werk. De eeuwigheid zal zulks openbaren.

In later dagen vroeg ik haar wel eens, of zij zich niets kon herinneren van hetgeen zij toen gezien had. Dan was haar antwoord: "Dat heeft Vader weggesloten voor Zijn kind, daar kan en mag ik niets van zeggen."

Een jaar in Mesech

Zoals ik schreef, wij bleven die nacht bij haar waken, maar konden niet denken dat het zulk een uitbreiding geven zou. Wij gevoelden wel dat zulk een afgetobd lichaam hulp nodig had, maar meenden dat wij met ons gezin dat best konden bewerkstelligen.

Maar hierin vergisten wij ons, want ieder bood zijn diensten aan, Gods volk beschouwde het als een gunst, als zij mochten komen waken.

Dat duurde tot ruim half maart; het waren voor ons onrustige nachten, nietwaar? In het begin was het noodzakelijk; ook wilde ieder in die dagen nog een woord van haar horen en velen dachten: het zal de laatste nacht wezen. Doch velen hebben zich hierin vergist, zij moest nog een jaar, zoals zij dat wel eens noemde, in dit Mesech doorbrengen. Zij moest nog tijden doorleven, dat het zo donker voor haar ziel was, dat wij menige traan zagen rollen. Maar ook waren er stondjes, dat zij zich weer in haar Heiland mocht verblijden. Het kruisdragen was maar al teveel haar deel; dat moest ook Gods volk ondervinden, die haar zo bovenmatig vereerd hadden. Ja, die haar in de armen des geloofs wel hadden willen wegdragen, moesten nu wel eens weg blijven, omdat er bij hen geen troost was; ook zij kon geen troost geven.

Het beschrijven wordt voortgezet

Veel heb ik nog te schrijven aan ulieden, als het mij vergund wordt dit te volbrengen. Gij hebt mij verzocht om iets van uw zuster Saar te mogen bezitten, als ik zulks nog had. Gij hebt die vraag twee jaar geleden gedaan; ik heb dan in deze maand, november 1877, na veel en dikwijls erover te hebben nagedacht, de pen daarvoor opgenomen om dit werk te beginnen.

En daar ik het nu zover met des Heeren wil heb mogen voortzetten, is mijn verzuchting en vraag verder, dat de Heere mij datgene schenke wat ik ervoor nodig heb. Dat het Hem believen moge, dat ik met schrijven doorgaan mag tot dat ogenblik, dat een van u, die bij haar waakte, mij wakker riep en zei: "Vader, ik geloof dat Sara gestorven is."

Door God op de hoogte gesteld

Zoals ik dan geschreven heb, mocht zij na de 8ste februari in die week en de daarop volgende week veel genieten van des Heeren nabijheid. Daar zij gezegd had niet veel mensen meer binnen te laten voor wij haar hadden verteld wie zij waren, omdat er velen waren die slechts kwamen uit blote nieuwsgierigheid, voldeden wij aan haar wens. Maar ook kwamen er, als ik mijzelf zo mag uitdrukken, omdat de Heere door haar aan Zijn volk nog wel eens wilde tonen dat Hij machtig is en wat Hij voor haar was en wilde wezen.

Het gebeurde op een van deze dagen, dat twee oude mensen begeerden om Sara te zien; de ene werd voor een oprechte christin gehouden, haar naam was L.B.. Deze vrouw kwam in gesprek met een andere vrouw, genaamd P.; deze vrouw P. was zeer begerig om Saar ook eens te zien. Ik kan nu niet zeggen of juffrouw P. er al meer geweest was, maar L.B. was dat zeer dikwijls. Wel had L.B. gezegd: "Indien gij haar wenst te zien, vraag het dan eens aan de Heere, ik zal het ook vragen of het de Heere belooft dat ik mag gaan, zo ja, dan kom ik om twee uur."

Toen de tijd daar was, ging L.B. naar juffrouw P. en zei: "Zo, ben je er klaar voor?"

Die vrouw was wat wonderlijk en antwoordde: "Ik wel", zij was een Godvrezende vrouw.

Juffrouw P. zei verder: "Ja, ik heb mijn boeltje aan de kant."

L.B. zei hierop: "Hebt gij het niet gevraagd te mogen komen?"

"Neen", zei zij, "maar wij zullen wel mogen." Ik zag die twee vrouwen van verre al aankomen; zij vroegen mij of zij niet eens bij Saar mochten gaan kijken. Gij begrijpt dat noch ik, noch Saar iets wisten van wat er onder die mensen gesproken was. Ik ging naar binnen en zei: "Saar; daar zijn twee vrouwen, die zo graag eens bij u wilden wezen, het zijn L.B. en mejuffrouw P."

Zij bedacht zich een poosje, maar al gauw te lang voor mijn driftige natuur, ik sloeg mijn ogen op Saar wat zij zeggen zou. "Laat L.B. binnen", zei ze, "maar die andere niet."

"Ik dank je", zei ik, "doe zulk een boodschap zelf maar!" Maar ik herinner mij nog zeer wel, dat zij dadelijk gebiedend zei: "Ge moet het zeggen, vader, want vrouw P. heeft het niet aan de Heere gevraagd."

Ik ging toen verlegen naar de deur en zei: "L.B., komt u maar eventjes binnen, en vrouw P. moet maar een weinig wachten." Zonder dat ik het merkte, stond zij als aan de grond genageld en zou niet hebben willen binnenkomen. Ik schaamde mij om die oude vrouw af te wijzen en bleef ook niet in de kamer.

Saar en L.B. waren al spoedig in een aangenaam gesprek. En ik had gaarne gezien dat P. er ook bij geweest was; ik ging zeggen: "Saar, die oude juffrouw, die staat daar te wachten, waarom mag zij niet binnenkomen?"

"Dadelijk", zei zij, "die juffrouw is stout geweest en heeft het de Heere niet gevraagd, maar is zomaar meegekomen. Het zou beter zijn dat zij naar huis ging en haar knieën boog en bad, of de Heere het haar wilde vergeven."

Geliefden, ik ben erbij geweest, L.B. sloeg haar handen in elkaar bij die woorden van Saar, zij verhaalde toen wat er onder elkander aan was voorafgegaan.

"Ziet gij wel, vader", zei ze, "wat mijn Jezus vermag?"

Was dat niet een sterk en duidelijk bewijs, dat zij veel in de nabijheid des Heeren verkeerde en dat Die haar dit openbaarde?

Biddend boven met haar broertje

Zo moet ik nog iets meedelen, waarin het haar vergund werd te tonen hoe het de Heere beliefdde het op haar hart te binden om in biddend geloofsvertrouwen te naderen voor de troon der genade. Dat is in diezelfde week vrijdags voorgevallen, als ik mij niet vergis moet het de 13e februari geweest zijn, maar ik durf het op een dag af niet te bepalen. Wel is het in mijn bijzijn voorgevallen; dat is zeker.

L.B. was er toen ook, met mijnheer M. en nog een persoon. Ik kwam van mijn werk in huis; het was zes uur in de avond. Ik ging naar Saar en vroeg hoe het met haar was; zij lag met de genoemde personen te praten.

Zij antwoordde: "Het schikt nogal, vader."

Ik bleef nog een poosje bij haar; toen vroeg zij: "Waar is mijn broertje, vader; gij weet wel wie ik bedoel."

"Die is bij zijn moeder", zei ik, "en hij ontkleedt zich om naar bed te gaan."

"Laat ik hem eens kussen, vader", zei zij.

Waarop ik hem van mijns vrouws schoot nam en op de arm nam en hem voorover op haar mond legde. Zij lachte tegen hem en sloeg haar armen om hem heen; wij dachten om hem te kussen. Maar, o, hoe ontstelden wij, daar lag zij weer in die optrekkingen; ik wilde hem naar mij toehalen, maar kon dat niet, zo sterk lagen haar armen om zijn hals. In de ontsteltenis nam L.B. hem gedeeltelijk van mij over en lichtte met M. haar arm zoveel naar boven, dat wij hem konden wegnemen.

Verblijd zijnde, dat het nog zo goed was afgelopen, verliep er een groot kwartier, tot Sara weer bijkwam. Zij zei: "Waar is mijn broertje?"

Ik zei: "Wel, Saar, wij waren ontsteld, uw arm was zo sterk om zijn hals, dat hij gesmoord zou zijn."

En haar woorden waren, met een blij gelaat: "Is dan mijn Vader niet sterker dan gij? Hij kan hem wel bewaren. Ik was met hem naar boven, voor de troon der genade, om voor hem een zegen te vragen, dat de Heere er een zaadje in wilde leggen; maar Hij zal dat toch wel doen, als het in Zijn raad kan bestaan, al hebt gij hem van mij weggenomen."

Gebedsverhoring

Ja, geliefden, er is veel bij ons voorgevallen, nietwaar? Dit is zeker: zij genoot veel van des Heeren nabijheid en lag als een wonder voor velen en een predikster voor ons allen, en haar gebed vond veel verhoring. Zo valt mij nog in dat op een zaterdagmiddag mijn vrouw bezig was met haar werk in de kamer. Opeens kreeg zij hevige tandpijn, zodat zij het uitschreeuwde. Wij dachten dat haar iets overkwam. Sara lag zo in haar bed te zuchten over haar moeder en ze kreeg opening om in kinderlijk geloof tot de Heere te bidden om die pijn weg te nemen.

Opeens zei mijn vrouw: "Ik was gek van de pijn", en ze liet er op volgen, "nu is het er opeens uit, het is of ik in een andere wereld ben!"

Sara lag die ganse morgen met veel hoofdpijn; zij zei: "Heere Jezus, Gij, Die zo goed geweest zijt om op mijn vragen voor moeder die pijn weg te nemen en dat ook gedaan hebt, och, neem nu die hoofdpijn van mij ook weg. Gij zijt er toch machtig toe, met het aanraken van mijn vinger kunt Gij het wegnemen."

"En ik legde mijn vinger op mijn voorhoofd en zie, nu is het ook beter, vader. O, wat een genadig God is Hij toch, als wij er gelovig om mogen vragen." Dat vertelde zij ons dadelijk, zodra het geschied was.

Op een andere tijd, want ik ben nu toch aan het vermelden van de grote daden des Heeren, die Hij houdt met Zijn kinderen, hoewel ik nu de dag niet kan bepalen, ik denk in maart of april, is het volgende gebeurd. Wij kregen een zware storm, zodat het scheen of alles zou wegstormen, wat bij vele mensen ook grote schade en angst heeft veroorzaakt. Ik kwam zeer beangst en verslagen in huis.

Saar zei: "Vader, zijt gij zo benauwd? De Heere toont Zijn machtige hand om de mensen nog te waarschuwen en te tonen wat Hij vermag. Maar wees niet bang, vader, daar zal geen pan van het huis vallen, de Heere zal het bewaren." En zie, er kwam niet de minste schade.

Zonder Mij kunt gij niets doen

In november of december van dat jaar kregen wij weer een hevige storm uit het noordwesten; alles stond te schudden en meer dan twintig à dertig pannen vlogen opeens van het dak. ja, het gehele dak bewoog zich, of het er af zou vliegen. Ik ging naar binnen en vertelde van het gevaar waarin wij verkeerden, maar het meest met het oogmerk, dat zij zou bidden om ons te bewaren. "Maar wat is toch een mens, die geen bidden geleerd heeft."

En of ik al zei: "Het gehele dak gaat er nog af", het hielp niets. Saar was als een stok of blok, zij kon zelf geen zucht slaken, ja, zelfs geen woord spreken, zo dodig lag zij daar terneer, zodat zij zelf in duisternis en dorheid moest verkeren. Ook zij moest leren verstaan: "Zonder Mij kunt gij niets doen."

Onweer: Vaders stem

Zo was het ook op een zekere dag, dat zich zware onweerswolken samenpakten en zich in de verte lieten horen. Saar was altijd zeer bevreesd als zij dat hoorde en ook nu werd zij ogenblikkelijk door de vijand besprongen; het was dadelijk: "Nu zal het te bezien staan, wat gij zijt. Hoor eens wat een zware slagen en de bui komt pas, toon nu dat gij niet bevreesd zijt, want vluchten kunt gij niet als er iets voorvalt." Zij lag te beven, maar opeens zei ze, bij het vallen van een zware slag: "Neen satan, nu vrees ik niet meer, het is mijns Vaders stem, die ik hoor. Ik lig hier voor Zijn rekening, niets zal mij schaden, ik vrees niet voor Zijn stem." Zulks verhaalde zij ons, terwijl wij bij elkander zaten en ook kinderlijk dankten voor Zijn bewaring.

Sara's brief

Zo heb ik dan weer een en ander mogen schrijven over wat er in die tijd is voorgevallen, hoewel het altijd maar stipjes zijn. En ik wil zo gewoon mogelijk afsluiten, met een brief van haar; die ik nog in mijn bezit heb, die wil ik van woord tot woord inlassen. Deze was door haar geschreven aan een oudoom, een broeder van mijn moeder, wonend in Terneuzen. Toen zij deze brief had geschreven, verzocht zij mij die over te schrijven en de fouten er uit te halen zodat hij niet moeilijk te lezen zou zijn. Ik bewaar hem als een gedachtenis, hij luidt aldus:

Middelburg, 24 februari 1863

Waarde oom en tante,

Daar ik al bevende de pen opneem, zo zult gij verwonderd staan dat gij een brief van mij ontvangt, daar ik nog zeer zwak ben. Maar de Heere zegt in Zijn Woord: "Ik zal de zwakke kracht geven", dit is mijn sterkte.

Oom, wat mijn ziekte betreft, dat gaat niets vooruit, het hoesten vertoont zich in erge mate en neemt meer en meer toe. Maar dat laat mij niet afschrikken, want wanneer ik in een hoest val, dan is mijn hemelse Vader aan mijn zijde en word ik door Hem ondersteund.

O, dan moet ik onder het hoesten uitroepen: "Kunnen de bruiloftskinderen treuren, terwijl de Bruidegom bij hen is?"

O, waarde oom en tante, wat is de dienst des Heeren toch goed, die keuze lag mij bij van mijn prilste jeugd om de Heere te zoeken en het was de Heere, Die mij getrokken heeft met koorden der liefde. O, wat heeft de Heere al niet aan mijn ziel gedaan en dat aan een walgelijk, zondig adamskind, Hij heeft mij opgetrokken uit de diepten der hel.

Mocht de Heere u allen een dankbaar hart geven, ik zou u allen willen toeroepen: *"Komt, maakt God met mij groot."*

Ik kan u niet alles schrijven, wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. Daar ik dat onmogelijk kan doen, verzoek ik u vriendelijk mij, terwijl ik nog in dit Mesech ben, eens te komen bezoeken. Als de Heere wil, zal ik u dan alles vertellen. Ik kan wel begrijpen dat gij nieuwsgierig zijt om van mij te horen hoe het op die zondag met mij is gegaan, omdat vader toen had geschreven, dat ik die zondag zou heengaan.

Nu oom, gij zult wel staan te kijken dat ik nog kan schrijven, nu is het wel biddende gegaan, want wij nietige schepselen kunnen uit en van ons zelf niets doen, oom.

Ik zal maar een begin maken: meer dan zeven maanden geleden werd ik eens wakker in de nacht, ik vroeg toen aan vader: "Vader, als ik verjaar, mag ik dan eens een paar meisjes vragen, om de Heere groot te maken?"

Vanaf die tijd af was mijn vraag altijd: "Och Heere, mocht Gij mij iets geven." Ja, ik durfde wel eens tegen mijn ouders zeggen: "Ik wilde wel, dat ik niets van u krijgen mocht voor mijn verjaardag."

Maar één ding begeerde ik: om iets van de Heere te ontvangen.

"Ja", zeiden zij, "wij weten wel wat gij begeert: uw gezondheid."

"Ja", zei ik dan, "maar er is nog iets wat ik begeer", en dat was nog meer dan mijn gezondheid. Want, lieve oom en tante, ik was bang dat ik de wereld weer zou ingaan.

Gij zult willen weten wat dat was, maar gij zult het wel begrijpen.

Ik bad: "Och Heere, mocht Gij mijn zonden maar eens wegnemen, o Heere, dat ik dat eens mocht gevoelen, dat zij mij in waarheid vergeven waren."

Nu, oom en tante, ik ben lang onder de last van mijn zonde gebukt gegaan. Ja, oom, het is mij bange geweest en ik heb vele bange uren ondervonden.

Misschien zegt gij: "Zo jong en dan zoveel ondervonden." Ja, oom, gelooft het toch, nu is het weg, de bange tijden zijn nu voorbij. Want nu laat de Heere al Zijn liefde blijken. O, oom, het is met geen mond uit te spreken, mijn mond is te klein. Geen oor heeft het gehoord, geen oog gezien en nog nooit is het in een mensenhart opgekomen.

O, oom, maak de Heere met mij groot, Hij is mijn Vader, mijn Borg, ja, mijn Verlosser. Dit is met het hart gezegd, oom!

Wel, nu moet ik op het punt terugkomen, ik kreeg er zulk een geloof voor; dat ik over acht dagen zou heengaan. Op de genoemde zondagmorgen werd ik om half zes wakker", ik riep vader en zei: "Vader, nu moet gij opstaan en roep al mijn broeders en mijn zuster."

En vader riep hen een keer. Maar gij weet, dat wij van nature allen boos zijn; ik zei tot een broeder, die opgestaan was: "Ga dadelijk en zeg dat de Heere hen roept en dat het misschien de laatste zondag is dat ik hij hen ben." Want de Heere kwam zo sterk in mij en riep mij toe: "Ga uit in de wegen en heggen; en dwing hen in te komen."

Zo heb ik die ganse week niets anders gedaan dan vermaand en gewaarschuwd en als de Heere het wilde, kon ik ze ook bestraffen.

En zo brak de laatste zaterdag aan, toen is ons huis driemaal stikvol geweest. De laatste keer zag ik niets dan hoeren voor mij, want dat zijn wij allen van nature, nietwaar?

's Avonds" werd mijn geloof groter en toen kon ik zeggen, dat ik om zes uur zou heengaan. Ik werd om vijf uur al stijf tot aan mijn knieën; ik kuste hen allen en zei, dat ze om zes uur Psalm 84 vers 1 moesten inzetten. Toen de klok sloeg, vielen allen

tezamen in, wij, met veertig á vijftig bij elkander en zo heb ik die dag boven gevierd, ja, de ganse dag was de ziel uit het lichaam.

En nu gebeurt het in deze dagen nog wel, oom, dat ik een uur lig, dat ik opgetrokken word in de derde hemel; gelijk een Paulus van weleer.

Nu zult gij, oom en tante, wel willen weten wat ik daar zie, maar dat mag ik niet zeggen van mijn Vader, Die in de hemel woont. 's Nachts wordt er bij mij gewaakt, dan horen zij het wel eens, wanneer ik word opgetrokken en zij zeggen, dat ik dan een Drie-enig God aanroep.

Nu, oom, moet ik uitscheiden met schrijven, want de geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak.

Oom en tante, gij hebt de hartelijke groeten, ach, groet toch een iegelijk van mij, en o, deel het toch aan een iegelijk van de onzen mede.

Zondag is tante van oom Elias bij mij geweest, dat zult gij zeker wel weten van oom. Toen zij bij mij was heb ik de Heere hartelijk mogen danken, want ik was bang voor haar als ik eraan dacht: als de Heere haar zo eens wegneemt, dat zij dan voor eeuwig verloren zou wezen.

Nu ben ik zeer moe, want ik ben van negen uur tot vier uur bezig geweest. Groet de ganse familie en ik hoop, dat de Heere het nog geven mag, dat het toch verstaan moge worden.

De Heere zegene u allen.

Hij geve u beiden kracht naar lichaam en ziel.

Wij zijn allen goed gezond.

Nu breek ik af met schrijven, goeden dag oom en tante.

is getekend Sara L. Hollebrands

Gods goede gaven

Mocht de Heere mij nu verder verstand geven en te binnen brengen wat er verder met haar is voorgevallen, opdat alles mocht uitlopen tot eer van Zijn grote Naam.

Naar het lichaam was zij, zoals zij met haar schrijven begon, zeer zwak, daar zij vanaf 8 februari veel had geleden. Was zij niet gedurig ondersteund geworden, zij was eronder bezwaken. Eten gebruikte zij ook zeer weinig; ik herinner mij dat zij twee hapjes at van een zout bolletje en er telkens de Heere voor dankte, dat zij weer verzadigd was.

Zo verzocht zij mij eens in die dagen om, terwijl het regende, met een glas even naar buiten te gaan om de regendruppels daarin op te vangen. Ik deed zulks en gaf het haar over. Er zullen een paar lepels in geweest zijn, maar wat zij toen sprak en zag in dat water is haast niet te beschrijven. Dat water, dat zo zuiver was neergevallen van Hem uit de wolken, was door de Heere daar gesteld ter verkwikking van mens en beest, tot vruchtbaarheid der aarde, die, om der zonde wil, doornen en distelen voortbrengt, en tot heden ons nog toeroept om der zonde wil. Daar wil de Heere dit zuivere water nog aan schenken.

Ja, zij moest in dankbare verwondering de Heere ervoor danken, dat Hij zo goed was het te schenken.

Zo maakte zij in alles de Heere groot, maar zoals ik zei, haar hoest bleef aanhouden. Doch het waken was in het laatst van maart opgehouden. En zo was het drukke geloof zover verminderd dat het zich vervolgens in die zomermaanden beperkte tot de geregelde bezoekers, die met haar kwamen praten, waar zij soms meer, soms minder opening voor kreeg om te kunnen spreken.

De Heere geeft gespreksstof

Van lieverlede geraakte zij in dodige toestanden, maar als haar zuchten en klagen gaande waren, zocht de Heere haar op. Menigmaal heb ik haar in haar eenzaamheid beluisterd. Wat was haar smeken en schreien over haar dodigheid en dat de Heere Zich bij vernieuwing aan haar mocht openbaren groot.

Haar lichaam was in de zomer weer versterkt, zodat zij in de kamer en ook, als het buiten mooi weer was, een poosje in de buitenlucht kon rondlopen. Maar zij zag eruit als een geraamte en moest gedurig stilstaan om te rusten of om te hoesten.

Het gebeurde ook eens in die dodige dagen, dat iemand haar op een morgen kwam bezoeken. Het was iemand, die gewoon was haar elke marktdag te bezoeken en met haar te spreken.

Hij kwam dan op zekere dag weer in de stad en zij zei tot mij: "Daar is die man ook weer, ik kan toch niets spreken, ik hoop dat hij maar spoedig weggaat." Hij kwam binnen en nadat hij haar gegroet had en zij enige ogenblikken met ja en met nee geantwoord had, beliefde het de Heere hun beider mond te openen. Zij waren zo druk met elkaar in gesprek geraakt, dat, toen die man zag dat wij gingen eten, hij opsprong en vroeg: "Is het al zo laat, wel, wel, toen ik op weg was, dacht ik, ik moest maar niet gaan want ik heb toch niets te praten." En toen zei Saar tegen hem, dat het ook haar uitdrukking was, toen zij hem aan zag komen. O, wat mochten zij beiden voor dat ogenblikje des Heeren nabijheid ondervinden!

Verval van het lichaam

Zo bracht zij de zomer in vele smarten naar het lichaam en in duisternis door. Het jaar liep weer zachtjes ten einde en het gure najaarsweer deed het zijne aan haar lichaam er aan toe, of liever het broze hutje naderde haar sloping en zo ging zij langzamerhand achteruit. Het hoesten vermeerderde zich en het opgeven ging steeds moeilijker. De medicijnen, die zij die zomer gebruikt had tot verzachting, hadden die uitwerking niet meer. Veel en dikwijls ontvielen haar tranen haar ogen, het lichaam werd afgebroken. Elk kon het nu zien, ook de dokter zei het ons.

Bij ogenblikken hoorden wij haar wel eens smeken dat de Heere die stonde mocht verhaasten, en o, het was zo donker voor ons oog en voor haar. Zij mocht zien op de Onzienlijke.

Januari 1864 had ook zij mogen intreden, maar zij zou die maand niet met ons beëindigen.

Smarten en zuchten in donkere dagen

Gingen de laatste maanden van haar leven vergezeld met smart naar het lichaam, hoevelen zullen haar zuchten niet geweest zijn in veel van die dagen, toen het donker voor haar was en ze geen woord van troost mocht horen. Maar de Heere waakte toch over haar en wij mochten de Heere er nog eens voor danken, dat Hij ons zo bewaard heeft en onze harten geneigd heeft om altijd met medelijden op haar te blijven neerzien en haar in alles behulpzaam te willen zijn.

Des Heeren volk, waar zij in haar hart zo mee verenigd was, kwam haar op 's Heeren tijd nogal eens bezoeken en zij mocht zich dan wel eens versterkt gevoelen. Maar ook gebruikte de Heere er velen om haar enige verkwikkingen te zenden; daardoor toonde Hij dat Hij het Zijn kinderen aan niets laat ontbreken. Totdat zij zelf verzocht daarmee op te houden, omdat zij er geen behoefte aan had, en er hen vriendelijk voor bedankte. Zij lag van december af veel te bed en ging, zoals ik aanhaalde, dagelijks achteruit. Velen waren er, die in het begin van januari hun diensten, zo zij die nodig had,

aanboden, maar Sara wees ook die af: zij wilde dat wij, als het nodig was, haar bijstonden. En het scheen dat wij aan haar de laatste plicht en hulp tezamen zouden vervullen.

Kom, Heere Jezus

Het was dan donderdag 14 januari geworden, die voormiddag had zij het moeilijk, het lichaam werd zo afgetobd door het vele hoesten. Om tien uur kwam ik binnen met twee mensen, I.M. en zijn vrouw, die bij ons moesten zijn. Daar zij zo zat te schreien, werd zij in een zittende houding geplaatst om gemakkelijker te kunnen hoesten.

Wij gingen naar haar toe en ik zei: "Wel, Sara, hebt gij het weer zo moeilijk? Moet gij weer zo hoesten?"

"Neen", zei zij, "dat is niets, laat het lichaam maar afgebroken worden, maar dat ik de Heere zo missen moet, daar schrei ik over."

O, dat waren grote tranen en wat deed zij toen? Ach, de Heere zo aanlopen en smeken, dat Hij Zich weer eens wilde vertonen en haar wilde versterken.

Het was middag en wij zaten te eten toen zij riep: "Gauw, vader, help, ik moet zo nodig."

Ja, ze was zeer zindelijk tot het laatste ogenblik. En daar de dokter gezegd had, dat het zijn kon dat zij een loslating kreeg, was zij bij de minste werking daar ongerust over. Ik hielp haai; maar zij behoefde niet en ik zette haar neer en zag zo op haar neder en dacht: wat zijt gij toch afgemat, het is alsof gij stervende zijt.

Ik riep mijn vrouw om eens te komen zien, maar zie, het was wat anders: zij kreeg een verkwikking van boven, de Heere daalde in haar ziel neder met Zijn Geest. O, wat lag zij weer te smachten met haar mond en wat sloeg zij haar ogen naar boven en strekte zij haar armen uit met de uitroep: "Kom, Heere Jezus!"

Langzaam daalden haar armen weer naar beneden en zij zei een ogenblik daarna: "Nog moet ik in dit Mesech blijven, ach, ik had de Heere zo aan Zijn mantel vast, maar Hij zei: 'Nee, kind, nog niet, nog een weinig, het is uw tijd nog niet.'"

Dat was voedsel voor haar ziel, en die middag mocht zij veel genieten en ook enkele dagen daarna de nasmaak daarvan ondervinden.

Moeder, ik zal u weerzien

De volgende of laatste week is zij vanaf woensdag 20 januari zeer dodig voor zichzelf geweest en is veel in haar lichaamssmart door de boze aangevochten.

Zo werd het vrijdagmiddag en ik moet tot eer van Hem nog melden de woorden die Saar heeft gesproken, waar wij allen geloof voor mogen hebben, dat zij bewaarheid zijn geworden. Mijn vrouw was die middag alleen met haar in de kamer, bezig met strijken. Saar was die morgen weer veel afgenomen; als men haar aanzag, deinsde men haast terug: een geraamte van magerheid en zo bleek, alles los en open aan de borst om lucht te hebben. Als zij hoestte, droop het zweet haar met stralen van de wangen. In zulk een toestand lag zij met haar hoofd buiten haar bed.

"Moeder", zei ze, "kom eens hier en kus mij eens."

Mijn vrouw schrok en had niet veel zin om daaraan te voldoen. Het was haar stiefmoeder, doch zij was bijzonder goed voor haar. Pas toen zij zei: "Doet gij het niet, moeder?" ging zij naar Saar toe. Deze sloeg haar lange magere armen rond de hals van mijn vrouw en kustte haar en zij kustte toen Sara.

Toen zei Sara: "Moeder, ik zal u weerzien."

En mijn vrouw zei: "Mij weerzien, Sara, zulk een goddeloos schepsel en zo zondig?"

Maar Sara zei: "Ja, moe, ik zal u weerzien."

Moeders heengaan in vrede

Gij weet nog zeer goed, wat ik bedoel aangaande uw moeder en ik zal hier tussenvoegen, omdat het vermeldenswaard is, wat er in februari 1865, maart en voornamelijk in april is voorgevallen, ruim vijftien maanden nadat Sara die woorden tot haar tweede moeder gesproken had.

Mijn vrouw was toen reeds drie maanden onder doktershanden, het was op 9 mei 's middags drie uur, dat zij mij bij haar riep en tegen mij zei: "Nu ga ik sterven, man, en ik weet niet waar ik heenga", zo donker was het die laatste dagen."

Maar twee dagen voor haar dood was zij losgemaakt van het aardse, ja, zelfs van haar lieveling, die nog geen zes jaar oud was. Ja, zo los, dat ik tot haar zei: "Maar vrouw, ge vraagt zo gans niet naar uw kind Math., waarop zij zei: "Daar ben ik ook los van gemaakt en ook gij allen, houdt veel van hem en dan mag ik geloven dat de Heere Jezus wel voor hem zal zorgen." Toen zij die woorden sprak: "Nu weet ik nog niet waar ik heenga", moest ik haar vragende antwoorden: "Wel Mie-Koo - zo was haar voornaam.' - waar is dan uw hoop, is die dan geheel weg?"

Op deze woorden zag zij mij sterk aan gedurende acht á tien minuten en op mij ziende, vatte zij mijn hand en zei: "Ja, mijn hoop, mijn hoop, daar kan ik de eeuwigheid mee ingaan." Zij heeft mijn hand vastgehouden tot haar laatste snik.

En voorwaar, alle hoop bestaat er voor haar, dat haar overgang goed geweest is naar de getuigenis, door haar afgelegd van wat zij heeft mogen ondervinden enige dagen voor zij ziek werd, waar zij toen haar hoop op mocht bouwen.

Vergeef mij, kinderen, deze uitweiding, ik gevoelde dit te moeten melden.

(9 Mei 1865 overleed Maria Jacoba Hollebrands-Dekker, veertig jaar oud.)

Laatste dagen vol lijden en duisternis

Zo was dan de laatste zaterdag voor mijn dochter Sara aangebroken. Zeer velen hadden haar de laatste dagen nog bezocht, maar haar lichaam liet niet meer toe om te spreken. Ik had bijna twee nachten bij haar opgezeten, want ik mocht mij niet van haar bed verwijderen.

's Middags om drie uur mocht zij nog een bezoek krijgen van een vriend, de heer M.; hij ging naar de bedstede en vroeg: "Hoe gaat het, Sara?"

Maar Sara riep hem toe: "Och, mijnheer M., bid toch eens voor mij, bid toch eens!" Zij kon verder geen woord uitbrengen en hij ging bezwaard voor zichzelf heen.

Toen die persoon weg was, moest ik deze woorden zeggen: "Saar, Saar, kind, bedaar toch! Als er eens natuurlijke mensen in huis kwamen, wat zouden die wel van u zeggen? Is dat nu Saartje, die zoveel heeft gesproken? Zij zouden de handen over u ineenslaan." Maar zeker, zij had zulke benauwde ogenblikken naar het lichaam en duisterheid in de ziel. Wij hoorden haar dikwijls uitroepen, smekend in die benauwde dagen van lijden: "Bidt toch veel dat de Heere ulieden niet bezoekt, maar behoedt voor een ziekte als deze. Want als God u niet bewaart, dan zoudt gij misschien nog vloeken in uw lijden."

Nu scheen het dat, wat mijn vrouw tot haar had gesproken nog als een middel mocht dienen voor haai; daar zij vanaf die tijd tot meer kalmte kwam en stiller werd.

Voor zonsopgang in de hemel

De avond bracht zij afgemat door en ze ging zichtbaar achteruit, ofschoon wij niet vermoedden dat haar tijd zo nabij was. Ook de dokter had niets gezegd, anders waren wij meer waakzaam geweest. Het was tien uur in de avond geworden; wij hadden met

twee van ulieden afgesproken dat zij zouden waken tot vier uur in de morgen en dat zij dan mij zouden roepen.

Ik, uw vader, ging dan naar haar toe en zei: "Saar, vader gaat nu een weinig slapen", waarop zij zei: "Blijft ge dan niet bij mij op, vader?"

Ik zei: "Neen, Sara, vader is nu bijna twee nachten op geweest en wil gaarne wat rusten tot vier uur, dan zullen uw broeders mij roepen."

Waarop zij nogmaals zei: "Blijft gij dan niet bij mij op, vader?"

"Neen, Saar", zei ik, maar liet er dadelijk op volgen: "nu, dan zal ik maar opblijven."

"Neen", zei ze, "vader gaat nu slapen, hoor!" Waarop ik zei: "Dag Saar."

En dat was het laatste woord wat ik uit haar mond mocht horen, zij sprak met een stem waarvoor zij al haar krachten moest inspannen.

Haar twee broeders bleven dan bij haar waken. Om twaalf uur in de nacht verzocht zij aan een van hen om het lampje, dat op een beddetafel stond te branden, weg te nemen en op het beddeboord te plaatsen.

Om drie uur in de morgen moesten zij haar nog helpen, daar zij een hoestbui kreeg.

Toen sprak zij nog en vroeg hen: "Zou ik er nog lang zijn?" Waarop zij antwoordden:

"Wel Saar, dat weten wij ook niet." Zij gingen weer zitten en haar ademhaling was goed, zij dachten: gelukkig, zij slaapt weer een weinig.

Na verloop van een half uur ging er een weer eens zien, omdat zij zo stil was. Hij keek eens goed, met het licht in de hand, en hij riep zijn broeder; die met hem opzat en zei: "Ik geloof dat Saar dood is, zij is zo stil."

Hij riep dadelijk: "Vader, sta eens op, Sara is zo stil, ik geloof dat zij gestorven is."

En ja, de strijd was gestreden, het vogeltje was haar kooi ontvloden. Zij, die zoveel had gesproken, vermaand en had mogen waarschuwen, was nu heengegaan zonder dat iemand het gemerkt had, het levenskaarsje was uitgebrand.

En de Heere, Die haar op zondagmorgen 11 januari 1863 aan haar ziel had willen openbaren dat Hij haar God en Zaligmaker was, en Die haar bede verhoord had, dat zij haar vijftiende verjaardag, de 8e februari 1863, boven zou mogen vieren, waar haar ziel zo naar uitzag en verlangde, waardoor zij toen de voorsmaak mocht genieten van de rust, die er overblijft voor het volk van God, deze Heere nam haar ook op zondagmorgen 24 januari 1864, bijna zestien jaar oud, weg om eeuwig sabbat te houden met haar Heere en Zaligmaker, haar Heiland, Die haar met Zijn bloed had gekocht.

Ik moest in die ogenblikken op haar nederzien en deze woorden uitspreken:

Wel Sara, de zon is nog niet uit de kimmen,

Of gij zijt reeds de hemel binnen.

Einde

LEVENSBSCHRIJVING EN BEKERING VAN**ANNA KATHARINA MERKS**

EN EEN ECHT VERHAAL VAN AL HETGEEN AAN EN OMTRENT HAAR IS
VOORGEVALLEN IN DE GEVANGENIS TE ROTTERDAM VAN DE 5DE DER
ZOMERMAAND 1763 AF TOT ZIJ OP DE 19DE DERZELFDE MAAND DOOR
DE HANDEN DER JUSTITIE TE ROTTERDAM TER DOOD GEBRACHT IS.

NIEUWE UITGAVE

UITGEVER: F. V. D. WEIDE – SOMMELSDIJK

DRUK: FIRMA W. BOEKHOVEN EN ZONEN, SOMMELSDIJK

Bewerking van uitgave: Rotterdam : Pieter Holsteyn, 1763.

DEN HERTOG BV HOUTEN**1986**

VOORWOORD BIJ DE VORIGE DRUK.

Waarde Lezer!

De reden die mij bewogen heeft om de levensbeschrijving en bekering van Anna Katharina Merks, in een boekje op zichzelf uit te geven, is deze: dat min vermogende mensen de prijs van de drie stukjes van het Groot Magazijn der Loffelijke Wetenschappen, waar in ieder een gedeelte van de genoemde levensbeschrijving te vinden was, niet konden bekostigen, en ik echter in die lieden een begeerte bemerkte, om het machtig te worden, zo het voor een

gering prijsje te bekomen was. Waarom ik, om die mensen liever wat te hulp te komen, dan hen ontbloot te laten blijven van een zo singulier geval, besloten heb dit boekje uit te geven, zoals de lezer het nu ziet.

Behalve deze zijn er nog andere reden, die mij daartoe hebben doen besluiten. Meer dan twee zal ik er niet opnoemen, daar dit voldoende is om te bewijzen, dat ik daartoe verplicht ben.

De eerste is, dat ik tot mijn blijdschap mocht vernemen, dat het werkje door sommigen niet zonder grote aandoeningen, maar ook met vrucht gelezen is, gelijk er voorbeelden zijn, dat zowel het horen verhalen als het lezen zelf van dit stuk niet zonder nut geweest is. Ik werd daardoor te meer gedrongen om te zorgen, dat minvermogenden het ook bekomen konden, daar het hun misschien nog tot zegen kon zijn.

Anderzijds bewust, dat mijn handelwijs de goedkeuring van ieder niet zal wegdragen, want hoevelen zijn er niet helaas, die in onze dagen met het werk des Geestes en met de vrije genade, waarvan het mens, waarover in dit werkje gehandeld wordt een toonbeeld is, openbaar de spot drijven.

Laat hen spotten, wij beklagen hen, dat ze spotten met iets dat zij niet kennen, en 't zou hun beter zijn te onderzoeken, door welke geest zij gedreven worden.

Anderen zullen het op zijn hoogst aanmerken, als een verdichtsel of roman; zulken antwoorden wij, dat het een verhaal is, dat op echte gronden steunt, en dat het tiendubbel kenbaar is, dat het waarachtig is, want daar hebben zich gelegenheden genoeg voorgedaan, die van de echtheid van hetzelfde volkomen getuigenis gegeven hebben.

Maar mijn doelwit is niet het werkje aan te prijzen. 't Is onnodig, het prijst zichzelf en daarvan zijn overvloedige blijken. Om niet laetdunkend te schijnen, zal ik liefst in de pen houden, hetgeen mij daaromtrent ter ore is gekomen en ik zal het best voor een ander overlaten, opdat men mij van eigenbelang niet beschuldigen moge.

Mijn oogmerk is ook niet de lezers te bepalen, ik laat elk, zonder vooringenomen te zijn, over het stuk oordelen.

De andere reden is deze: dat mij door een brief van buiten Rotterdam, aan mij geschreven, geraden is, dat ik het werkje apart zou drukken, en dat er reden voor vrees was, dat een ander het tegen mijn wil doen zou, zo ik het niet deed, en dat het werkje, opgevuld met fouten en misschien ook wel met enige fabelen vermengd, in de wereld zou komen. En daarom heb ik goed gedacht het liever zelf uit te geven, en zulks wel ter voorkoming van het baatzuchtig nadrukken en daaruit te vrezen gevaren van fouten en onwaarheden.

Zie daar, waarde lezer, deze reden denk ik genoegzaam te zijn, om mijn handelwijs in dit werk te rechtvaardigen.

Intussen wens ik, dat het van achteren mocht blijken, dat het werkje voor de lezer niet onnut of vruchteloos bevonden wordt. Hiervan ben ik echter verzekerd, zo het al niet van een bijzondere vrucht mocht zijn, dat het echter nooit zal kunnen strekken tot verderf van zeden, noch tot verleiding van jonge lieden, gelijk men, helaas! al teveel van die zedenverdervende, ja lasterende geschriften, dagelijks in de wereld ziet komen.

Verder zal ik niet uitwijken. 't Zou mij tot blijdschap wezen, zo het van achteren mocht blijken, dat het werkje niet onvruchtbaar of ongezegend is geweest.

DE UITGEVER.

VOORWOORD.

Wel, hoe is dat mogelijk, zoo vraagt gij, mijn lezer. Hoe kan een leeuw een lam worden? Gij hebt gelijk, het is ook vreemd en wonderlijk, maar, vreemde en wonderlijke dingen gebeuren er zoo dikwijls, zodat hetgeen ik u wens mee te delen, geen onmogelijke zaak is. Het is althans geen opgesierde novelle, waar de wereld vol van is, opdat de tijd toch maar spoedig en aangenaam zou worden doorgebracht, maar het geldt hier een ware gebeurtenis.

Het is mogelijk, dat ge reeds vroeger deze gebeurtenis hebt gelezen, doch dat doet er niet toe. Ik hoop, dat dit oude dan nog eens nieuw voor u moge worden en dat u den tijd, die gij er aan besteedt, niet zult beklagen.

De tijd, die gij er aan besteedt om te lezen, wat er met haar is voorgevallen in de gevangenis te Rotterdam, zal niet verloren gaan. Het is niet onmogelijk dat gij er nog grote winst uit trekt.

Moge het dan velen ten zegen zijn!

DE UITGEVER.

TEN GELEIDE

De levensgeschiedenis van Anna Katharina Merks, die in 1763 verscheen, beleefde ruim twee eeuwen lang regelmatig herdrukken. Het verhaal handelt over een onecht kind van roomse huize dat op jonge leeftijd al wees werd. Aan zichzelf overgelaten leidde ze een zwervend leven. Tenslotte trachtte zij door diefstallen in haar levensonderhoud te voorzien.

Uiteindelijk werd zij betrapt, gevangen genomen en ter dood veroordeeld. We kunnen ons in deze tijd zo'n veroordeling voor een aantal kleine inbraken en diefstallen niet meer voorstellen.

Dit boekje kreeg echter niet zoveel belangstelling omdat men de veroordeling te zwaar vond, dat vond ieder in die tijd normaal. Maar het trok de aandacht omdat Gods genadewerk in het hart van deze jonge vrouw zo krachtig openbaar kwam.

Tot een duidelijker begrip van een aantal feiten in dit boekje beschreven, geven we in dit 'Ten geleide' enkele nadere gegevens over het leven en het proces van veroordeling van Anna Katharina Merks.

Afkomst en de diefstallen die leidden tot gevangenneming Anna Katharina Merks werd op 23 april 1742 te Best geboren. Haar doopnaam was Joanna. Zij was een onecht kind van Dorothea, dochter van Nicolaus Merck. Hoewel Dorothea niet gehuwd was, is de naam van de vader van Joanna wel in het doopregister genoemd. Dit was Johannes van Aghteren. De naam Katharina zal door de familie er later bijgevoegd zijn. De achternaam is in dit boekje en ook in de processtukken steeds als Merks geschreven in plaats van Merckx. We hebben daarom in deze herdruk de schrijfwijze Merks aangehouden.

Op 24 oktober 1748 overleed Dorothea, de moeder van Joanna, zodat zij op zes-jarige leeftijd geen ouders meer had die voor haar zorgden.'

Wat ze in haar jonge leven allemaal meegemaakt heeft vertelde ze op 5 juli aan ziekenbezoeker Van 't Hof (zie blz. 18 e.v.).

De feiten waarom zij ter dood veroordeeld is vonden we in de diverse processtukken. Even na Pasen 1763 reisde ze van Amsterdam naar Rotterdam. Daar hield zij zich enige dagen op en maakte van daaruit haar criminele uitstapjes. Het begon met een diefstal bij een bakker aan de Rotte in de buurt van Crooswijk. De buit bestond uit een vrouwenrok, twee manteltjes en twee vrouwenrokken. De opbrengst bij het van de hand doen was uiterst bescheiden: de twee manteltjes werden aan een Rotterdamse uitdraagster verkocht voor drie schellingen per stuk, een van de hemden 'hetwelk zeer oud was' bracht te Amsterdam vijf stuivers op.

Daarop volgde een inbraak bij een boer te Charlois. Meegenomen werden een damasten manshemd met zilveren knopen, een witte hemd met eveneens met zilveren knopen, een rode neusdoek en nog enkele andere kledingstukken. De opbrengst was zestien gulden.

Toen was een boer te Lindt bij Dordrecht aan de beurt. Van hem werd een koralen ketting met een gouden slotje gestolen, die voor tien gulden van de hand werd gedaan. Van een boer te Gouderak werden een zilveren lepel, gemerkt F.G. en ook weer een bloedkoralen ketting met een gouden slotje, het gebruikelijke boerinnenieraad, ontvreemd, waarvoor zij zeven gulden kon maken.

(Onze dank aan de heer C. Scholten van het streekarchivaat NoordKempfenland te Oirschot die ons de genealogische gegevens verstrekte.)

Tot zover ging alles goed, maar op 19 mei ging het mis. Van Gouda reed zij op die dag met de Goudsewagen naar Rotterdam. Dezelfde namiddag nog ging zij weer aan het werk. Te St. Elbrecht onder Kralingen werden buit gemaakt: twee vrouwenrokken, een zilveren punthaakje, drie Zeeuwse rijksdaalders en een zilveren snuifdoosje.

Met deze buit op weg naar Rotterdam werd zij door de veldwachter achterhaald en onderzocht. Om zich er uit te redden zei ze dat zij deze goederen onderweg gekocht had van een persoon 'welke haar had toegeschenen een Jood te zijn'. Doch dit praatje hielp haar niet. Zij werd gevangengenomen en overgebracht naar de gevangenis in de benedenverdieping van het stadhuis aan de Hoogstraat.

Het proces van veroordeling

Verschillende verhoren volgden vanaf vrijdag 20 mei. Bij het eerste verhoor ontkende ze alles en gaf ze ook een andere naam op.

Bij het tweede verhoor op die dag bleef zij ontkennen totdat de baljuw opdracht gaf om haar dan te geselen. Maar 'ziende de praeparaten tot een geezeling' begon zij op te biechten.

Op 24 mei werd de bekentenis voorgelezen en ondertekende zij dit met een kruis, omdat ze niet kon schrijven. In de verdere verhoren - op 27 mei, 1 en 7 juni - bekende zij de eerdere diefstallen.

Op de vergadering van 14 juni eiste Adriaan Reepmaker, baljuw van Schieland, 'dat zij door de scherprechter met den koorde worde gestraft dat de dood erop volgt en daarna haar dood lichaam zal worden geplaatst aan een paal op het Galgeveld ten spectacle en afschrik van anderen'.

Op 21 juni werd die mondelinge eis toegewezen door de Schepenen en Mannen van Schieland. Dit college besloot op 5 juli 'om op Zaterdag den 16 juli de gevangene Johanna Catharina Merks onder den Blaauwen Hemel te doen comen en Dingsdag den 19 daaraan volgende te executeren'. Op de vergadering van 12 juli werd het inmiddels op schrift gestelde vonnis vastgesteld. Hierin zijn samengevat de feiten waaraan Anna zich schuldig gemaakt heeft en welke straf zij hiervoor kreeg.²

2. De diverse verhoren staan beschreven in de Baljuwsrolle van het rechterlijk archief Schieland, folio 71-83, aanwezig in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage. Het definitieve vonnis is te vinden in het Crimineel Sententieboek van Schieland (1759-1791). Gedeelten hiervan zijn gepubliceerd door dr. E. Wiersum in zijn artikel: 'De executie van een doodvonnis in Schieland', in Rotterdamsch Jaarboekje 1941, blz. 91-104.

De bekentenis van Anna Katharina Merks op 24 mei 1763, die zij met een -I- ondertekende, omdat zij niet kon schrijven.

Deze feiten en de veroordeling werden haar op die dag officieel meegedeeld.

Hoe werd dit vonnis voltrokken? Dat was een heel ceremonieel. Juist op de vergadering van 12 juli 1763 werd nog eens uitvoerig in een memorie³ beschreven hoe doodvonnissen - vanaf A.K. Merks - voortaan moesten worden voltrokken en werden allerlei voorschriften vastgesteld.

3. Deze 'Memorie rakende het executeeren van doodvonnissen' is eveneens aanwezig in het ARA en door E. Wiersum in zijn geheel geplaatst in genoemd artikel.

In het college van Baljuw, Schepenen en Mannen van den hove en hoge vierschaar van Schieland had de baljuw veel te zeggen. Hij was tevens dijkgraaf van Schieland en aangesteld door de Rotterdamse vroedschap. Zijn mederechters

de Schepenen en Mannen van Schieland werden gekozen door de Prins van Oranje uit kandidaten opgesteld door de burgemeesters van Rotterdam en gedeeltelijk door de baljuw. De baljuw bepaalde, of eiste een vonnis en de Schepenen en welgeboren Mannen waren de eigenlijke rechters die de vonnissen uitspraken.

In het verhaal van Anna staat vermeld dat haar op 16 juli in het openbaar door de rechter het doodvonnis zou worden aangezegd. (zie blz. 69). Volgens de genoemde 'memorie' ging dat als volgt.

De schuldige werd om ongeveer 12 uur 'onder de blauwe hemel' dat is in de openlucht gebracht in een met palen afgezette ruimte, die door de cipier de dag ervoor in orde werd gemaakt achter het stadhuis. De baljuw liet eerst de schuldige brengen in de Schepenkamer. Hij zei dan tegen haar dat zij onder de blauwe hemel zou worden gebracht en daar moest zij op hetgeen haar zal gevraagd worden met een heldere stem antwoorden: ja.

Daarna ging het gehele college naar beneden en stelde zich achter het stadhuis op in een ronde kring. De schuldige werd vervolgens in het midden geplaatst, ongeboeid. Alleen hield een van de bedienden de gevangene 'bij een slip van den rock, tot voorkoming van toevallen'. De baljuw vroeg toen of zij, haar bij de naam noemende, 'niet bekend voor God Almachtig en deze gemeente, of wel voor God en mens, zodanige feiten te hebbén geperpetreert (verricht), als zij voor Schepenen en Mannen van Schieland beleden heeft?

Zij beantwoordde dit met: ja.

De baljuw sprak daarna het doodvonnis uit en dat dit aanstaande dinsdag zou worden voltrokken. De gevangene werd toen eerst weggeleid en gebracht naar de treur- of gijzelskamer; daarna ging het college weer naar de Schepenkamer.

Vervolgens werd aan de predikanten en ziekentroosters verzocht regelmatig de gevangene te bezoeken. Deze werd nu tot de terechtstelling op de dag door de hellebaardiers van de stad bewaakt en 's nachts door de bediende van de justitie en een hellebaardier.

'Wijders dat er gebede wordt in de kerke, hetwelk door den cipier bezorgt wordt, die daarvan kennis geeft aan den oudsten Predikant der Nederduytse kerk'.

In deze memorie werd ook uitvoerig beschreven hoe de terechtstelling zelf moest plaatsvinden.

Op de dag van de executie vergaderde het college van Schieland om tien uur in het stadhuis. De gevangene werd tussen kwart over elf en half twaalf binnengebracht. De begane misdaden en het vonnis werd haar weer officieel voorgelezen. Dit ging weer volgens een hele ceremonie. Daarna werd zij weggeleid.

De predikanten en/of zieken- bezoekers kregen nog de gelegenheid met de veroordeelde te spreken en te bidden voor zij naar de plaats van terechtstelling werd geleid. De baljuw en het verdere college gingen ook mee naar deze plaats. De terechtstelling vond in het openbaar plaats, dus kon iedere belangstellende hiervan getuige zijn.

Krankenbezoekers of ziekentroosters

In dit boekje wordt gesproken over ziekenbezoekers en niet over predikanten die de veroordeelde steeds bezochten. De ziekenbezoeker, ook wel ziekentrooster genoemd, was in de achttiende eeuw een kerkelijke functionaris, die, na onderricht en examinatie door de kerkeraad, werd aangesteld om zieken en ook wel veroordeelden te bezoeken. Zowel Ary Goedhart als Leendert van 't Hof treft men ook aan in de lijst van catechiseermeesters van de Hervormde gemeente van Rotterdam, die in november

1760 het nieuwe reglement voor die functie ondertekenden. Beiden combineerden dus, hetgeen niet ongebruikelijk was, het ziekentroostersambt met dat van catechiseermeester.

Ary Goedhart heeft zelfs een catechetisch werk op zijn naam staan, getiteld Pit en merg der H. Godgeleerdheid, ingerigt om den zulken, die het Voorbeeld der Goddelijke Waarheden van wijlen den Heer A. Hellenbroek reets geleerd hebben, op te leiden tot eene uitgebreider kennisse der verhevene Goddelijke zaken.

Dit boekje beleefde minstens negen drukken. Goedhart was van beroep schoolmeester, woonde in de Halstraat en werd op 12 november 1770 te Rotterdam begraven.

Leendert van 't Hof, van beroep administrateur, woonde in de Houttuin en werd begraven op 19 maart 1772. 4

4. De gegevens van de ziekenbezoekers ontvingen we, onder dank, van de heer F.A. van Lieburg te Rotterdam.

Overzicht van de diverse uitgaven

De levensbeschrijving van Anna Katharina Merks verscheen voor het eerst in drie afleveringen in het periodiek Groot Magazijn der loffelijke Wetenschappen. Dit zal zeer kort na de terechtstelling van Anna op 19 juli 1763 geweest zijn. Omdat de belangstelling groot was voor dit verhaal en veel 'minvermogende lieden' geen abonnement op dit blad konden betalen, besloot boekverkoper Pieter Holsteyn te Rotterdam het als een apart boekje uit te geven. Dit deed hij omdat hij 'in die lieden een graagte bemerkte om het magtig te worden, zoo het voor een gering prysje te bekomen ware'.

In de Boekzaal der geleerde waerelt van oktober 1763 werd het aangekondigd. In december van dat jaar werd het weer aangekondigd met de vermelding 'in octavo à 7 stuivers ingenaait'.

In februari 1764 vermeldt de Boekzaal de derde druk, 'door 't herdrukken zijn dezelve nu wederom alom te bekomen'. We hebben de tweede druk ingezien, daarin staat echter als jaar van uitgave 1764. Hoe het ook zij, de belangstelling was groot voor dit geschrift.

5. Dr. P.J. Buijnsters beschrijft in zijn Levens van beruchte Personen, Utrecht 1980, op blz. 23 en 24 Anna Katharina Merks en geeft op blz. 39 een overzicht van een aantal uitgaven van dit boekje.

Hoe werd het ontvangen?

Pieter Holsteyn schrijft er over in het voorwoord van de tweede druk.

De belangstelling bleef aanhouden, want in 1764 verschenen ook nog de derde en vierde druk.

Verder zijn uitgaven bekend in 1770, 1781, 1792 en ca. 1810. In 's-Gravenhage verscheen een editie in 1841 en bij H. Klijn te Amsterdam verscheen in de vorige eeuw een uitgave 'naar den achtsten druk'. Te Sommelsdijk zag in de eerste helft van deze eeuw bij F. van der Weijden een herdruk het licht.'

Bij Den Hertog verschenen herdrukken omstreeks 1915, in 1960 en 1972. Totaal zijn dus minstens vijftien uitgaven bekend.

Deze heruitgave

De schrijver van dit boekje is niet bekend. De eerste uitgever Pieter Holsteyn neemt elke verantwoording op zich.

De schrijfstijl is niet zo duidelijk. Na twee eeuwen zijn bovendien een aantal woorden wat minder begrijpelijk geworden. Verder hebben we gemerkt dat in de verschillende uitgaven steeds meer fouten slopen. Vanaf de tweede druk is zelfs de maand waarin dit verhaal gebeurde onjuist geschreven. Steeds is vermeld dat dit juni is, maar het moet juli zijn.

We hebben daarom mevrouw L. Ippel-Breedveld bereid gevonden deze nieuwe uitgave te herschrijven. De tekst van de gesprekken is zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke gebleven.

In de eerdere uitgaven staat een uitvoerig slot. Hierin staan allerlei opmerkingen over het verhaal van Anna Katharina Merks. Omdat dit veel herhalingen zijn hebben we dit nu weggelaten. Het gedicht geschreven onder de schuilnaam Theophrastus stond voorin. Dit is nu achteraan geplaatst.

DEN HERTOOG HOUTEN

Utrecht, november 1986

H. Natzijl

LEVENSBESCHRIJVING EN BEKERING VAN ANNA KATHARINA MERKS

Onder al de bijzonderheden, welke meer dan andere onze aandacht kunnen trekken, behoren de woorden van de stervenden. Dit omdat zij dikwijls verband houden met de gewichtigste zaken en tevens omdat zij de getrouwste tolken zijn van de innerlijke gesteldheid in het uur van de dood. Zulke woorden verdienen vooral aandacht wanneer het gaat over zaken die in het algemeen op iedereen betrekking hebben. Maar nog meer, als ze onze geest bepalen bij dingen die zonder twijfel gedurende ons hele leven, maar vooral in onze laatste uren betracht moeten worden. Het meest spreken ons de woorden aan van hen die óf tot de ongunstigste óf tot de beste zijde overhellen. Niet alleen de woorden spreken ons aan, maar ook de omstandigheden waarin ze gesproken worden. Onderstaand verhaal gaat over het leven van een vrouw en wat er met haar gebeurd is in de gevangenis tot haar dood toe. Door de justitie te Rotterdam werd zij op 19 juli 1763 ter dood gebracht.

Dinsdag 5 juli

De krankenbezoeker L. van 't Hof uit Rotterdam had het verzoek ontvangen om naar de gevangenis te komen. Hij zou daar een jonge vrouw gaan bezoeken die in de treurkamer was geplaatst.

Met gemengde gevoelens liep hij naar de gevangenis. Het bezoeken van de gevangenen was een onderdeel van zijn werkzaamheden. Een taak die hij niet lichtvaardig opnam. Maar het bezoeken van een gevangene in de treurkamer raakte hem nog dieper, omdat hij wist dat degene die in deze kamer werd geplaatst, nog slechts kort te leven had. In de treurkamer werden alleen zij gevangen gezet, die binnen zeer korte tijd ter dood gebracht zouden worden.

Toen hij de treurkamer binnenkwam, keek hij vol ontroering én verwondering neer op een jonge vrouw, een meisje haast nog.

Ze sliep. En gezien haar kalme ademhaling was het de slaap des gerusten. Er ging een golf van emotie door de krankenbezoeker heen. Hoe was het mogelijk dat ze zo zorgeloos kon slapen?

De cipier, die hem vergezelde, maakte de jonge vrouw wakker.

Slaperig en wat nieuwsgierig keek ze de krankenbezoeker aan. Wat kwam deze vreemde man doen? Van 't Hof stelde zich voor en zei haar dat hij haar graag een poosje wilde spreken over zaken die erg belangrijk waren.

'Hoe heet je?' vroeg van 't Hof.

'Anna Katharina Merks', klonk het kortaf.

'Waar ben je geboren?'

'In Best, bij Oirschot.' Aan haar tongval was het nog hoorbaar dat ze uit Brabant afkomstig was.

'Hoe oud ben je?' Ze haalde even haar schouders op. 'Ik weet het niet precies. Eén of tweeëntwintig!'

'Welke godsdienst belijdt je?'

Ze aarzelde even, antwoordde toen: 'De rooms-katholieke!' Hoewel ze de vragen die Van 't Hof haar stelde, beantwoordde, bekeek ze hem toch wantrouwend. Waarom was deze man hier? Hoorde hij ook bij de justitie? Waarom stelde hij al die vragen?

'Katharina, wat is de reden dat je gevangen gezet bent?' 'Wel, omdat ik me schuldig gemaakt heb aan de wet, ik heb gestolen.'

Ernstig zei Van 't Hof: 'Je hebt gestolen. Niet één keer, maar meerdere keren. Klopt dat?'

Vrijmoedig keek de jonge vrouw hem aan. Ze knikte bevestigend.

Meer dan eens had men haar de laatste tijd die vraag gesteld. Het had geen zin om te ontkennen, men had haar immers op heterdaad betrapt! Dat zou deze man ook wel weten veronderstelde ze.

'Is het je bekend waarom je in deze kamer bent geplaatst?' Verwonderd keek de jonge vrouw Van 't Hof aan.

'Nee, hoezo? Dit is toch een gewone gevangenkamer?' 'Zegt de naam treurkamer je iets?'

Er vloog een trek van onzekerheid over haar gezicht. 'Ik, ik weet het niet, wat bedoelt u?'

Voorzichtig, naar woorden zoekend, vertelde Van 't Hof haar dat hij het verzoek had ontvangen om haar op te zoeken en met haar te spreken.

'Het betekent zelden iets goeds als wij iemand in de treurkamer moeten bezoeken. Katharina, meestal is het zo dat de dagen van degenen die in de treurkamer geplaatst worden, geteld zijn.'

Het zoëven nog wat spottende gezicht had in enkele minuten tijd een totale verandering ondergaan. Niet begrijpend keek ze de ziekenbezoeker aan. 'Zegt u dat laatste nog eens?' vroeg ze angstig. En nadat Van 't Hof de zin herhaald had, schudde ze vertwijfeld haar hoofd. 'Dat meent u niet, dat kan niet waar zijn', zei ze bevend. Ze hief haar gezicht naar hem op en riep uit: 'Zal ik dan m'n jonge leven moeten laten?'

Hoewel Van 't Hof haar niet antwoordde, las ze het antwoord in zijn ogen. De ziekenbezoeker zweeg. Was er moeilijker boodschap te brengen dan deze? De jonge vrouw wendde haar gezicht af, af en toe klonk er een snik.

Nadat Van 't Hof haar even had laten begaan, stelde hij opnieuw een vraag, zodoende probeerend even haar gedachten in een andere richting te brengen.

'Hoe ben je voorheen aan de kost gekomen?'

'Ik was in een dienstbetrekking '

'Heb je dat altijd gedaan?'

Opnieuw zag ze Van 't Hof argwanend aan. Om haar mond trok een klein spottlachje: 'Als ik dat altijd had gedaan, dan zou ik nu hier niet zitten.'

Even leek het er op dat ze zich verder in stilzwijgen zou hullen, maar blijkbaar werd haar wantrouwen overwonnen door de vriendelijke en meelevende blik waarmee Van 't Hof haar aankeek. En in een plotselinge behoefte om zich te uiten, begon Anna Katharina te vertellen. Het trieste verhaal van een kind dat buitenechtelijk geboren werd, reeds vroeg wees werd en daarna aan haar lot werd overgelaten. Niemand bekommerde zich over dat jonge leven, niemand bemoeide zich met de opvoeding van het jonge meisje.

Uiteindelijk kwam ze in Dordrecht terecht, maar Amsterdam trok haar. Amsterdam, die grote stad, bruisend van leven, daar wilde ze naar toe. Toen ze hoorde van een galanteriekramer, die in Amsterdam woonde, zocht ze de man op en bood haar diensten aan. De kramer zag wel wat in het levenslustige meisje. Anna Katharina deed haar best en met goed resultaat. Ze merkte al gauw dat er een goede winst was te behalen. Het plan begon in haar te rijzen om zélf als galanteriekraamster te gaan werken. Een plan dat ze ten uitvoer bracht. De zaken gingen goed. Al spoedig kon ze een aardig spaarsommetje wegleggen.

Het was in die tijd dat ze kennis kreeg aan een soldaat. Hij wist haar vertrouwen te winnen door mooie woorden en beloften. En Anna Katharina geloofde hem. Ze dacht

er niet meer aan wat de eventuele gevolgen zouden kunnen zijn van haar omgang met de soldaat. De soldaat had haar trouw beloofd.

Hij bleek echter een ontrouwe te zijn en liet Anna Katharina in de steek. Ze wist zich bedrogen en vernederd. Zelf was ze een buitenechtelijk kind, haar kind, dat ze onder haar hart droeg, zou hetzelfde te wachten staan. Verbittering sloop haar hart binnen.

In Leiden werd de baby geboren. Een teer, zwak hoopje mens, dat slechts vijf weken leefde. Zelf was ze nog geen 17 jaar.

Een moeilijke, eenzame toekomst wachtte haar. Er was niemand meer die naar haar komst uitzag, de ontrouwe soldaat had haar verlaten, haar kind was gestorven. Waar zou ze zich nog druk om maken? Geld had ze niet meer, zelfs niet om inkopen te doen voor de handel en op deze manier te proberen opnieuw op een eerlijke manier haar brood te verdienen.

Maar haar jonge, gezonde lichaam vroeg om voedsel en zo kwam ze er toe om te stelen.

Ze zwierf rond, nergens een thuis hebbend, hunkerend naar warmte,--naar medeleven. Toen opnieuw een man toenadering zocht, wees ze hem niet af. Ze had niet geleerd van de vorige ervaring. En toen ze opnieuw zwanger was, zag ze wel de blikken van de mensen op zich gericht, maar schuldig voelde zij zich niet. De gedane zonde verschrikte haar niet. Bovendien bleef zij doorgaan met stelen, totdat zij betrapt werd en te Vianen gevangen gezet. In de gevangenis werd haar tweede kind geboren, de baby werd echter dood geboren.

Na het kraambed werd zij, in november 1762, door het gerecht te Vianen, in het openbaar als dievegge gestraft. Met een onverschillig gemoed onderging zij de straf. Haar geweten sprak niet meer. Nadat zij haar straf te Vianen had uitgezeten, werd zij ontslagen uit de gevangenis. Opnieuw werd zij het leven ingestuurd. Losgelaten in een wereld die zich niet bekommerde om haar, waarin zij zelf haar weg moest zoeken. Zij zag geen andere mogelijkheid om in haar onderhoud te voorzien, dan opnieuw te gaan stelen. Want wie wilde te maken hebben met een meisje, een vrouw van onzedelijk gedrag? Wie zou iemand in dienst willen nemen die in de gevangenis gezeten had? Toch was haar dit niet tot droefheid. Ze dacht niet, ze dééd.

Op een dag zwierf ze rond in de omgeving van Kralingen. Nadat ze haar slag geslagen had, dacht ze vlug weg te lopen. Ze werd door een veldwachter achterhaald, die de zaak niet vertrouwde. Hij nam haar mee naar Rotterdam, waar zij op 19 mei gevangen gezet werd.

In sobere bewoordingen vertelde Anna Katharina haar verhaal aan Van 't Hof. Deze had zonder haar te onderbreken naar haar geluisterd. Openlijk had zij gesproken over haar zonden, zonder ook maar enige schroom.

In de ogen van Van 't Hof las Anna Katharina ontsteltenis én medelijden. Ze begreep het niet. De feiten waren nu eenmaal zo.

Ze keek er erg van op toen Van 't Hof niet inging op het door haar vertelde levensverhaal, maar haar vroeg: 'Weet je wat de oorsprong van het kwaad is?'

Ze knikte. O ja, dat wist ze wel. 'De kwade', antwoordde ze. Van 't Hof begreep dat ze met 'de kwade' de satan bedoelde. 'Ja, je hebt gelijk Katharina, maar ... dit is een algemene waarheid. Pas het persoonlijk eens toe. Heb jij nooit kwaad gedaan?'

'Jawel', antwoordde ze, 'maar de duivel heeft me dat kwaad ingegeven.' Daarbij keek ze hem opnieuw vrijmoedig aan, hem min of meer uitdagend, want dit antwoord moest ook voor hem afdoende zijn.

Van 't Hof schudde het hoofd: 'Ofschoon de duivel dit ook gedaan mag hebben, zo zul jij er echter voor gestraft worden! Bovendien heb ik in alle mensen het kwaad ontdekt, zelfs van hun jeugd af aan. En op dat boze schijnt satan vat te hebben om de mens daardoor verder tot boosheid te brengen. Wat denk je Katharina, zou God de mens kwaad geschapen hebben?'

'Ja', antwoordde ze zonder aarzelen, 'want anders kan ik het niet begrijpen.'

Van 't Hof was blij met dit eerlijke antwoord, wat hij haar ook zei. 'Maar', vervolgde hij, 'neem eens aan dat God de mens kwaad geschapen had. Dan zou Hij Zelf de oorzaak van het kwaad zijn! Dat kan niet, dat kan nóóit. God, Die de goedheid en heiligheid Zelf is, kan evenmin het kwaad voortgebracht hebben als een goede boom kwade vruchten kan voortbrengen.'

Ze knikte bedachtzaam. Door Van 't Hof werd ze aan het denken gezet.

'Katharina, heb je weleens iets gevoeld nadat je zonden gedaan had, iets van benauwdheid of een onrustig gevoel?' Ze dacht even na en zei toen: 'Ja.'

'Heb je enig idee waar die onrustige gevoelens vandaan kwamen?'

Ze schudde ontkennend haar hoofd, maar luisterde aandachtig toen Van 't Hof vertelde dat dit kwam door haar geweten sprak. Het geweten dat ons als tot een stedehouder van de hoogste rechtvaardigheid door God is ingeschapen. Bij het horen van de naam God trok ze even de wenkbrauwen op, als in niet begrijpen.

Van 't Hof begreep dat dit arme mensenkind totaal onkundig was toen zij op zijn vraag of zij wist dat er een God was, antwoordde: 'Ik heb er weleens van gehoord, maar verder weet ik er niets van.'

Uit het hart van de ziekenbezoeker steeg een stil gebed omhoog tot God om wijsheid en Gods leiding.

'Anna Katharina, je begrijpt wel dat je jezelf niet geschapen hebt. Toch bén je geschapen. Iemand moet dat gedaan hebben en die dat gedaan heeft moet almachtig zijn. Die almachtige nu is niemand anders dan God. Je hebt me verteld dat je godsdienst rooms-katholiek is. En al weet je niet veel, misschien weet je wel wie de eerste mens was?'

Haar gezicht klaarde op: 'Adam', antwoordde ze vlot. 'Weet je ook van een gebod dat God aan Adam gegeven heeft?'

Haar gezicht betrok: 'Nee, dat weet ik niet.'

Hoe moest Van 't Hof dit gesprek voortzetten? Zou ze dan helemaal niets weten? Zou ze ooit gehoord hebben van de Heilige Schrift? Weer schudde ze ontkennend haar hoofd. 'Ik kan niet lezen', verklaarde ze.

Van 't Hof verzocht aan de cipier of deze hem een Bijbel wilde geven. Toen deze hem een Bijbel had aangereikt, sloeg hij Genesis 2 op en las het hoofdstuk voor. Hij toonde haar daarmee aan dat zij het bij het rechte eind had dat de eerste mens Adam heette. Hij bewees haar ook daarmee dat het Boek, waaruit hij gelezen had, de Bijbel, heel erg oud was en over heel oude zaken handelde. Hij zei haar ook dat dat Boek een goddelijk Boek was. Hoe oud het ook was, dat toch haar hele leven daarin beschreven stond. Dat al haar daden, zonden en gedachten daarin te vinden waren. Dat die eerste mens Adam van God een gebod had gekregen, maar dat had overtreden.

Daarna las hij haar Genesis 3 : 1 - 6 voor.

Ze luisterde aandachtig naar hetgeen hij vertelde. Dat uit Adam alle mensen zijn voortgekomen. Dat alles zijns gelijken voortbrengt en dat Adam, als zondig mens, niet anders dan zondige mensen had kunnen voortbrengen. Dat dus alle mensen zondig en besmet waren, hetgeen hij bewees uit Mattheüs 15 : 19: 'Want uit het hart komen

voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen.'

Van 't Hof verklaarde dit alles nog wat nader, op een eenvoudige wijze en zei Katharina dat zij in het gelezene haar eigen beeld helder kon zien. Hij vroeg haar daarna of zij zich niet verwonderde dat in dat Boek haar daden en gedachten zo juist beschreven en uitgedrukt waren en of zij niet moest bekennen dat het haar beeld was wat daar getekend was.

Ze antwoordde bevestigend.

Teruggrijpend op hetgeen waar hij mee begonnen was, vroeg Van 't Hof: 'Wel Katharina, stem je er in toe dat God de mens goed en recht geschapen heeft, maar dat hij door de zonde uit de staat der onschuld gevallen en bedorven is? Want als God de mens niet recht geschapen had dan zou Gód de oorzaak van de zonde zijn. En zojuist heb je het tegendeel gehoord uit Genesis 2.'

Opnieuw knikte Katharina bevestigend. Van 't Hof kon merken dat ze gespannen nadacht.

'Ken je de tien geboden?' was de volgende vraag die haar gesteld werd.

'O ja', antwoordde de jonge vrouw en meteen spuide ze haar kennis, een overblijfsel van haar jeugd. Ze had in haar jeugd de tien geboden geleerd op de roomse manier, op rijm, het tweede gebod aansluitend aan het eerste, het tiende achterwege latend.

Van 't Hof zei niets over die verkeerde manier van samenstellen van de tien geboden, wél zei hij: 'De Heilige Schrift is een wonderboek. Het is al zo oud, maar het leven van alle mensen staat er in afgebeeld. Zullen we samen de tien geboden eens lezen uit de Bijbel?'

Hij begon met de voorrede van Mozes, om haar te doen horen dat het de wet van God was. Het eerste en het tweede gebod las hij zonder daar verder op in te gaan. Hij wist niet wat er nog voor roomse denkbeelden aangaande die geboden in haar waren overgebleven.

Hij las het derde gebod voor: Wat denk je, ben je schuldig aan dat gebod? Heb je Gods Naam nooit misbruikt? Ik denk het wel. Misschien wel duizend en meer keren, is het niet? Heb je weleens gevloekt, lichtvaardig en vals gezworen, Gods Naam gelasterd? Heb je stilzwijgend, zonder te bestraffen, aangehoord als Gods Naam werd misbruikt en daarmee dus toegestemd? Als je Gods Naam gebruikt, doe je het dan met vreze, met een zekere eerbied?'

Katharina bekende schuld. 'Ik heb gedaan hetgeen in dat gebod verboden wordt en hetgeen geboden wordt heb ik nagelaten.'

Zwijgend hoorde ze het aan hoe Van 't Hof wees op de bedreiging dat God de schuldige geenszins onschuldig zal houden.

Vervolgens las hij het vierde gebod voor. 'Heb je Gods rustdag wel gehouden? Of werkte je soms op de zondag? Misschien nam je het er wel van op die dag of ... is het ook weleens voorgekomen dat je op die dag gestolen hebt? Ging je weleens naar de kerk?'

'Ik heb dit gebod niet gehouden. Ik ben weleens naar de kerk geweest, maar gedurende mijn hele leven zijn die keren te tellen. Als ik dertig keer naar de kerk geweest ben, is dat veel. Ik deed het alleen om wat te doen te hebben, niet uit godsdienstig oogpunt.'

Hoewel ze zich schuldig wist aan het vierde gebod, verklaarde ze onschuldig te zijn aan het vijfde gebod.

'Ik was nog erg jong toen ik mijn moeder verloor en mijn vader heeft nooit naar me omgekeken. Hoe kan ik dan dat gebod overtreden hebben?'

Verwonderd luisterde ze toen Van 't Hol haar uitlegde dat door het woord ouders de overheden en al degenen onder wie wij gesteld zijn, verstaan moeten worden. Zij had hem verteld dat ze was weggelopen uit haar eerste dienst, in haar geboorteplaats. Hij wees haar er op dat ze zich ongehoorzaam had gedragen en daarmee de zegen, welke in dat gebod door God beloofd was, verbeurd had. Ja, dat dit gebod haar, hoewel zij eerst meende daartegen niet te hebben overtreden, des doods waardig stelde voor God. Nadat Van 't Hof het zesde gebod had voorgelezen, verklaarde Katharina, en het leek wel of er iets van opluchting in haar stem doorklonk: 'Maar aan dit gebod ben ik zeker niet schuldig. Doodslag is zelfs nog nooit in mijn hart opgekomen.'

'Ben je nooit eens kwaad op iemand geweest, heb je nooit iemand gehaat?'

Beschaamd boog zij het hoofd toen hij haar vertelde dat nijd, haat, toorn, wraakgierigheid, de wortel van de doodslag is. Dat in het verbod van doodslaan het gebod ligt opgesloten om onze naaste te beminnen als onszelf. Als een gevolg van dat liefhebben behoorde ze haar naaste goed te doen. In plaats daarvan had zij hen, door haar dieverij, veel schade toegebracht.

Katharina had aandachtig toegehoord en bekende tenslotte: 'Dan heb ik dat gebod wel duizendmaal overtreden.'

Tijdens het voorlezen van het zevende gebod schudde ze haast onmerkbaar haar hoofd. Ze verzekerde Van 't Hof aan dit gebod niet schuldig te staan. Maar nadat de ziekenbezoeker haar had uitgelegd wat het 'gij zult niet echtbreken' allemaal in zich besloot, boog ze beschaamd en zelfs verlegen haar hoofd en zei: 'Ook tegen dit gebod heb ik gezondigd.'

Toen ze haar levensverhaal aan de ziekenbezoeker had verteld, had ze voor hem verzwegen twee maal zwanger geweest te zijn. Nu bekende ze hem haar misstappen.

Ook wat betreft het achtste en het negende gebod bekende ze haar volkomen schuld en voegde eraan toe: 'Ik ben geheel onrein, zo wat betreft mijn naaste als mijzelf.'

Het hoofd gesteund in de handen hoorde ze toe hoe Van 't Hof over het tiende gebod zei dat daarin niet alleen elke daad, maar ook elke begeerte om het goed van zijn naaste zich toe te eigenen, verboden werd. Hij vertelde haar over Achan en trok de lijn door naar haarzelf.

Ernstig keek hij haar aan en wees haar er op dat zij zich schuldig verklaard had aan elk gebod. Maar dat ze ook moest weten dat het schenden van zelfs maar één gebod strafbaar is. Dat iemand die één gebod overtreedt, de tijdelijke en de eeuwige dood verdient. Hoeveel te meer dus als al de geboden geschonden worden!

Opnieuw nam hij de Bijbel ter hand en las haar het tiende vers van Galaten 3 voor.

Bij het horen dat zij onder de vloek lag, trok er een lichte huivering door haar heen. De vloek, wat was dat?

Van 't Hof legde het haar uit. Dat de vloek van God bestaat in:

1. Gescheiden te zijn van God en dat zij, als zij in die staat, zou blijven, nooit enige hoop kon voeden om zalig te zullen worden. Juist het tegenovergestelde. Dat zij voor eeuwig rampzalig zou zijn en het aangezicht van God zou moeten missen.
2. Vervreemd te zijn van de beloften en verbonden. Dat zij aan geen enkele belofte, in het Woord van God beloofd, noch hier, noch in het hiernamaals, deel zou hebben. Dat zij dan tot in eeuwigheid het eigendom zou zijn en blijven van hem, met wie zij thans in verbond stond.

3. Dood te zijn in zonden en misdaden en daarom het eeuwige leven niet zou kunnen ingaan. Want niets, hetwelk bevuilt of onrein is, gaat ten hemel in.

4. Een kind van de toorn van God te zijn. De hoogste en vreselijkste Majesteit zou eeuwig tegen haar toornen. Haar van Zijn aangezicht verstoten en onder een eeuwig gewicht van toorn brengen en laten.

'Wat denk je Katharina, is dood, dood?'

'Dat denk ik wel.'

'Weet je dan niet dat er onderscheid is tussen een mens en een dier?'

Verwonderd antwoordde ze: 'Nee.'

'Maar weet je dan niet dat een mens een ziel heeft?' 'Ja, dat wel.'

'Ook dat staat in de Bijbel. In Mattheüs 10 : 28 staat - En vreest niet voor degenen, die het lichaam doden en de ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel.

Is dood dus dood?'

Door de vragen van Van 't Hof kwamen bepaalde herinneringen aan vroeger dagen weer naar boven. 'Nee', zei ze wat aarzelend, 'dood is niet dood. Na de dood komt de eeuwige heerlijkheid.'

In een later gesprek zei ze wel van het vagevuur gehoord te hebben, daar toch wel over nagedacht te hebben, maar nooit had ze goed kunnen begrijpen wat dat was.

Van 't Hof keek haar indringend aan: 'Je hebt gelijk, er is een eeuwige heerlijkheid, maar er zijn twee wegen Katharina. De eeuwige heerlijkheid óf de eeuwige verdoemenis. Er is een hemel en er is een hel. En in die hel zullen de verdoemden geworpen worden in een eeuwig, onuitblusselijk vuur. Als jij je leven nagaat, waar denk jij dan te zullen komen?'

'Ik heb u uit de Bijbel horen voorlezen dat God genadig en barmhartig is. Ik ben nog zo jong en daarom zal Hij mij genadig zijn en mij al mijn zonden vergeven.'

'Dan heb ik nóg een vraag. Denk je dat de wereldse rechter je, omdat je nog zo jong bent, vrij zal spreken?'

Het antwoord kwam direct: 'O nee.'

'Als de wereldse rechter je niet vrij zal spreken, hoeveel te minder zal dan de allerhoogste Rechter, God, Die de rechtvaardigheid Zelf is, je vrij spreken. Reken en hoop daar niet op. Hoe waar het ook is dat God barmhartig en gaarne vergevend is, Hij is tevens ook de rechtvaardige God, Die het kwaad niet ongestraft kan, noch zal laten. Als je in deze toestand sterft, zul je na je dood in het eeuwige vuur geworpen worden, bij al de rampzaligen en bij de duivel in de hel. Maar ... wat denk je, is er dan geen middel tot verlossing?'

'Bidden?' zei ze wat aarzelend.

'Ja. En wat kun je bidden?'

'Het "Onze Vader" heb ik vroeger geleerd.'

'Maar het gebed van een goddeloze is de Heere een gruwel. Hoe kan een onreine bidden? En je hebt zelf beleden en erkend geheel een onreine te zijn. Ken je ook de twaalf artikelen des geloofs?'

'Gedeeltelijk', antwoordde ze en tastend in haar herinnering zei ze de geloofsbelijdenis bij stukjes en beetjes op. Het stemde Van 't Hof tot blijdschap dat ze toch niet helemaal onkundig was.

'Weet je hoeveel Goden er zijn?'

'Drie, tenminste, dat heb ik in de roomse kerk altijd gehoord.'

'De roomse kerk belijdt, evenals de protestantse, dat er één God is, drie in personen, namelijk Vader, Zoon en Heilige Geest, maar één in Wezen. Maar weet je ook Wie Jezus Christus is?'

'Nee', was haar antwoord.

'Die Jezus moet je kennen, want Hij is de enige Verlosser en Zaligmaker. Deze Jezus is waarlijk mens geweest, omdat Hij anders geen Borg had kunnen zijn voor zondige mensen. Want de verzoening, of de betaling van de schuld bij God, moest in dezelfde natuur gebeuren, als waarin de schuld gemaakt was. En deze natuur is de menselijke natuur geweest. Maar deze Jezus heeft Zich ook als God doen kennen. De menselijke natuur zou nooit in staat geweest zijn om de toorn van de rechtvaardige God te dragen. Daarom was Jezus God én mens in één persoon. Hij is mens geweest, maar wel een mens zonder zonden. Daarom was het niet nodig dat Hij voor Zijn eigen zonden offerde. Zelf geen schuld hebbend, is Hij in staat geweest om aan God het rantsoen voor de zonden te betalen. Hij heeft niet alleen kunnen voldoen voor de zonde, maar Hij hééft het ook werkelijk gedaan. Hij stierf de bittere kruisdood en voldeed daarmee aan de eisen van de rechtvaardigheid van God. En om die verdienste vergeeft God de zonden. Jezus Christus is gestorven, ook begraven. In Zijn ziel heeft Hij de helse pijnen geleden. Op de derde dag is Hij opgestaan uit de dood. Na veertig dagen op de aarde te hebben gewandeld is Hij opgevaren naar de hemel. Daar bidt Hij nu gedurig, als de eeuwige Hogepriester, voor hen die Hem aannemen. Om in hen, als leden van Zijn Kerk, Zijn Heilige Geest uit te storten. Om hen door Zijn macht tegen alle vijanden, zowel lichamelijke, als geestelijke, altijd te beschermen. Hij zit daar aan de rechterhand van God, omdat God de Vader door Hem alle dingen regeert. Omdat Hij van daar zal wederkomen, om alle levenden en doden te oordelen. Dan zal Hij al degenen die in Hem geloofd hebben en die door Hem gerechtvaardigd en geheiligd zijn, met Zich in die plaats meenemen. Daar zullen ze in eeuwigheid leven, een verzadiging van vreugde genieten tot in alle eeuwigheid. Maar de ongelovigen zal Hij veroordelen. Die zullen geworpen worden in de poel, die van vuur en sulfer brandt, welke de duivel en zijn engelen bereid is.

Jezus Christus moet worden gekend. Want er is onder de hemel geen andere Naam gegeven door Welke wij moeten zalig worden, dan de Naam van Jezus Christus.

Och, dat de Heere het gesprokene je op het hart mag drukken en aan je ziel wil heiligen. Dat je er werkzaam mee mag worden!'

Nadat hij met haar gebeden had, nam hij afscheid. Aan de cipier gaf hij op dat er die avond nog voor haar gelezen zou worden uit de Heilige Schrift: Romeinen 1 en 3; 1 Korinthe 6; Jozua 7 en Zacharia 5.

Daarna vertrok hij. Zorgeloos slapend had hij haar aangetroffen, met een onrustig, gekweld hart liet hij haar achter.

Woensdag 6 juli

De volgende morgen zocht Van 't Hof haar weer op. Deze keer in gezelschap van zijn collega Goedhart.

'Heb je goed geslapen Katharina?'

Ontkennend schudde ze het hoofd.

'Wat is daarvan de reden?'

Ze keek hem enigszins verwijtend aan. Zou hij werkelijk niet weten waarom ze zo slecht had geslapen? Hij had haar zo veel verteld. Zo veel om over na te denken. Zo veel dat haar had verschrikt. Steeds weer was het door haar heen gegaan dat ze al Gods geboden zwaar had overtreden en dat ze Gods eeuwige toorn verdiend had.

Van 't Hof begreep haar wel en zei haar, dat, hoewel ze haar nachtrust nodig had, het hem toch tot blijdschap stemde dat zijn woorden haar hart hadden bereikt. 'Misschien heb je nog maar kort te leven en dan zijn de zaken die we gisteren behandeld hebben, tiendubbel je aandacht en overdenking waard.'

In korte trekken herhaalde hij wat hij de vorige dag tot haar gesproken had. Hij zei haar ook dat het een bijzonder voorrecht zou zijn, als God haar zou ontdekken aan haar verloren staat. Hij vroeg haar vervolgens of ze kon bidden. 'O ja', antwoordde ze en opnieuw somde ze de tien geboden op, denkende dat het een gebed was. Daarna zei ze het 'Onze Vader' op, besluitend op de roomse manier.

'Geloof je dat God je Vader is?' wilde Van 't Hof weten. Ze knikte. En op de vraag waarom ze dat geloofde, antwoordde ze: 'Omdat Hij mij geschapen heeft.'

'Dat is wel waar', zei Van 't Hof bedachtzaam, 'maar stel je eens voor dat een onecht kind tegen een eerlijke man zou zeggen: U bent mijn vader. Denk je dat hij het kind zou aanvaarden?'

'Nee', klonk het resoluut.

'Wel, hoe kun jij God dan je Vader noemen, jij, die jezelf hebt gedragen als een onecht kind? Zo oenteer je God en je spot door Hem je Vader te noemen. Een gehoorzaam kind zal alle achting, liefde en genegenheid aan zijn vader bewijzen. Jij hebt echter alle gehoorzaamheid niet aan God, maar aan de duivel gegeven. Je hebt je dus aan satan onderworpen, hij is je heer en vader.'

Voor het eerst sprak Goedhart toen: 'Je bidt: Uw Naam worde geheiligd ..., maar hoe kun je dit bidden! Daarmee betuig je dat je bevreesd bent om God, de Heilige, te ontteren, maar dat Hij door jou verheerlijkt en groot gemaakt mag worden. Jij hebt het tegendeel gedaan. Zijn heilige Naam heb je ontheiligd. In plaats van Hem te verheerlijken en groot te maken, heb je Hem oneer aangedaan en veracht.

Je bidt: Uw Koninkrijk kome ..., maar als een getrouw onderdaan van satan help je zijn koninkrijk te bevorderen. Je helpt om het koninkrijk van de satan op te bouwen en om het Koninkrijk van God afbreuk te doen, door jezelf onder de heerschappij van de satan te stellen. Zo spot je ook in die bede met God.

Je bidt: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, also ook op de aarde ..., maar hoe kun je dat bidden? Met deze bede betuig je aan God dat jouw wil met de Zijne verenigd is. Dat je aan al wat God wil, van harte gehoorzaamt. De praktijk is echter anders. Je verzet je schandelijk tegen Gods wil. Je volgt de wil van satan en je boze hart op, ja, zelfs je daden tonen dit aan. Daarmee zeg je in feite: Niet Uw wil, maar mijn wil geschiede. Zie je niet dat je God bespot hebt? Dat Hij, volgens je eigen bede, Zijn wil, dat is: het kwaad en het spotten niet ongestraft te laten, over je kan brengen? En dit tot een eeuwig verderf?

Je bidt: Geef ons heden ons dagelijks brood ..., maar hoe kun je dat bidden? Je bent niet tevreden geweest toen God je op een eerlijke wijze een stuk brood gaf. Je hebt met list en bedrog een ander van het zijne beroofd, terwijl het Gods wil is dat je met je eigen handen de kost zou verdienen. Daarvan ondervindt je nu al de gevolgen. De rechter zal je er voor straffen en meen jij dan dat je de straf van de Rechter van hemel en aarde zal ontgaan? Hij heeft immers gewild dat je met je loon en verdienste tevreden zou zijn! Daarom is zulk een bidden niet anders dan met God spotten.

Je bidt: Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren ... Zie je niet in dat je dit evenmin kunt bidden als het vorige? Je hebt steeds je schuld vergroot. In plaats van degenen die jou onrecht hebben aangedaan te vergeven, heb je met list en bedrog anderen, die jouw schuldenaars niet waren, beroofd.

Je bidt: Leid ons niet in bekoring (verzoeking), maar verlos ons van de kwade (boze) ... Besef je wel hoe diep treurig het is om deze bede te bidden? Je bidt op jouw manier, dat God je niet in bekoring zal leiden, maar van de kwade verlossen. Heb je er nog nooit aan gedacht dat je zodoende met God spot? In plaats van ernstig te trachten om alles te vermijden wat je verleiden en verlokken kon en onder de macht van satan brengen, heb je het tegendeel gedaan. Je hebt jezelf in bekoring gebracht en de verzoeker, de duivel, heb je in al zijn aansporingen gehoorzaamd. Zo heb je met gedachten, woorden en werken betoond dat het je lust was, je leven was om de verzoeking van de duivel en van je eigen boze hart op te volgen. In plaats van ervan verlost te geraken, ben je er meer en meer aan vastgekleuisterd.

Ben je het met ons eens Katharina, of denk je er anders over?"

Ze schudde haar hoofd: 'U hebt gelijk. Ik heb gezondigd.'

Ernstig sprak Goedhart: 'Tegenover ons beken je gezondigd te hebben. Veel groter zou het zijn als God je eens te zien gaf, dat je een grote zondares bent en dat je voor Hem in de schuld zou komen en de grootheid van je ongerechtigheden zou erkennen.

Je toestand is treurig. Elk ogenblik kan God Zijn gramschap over je uitstorten en dan is het voor eeuwig te laat voor je.'

Met een beangste blik sloeg ze de ogen naar de ziekenbezoekers op. Die blik bleef in haar ogen, ook toen de mannen voorstelden voor haar te bidden. Tenslotte stemde ze toe.

Na een ernstig gebed vertrokken de mannen, na Katharina vermaand te hebben om ook zelf tot de Heere te bidden om ontdekking van haar zonden en schuld.

De ogen, waarin angst en benauwdheid stonden te lezen, bleven de ziekenbezoekers bij, ook toen zij de gevangenisdeur achter zich hadden dichtgetrokken.

Dat was dan ook de reden dat Van 't Hof 's avonds opnieuw naar Anna ging.

Ze keek pas op toen ze zijn stem hoorde en op de vraag hoe het met haar was, antwoordde ze: 'Benauwd, zo benauwd. Ik ben zo bang voor de eeuwige rampzaligheid. Ik zal moeten sterven en wanneer ik sterf zoals ik geleefd heb, dan zal ik voor eeuwig ongelukkig zijn. U en uw ambtsbroeder hebben mij er op gewezen en uw woorden liggen als een zwaar pak op mijn hart. Ik zie nu zo duidelijk dat ik al de geboden van God heb overtreden. En de keren dat ik tot God gebeden heb, heb ik eigenlijk de spot met Hem gedreven. Nu zie ik dat ik niet bidden kán zoals het behoort en dat zelfs mijn gebed onrein is. Maar waar kan ik vergeving ontvangen voor mijn zonden? Zonder vergeving

is de verdoemenis mijn deel en onvermijdelijk zal deze over mij komen. Ik ben omringd, ja vervuld van vrees en benauwdheid. Waartoe zal ik mijn toevlucht nemen?"

Van 't Hof ging nog even in op hetgeen waarover ze 's morgens gesproken hadden en

vroeg toen: 'Waartoe je toevlucht nemen? Zijn er dan geen engelen die je kunnen helpen of die voor je bidden?'

'O ja', antwoordde ze direct, 'ik heb God gebeden en gevraagd of Hij me een beschermengel wil sturen.'

'Dus daar denk je hulp van te verwachten Katharina? Kan een engel dan voor je bidden?'

Wat in onzekerheid gebracht door de klank van zijn stem, antwoordde ze: 'Ik denk het wel.'

Aandachtig luisterde ze toen Van 't Hof met beslistheid zei dat engelen niet voor haar zouden kunnen bidden. Dat de engelen, hoewel zeer voortreffelijk, alleen schepsels waren en daarom minder dan God. Dat alleen God de overal- tegenwoordige is en niet de engelen. Dat alleen God alwetend is en niet de engelen. Dat het daarom onzeker was of dat verzoek en haar angst en benauwdheid wel ooit tot de wetenschap der engelen zou komen. En zo niet, dat haar een rampzalig einde wachtte.

'Maar', vervolgde Van 't Hof, 'kan Maria bidden voor je? Zij is toch de moeder van de Heere Jezus? Zou haar gebed geen ingang vinden bij haar Zoon?'

Even helderde het gezicht van Anna Katharina op. Afwachtend keek ze de ziekenbezoeker aan. Het flauwe flikkerende vlammetje van de hoop doofde echter meteen weer uit toen Van 't Hof haar zei dat ook Maria niet voor haar zou kunnen bidden om dezelfde redenen als de engelen, maar ook omdat Maria, evenals wij, uit Adam was geboren. Ook zij was een zondares geweest die evenals wij met God verzoend had moeten worden. Daarom kan zij voor andere mensen niet bidden.

'En wat denk je van de heiligen, Katharina? Kunnen zij ...'

Ze liet hem niet uitspreken: 'Ja!', klonk het.

'Nee', antwoordde Van 't Hof even beslist. 'Ook die mensen zijn zondaars geweest. Ook zij hebben verzoening nodig gehad.'

In stilte bad Van 't Hof om wijsheid. Hoe het deze jonge vrouw duidelijk te maken? Het weinige wat ze wist van godsdienst, ontnam hij haar, het geloof in de tussentreding van engelen, Maria en de heiligen.

Zo eenvoudig mogelijk probeerde hij het haar duidelijk te maken. 'Stel je nu eens voor dat de heiligen gehoord hadden van jou en het voor jou op wilden nemen. Zij zouden toestemming moeten vragen aan het hof des hemels om te mogen binnentreden. Om binnen te mogen treden voor een groot zondares, om hun smekingen voor de troon van de opperste Rechtvaardigheid neer te werpen. De uitslag van dat verzoek om binnen te mogen treden zou onzeker zijn. Stel dat het zou worden toegestaan. Nóg onzekerder zou de uitslag van hun verzoek zelf zijn. Kun je daarop wachten? Je tijd is kort. Nóg slechts enkele dagen heb je te leven. Durf je het te wagen om tot de heiligen te bidden en hun hulp in te roepen? Het gaat om je eeuwig zieleheil. Het is een zaak van groot en allerswaarst gewicht. Waag het niet op een misschien. Denk niet: misschien kunnen de heiligen wel tussentreden. Er zijn maar twee wegen, twee uitkomsten, eeuwig rampzalig of eeuwig gelukzalig.

Ik zal proberen om het je nog wat duidelijker voor te stellen. Stel je eens voor dat je een reis naar een zekere stad moest maken. Er werd bij gezegd dat je, als je er op de juiste tijd aan zou komen, een grote schat zou vinden. Maar als je er te laat aan zou komen, dan zou het gevaar groot zijn dat je die schat niet zou vinden. Wat zou je doen? Zou je dan omwegen inslaan of de kortste weg naar die stad kiezen? 'Ik zou de kortste weg kiezen, dat is duidelijk.'

'Wel, doe dat dan ook wat betreft jezelf. Als je vóór je dood vergeving verkrijgt, zul je de schat van een eeuwig gewicht van zaligheid vinden. Maar als je voor je dood niet met God verzoend bent, dan loop je niet alleen gevaar om voor eeuwig verloren te gaan, je verderf is zéker.

Waarom zul je dan de langste weg kiezen door te bidden tot de engelen, tot Maria of tot de heiligen? Je kunt niet weten of zij van jou weten. Of zij, als ze je gebeden zouden horen, medelijden met je zouden hebben, of ze voor je zouden willen bidden. Of zij voor je zouden mogen binnentreden bij God en zo dat allemaal gunstig uit zou vallen, of je dan verhoord zou worden.

Waarom niet de kortste weg ingeslagen? Jezus Christus alleen is de Weg, de Waarheid en het Leven. Buiten Hem is geen verzoening, zonder Hem is er geen zaligheid. Hij is de zaligheid Zelf. Waarom dan jezelf in gevaar gebracht? Zullen we nu de Heere smeken of Hij in ontferming op je neer wil zien en of Hij je datgene wat je vanavond gehoord hebt, wil doen begrijpen?

Ze knikte, ondertussen zacht prevelend: 'Jezus Christus alleen is de Weg.'

Donderdag 7 juli

Toen Goedhart de volgende morgen de treurkamer binnenkwam en aan Anna Katharina vroeg of ze beter geslapen had dan de vorige nacht, antwoordde ze: 'O nee.'

'Niet? En wat is daarvan de reden?'

'De reden? Dat begrijpt u toch wel? Ik heb wel wat anders te doen dan te slapen. Ik lig onder de toorn en de vloek. Als ik sterf, ga ik voor eeuwig verloren. Het sterven is niets, maar o, eeuwig, eeuwig verloren!' kermde ze.

Wat ongelovig keek de krankenbezoeker haar aan. Geen angst voor de dood? Zou het werkelijk waar zijn dat de angst voor de tweede dood overheerste, haar beheerste? Bij iedere ter dood veroordeelde was immers de angst aanwezig voor de dood en de schande?

'Dus je bent niet bang om te sterven?' vroeg hij.

'Och mijnheer, dat wat ná de dood komt, is belangrijker. Als ik sterf zoals ik geleefd heb, ga ik voor eeuwig verloren!'

'Heb je gebeden?' wilde Goedhart weten.

'Ja mijnheer, er is voor mij uit de Bijbel gelezen en ik heb gebeden, steeds maar opnieuw, vragend aan God of Hij me mijn zonden recht wil doen zien.'

'Wel, denk je dat er voor jou nog een mogelijkheid zal zijn om gered te worden?'

Met roodbehuilde ogen antwoordde ze: 'Ik weet het niet, ik weet het niet, maar ik hoop het wel. Mijn angst en vrees zou niet zo hevig zijn als ik mij alleen voor de wereld schuldig wist; maar ik zie zo duidelijk dat ik aan elk van de geboden van God schuldig sta. En wanneer ik zo blijf zal ik voor eeuwig verloren moeten gaan en dát benauwt mij zo.'

Goedhart bemerkte dat het niet alleen woorden waren, maar dat ze werkelijk bedroefd was over haar zonden.

Ze zat met gevouwen handen, al zuchtende. Ontroerd luisterde Goedhart toe hoe ze God smeekte haar een recht inzicht in haar zondige toestand te geven, Hem smekend om genade, om tot Hem bekeerd te mogen worden.

Toen ze zweeg, vervolgde Goedhart het gebed, de Heere vurig smekend om het behoud van haar, wier dagen geteld waren.

'Kan ik nog behouden worden? Ik, die alles verzondigd heb?'

Goedhart wees haar er op dat het zeker waar was dat er voor haar, ja, in de Bijbel staat, voor de grootste der zondaren, redding mogelijk was in de Borg Jezus Christus. Alléén in Hem, buiten Hem is er geen zaligheid.

's Avonds bezocht Van 't Hof haar. Benieuwd hoe haar aan te treffen, kwam hij de treurkamer binnen. Geruime tijd sprak hij met haar. Toen vertrok hij weer, ontmoedigd omdat hij geen enkel contact met haar had. Ze beantwoordde zijn vragen niet. Het scheen zelfs of zijn woorden helemaal aan haar voorbijgingen. Hij wilde haar troosten, wees haar opnieuw op de enige Weg ten behoud. 'Nóg is het het heden der genade.'

Ze schudde haar hoofd. 'Alles verbeurd, alles verzondigd, ik ellendig mens.'

Vrijdag 8 juli

Opnieuw bezocht Goedhart Anna Katharina. Dadelijk bij zijn binnenkomst bemerkte hij al dat ze zich nog steeds in dezelfde toestand bevond. Angst en benauwdheid lag over heel haar wezen. Dikke wallen onder haar ogen waren er de bewijzen van dat ze opnieuw een doorworstelde, slapeloze nacht achter de rug had. Bewogen keek hij op haar neer, een ellendige, naar lichaam en ziel.

'Anna, bid je nog?'

Ze sloeg de ogen naar hem op en antwoordde met bevende lippen: 'Het enige wat ik doe is bidden en smeken of de Heere Zich over me wil ontfermen. Ik zie geen uitkomst, het is zo donker. Ik heb Gods toorn verdiend, ik weet het, ik ben verloren, toch blijf ik smeken of Hij Zich wil ontfermen. Mag dat of is ook dát zondig?'

Angstig klagend klonk dat laatste zinnetje.

Goedhart ging zitten. Zijn rustige stem had invloed op de jonge vrouw. Ze luisterde naar wat hij tot haar te zeggen had.

Goedhart vertelde in het kort welke weg de Heere gewoonlijk met een zondaar houdt als Hij hem van zonde overtuigt en aan zichzelf ontdekt.

Hij eindigde met te zeggen: 'Dat God je tot een verlorene mag stellen en tot een voorwerp maken dat vatbaar is voor de vrije genade, welke is in Christus Jezus! Wat zou dat groot zijn! Blijf maar aanhouden in het gebed dat Hij Zich over je wil ontfermen en je tot bekering wil leiden.'

Na een kort gebed vertrok hij.

Toen Van 't Hof haar 's avonds bezocht, trof hij haar in dezelfde toestand aan als zijn collega 's morgens. Ze merkte nauwelijks zijn aanwezigheid op. Soms bad ze in zichzelf, dan weer hardop. Ze bad ook het 'Onze Vader'.

Van 't Hof merkte tot zijn verwondering op dat ze het roomse slot achterwege liet.

'Anna, waarom laat je het slot na? Dat hóórt er toch bij?' Hij probeerde de vraag zo te stellen dat Anna Katharina de indruk kreeg dat hij zelf ervan overtuigd was dat het gebed zonder dat roomse slot niet compleet was.

Zijn vraag bracht haar niet aan 't twijfelen. 'Het slot wat ik er altijd aan toegevoegd heb, is niet juist', antwoordde ze. 'Kan Maria of een van de heiligen ons wel horen of voor ons bidden? Kan Maria of een van de heiligen mij wel horen of voor mij bidden? Nee toch!'

Zaterdag 9 juli

Op de vraag van Goedhart hoe het was, antwoordde Anna Katharina de volgende morgen jammerend: 'Ik ben zo ellendig, ik lig onder de toorn van God en onder de vloek; ik moet voor eeuwig verloren gaan.'

'Weet je hoe dat komt?'

'Ja, want ik heb geen Borg', kreunde ze.

'Heb je Die dan nodig? Weet je zeker dat de engelen of de heiligen niet voor je kunnen bidden? Is het werkelijk nodig om een Borg te hebben?'

'Ja, want zonder Hem zal ik voor eeuwig omkomen. Och, wilt u voor me bidden en de Heere God smeken genadig te zijn?'

Verder doorvragend bemerkte Goedhart dat zij nog niet geheel van de gedachte gezuiverd was dat misschien de engelen of de heiligen toch nog iets voor haar zouden kunnen doen.

'Kan en mag ik Hem aanroepen en Hem alleen?' wilde ze ten overvloede nog eens horen. 'O, ik twijfel er wel aan of engelen of heiligen iets voor me zouden kunnen doen, maar ik wil álles wel aangrijpen om die welverdiende straf te ontgaan. En het is niet alleen de straf, maar méér nog, dat ik tegen God gezondigd heb.'

's Avonds bezocht Van 't Hof haar.

'Hoe is het?' wilde hij weten.

'Nu wat beter', antwoordde ze.

'Zo, wat beter, dat is fijn, maar hoe komt dat, vanwaar komt dat?' Ze scheen Van 't Hof veel rustiger toe dan de vorige keer toen hij haar bezocht. Hij verlangde ernaar om daarvan de reden te horen.

'God is rechtvaardig, maar ook barmhartig', zei ze, 'ik hoop dat Hij mijn zonden wil vergeven en mij barmhartigheid schenken wil. Al bekeert God mij niet in de gevangenis, zelfs op het eind van mijn leven kan Hij het nog doen, want zo heeft Hij ook met de moordenaar aan het kruis gehandeld.'

Van 't Hof knikte bedachtzaam. 'Je hebt gelijk Katharina, maar wat denk je: als jij eens een mens was die veel schulden had, naar je schuldheer ging en zei: Vergeef me mijn schulden want ik kan ze niet betalen. Denk je dat je schuldeiser daar genoeg mee zou nemen? Zou hij niet terecht tegen je zeggen: Je moet je schuld betalen óf een borg stellen, zodat ik volledig betaald word? Wel, jij kunt hem niet betalen, noch een borg brengen, zou jij je dan troosten met de gedachte dat hij je wel vergeven zal?'

'Nee', antwoordde ze.

'Wel, met veel minder recht kun je dan besluiten dat God zo zou handelen. Zelf kun je niet betalen, je hebt ook geen Borg.'

Van 't Hof zag opnieuw de benauwdheid opkomen. Zijn hart werd met smart vervuld. O, de rust die hij bij haar bespeurde, was een valse rust. Was er misschien iemand geweest die met haar gesproken had en haar had misleid? Had iemand haar gewezen op Gods barmhartigheid, maar buiten Christus? Had iemand haar gesproken over schuldvergeving en verzoening, maar zonder voldoening?

Zou ze nog willen luisteren naar hetgeen hij te zeggen had? In stilte smeekte hij om Gods Geest dat Die hem zou leiden.

'Luister Katharina', zei hij, 'wat ik je nu ga zeggen, klinkt misschien hard in de oren, maar het is wel de waarheid. Wat betreft hetgeen God doen kán naar de oneindigheid

van Zijn genade, is nog geen bewijs dat God dit ook doen zál. Het voorbeeld van de moordenaar aan het kruis is wel waar, maar het is ook enig in de Bijbel. Daar tegenover staan veel andere voorbeelden. Hoewel het volkomen waar is, is deze manier van handelen bij God niet algemeen, veel minder nog is het Zijn vaste regel. Dit voorbeeld is heel bijzonder, want de moordenaar die aan de linkerhand van Jezus hing, heeft géén genade verkregen, maar is naar het verderf gegaan, zoals we kunnen lezen in Lukas 23. Deze dag is voor jou een verloren dag, die je onbenut voorbij hebt laten gaan. Bovendien had de moordenaar aan het kruis nog erg veel boven jou voor. Nogmaals, je tijd is nog maar zo kort en je hebt deze dag verloren laten gaan.' Met grote verschrikte ogen had ze Van 't Hof aangehoord, handenwringend zat ze neer.

'Katharina, luister je?'

Ze knikte zwijgend. 'Weet je waarom de moordenaar aan het kruis veel voor had boven jou?'

'Nee.'

Van 't Hof zei haar dat de moordenaar voor God en de mensen openbaar in de schuld was gekomen. Het vonnis dat over hem gevelde en uitgevoerd werd, billijkte hij. Openlijk riep hij Jezus' onschuld uit en verklaarde Hem daardoor voor het vlekkeloze Offerlam, Dat voor de zonden der wereld geslacht werd.

'Geen van deze dingen heeft bij jou nog plaatsgevonden Katharina! Zonder Christus kan en mag je niet hopen op de barmhartigheid van God.'

Haar hoofd zakte steeds dieper, toch merkte Van 't Hof dat ze naar hem luisterde. Ernstig wees hij haar er op dat zij, zo ze geen Borg zou hebben, verloren zou moeten gaan. Dat er noch in de hemel, noch op de aarde, een andere borg ter zaligheid kan zijn dan Jezus Christus. Dat Gods barmhartigheid geen Jezus was. Dat, hoe aangenaam alles ook klonk, het toch geen grond was voor de eeuwigheid, omdat Christus er aan ontbrak.

Met een bewogen hart en stem wees hij haar er opnieuw op hoe kort haar tijd nog was en hoe erg het was dat ze de voorbije dag in zo'n valse rust had doorgebracht.

Ze schreide wanhopig, en het raakte Van 't Hof tot in 't diepst van zijn ziel, toen hij haar klacht hoorde: 'Voor eeuwig verloren, voor eeuwig verloren.'

Maar zijn stem klonk vast en overtuigend toen hij haar zei: 'Ja, reken niet op Gods barmhartigheid buiten Christus. God is even volmaakt en oneindig in Zijn rechtvaardigheid als in Zijn barmhartigheid. Jij kunt niets doen wat God zou kunnen bewegen om van Zijn rechtvaardigheid af te zien en je genadig te zijn. Gods barmhartigheid is in geen hogere trap aanwezig dan Zijn rechtvaardigheid. Maar ... je mag Hem aanroepen Katharina. Ga tot Hem met je nood.'

Klagend beled ze God haar zonden, vooral het verloren laten gaan van die dag: 'Ik heb geen Borg voor mijn schuld, mijn tijd is nog maar zo kort. Ik weet nu dat er zonder voldoening geen verzoening is voor mijn schuld.'

Ook Van 't Hof bad met en voor haar.

Na nog een laatste blik op het vermagerde, door tobben en slapeloosheid getekende gezicht, vertrok hij. Een stil gebed was in zijn hart.

Zondag 10 juli

De volgende morgen bezocht Goedhart haar.

'Hoe is het? Heb je nogal kunnen slapen?'

'Slapen? Hoe zou ik kunnen slapen! Ik ben zo schuldig, ik ben verdoemelijk. Dáár ben ik mee bezig geweest. Ik heb God aangeroepen, steeds maar weer.'

Haar adem ging hijgend, er lagen diepe wallen onder haar ogen. Ontroerd bemerkte Goedhart hoe verzwakt ze was. Degenen die haar die nacht bewaakt hadden, vertelden dat ze inderdaad niet geslapen had. Dat ze steeds opnieuw, kermend en klagend, God had aangeroepen. Hoe ze, na een lichte sluimering, werd bevangen met benauwdheid.

'Katharina, je bent een verloren schaap dat afgedwaald is van de Herder. Je hebt Hem bespot, je hebt de duivel gehoorzaamd en hem de eer gegeven. Je hebt met stelen je mond opengehouden. Je hebt Gods heilige rustdag veracht. Je hebt alles wat God verbiedt, gedaan en alles wat Hij gebiedt, heb je nagelaten. Toch is God zo oneindig goed, dat Hij je in deze akelige gevangenis nog op komt zoeken, als een verloren schaapje. Waarom denk je? Om, als dat schaapje wil volgen, het weer tot Zijn kudde toe te brengen. Je zult, evenals de verloren zoon, tot God moeten komen, zeggende: Vader, ik heb gezondigd, tegen de Hemel en voor U, en ben niet meer waardig Uw zoon genaamd te worden. Ken je die geschiedenis? Ik zal je voorlezen uit Lukas 15, waar de gelijkenis van de verloren zoon beschreven staat.'

Nadat hij de Bijbel had dichtgeslagen na het voorlezen, zat hij enige tijd in gepeins terneer. Ook Anna Katharina zweeg. Goedhart was vervuld met gedachten.

Hij was ermee bekend dat sommige ter dood veroordeelden berouw toonden. Spijt hebbend over de begane daden. Zulk een berouw dat bekend staat als 'galgenberouw'. Maar hij bemerkte dat het bij Anna Katharina dieper ging. Wat had God met deze jonge, ter dood veroordeelde vrouw voor? Zou het zo zijn dat Hij Zichzelf in haar, als een vat van vrije ontferming, wilde verheerlijken? Het was toch niet strijdig met Gods weg om in de nacht, wanneer de mens rust zoekt, hem zijn zonden te openbaren? Om de mens daar werkzaam mee te maken?

Opnieuw sloeg hij de Bijbel open. Zocht Job 33 op. Min of meer voor zichzelf lezend, las hij de verzen 15 en 16: 'In de droom, door het gezicht des nachts, als een diepe slaap op de lieden valt, in de sluimering op het leger; Dan openbaart Hij het voor het oor der lieden, en Hij verzegelt hun kastijding.'

Waarom hij juist deze verzen opzocht? Hij wist het niet. Als een diepe slaap op de lieden valt. Anna Katharina had de nacht juist wakend doorgebracht!

Maar plotseling voelde hij een greep op zijn arm. 'Wat las u daar? Wilt u dat nog eens lezen?' Opnieuw las hij de verzen 15 en 16.

'Mijnheer Goedhart, deze woorden herinneren me aan een tijd geleden. In de nacht vóór mijn laatste diefstal, droomde ik. Duidelijk zag ik alles gebeuren. De plaats waar de diefstal plaats zou vinden; de goederen die ik weg zou nemen; dat ik gegrepen zou worden; de gerechtsdienaar die me wegbracht; de kar waarop ik vervoerd werd. Ja, zelfs de weg die ik reed; de rechters, de gevangenis. Ja, ook de treurkamer waarin ik nu zit. In mijn droom werd ik veroordeeld tot de dood. Ik zag zelfs het schavot waarop ik zou moeten sterven. Toentertijd heb ik die droom van me af gezet. Maar nu geloof ik dat het een waarschuwing van God is geweest. Ik heb die echter niet opgemerkt.'

Met verwondering en ontzetting had Goedhart deze bekentenis aangehoord.

'Ja Anna Katharina, die droom was een waarschuwing van God. Een waarschuwing om je nog af te trekken van het kwaad. Een waarschuwing die jij in de wind hebt geslagen. Heb je geen duizend redenen om je over Gods mensenliefde te verwonderen? Jij, zo'n vervloekte zondares, dat zijn je eigen woorden, die al zo dikwijls Zijn geboden met woorden en daden had overtreden, werd toch nog door Hem gewaarschuwd. Hij wilde je terug doen keren van de heilloze weg waarop je voortwandelde, maar je hebt naar Hem niet geluisterd.

Nu echter iets heel anders. Weet je welke dag het is vandaag?'

Ze schudde haar hoofd: 'Alle dagen zijn voor mij gelijk.' 'Het is vandaag zondag Anna Katharina. Gods heilige dag, de rustdag. De deuren van de bedehuizen hebben vanmorgen weer opengestaan. In de kerken wordt nu de Heere gezocht met gebeden, dankzeggingen en lofgezangen. Daar wordt nu Gods Woord verklaard. In de kerk zitten degenen die voedsel voor hun ziel zoeken, daar wordt jong en oud gewezen op de enige Weg ter zaligheid. Ook jij had daar bij kunnen zijn. Maar in de tijd toen je nog, evenals anderen, op vrije voeten stond, heb je de kerkdiensten moedwillig verzuimd, je had immers geen behoefte aan godsdienstig onderwijs? Anderen leven in vrijheid en mogen opgaan naar Gods huis. Jij hebt je, door je wandaden, de burgerlijke samenleving en de gunst Gods onwaardig gemaakt. Eens gaf de Heere je een waarschuwing, door middel van een droom. Nóg komen de waarschuwingen tot je. Weet je welk een onschatbaar voorrecht het is dat Van 't Hof en ik, als middelen in Gods hand, tot je gezonden worden? Van Godswege mogen we je waarschuwen, eer je sterft. Nóg leef je in het heden der genade.

Stel je eens voor dat de gevangenis in brand zou staan. Ik zou die brand opmerken en je komen waarschuwen. Hoe zou je mij zien, als je vijand of als je vriend?'

'Als mijn vriend natuurlijk.'

'Wel, Van 't Hof en ik brengen je die boodschap wérkelijk. Niet de gevangenis staat in brand, maar Gods toorn brandt boven je hoofd. Als je je door de vlucht niet redt, zal deze toorn binnen enkele dagen neerstorten en je zult eronder verpletterd worden.

Dát is de boodschap die Van 't Hof en ik je brengen, opdat je nog zou zoeken om behouden te worden. Om die brandende toorn, eer deze neerstort om je te vermorzelen, te ontkomen. Geef toch acht op deze waarschuwingen.'

De laatste woorden waren nauwelijks verstaanbaar, want Anna Katharina was in snikken uitgebarsten.

'O, die eeuwigheid! Zal ik dan verloren moeten gaan! Benauwd, zo benauwd.'

Angstig keek Goedhart toe. Zó benauwd en radeloos had hij haar tevoren nog nooit gezien. Hij probeerde haar wat te

kalmeren, maar zijn woorden schenen niet tot haar door te dringen.

'Voor eeuwig God kwijt, voor eeuwig verloren!'

Opnieuw probeerde Goedhart haar te kalmeren: 'Bid tot God', drong hij aan.

Snikkend knielde ze neer. Klagend schreide ze haar nood uit. Goedhart verstond haar geprevelde woorden niet of nauwelijks.

De enige woorden die hij goed kon verstaan en die ze telkens herhaalde, waren: 'O God, bekeer me toch!'

Hij stond op. Waarschijnlijk was het het beste om haar nu alleen te laten. Deze zielsworsteling was iets tussen God en haar persoonlijk.

Aan de gevangenbewaarder verzocht hij om later op de dag haar voor te lezen uit de Bijbel. Job 33, Jeremia 31 en Lukas 15.

's Avonds kwam Van 't Hof weer.

'Hoe is het?'

'Och mijnheer, hoe zal het zijn? Ik ben zo benauwd en bezet over mijn zonde.'

'Ik kom dagelijks ongevraagd bij je op bezoek. Ik spreek je voortdurend over de grootheid van je zonden en het gevaar waarin je verkeert. Misschien zie je me veel liever niet komen? Misschien verwijt je me wel dat ik zo hard ben. Zou het je niet veel aangeneramer zijn als ik je troostte en zei: Schep maar moed, want God is immers barmhartig en genadig? Hij zal je je zonden wel vergeven, omdat Hij ziet dat je er zo bedroefd over bent?'

'O nee', antwoordde ze direct, 'u hebt me aangetoond, uit mijn eigen woorden, dat ik de Borg, de Heere Jezus, nog mis. Mijn schuld is nog niet betaald, zodat mijn zonden, nog niet vergeven zijn en daarom kan ik niet getroost worden.' 'Ik zie wel dat je het heel moeilijk hebt. Dat je benauwd bent. Waaruit komt dat voort denk je? Is het soms uit vrees en angst voor de dood en de schande, welke je zal moeten ondergaan?'

'O nee, ik ben voor de dood als dood, niet benauwd, want ik heb op aarde geen goed kunnen doen. In Vianen ben ik voor mijn begane zonden gestraft, maar ik ben op dezelfde weg doorgegaan. En, zo ik al zou blijven leven, ik zou het misschien nog erger maken. Ik ben het zelfs niet waard om de lucht te aanschouwen.'

'Komt je benauwdheid dan voort door de vrees voor de eeuwige verdoemenis? De verdoemenis die je te wachten staat als je niet bekeerd wordt?'

'Ja mijnheer, daar ben ik bang voor, dat benauwt me.' 'Wel, dat is niet zonder reden, want daar zal de plaats zijn, waar God Zijn wraak en rechtvaardige vergelding over je gruwelijke zonden zal uitvoeren. Maar zou God niet rechtvaardig zijn, als Hij je eeuwig om je zonden straffe?' 'Ja', bekende ze onder tranen, 'er is geen straf zo zwaar, die ik niet heb verdiend.'

Er trokken huiveringen door haar heen, radeloos keek ze om zich heen, zonder toch de aanwezigen op te merken. Zoals ze daar zat was ze een toonbeeld van moedeloosheid. Eén der bewakers die zich ook in de treurkamer bevond, wendde zich van haar af. Het beeld van deze verslagen, radeloze vrouw werd hem te veel.

Waarom was Van 't Hof zo hard? Wat dacht hij met zijn woorden te bereiken? Mocht iemand, met de dood zo dicht voor ogen, zo benauwd, zo zielsbenauwd gemaakt worden? De bewaker kneep de handen tot vuisten, met opeengeklemd lippen luisterde hij naar Van 't Hof.

'O Anna Katharina, ik wens zo van harte dat je in mag zien dat je tegen een heilige en rechtvaardige God hebt gezondigd. Hij heeft je in Zijn lankmoedigheid verdragen, want Hij had je al lang kunnen doden. Nóg zendt God je de middelen toe tot je eeuwige behoudenis, opdat je niet bevreesd en benauwd zult zijn over de straf, maar meer nog over de zonden die je de straf hebben veroorzaakt.'

Anna Katharina viel op haar knieën en bad tot God.

Zo deed ook Van 't Hof.

'O, ik ben doemwaardig en zo diep ellendig', kermde ze.

Van 't Hof vertelde haar toen dat er in het Oude Testament geschreven staat over de zes vrijsteden. Die vrijsteden waren er op Goddelijk bevel. Daarheen kon de doodslager vluchten om de bloedwreker te ontkomen. Zijnde in de vrijstad, was hij veilig voor vervolging. Zo lang hij echter nog op de weg erheen was, kon hij overal palen vinden, waarop geschreven stond: Toevlucht, toevlucht. Dit om de doodslager er op te wijzen niet stil te staan, voordat hij binnen de vrijstad was.

'Zo is het ook met jou', zei Van 't Hof. 'De Heere Jezus, Die je alleen van klank en naam kent, is zulk een Vrijstad. Daar alleen kunnen de doodschuldigen voor de bloedwreker, dat is Gods slaande toorn, zich verbergen. De bloedwreker is je op de hielen. Gods toorn dreigt je. De wet met al haar vloeken nadert. De eeuwige verdoemenis haast zich en de dood nadert met vlugge en felle schreden. Nochtans gelieft het God om mijn ambtsbroeder en mij te gebruiken evenals die palen, op weg naar de vrijstad. Wij roepen je steeds toe: Vlucht, vlucht toch naar de Vrijstad, de Heere Jezus, met al je zonden en schulden, opdat Hij je in Zijn volmaakte gerechtigheid zal verbergen! En als je het van God wilt leren, dan zul je pas echt weten waarin dat vluchten bestaat.'

Maandag 11 juli

Toen Goedhart de volgende morgen in de gevangenis kwam, vertelden de bewakers hem dat Anna Katharina erg kalm was. Een groot verschil met de vorige avond. 'Ze heeft toen zeker wel drie kwartier lang aan één stuk door op haar knieën gelegen, God aanroepend', vertelde één van hen.

Zo kalm als nu had Goedhart Anna Katharina nog niet eerder aangetroffen.

Op zijn vraag hoe het met haar was, antwoordde ze: 'Heel goed.'

'Zo, ik ben blij dit te horen. Maar wat is de reden dat je dit antwoord geeft? Is er iets gebeurd?'

'Ik zal het u vertellen mijnheer Goedhart. Nadat uw ambtsbroeder was vertrokken gisteravond, viel ik voor God op mijn knieën en bad God of het Hem gelieven mocht mij mijn zonden recht te doen zien. God bracht mij daarop de zonden waarin ik geboren ben onder het oog. Ja, al mijn zonden van mijn gehele leven. De plaatsen waar ik ze heb begaan, de wijze waarop en de mensen met wie ik ze heb bedreven. Het was alsof ze voor mijn ogen werden geschreven en opgehangen waren. Ik voelde dat mijn zonden zwaar waren, heel zwaar. Ze smartten mij zo diep, zodat ik ze niet kon dragen. Ik kan niet onder woorden brengen wat ik doorleefd heb. Ik bad tot de Heere, ik gevoelde Zijn toorn en zei: *Hier ligt een grote zondares die veel zonden en schulden heeft die zij niet kan dragen. Als Gij o Heere, mij om mijn zonden wilt straffen, dan zal er in de eeuwige verdoemenis geen straf zo zwaar zijn, welke ik niet heb verdiend.*

Daarop kwam ik in de duisternis. Het was alsof ik verblind werd, zodat ik vreesde dat ik in die duisternis zou verzinken. Toch bleef ik roepen tot God: *Genade, genade, o God, en geen recht.*

Hierop kwam in mijn hart als een roepstem: *De Verlosser leeft!*

O God, zei ik toen, zou er voor mij een Verlosser leven? Voor zo een als ik ben?

En weer hoorde ik: *Uw Verlosser leeft!*

O, zei ik daarop, zou er werkelijk een Verlosser leven voor zo een als ik? Wie is dan die Verlosser?

Toen was het alsof er een stem in mijn hart zei: *Die Verlosser is niemand anders dan de Heere Jezus Christus, de Zaligmaker, Die Zijn bloed aan het kruishout heeft uitgestort tot vergeving van uw zonden!*

Ik vroeg daarop: Och, zou U mij dan nog willen verlossen?

En toen was het dat ik hoorde in mijn hart: *Ik ben de uwe en gij zijt de Mijne!* Het was alsof de Verlosser in de vierschaar van de Goddelijke gerechtigheid voor mij intrad. Dat mijn schuld en zonde in de ene schaal van een balans werden gelegd en Jezus' gerechtigheid in de andere. Zijn gerechtigheid tegenover mijn zonden. Maar Jezus' gerechtigheid woog het zwaarst!

Toen kwam ik uit de duisternis. Het licht brak aan. De Verlosser nam al mijn zonden als een damp en als een nevel van mij weg. Ik zonk weg in liefde. Mijn gehele hart werd tot de Verlosser overgetrokken.'

Verbaasd en wat ongelovig had Goedhart naar haar verhaal geluisterd. Hoe groot zou het zijn als hetgeen ze vertelde waar was, maar hij kon, hij durfde het niet van haar overnemen.

'Ben je niet bang dat je jezelf zult bedriegen? Ik kan bijna niet geloven en aannemen dat het wáar is wat je zegt', bekende hij eerlijk.

'Mezelf bedriegen? O nee, mijnheer. Ik wist niet dat er een Verlosser voor mij was. Hij zal geen bedrieglijke dingen aan mij openbaren.'

Toch nog niet ten volle overtuigd, raadde Goedhart haar aan om tot God te bidden opdat Hij haar verder mocht ontdekken. Hij wees haar er op hoe erg het zou zijn als ze zichzelf zou bedriegen. Als ze met een ingebeelde hemel naar de hel zou gaan. 'Blijf aanhouden in het gebed. Als het wáár is dat de Heere tot je gesproken heeft, woorden van eeuwigheidswaarde, bid Hem dan of het Hem mag behagen om je verder te leiden op de weg. Om op te klaren hetgeen Hij in je gewerkt heeft. Zullen we nu samen bidden?'

Toen Van 't Hof haar 's avonds bezocht, viel de uiterlijke verandering hem meteen op. Meestal zat ze met gebogen hoofd, wel luisterend naar wat men tot haar zei, maar zelden keek ze de ziekenbezoekers recht in de ogen. Dat deed ze nu wel en Van 't Hof las een kalme innige blijdschap in haar ogen.

'Alles wel Katharina?'

'Heel wel mijnheer.'

'Kun je me vertellen waarin dat - heel wel - dan wel bestaat?'

Ze herhaalde wat ze 's morgens aan Goedhart had verteld.

Toen ze zei dat ze in zonden geboren was, vroeg hij haar: 'Ben je in zonden geboren Anna?'

'Ja en al had ik nooit andere zonden gehad of gedaan dan die waarin ik geboren ben, dan nog zou ik voor eeuwig verloren hebben moeten gaan.'

Ook Van 't Hof stelde haar dezelfde vraag als Goedhart: 'Ben je niet bang dat je jezelf bedriegt? Beeld je je het maar niet in?'

Ze gaf bijna hetzelfde antwoord als 's morgens: 'O nee, want de Verlosser zal geen bedrieglijke dingen aan mij openbaren, want toen dat woord tot mij kwam, toen ik Zijn stem hoorde die ...'

Hier viel Van 't Hof haar in de rede: 'Katharina, God spreekt nu niet meer met een hoorbare stem, dat gebeurt nu niet meer. God werkt volgens Zijn heilig Woord.'

'Ja', antwoordde ze, 'maar de stem die ik hoorde klonk niet in mijn oren, maar in mijn hart.'

'Het hart van een mens is bedrieglijk', zei Van 't Hof bedachtzaam, 'en de duivel is heel listig. Hij is een groot Bijbelkenner en hij weet en kent de spreekwijze van de Bijbel. Hij heeft ze al meermalen gebruikt en hij gebruikt ze nóg. Hij is de vorst der duisternis. Het is hem om het even door welke wegen hij de mens verleidt en onder de toelating van God tot een eeuwig verderf brengt. Heeft hij je die woorden misschien ingeblazen om je zorgeloos te maken? Om je met die inbeelding naar de eeuwigheid te doen gaan?'

'De duivel heeft mij niet anders dan kwaad geleerd', antwoordde ze. 'Ik ben in de roomse godsdienst opgevoed, maar God heeft het zo bestuurd, dat ik in de gevangenis moest komen om in de weg der zaligheid onderwezen te worden. Opdat de Verlosser Zich hier aan mij zou openbaren.'

'Denk je dan dat degenen die in de gevangenis komen, daar als van God worden gezonden om zich in de gevangenis te bekeren?'

'O nee, want niemand wordt bekeerd, dan die innerlijk kan bidden.'

'Geloof jij dan dat wat je zegt van de Heere geleerd en ontvangen te hebben, dat je dat ontvangen hebt om je bidden?'

'Nee, niet óm mijn bidden. De Heilige Geest werkte innerlijk het gebed in mij. Ik heb dat alles ontvangen om Jezus Christus, onze Zaligmaker, Die aan het kruishout Zijn bloed vergoten en uitgestort heeft.'

'Hoe kan het toch mogelijk zijn dat God op zo een als jij bent neer wil zien?'

'Alleen uit louter liefde.'

'Dat zeg je nu wel, maar weet je wel dat je door je zonden een voorwerp bent van Gods haat, toorn, gramschap en Zijn heilig ongenoegen?'

Ze knikte instemmend: 'Ja, dat is waar. De Heere heeft het niet gedaan om mijnentwil, maar alleen uit enkel liefde om mijns Zaligmakers Jezus Christus' wil.'

Blij verwonderd had Van 't Hof naar het verhaal en de antwoorden van Anna Katharina geluisterd.

Toch meende hij dat het het veiligst was om haar er op te wijzen dat ze moest bidden zoals David in Psalm 139, dat Hij haar doorgronden mocht. En zo er een schadelijke weg bij haar was, dat God haar die zou doen ontdekken.

'Dat is de veiligste weg Katharina. Stel je voor dat hetgeen je zegt ondervonden te hebben, niet recht zou zijn. Dat je door jezelf te bedriegen bedrogen de eeuwigheid zou ingaan. Bid Psalm 139.'

'Mijnheer', antwoordde ze, 'ik ben vandaag dikwijls in gebed geweest. Maar hoe meer ik bid, hoe meer ik versterkt word in wat God aan mij heeft gedaan.'

'Zou je nu ook kunnen bidden?'

Ze viel op haar knieën en zei: *'O God, ik dank U dat Gij zo'n grote genade aan zo'n grote zondares hebt bewezen. Dat Gij mij de Heere Jezus Christus hebt geopenbaard, Die aan het kruishout Zijn bloed heeft uitgestort tot vergeving van mijn zonden. Dat Hij in de vierschaar van de Goddelijke rechtvaardigheid voor mij is ingetreden en voor mijn zonden heeft betaald. Maar Heere, zo ik mij bedrieg en mijn weg niet recht is, och, laat mij dan in die blindheid niet heengaan, maar doe mij mijn zonden toch recht zien.'*

Ze kwam uit haar geknielde houding omhoog en zei tegen Van 't Hof: 'Toen ik bad of de Heere, zo ik mij bedroog, mij mijn zonden recht wilde doen zien, was het alsof ik eigenlijk niet verder kon spreken, of iets mijn woorden belemmerde.'

Wil je dat ook ik voor je zal bidden, Katharina?'

'Alstublieft mijnheer.'

'Wat moet ik dan bidden?'

'Als u denkt dat wat ik gebeden heb tot de Heere goed is, wilt u daar dan ook om bidden?'

Van 't Hof ging daarna voor in gebed. Hij zond een vurig gebed op tot God, Anna Katharina opdragend, de Heere vragend om licht.

Na het gebed vroeg hij haar: 'Heb je me begrepen en verstaan?'

'Ja, want zoals u het de Heere hebt voorgedragen en waar u om gebeden hebt, zo is het in mijn hart omgegaan.'

'Mijn gebed en mijn begeerte van de Heere is geweest dat Hij je toch mocht ontdekken als je bevindingen niet juist zouden blijken te zijn.'

'Daar heb ik ook om gebeden, evenals u. Hoe meer ik er om bid, hoe meer ik weet mij niet te bedriegen, hoe vaster ik ervaar dat het Zijn werk is dat Hij in mij begonnen is.'

'Ik wens zo van harte dat het waarheid is wat je belijdt, onder het oog van een alziend God. Dat ik en anderen ons zouden kunnen verblijden over 's Heeren daden.'

Verdrietig keek ze hem aan: 'Ik wenste wel dat u het zo zou gevoelen als ik het gevoel! De engelen in de hemel zijn verblijd over één zondaar die zich bekeert.'

Van 't Hof voelde de bedekte terechtwijzing, de vraag die erachter schuil ging: Kunt u zich dan niet erover verblijden?

Hoewel ook in zijn hart de blijdschap was, wees hij haar er nog eenmaal op om bij de Heere aan te houden om ontdekking.

Na haar aan de ontferming en de vrije genade van God te hebben aanbevolen en haar een hartelijke zegenwens toewensend, vertrok hij.

Dinsdag 12 juli

De volgende morgen bezocht Van 't Hof haar opnieuw. 'Hoe is het met je sinds gisteravond? Is er nog iets bijzonders in je omgegaan? Heb je deze nacht wat kunnen slapen?'

'Ik heb een poos geslapen, maar niet zo lang.'

Op de vraag hoe het kwam dat ze gedurende enkele uren zo rustig had kunnen slapen, antwoordde ze dat ze een inwendige vrede had gevoeld. Nadat ze wakker geworden was, had ze werkzaamheden gehad aangaande haar Verlosser, dat het haar was alsof ze de Heere had gezien.

'Maar Anna, zo openbaart de Verlosser Zich niet, dat je Hem lichamelijk kunt zien.'

'Zo bedoel ik het ook niet. Ik heb Hem niet gezien met mijn ogen, maar inwendig. Steeds hoorde ik maar: Gij in Mij en Ik in u.'

'Maar wat denk je dat deze woorden willen zeggen?'

'De Verlosser wil met de woorden: *Gij in Mij en Ik in u niet anders zeggen dan: Je zult niet verloren gaan. Het was even alsof de Verlosser mij toeriep: Vrees niet voor de dood, noch voor de straf, die je zult moeten ondergaan. Ook niet voor de duivel, noch voor de eeuwige verdoemenis, want Ik heb je daarvan verlost.*

Deze woorden vielen zo vertroostend in mijn ziel, dat er een innerlijke vreugde door in mijn hart ontstond. Ik kon niet nalaten om van mijn slaappleats op te staan en de Heere ervoor te danken.'

Nauwelijks had ze dit gezegd of de deur ging open en Goedhart kwam binnen. 'Van 't Hof, jij ook hier. Ben je er al even? Heb je al met Anna Katharina gesproken?'

Op het bevestigend antwoord van zijn ambtsbroeder vroeg Goedhart of hij de inhoud van het gesprek mocht weten. Anna Katharina vertelde wat er die nacht gebeurd was. Goedhart had haar tijdens een van zijn eerste bezoeken haar levensverhaal horen vertellen. Graag zou hij het opnieuw van haar willen horen.

Zou ze het op dezelfde manier vertellen? Soms onverschillig, soms met genoeg over haar eigen gewiektheid, soms met verontwaardiging over het haar aangedane onrecht?

Goedhart vroeg haar: 'Je hebt me verteld over de afgelopen nacht, maar zou je me ook je levensverhaal nog eens willen vertellen?'

Ze scheen echter datgene wat achter haar lag te willen vergeten en alleen van het tegenwoordige te kunnen spreken, omdat dat haar helemaal in beslag nam.

Met moeite kreeg Goedhart haar er eindelijk toch toe om haar levensverhaal te vertellen tot de tijd waarin ze naar de treurkamer werd gebracht. De treurkamer, waar alleen diegenen geplaatst worden die ter dood veroordeeld zijn.

'Ben je nu nog in dezelfde gesteldheid als toen je het vonnis werd aangezegd?' wilde Van 't Hof weten.

'O nee, toen was ik verbitterd op de rechters, op de gerechtsdienaar die mij had gevangen.'

'Wel, daar zul je toch nóg wel verbitterd op zijn?'

'Nee mijnheer, nu heb ik mijn rechters en de gerechtsdienaar lief. Zij zullen een middel zijn om mij bij mijn Verlosser te brengen.'

Diep bewogen hadden de kranksbroeders toegeluisterd.

Welk een verschil. De eerste keer toen ze haar levensverhaal vertelde en nu. In plaats van een inwendig genoeg over de begane misdaden, een genoeg dat in haar

woorden tot uiting kwam, hadden nu de schaamte en de verontwaardiging over haar daden de overhand.

Licht en duisternis kunnen niet meer verschillen dat haar houding toen ze haar verhaal de eerste en de tweede keer vertelde.

Wil je ook nog eens vertellen wat je gisterochtend en gisteravond aan ons hebt verteld?' vroeg Van 't Hof. Direct bereid vertelde ze, kalm en uitgebreid. Het kwam op precies hetzelfde neer als de vorige dag.

Om haar te toetsen, vroeg Van 't Hof: 'Katharina, weet je wel dat als God mensen bekeert, Hij dat doet opdat ze Hem op aarde zullen verheerlijken? Jij hebt nog maar enkele dagen te leven. Jij kunt dat niet doen.'

Peinzend keek ze voor zich uit en antwoordde tenslotte: 'Ik hoop het in mijn hart te doen. Al leefde ik nog honderd jaar, nooit zou ik aan de weldaden die God aan mij bewezen heeft, kunnen voldoen.'

Ze scheen hiermee te kennen willen geven dat dáártoe niet minder dan een eeuwigheid nodig zou zijn.

Opnieuw werd de deur geopend en Anna Katharina werd bevolen om mee te gaan en te verschijnen voor de edelachtbare Heren van het hof en de hoge vierschaar van Schieland. Er was niet te merken dat ze schrok. Beleefd en vriendelijk nam ze afscheid van de krankenbezoekers en vertrok.

Van 't Hof en Goedhart bleven nog een poosje wachten. Misschien zou ze spoedig weer terugkomen? Ondertussen was Anna Katharina het onderwerp van hun gesprek.

Het duurde echter lang en de mannen besloten om te vertrekken.

's Avonds ging Van 't Hof weer naar haar toe, vragend hoe het die morgen was geweest.

'Goed', antwoordde ze en vertelde dat ze de rechters iets had verteld van wat God aan haar ziel gedaan had.

'Is er dan geen twijfel? Weet je dan niet dat het hart van de mens arglistig is? Begrijp je niet dat je hart je zou kunnen bedriegen? Bid ie de Heere nog wel dat Hij je zal ontdekken als hetgeen je belijdt, niet recht zou zijn?'

Zonder ook maar een spoor van aarzeling antwoordde ze: 'Ik kan mij niet bedriegen. Hoewel ik bid om ontdekking, verlicht de Heere mij meer en meer. Hij versterkt mij te meer in de waarheid van alles wat ik gezegd heb.'

'Denk je dan dat je werkelijk veranderd en bekeerd bent?' En wéér kwam haar antwoord, vast en overtuigend: 'Ja mijnheer, ik gevoel, ik zie en ik denk over dingen waarvan ik voorheen nooit geweten heb.'

Van 't Hof achtte het noodzakelijk om haar over de bekeringsweg heel nauwkeurig te onderhouden. Hij nam de Bijbel en zocht Zondag 33 van de Heidelbergse Catechismus op. Langs die weg wilde hij onderzoeken welke antwoorden ze over het stuk der bekering zou geven. Hij las haar Zondag 33 voor en zei dat de ware bekering in twee stukken bestaat. In het afsterven van de oude en de opstanding van de nieuwe mens.

'Wat denk je Katharina, dat de oude mens is?'

'De zonde geloof ik.'

'Maar wat is dan de afsterving van de oude mens?'

'De wegneming der zonden denk ik.'

'Wat zou de opstanding van de nieuwe mens zijn?'

'Dat zal zijn als ik in de hemel kom.'

Van 't Hof onderwees haar, zeggende dat het al op aarde plaats had, zodra de mens bekeerd was.

Hierop reageerde ze meteen: 'Dan geloof ik dat het nu in mij ook al plaats heeft, want ik ben heel anders dat ik ooit tevoren geweest ben.'

Van 't Hof las haar vraag 89 van Zondag 33 voor. Dat het afsterven van de oude mens een hartelijk leedwezen is dat wij God door onze zonden vertoornd hebben en dat wij de zonden hoe langer hoe meer haten en vlieden.

'Zijn jou je zonden weleens van harte leed geweest Katharina?'

'O ja, mijn zonden zijn me innerlijk zo smartelijk geweest. Ze hebben me zo zwaar gedrukt.'

'Waarom zijn de zonden je dan zo zwaar gevallen?' 'Omdat ik zulk een lankmoedig en goedertieren God zo lang heb getergd en dat Hij mij in Zijn lankmoedigheid toch nog gedragen en gespaard heeft.'

Van 't Hof las toen vraag 90 voor. Dat de opstandig van de nieuwe mens een hartelijke vreugde in God is door Christus en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven.

'Ben je bij jezelf zo'n hartelijke vreugde gewaar geworden?'

'Ja mijnheer, want die gevoel ik zelfs nu nog op dit ogenblik.'

'Hoe komt het dan dat je zo hartelijk verblijd bent?'

'Alleen door Jezus Christus de Zaligmaker.'

'Heb je dan ook lust en liefde om naar Gods wil te leven?'

'Ja', antwoordde ze met tranen in de ogen 'en ik hoop dat in de hemel te zullen doen, beter dan ik het nu kan doen.'

Van 't Hof was wel blij met haar antwoorden, toch achtte hij het nodig om haar nog meer te toetsen.

Ernstig sprak hij: 'Je merkt toch wel dat ik nog steeds vragen heb over je. Je gelooft toch wel dat ik meer weet dan jij? Brengt dat je dan niet in twijfel of het wel goed met je is?'

'Nee mijnheer', zei ze en vertelde daarna zo rustig en overtuigend over de weg die God met haar gehouden had, dat Van 't Hof niet anders kon dan zwijgend en beschaamd luisteren.

Later was hij niet in staat om onder woorden te brengen of zelfs maar te stamelen over hetgeen Anna Katharina vertelde over Gods goedertierenheden. Toen ze nog verre van Hem was, zag haar de Vader en werd met innerlijke ontferming over haar bewogen.

In Psalm 119 staat: Ik ben wijzer dan al mijn leraars.

Van 't Hof bemerkte dat genade de mens zo maakt.

Toen Anna Katharina uitgesproken was, vroeg Van 't Hof: 'Het schijnt je om 't even te zijn of ik het goede van je denk of niet.'

Haar mond vertrok en haar oogleden knipperden. 'Vind je 't erg dat ik je dit zeg?'

'Och', zei ze, 'ik kan God nooit voldoen, Hem genoeg danken voor al de weldaden die Hij aan mij bewijst en er is niemand die met mij God daarvoor dankt.'

Van 't Hof bad met haar en smeekte God of Hij haar alles wilde schenken wat ze in haar toestand nodig had.

Daarna nam hij afscheid van haar.

Woensdag 13 juli

Op de vraag van Goedhart, die haar de volgende morgen bezocht, hoe het met haar was, zei Anna Katharina: 'Ik begin hoe langer hoe meer te verlangen dat de tijd komt om bij mijn Verlosser te zijn.'

'Reken je daar zo vast op dat het zeker zal zijn dat je bij de Verlosser zult zijn als het uur van je sterven er is? Vertel me eens, wat voor grond heb je daarvoor?'

Ze vertelde hem over de vorige dagen en verzekerde hem dat ze steeds meer versterkt werd.

'Heb je dan geen vrees dat de duivel, die boze vijand, je toch misschien zal bedriegen?'

'Nee, de duivel heeft geen vat meer op me. Christus heeft me van hem verlost.'

'Maar de duivelen zijn velen. Zijn naam is Legio en de Verlosser is er maar één.'

'Dat is waar, maar de Verlosser is God en Hij is veel machtiger en sterker alleen dan al de duivelen samen.' 'Maar weet je wel dat de Verlosser een mens is?'

'Ja, maar Hij heeft mij verlost door Zijn bloed. Als Hij geen God was, had Hij mij niet kunnen verlossen.'

Goedhart sprak nog een poosje met haar en toen hij wegging vroeg hij de gevangenenbewaarders om haar die dag enkele hoofdstukken uit de Bijbel, die hij hen opgaf, voor te lezen.

Toen Van 't Hof 's avonds naar de gevangenis ging, ontmoette hij bij de ingang enkele heren van aanzien. Het gerucht dat er bij een ter dood veroordeelde jonge vrouw een verandering had plaatsgevonden, was tot in de stad doorgedrongen. Men wilde daar wel meer van weten en deze heren waren naar de gevangenis gegaan. Graag wilden ze weten of het gerucht op waarheid berustte en ze wilden het van de jonge vrouw zelf horen. Ze vroegen of ook Van 't Hof tegenwoordig wilde zijn bij hun bezoek.

Van 't Hof liet de heren voorgaan. Toen ze de verblijfkamer van Anna Katharina binnenkwamen, zag Van 't Hof de schrik op haar gezicht.

'Wat komt u hier doen?' vroeg ze verwonderd.

'Wees maar niet bang, deze heren willen graag een poosje luisteren naar wat jij te vertellen hebt over wat God aan je ziel gedaan heeft. Spreek dus vrijuit.'

Ruim een uur sprak Van 't Hof met haar. De antwoorden die ze gaf op zijn vragen wekten de stille verwondering en ontroering op van de mannen die meeluisterden.

Eén van de heren riep Van 't Hof even terzijde en fluisterde hem in: 'Ondervraag haar eens over de rechtvaardigmaking.'

Hierop antwoordde Van 't Hof: 'Dat wil ik wel doen, maar ik kan dat niet doen in theologische termen omdat ze niet in staat zal zijn die te beantwoorden. Ik kan het haar wel zinnebeeldig voorstellen. Daar zal ze wel op kunnen antwoorden en zo uw vraag over het leerstuk van de rechtvaardigmaking beantwoorden.'

Hij wendde zich tot Katharina en vroeg: 'Meer dan één keer heb je voor de rechters gestaan en heb je hen nooit met ontroering gezien?'

'O ja.'

'Je stond daar als een schuldige, als een die de wet had overtreden. Toen de misdaden je werden voorgehouden en de straf je werd aangezegd, moest je toen niet erkennen dat het gevelde oordeel en de straf rechtvaardig waren?'

'Toch zul je toen wel gewenst hebben dat er iemand als je voorspraak zou optreden bij de rechter?'

'Ja zeker!'

'Welke gedachten gingen er in je ziel om zondagavond, toen je als een zondares voor God stond en in begon te zien dat je, midden in de zonde lag?'

'God kwam mij voor als een rechtvaardig Rechter. Ik zag in dat ik een hoogstschuldige zondares was. Dat ik niets bezat om voor de zonden te betalen. Dat er in de eeuwige verdoemenis geen straf zo zwaar kon zijn die ik niet verdiend had om te dragen.'

Was er toen ook iemand die je voorspraak was of stond je daar zonder voorspraak?'

'Jezus Christus, Die aan het kruishout Zijn bloed voor mij gestort heeft, is voor mij in de Goddelijke vierschaar binnen getreden.'

'Maar hoe weet je dat Jezus Christus dit voor je gedaan heeft?'

'Omdat Hij door Zijn Woord en Geest tot mij sprak: *Gij zijt de Mijne en Ik ben de uwe*. Daarop nam Hij al mijn zonden van mij weg en Hij nam mijn gehele hart in.'

'Hoe voelde je je toen? Voelde je toen vreugde in je hart?'

'Ja, een grote, diepe vreugde. Ik verzonk als het ware in louter liefde.'

Eén van de heren vroeg haar vervolgens of ze niet met bitterheid vervuld was ten opzichte van haar rechters.

'Nee. Eerst ben ik wel verbitterd geweest, maar nu heb ik mijn rechters lief.'

'Maar hoe kun je hen liefhebben, daar zij je volgens recht en wet ter dood moeten brengen?' was de verwonderde vraag.

'Omdat ze mij voor eeuwig bij mijn Verlosser zullen brengen', klonk het blijmoedig.

Van 't Hof vroeg haar of de Heere Jezus niet meer voor haar gedaan had dan alleen Zijn bloed voor haar te storten.

Ze zweeg even. Haar ogen vulden zich met tranen. 'Dat .. . dat kan ik niet onder woorden brengen', zei ze haperend. Toen barstte ze in snikken uit.

Enige minuten was er niet anders te horen dan het gesnik. Toen vroeg Van 't Hof waarom ze zo bedroefd was.

'Ik weet het niet. Alles is opeens zo verward. Ik ben al mijn gedachten verloren. Ik kan u geen goed antwoord geven op uw vraag. O, nu ben ik mijn pand kwijt!'

'Als je gedachten, zoals jij het noemt, goed zijn geweest, dan zullen ze zeker terugkomen. Misschien hebben wij je te veel vermoeid. We zullen weggaan. Morgenochtend hoopt Goedhart je weer te bezoeken.'

Na een gebed te hebben gedaan en het verzoek om haar later op de avond Lukas 7 voor te lezen, vertrok de ziekenbezoeker met de beide hoge heren.

Donderdag 14 juli

Het viel Goedhart bij zijn binnenkomst op dat Anna Katharina er bleek en afgetrokken uitzag.

'Hoe is het?'

'Ik voel me lichamelijk erg naar.'

'De dag van je sterven is door de justitie bepaald, maar misschien sterf je wel onverwacht voor die tijd.'

'O nee mijnheer, dat geloof ik niet. Ik moet tot een toonbeeld van Gods genade worden gesteld.'

'Ja, maar toch ook tot een toonbeeld van Gods rechtvaardige wraak en straf?'

'U hebt gelijk, maar alleen voor de mensen, dat zij zich aan mij zouden kunnen spiegelen. Dat ze zich zullen wachten voor een kwaad, zoals ik dat bedreven heb. Maar Jezus heeft voor mijn zonden in de vierschaar van de Goddelijke gerechtigheid voldaan. Ik heb geen straf te vrezen, ook na de dood niet.'

Ze vertelde Goedhart van het bezoek van de vorige avond. Hoe bedroefd ze tenslotte was geworden omdat Van 't Hof haar iets had gevraagd waarop ze geen antwoord had kunnen geven. Ze zei hem dat ze toen haar gedachten verloren was. Goedhart begreep dat ze daarmee wilde zeggen dat ze in de duisternis was gekomen, zoals ook de Bruid zich daarover beklagt als zij in Hooglied 5 : 6 zegt: *Mijn Liefste was geweken, Hij was doorgedaan.*

Ze vertelde verder dat ze de gehele nacht niet had kunnen slapen. In een aanhoudend gebed had ze tot God geroepen totdat haar gedachten, zoals ze het uitdrukte, ja ook hetgeen zij geleerd had en haar Verlosser haar weer levendig voor de geest stonden. Haar Heiland had haar toegeroepen: Vrees niet, want Ik ben met u (Markus 5 : 36). Daarover was ze met vreugde vervuld.

'Ik wilde wel dat ik woorden kon vinden om dát uit te drukken. Ik werd vervuld met een diepe, allesomvattende vrede en vreugde.'

Goedhart wilde nog één ding van haar weten. 'Toen je je gedachten verloor, kwam de angst toen niet bij je boven of het allemaal wel wáar was wat je had ondervonden?'

'Ja mijnheer, daardoor werd ik met grote vrees en benauwdheid bezet. Daarom kon ik ook niet slapen. Die vrees is nu van mij afgenomen.

De Heere heeft het immers Zelf gezegd: Vrees niet, want Ik ben met u. Ik weet nu en geloof het van harte dat het werkelijk Gods werk is.'

Goedhart bleef nog even bij haar, besprak nog enkele dingen, ging voor in gebed en liet haar daarna alleen omdat hij merkte dat ze erg vermoeid was.

's Avonds zag ze er wat beter uit. Rustig ontving ze Van 't Hof. Weer deed hij nauwkeurig onderzoek naar alle omstandigheden die in betrekking stonden met haar zieleheil en de geduchte eeuwigheid, die zij met rasse schreden naderde. Hij stelde eenvoudige vragen, vragen die ze gemakkelijk kon begrijpen.

Rustig gaf ze hem antwoord, uitgaande van de grond der hoop en verwachting welke ze had wanneer ze uit de tijd in de eeuwigheid zou overgaan.

'De Verlosser Die Zich aan mij heeft geopenbaard, zal mij verlossen van het eeuwig verderf. Hij zal mij overbrengen in de eeuwige heerlijkheid. Dat zal mij verre het beste zijn. Op aarde heb ik niets dan zonde gedaan, maar dáár zal ik niet meer zondigen. Dáár zal ik God eeuwig verheerlijken voor de verlossing die de Heere mij geschonken heeft.'

Van 't Hof, die die dag niet in de gelegenheid was geweest om Goedhart te spreken en dus niet wist wat zij die morgen besproken hadden, vroeg haar of zij haar gedachten weer gekregen had.

'Je was gisteravond zo bedroefd over het verlies van je gedachten.'

'Ja mijnheer, ik heb mijn gedachten weer gekregen', zei ze en de blijdschap was in haar stem te horen.

'Maar maakt het dan wat voor je uit of je die gedachten hebt of niet? Je blijft toch dezelfde?'

'Jazeker maakt dat wat uit! O, ik was zo bang en benauwd dat ik nog verloren zou gaan.'

'Maar op welke manier heb je dan die goede gedachten, die volgens jou zo nuttig voor je zijn, weergekregen?'

Op een ontroerende eenvoudige wijze vertelde ze hem hoe ze in het gebed tot de Heere had aangehouden, opdat Hij Zich aan haar in Zijn vergevende liefde zou openbaren. Dat de Verlosser Zich toen ook opnieuw aan haar had ontdekt, zoals zij ook 's morgens al aan Goedhart had verteld.

Stil had de ziekenbezoeker geluisterd, tot in het diepst van zijn ziel bewogen. Deze enkele, eenvoudige gesproken zinnen bevatten wezenlijke en bevindelijke waarheden.

'Anna Katharina, wil je graag dat ik je in het gebed de Heere voordraag?'

'Alstublieft', antwoordde ze.

Na het ernstige gebed van Van 't Hof raadde hij haar aan zichzelf nauwkeurig te blijven onderzoeken. Zich gedurig als onder het alziend oog van God te stellen en bij de Heere al het nodige te zoeken.

Vervolgens sprak hij een zegenwens uit en vertrok.

Vrijdag 15 juli

De volgende morgen zocht Goedhart haar op, in het gezelschap van een aanzienlijk heer. Hij trof haar in dezelfde toestand aan als waarin hij haar de vorige dag had achtergelaten.

Rustig en met overtuiging vertelde ze over hetgeen de laatste weken was gebeurd. De aanwezigen luisterden met stille aandacht en instemming.

Ook Van 't Hof was die avond vergezeld van enkele mannen die benieuwd waren naar Anna Katharina en die haar zelf wilden horen vertellen. Vóórdat ze echter bij haar binnenkwamen, vroeg één van de heren: 'Toch vind ik het tegenstrijdig. Ze zegt telkens geen vrees voor de tijdelijke dood te hebben, hoe schandelijk die ook is, maar toch heeft ze afgelopen dinsdag uitstel van de terechtstelling verzocht. Daaruit kan ik niet anders dan de conclusie trekken dat deze vraag om uitstel voortkomt uit vrees voor de aanstaande dood. Kunt u me daar een antwoord op geven?' zo vroeg hij aan Van 't Hof.

Van 't Hof schudde ontkennend het hoofd, maar beloofde er bij Anna Katharina naar te informeren.

Toen het gezelschap de treurkamer binnenkwam, trof het hen allen dat Katharina er afgetrokken en moe uitzag. Dit was ook niet te verwonderen, want met diverse mensen had ze lange gesprekken gevoerd.

'Zijn al die bezoeken niet te vermoeiend?' vroeg Van 't Hof. 'O nee mijnheer, mijn hart is zo vol, zo overvol, ik ben blij met bezoek.'

Nadat de bezoekers aandachtig naar haar geluisterd hadden, vroeg Van 't Hof, naar aanleiding van de hem zoëven gestelde vraag: 'Katharina, je bent toch zeker wel bang voor de dood? Ik meen het aan je te kunnen zien.'

'Nee mijnheer. Ik ben niet bang voor de dood. Nooit zal er een zaliger dag voor me zijn dan die, waarop ik ga sterven.' 'Maar je bent er toch wel bang voor geweest?'

'Dat is waar, maar dat was vóórdat de Verlosser Zich aan mij geopenbaard had.'

'Maar afgelopen dinsdag was je toch wél bang!'

'O nee', antwoordde ze beslist.

Van 't Hof raakte wat opgewonden: 'Heb ik het dan gedroomd dat ik hoorde vertellen dat je dinsdag om uitstel van executie hebt gevraagd?'

'Nee mijnheer, dat klopt.'

'Maar je hebt dat uitstel dan toch zeker gevraagd omdat je bang bent voor de dood? Anders zou je dat verzoek niet hebben gedaan!'

'U bent abuis, helemaal abuis. Het kwam niet door de vrees en de angst voor de dood dat ik dat verzoek heb gedaan, maar alleen opdat ik God op aarde nog meer zou kunnen verheerlijken. En ook opdat ik nog meer onderwijs zou kunnen ontvangen, want ik weet nog zo weinig.'

Van 't Hof begreep toen dat het verzoek om uitstel gedaan was naar aanleiding van het bezoek van collega Goedhart en hemzelf. Even voordat Anna Katharina bij de rechter werd geroepen, ging het gesprek er immers over dat wanneer God mensen bekeert, Hij dat doet opdat ze Hem op aarde zullen verheerlijken. Daarop had ze geantwoord dat ze dat wenste te doen zo lang als ze leefde. Ook al leefde ze nog honderd jaar, dat ze de Heere al de weldaden die Hij haar bewezen had, niet zou kunnen vergelden.

Meteen daarna werd ze bevolen om voor de rechter te verschijnen.

God op aarde verheerlijken. Dat deed ze ook die avond!

Zaterdag 16 juli

De volgende morgen brachten de ziekenbezoekers haar gezamenlijk een bezoek. Ze troffen haar welgemoed aan. Beiden onderwezen haar, zoekend naar de juiste woorden zodat ze hen zou kunnen begrijpen.

Ook Goedhart was door iemand er op gewezen dat het een tegenstrijdig iets was dat Anna Katharina om uitstel van de terechtstelling had gevraagd. Hij was de vorige avond niet aanwezig geweest en stelde dus dezelfde vraag die Van 't Hof haar de vorige avond had gesteld.

Goedhart kreeg hetzelfde antwoord.

Er was geen spoor van angst te bekennen. Haar hoop en verwachting was op God, Die haar vertroostte en bemoedigde.

Zo kon ze ook rustig de vraag van Van 't Hof beantwoorden die haar vroeg of ze er niet verschrikkelijk tegen op zag, of ze er niet vreselijk bang voor was dat haar die morgen in het openbaar het doodvonnis door de rechter zou worden aangezegd. Dat zij dan voor God, voor de rechter en voor de mensen belijdenis zou moeten doen dat zij haar leven verbeurd had? In het openbaar zou ze tentoongesteld worden, tot schande en afschrik van iedereen.

'Nee', antwoordde ze echter kalm, 'ik zal geen verheugender woord kunnen horen, dan wanneer mij aangekondigd wordt dat ik sterven moet.

Ik verlang naar dat ogenblik, om voor eeuwig bij mijn Verlosser te zijn. Denk niet dat de dood een sterven voor me zal zijn. De dood zal mij brengen tot het allerzaligst leven. Wel ben ik wat bang voor de mensen. Er zal een grote menigte samenkomen als ik naar het schavot wordt gebracht.'

'Maar Katharina', zei Van 't Hof, 'dat valt me van je tegen. Je zegt dat je niet bang bent voor de dood, noch voor de aankondiging van het ontzaglijke doodvonnis, door de rechters, maar wel voor de mensen. Hoe kan dit nu toch samengaan?'

'Ik weet het niet, maar toch is het zo, maar ik hoop dat de Heere mij zal sterken.'

De ziekenbezoekers vroegen haar of ze wilde dat men voor haar bidden zou.

'Heel graag', antwoordde ze.

Meteen daarop knielde ze neer en riep eerst zelf de Heere aan. De inhoud van haar gebed was dat de Heere haar zou sterken en de hoop die ze op haar Verlosser had, niet zou laten bezwijken.

Na het gebed van de ziekenbezoekers vroeg Van 't Hof of ze wilde dat men haar voor zou lezen uit de Heilige Schrift en of ze ook speciale wensen had.

Ze schudde haar hoofd en gaf de wens te kennen enige tijd alleen te willen zijn, zodat ze in de stille eenzaamheid zich voor God in het gebed zou kunnen afzonderen.

De rest van die ochtend waren de beide ziekenbezoekers met hun gedachten bij Anna Katharina. Hoe zou ze zich houden tijdens de aanzegging van het doodvonnis? Ze was toch ook maar een zwak mens!

Van 't Hof, die iemand kende die aanwezig was tijdens het uitspreken van het vonnis, zocht deze persoon op voordat hij naar de gevangenis ging.

Op zijn vraag hoe zij zich gehouden had kreeg hij ten antwoord dat ze, tot verwondering en verbazing van iedereen, heel kalm was gebleven. Niets was te bemerken geweest van angst of ontsteltenis, ze was zelfs niet wit weggetrokken. Integendeel, het leek wel of haar gezicht overstraald werd door een innige blijdschap.

Gezamenlijk gingen de ziekenbezoekers naar haar toe. Naar een, hoe tegenstrijdig en onwaarschijnlijk het ook klonk, een gelukkige veroordeelde. Om te zien hoe ze zou reageren, zei Van 't Hof: 'Je zult toch wel heel bang en verschrikt zijn geweest toen het doodvonnis je door de rechter werd aangezegd.'

'Nee, toch niet, want nooit hoorde ik een verheugender woord dan toen het vonnis mij bekend werd gemaakt. Ik kwam met meer blijdschap terug dan ik er heen gegaan was, wetende dat de tijd van mijn ontbinding nu heel nabij is.' 'Maar Katharina', zei Goedhart, 'de dood is de koning der verschrikking voor alles wat leven heeft. Hoe kan iemand dan zo verblijd zijn over de naderende dood?'

'Wat u daar zegt is waar mijnheer, maar zo is het niet met mij. Ik hoop door de genade van mijn Verlosser, Jezus Christus, de dood met blijdschap tegemoet te gaan.'

Het oog van Van 't Hof was op een stukje papier, dat op tafel lag, gevallen. Hij vroeg wat dat was.

Goedhart zei hem dat het een versje was dat hij de vorige dag had aangehaald. Katharina had hem toen gevraagd of het in de Bijbel of in een ander boek stond, zodat men het aan haar voor zou kunnen lezen. Graag wilde ze het van buiten leren. Daarop had hij haar gezegd dat het niet in de Bijbel, noch in een ander boek stond. Ze had hem toen gevraagd om het voor haar op te schrijven en na enig aandringen had hij dat gedaan. Het versje bestond uit maar vier regels.

'Ken je het inmiddels van buiten Katharina?' vroeg Van 't Hof.

'Och nee mijnheer, jammer genoeg niet. De gevangenbewaarder heeft het wel meer dan twintig keer voorgelezen, maar ik kan het niet in mijn geheugen prenten.'

Het was voor Goedhart en Van 't Hof opnieuw een duidelijk bewijs hoe klein haar geheugen was. Dat alles wat ze sprak haar door een bijzondere onderwijzing van de Heilige Geest geleerd moest zijn. Wát ze sprak was overeenkomstig het Woord, hoewel ze daarvan geheel onkundig was. Maar de Geest onderrichtte haar.

Na de Heere gesmeekt te hebben om deze verlore zondares met Zijn genade verder nabij te willen zijn, gingen de ziekenbezoekers weg.

Zondag 17 juli

Goedhart schrok toen hij de volgende morgen binnenkwam. Zachtjes kreunend trof hij Anna Katharina aan.

Ze vertelde zich erg naar te voelen en hevige pijn in de darmen te hebben.

Hoeveel hij ook met haar te doen had, toch was het een goede gelegenheid om haar te toetsen of ze standvastig bleef.

'Blijkt hier niet duidelijk uit dat Gods ongenoegen op je rust? Je zegt dat je deel hebt aan de Verlosser en dat al je zonden door Hem zijn weggenomen. Als dat zo is, zou je dan niet denken dat je dan ook van de pijn en de straffen van de zonde bevrijd zal blijven? En nu weet je niet stil te zitten van de pijn. Hoe kan dat toch?'

'God doet dit alleen om mij te beproeven. Om te zien of ik Hem wil blijven aankleven onder de beproeving. Ik heb wel duizend keer zwaardere straf verdiend, ja zelfs de eeuwige verdoemenis.'

'Ja maar, als je tot je dood toe, deze pijn zou blijven houden...'

Ze wachtte niet of Goedhart misschien nog meer zou zeggen, maar gaf dadelijk ten antwoord: 'Nee mijnheer, dat geloof ik niet. De Heere zal de pijn van me wegnemen. Maar al zou het ook zijn zoals u zegt en al duurde het ook duizend jaar: Jezus Christus heeft wel duizend keer zoveel aan het vloekhout van het kruis voor mij geleden.'

Met verwondering en blijdschap had Goedhart naar haar geluisterd. Op zijn vraag of hij nog met haar zou bidden, knikte ze toestemmend. Maar ze vroeg hem niet om tot God te bidden dat Hij haar pijn zou wegnemen.

Na een vurig gebed tot God, vertrok Goedhart.

Op de late zondagmiddag, na de kerkdienst, ging Van 't Hof naar de gevangenis.

Anna Katharina vertelde hem dat ze 's morgens hevige buikpijn had gehad en zich erg naar had gevoeld, maar dat de Heere de pijn nu van haar had weggenomen. Wonderlijk was het. Toen Goedhart haar die morgen er op gewezen had dat ze tot haar dood toe die pijn misschien wel zou houden, had ze, wél met een onderworpen hart, maar toch met beslistheid gezegd dat ze geloofde, dat de Heere de pijn wel van haar zou wegnemen. Het was nu gebleken dat het geen inbeelding was die haar zo had doen spreken, maar juist een gelovige verwachting. Daarin was zij niet beschaamd, maar bevestigd geworden.

Opnieuw ondervroeg Van 't Hof haar om te zien of ze bleef bij vroegere verzekeringen, welke ze met zoveel vrijmoedigheid en ruimte had gegeven.

Onder andere stelde hij de volgende vraag: 'Wat zijn de gronden waarop je verwachting is gebouwd?'

Vrijmoedig beantwoordde ze de vraag. De door haar aangevoerde gronden waren in hoofdzaak dezelfde als die welke ze eerder al had genoemd.

Hoewel soms stamelend, klonk er toch een zekerheid in haar stem door. Er waren meerdere personen aanwezig in de treurkamer die belangstellend luisterden.

Ook werd haar gevraagd of haar hart nooit eens met twijfel bezet was geweest. Hierop vertelde ze van de dag dat ze haar gedachten verloren was. Hoe bedroefd en bezorgd ze toen was geweest. Maar ze vertelde ook dat haar Verlosser zo goed was geweest om haar bij vernieuwing te troosten, hoe Hij haar dagelijks ondersteunde. Diep onder de indruk waren alle aanwezigen.

De treurkamer was een kamer waar God de eer werd toegebracht. Geen treuring heerste er, maar blijdschap.

Maandag 18 juli

's Morgens, de dag voor de terechtstelling, bezocht Goedhart Anna Katharina.

Hij bemerkte direct dat er iets was dat haar bezighield. Ze vertelde dat de nachtgevangenbewaarder, die afgelopen nacht met haar gesproken had. Meer dan iemand anders die haar had bewaakt.

'Het was heel bijzonder', vertelde ze, 'hij heeft me verteld hoe God hem van zijn zonden en de eeuwige verdoemenis verlost heeft. Later kwamen er veel gedachten bij me boven. Er zijn zoveel mensen geweest die me hier in de gevangenis hebben bezocht. Maar niemand van hen heeft gesproken over wat God aan zijn ziel gedaan heeft.'

'Maar geloofje dan niet dat mijn ambtsbroeder en ik, alsook anderen die je bezocht hebben, overeenkomstig Gods Woord met je gesproken hebben?'

'Dat wel, maar u kunt allebei lezen!'

'Denk je dan dat mijn ambtsbroeder en ik de zaken waarover wij gesproken hebben alleen door lezen en niet bij eigen ondervinding weten en kennen?'

'Ik weet het niet', antwoordde ze, 'want u hebt het mij niet verteld. Maar wanneer Jezus Christus, de Verlosser, Zich niet aan u en aan de andere heren heeft geopenbaard, dan bent u van die kennis nog verstoken.'

In haar kinderlijkheid, recht en open, legde ze hem haar gedachten voor. Goedhart verwonderde zich er over. Hoe duidelijk bleek hieruit dat zij de zaligheid niet algemeen achtte, maar dat ze overtuigd was van de vrije bedeling van de genade Gods, zonder aanzien van de persoon.

Na nog even met haar gesproken te hebben en haar aan de genade des Heeren opgedragen te hebben, ging hij weg. Ook hij was vervuld met veel gedachten.

De jeugdige gevangene bevond zich in de jeugd van het kindschap Gods. Ze wist dat haar stervensuur nabij was. Wat de natuur betrof had ze daar weinig of geen angst voor. Ze verkeerde in de toestand zoals de apostel Paulus, toen hij uitriep: Ik wenste wel van God, dat èn bijna, èn geheel, niet alleen gij, maar ook allen, die mij heden horen, zodanigen werden gelijk als ik ben, uitgenomen deze banden (Hand. 26 : 29).

Van hart tot hart had ze gesproken met de gevangenbewaarder. Er was een vereniging van de harten, een ineensmelting van de zielen en een overtuiging van het gemoed.

Met inwendige vreugde en een hartelijk genoegen had Anna Katharina geluisterd naar haar bewaker toen hij vertelde van Zijn weg, van de ondervinding van de genade van God en de vertroosting van de Heilige Geest.

Het scheen of Anna Katharina Goedhart en zijn collega aanklaagde. Zij hadden haar gesproken van de weg die God houdt met een verloren menskenkind, maar noch de een noch de ander had over zijn persoonlijke verhouding met God gesproken.

Goedhart zocht Van 't Hof op en vertelde hem wat Anna Katharina hem had gezegd.

'Wat ben ik blij dat we nooit met haar over onze eigen bevindingen hebben gesproken. Nu ben ik ten volle gerust dat zij niets daarvan overgenomen kan hebben. Zou die gevangenbewaarder misschien enkele dagen eerder zijn bekering aan haar verteld hebben, dan hadden wij kunnen denken dat ze misschien iets van zijn ondervindingen overgenomen zou kunnen hebben. Nu is het alleen Gods werk dat in haar openbaar komt.'

Later hoorden Goedhart en Van 't Hof dat de gevangenbewaarder, in een gezelschap van ongeveer zestien mensen, vertelde van zijn bijzondere nachtdienst. Tot 's nachts

drie uur sprak hij met Anna Katharina. Eerst vertelde ze hem over haar eigen toestand en de arbeid Gods aan haar ziel.

Nadat ze enkele uren had geslapen, had hij haar om vijf uur wakker gemaakt en opnieuw vertelde ze over de wegen Gods met haar.

Toen er iemand binnenkwam, had zij met hem een gesprek aangeknoopt. Ze zei zo blij te zijn met degenen die haar die nacht bewaakten, dit in tegenstelling tot degenen die haar daarvoor hadden bewaakt. Daarover sprak ze met diepe verontwaardiging. Maar de omgang met een medechristen, de gesprekken met hem, waren haar tot grote troost en bemoediging. De gevangenenbewaarder legde ook volmondig getuigenis af van de goede verwachting die hij had voor de jonge ter dood veroordeelde.

Van 't Hof keek uit naar de volgende ontmoeting met Katharina. Maar wat een ontgoocheling toen hij bij zijn binnenkomst 's middags haar lusteloos aantrof.

Toen hij haar vroeg iets te vertellen over de hoop die in haar was, schudde ze mismoedig het hoofd.

Op zijn vraag wat de reden of oorzaak hiervan was, antwoordde ze: 'Mijnheer, de nacht is erg kort geweest en vandaag heb ik zoveel moeten spreken. Ik ben zo verschrikkelijk moe. Laat me maar.'

Van 't Hof had met haar te doen. De uren van haar leven waren geteld. Moest ze nu zó de laatste uren van haar leven doorbrengen? Zo mismoedig, zo lusteloos, zo door en door vermoeid? Hoe had hij gewenst en gehoopt om van hart tot hart met haar te kunnen spreken. Kijkend naar haar in- en in moe gezicht, dacht hij het beter om haar alleen te laten. Misschien dat enkele uren rust haar goed zouden doen.

'Zullen we je maar een poosje alleen laten Katharina?'

Enkele heren die ook aanwezig waren, tekenden echter protest aan. 'Dat ze moe is zien we ook wel, maar u kunt toch wel een kort gesprek met haar hebben in plaats van haar zo achter te laten?'

Even stond Van 't Hof in twijfel.

Toen vroeg hij: 'Katharina, zo dikwijls zijn Goedhart en ik nu bij je geweest. We hebben zoveel gesprekken met je gevoerd. Het einde van je leven is nu heel dichtbij. Ben je er zeker van jezelf niet te bedriegen door op hersenschimmen en verbeelding in plaats van op een vaste grond te bouwen?'

'Nee mijnheer, denk dit maar niet en maakt u zich daar maar niet bezorgd over. De arbeid die u beiden aan mij besteed hebt, is rijk gezegend geworden en God zal u daarvoor belonen. Ik ben echter zo verschrikkelijk moe, dat ik niet kan spreken zoals ik dat wel zou willen.'

'Nog één vraag en dan laten we je met rust. Denk er goed over na voor je antwoord geeft. Je verloochent de kerk waarin je geboren en enige tijd bent opgevoed. Je neemt een leer aan waarvan je vroeger nooit iets hebt geweten. Je gelooft dat die leer waarachtig is, die door het Woord van God zelf geleerd wordt en daarop wil je zelfs sterven. Besef je wel wat dat inhoudt?'

'Ja, als ik in mijn vroegere godsdienst was gebleven dan zou ik voor eeuwig verloren zijn gegaan. De mensen in de roomse kerk worden in blindheid en onkunde gelaten en sterven ook zo, tenzij zij in de waarheid onderwezen worden die u aan mij geleerd hebt. Maar dan moet die waarheid ook door God Zélf aan hun zielen worden onderwezen. Ik dank God dan ook dat Hij mij tot hiertoe heeft gebracht. Meer kan ik nu niet spreken, zó moe ben ik.'

'Het is goed Katharina, we zullen je nu alleen laten.'

Na haar 's Heeren zegen te hebben toegewenst, vertrokken allen. Duidelijk was uit haar eenvoudig antwoord op te maken dat ze niet zomaar, maar uit volkomen overtuiging van verstand én hart uit de roomse kerk was gegaan. Vast geloofde ze dat in die leer geen zaligheid kon bestaan, want ze zou er eeuwig ongelukkig door zijn geworden, volgens haar verzekering.

In simpele eenvoudige woorden drukte ze zich uit, maar voor degenen die haar aanhoorden liet het geen twijfel over. Ze kende geen mogelijk, noch misschien. Ze sprak ronduit haar overtuiging uit dat allen die in de roomse leer, zonder Christus, sterven, ook verloren gaan.

Ze stelde niet haar zaligheid in het onderwezen te zijn in de ware léér, maar alleen daarin dat God Zélf die waarheid aan haar ziel onderwees. Hoe vermoeid ze ook was, deze zaak was haar klaar en duidelijk. En zo had ze ook gesproken.

Dinsdag 19 juli

De dag van de terechtstelling.

Toen Van 't Hof en Goedhart binnenkwamen, troffen ze Anna Katharina geknield aan. Ze stond op toen ze de mannen hoorde. Er lag een glans op haar gezicht. Op de vraag hoe het met haar was, antwoordde ze: 'Heel goed. Ik heb God gedankt dat Hij weer verlicht en gesterkt heeft. Ik heb geen vrees voor de dood. U hoeft voor mij niet bang te zijn. Als u me ziet huilen is dat niet van droefheid, maar van blijdschap.

Mijn dood zal geen dood zijn, maar de ingang in het eeuwige leven. Dan zal ik eeuwig bij Jezus, mijn Verlosser, zijn, Die mij door Zijn zoenbloed heeft vrijgekocht en voor mijn zonden volkomen betaald heeft.'

Wonderlijk was het haar zo te horen spreken, staande aan de oever van de jordaan des doods.

Zijn ontroering nauwelijks meester, zei Van 't Hof: 'Katharina, over drie uur zul je al in de ontzaglijke eeuwigheid zijn.'

'Ja, dat is waar, nu weet ik nog niet goed welke grote genade God aan mij heeft bewezen, maar alsdan zal ik dit volkomen zien. O, ik ben zo vol vreugde dat er een eeuwigheid komt om, met al de zaligen en de engelen, God in de eeuwige heerlijkheid te prijzen.'

Nogmaals vroeg Goedhart haar wat de grond van haar vertrouwen was.

'Ik heb deel verkregen aan Jezus, de Verlosser van zondaren en ook van mij. Hij roept mij door Zijn Woord van binnen toe: Vrees niet, want Ik heb u verlost. Gij zijt de Mijne.' In haar stem klonk een diepe blijdschap door.

'Zullen we nog eens voor je bidden?' vroeg Van 't Hof.

'O ja, alstublieft.'

'Wat zullen we bidden?'

'Ik wens dat wij God zullen danken voor al de weldaden die Hij tot hiertoe aan mij bewezen heeft. Dat wij Hem zullen smeken mij te sterken in het uur dat komen zal en ook dat, wanneer er nog een schadelijke weg bij me is, dat de Heere die aan me zal ontdekken.'

Goedhart willigde haar wens in.

'Zullen we je nu een poosje alleen laten? Later komen we dan nog terug.'

Ze knikte instemmend, blij met enige tijd van eenzaamheid en afzondering.

De beide mannen gingen daarna naar één van de bovenkamers. Daar zaten enkele heren, aan wie zij hun gesprek met de jonge gevangene meedeelden.

Eén van hen zei wat schamper: 'Geen vrees voor de dood? Ze zal wel veranderen zodra ze haar doodvonnis in de vierschaar hoort voorlezen.'

'Dat werd ook gedacht toen haar doodvonnis in het openbaar aan haar werd voorgelezen', zei Van 't Hof.

'Er was toen inderdaad verandering merkbaar. Echter geen angst of vrees, maar ruimte en grote blijdschap over de snelle nadering van haar eeuwige gelukstaat. En al zou het nu zo zijn dat ze met veel angst en vrees en duisternis bevangen wordt, zou ze dan daardoor of daarom verloren gaan?'

'Zeker niet wanneer zij deel gekregen heeft aan de genade van God', antwoordde de aangesprokene.

'Daarvan heeft zij gedurende de laatste acht dagen getuigd. Aan Goedhart en mij, aan anderen. Ja, zelfs enkele minuten geleden nog toen wij bij haar waren. Ik beken eerlijk

dat ik bang ben geweest of het wel Gods werk in haar ziel was. Nu ben ik daarvan echter helemaal verlost. Ze mag getuigen van haar zalige verwachting '

De beide ziekenbezoekers gingen weer naar de treurkamer en troffen haar aan in dezelfde blijmoedige verwachting.

Voor het laatst baden zij met en voor haar in de gevangenis en bleven nog even bij haar.

Van 't Hof zei: 'Misschien is dit wel de laatste ongestoorde gelegenheid om elkaar te spreken. Heb je soms nog iets te zeggen?'

'Ik hoop tot mijn laatste levensogenblik te zullen mogen en kunnen spreken over de gronden waarop ik met blijdschap deze tijd voor de eeuwigheid verwissel.'

Nog een keer drongen Van 't Hof en Goedhart er heel sterk op aan om, zo ze nog iets te zeggen had, het dan nu te doen. 'Ik dank u heren, voor het werk en de liefde die u mij, onwaardig hebt bewezen. God zal u uw loon geven.'

'Wij wensen geen loon, Katharina', ging Van 't Hof op haar woorden in. 'Ons loon zal groot genoeg zijn wanneer wij als middelen hebben mogen dienen om, in de hand Gods, je als een vuurbrand uit het vuur van het eeuwige verderf te rukken.'

'U bent beiden rein van mijn bloed', betuigde Katharina. Voor de laatste maal drongen ze met ernst er bij haar op aan om, zo ze nog iets te zeggen had, dat voor hun vertrek te doen.

'Ik hoop dat ik nog enige woorden tot u zal kunnen spreken voor mijn dood, maar als blijkt dat dit niet zal kunnen, dan wens ik u beiden nu al goeden nacht, totdat de eeuwigheid voor u en mij zal intreden. Dan hoop ik mét u in de eeuwige heerlijkheid tot verheerlijking van God en de zalige verlossing van Jezus te spreken en te zingen '

Onder een vloed van tranen had ze deze laatste zinnen gesproken.

Met bevende stem zei Van 't Hof, zijn aandoening nauwelijks meester: 'Als deze dingen zo zijn, wanneer God je die grote genade heeft bewezen, dan wensen ook wij je een goeden nacht, totdat ook voor ons de eeuwigheid aanbreekt. In die dag zul je onze kroon en blijdschap zijn, wanneer Jezus Christus zal gekomen zal zijn met het geluid van de laatste bazuin.'

Goedhart sprak ook nog even met haar en op hun lippen bijtend, namen de mannen afscheid van haar die hun zo dierbaar geworden was.

Op hetzelfde ogenblik werd Anna Katharina gehaald om in de openbare vierschaar haar vonnis te horen voorlezen. De ziekenbezoekers wachtten haar in een aangrenzend vertrek op.

Toen het doodvonnis gelezen was, brachten twee gerechtsdienaars haar bij hen. Even kalm als vóór het uitspreken van het doodvonnis stond ze daar. Ook degene die gezegd had dat haar gezicht na het lezen van het vonnis wel veranderen zou en nog enkele andere belangstellenden, waren aanwezig.

Goedhart nam het woord: 'Katharina, leef je nog steeds in de verwachting dat je einde vrede zal zijn?'

'Ja, van ganser harte. De ogenblikken die ik hier sta, duren mij te lang, want ik zie Jezus met uitgebreide armen op mij wachten', antwoordde ze.

'Heb je voor je rechters nog iets gezegd?' vroeg Van 't Hof. 'Nee', antwoordde ze kort.

'Had je ook niets willen zeggen?' vroeg Van 't Hof verder.

'Ja, o ja, ik had vergeving willen vragen voor al de leugens, die ik vroeger tegen hen gesproken heb.' Ze barstte in snikken uit.

Van 't Hof vroeg verder: 'Je zult het vonnis ondergaan voor alles wat je tegen het recht van de wetten van ons land hebt bedreven. Berust je daarin? Ook zul je straks voor God verschijnen, Die vlekkeloos heilig en Goddelijk rechtvaardig is, voor Wie niets dat onrein of bevlekt is, kan bestaan. Geloof je voor Hem te kunnen bestaan?'

'Ja zeker', antwoordde ze beslist, haar tranen drogend, 'want God heeft voor mij Zijn Zoon gegeven. En deze Zoon heeft in de vierschaar van de Goddelijke gerechtigheid voor mij willen ingaan.'

'Maar zie je nu dan geen zonde meer?' was de vraag van Goedhart.

'Ik geloof dat ik zonden heb, zolang als ik hier sta, maar Jezus heeft ze bedekt.'

Daarna werd ze naar de plaats gebracht waar volgens de gewoonte het gebed voor de veroordeelden gedaan werd.

Goedhart was zo geëmotioneerd dat men hem aanraadde in de kamer achter te blijven.

's Woensdagsmorgens had Katharina hem gezegd te geloven dat hij niet tot het einde toe haar bij zou kunnen staan. Vast was hij van plan geweest om ook aanwezig te zijn als het vonnis voltrokken werd, maar hij kón het niet. Het greep hem te veel aan.

Van 't Hof ging met Anna Katharina mee. Ze knielde neer en de krankenbroeder deed een roerend gebed. Na het gebed stond ze op.

'Heb je nog iets te zeggen?' vroeg Van 't Hof.

'Ja', antwoordde ze, 'zo heel graag zou ik nog enkele woorden willen zeggen tot de omstanders.'

Dit werd haar toegestaan en Anna Katharina riep uit: 'Och mensen, spiegelt u aan mij en wacht u voor zulk een kwaad als ik bedreven heb, opdat u niet dezelfde straf zult ontvangen. Maar mijn zonden zijn mij vergeven en mijn ongerechtigheden zijn verzoend.'

Toen werd zij naar het schavot gebracht. Van 't Hof, die vooruit liep, keek achterom en zag dat de scherprechter haar vastpakte en haar handen boeide. Uiterst kalm legde ze zelf haar handen tesamen.

Achter Van 't Hof aanlopende, zei ze: 'Nu ga ik in tot mijn zaligheid.'

Tot één van de gerechtsdienaars, zoals hij later zelf vertelde, zei ze: 'U leidt mij naar de dood en toch ben ik gelukkiger dan u.'

Bij het schavot gekomen, herhaalde ze dezelfde woorden tot de aanwezigen die ze tevoren had gesproken. Woorden van waarschuwing en ontvangen schuldvergeving.

Staande vlakbij het schavot bekeek ze de gerechtsplaats met verwonderlijke kalmte en keerde zich toen om, met haar gezicht naar de rechters toe. Ze knikte hun op een rustige en beleefde wijze toe en klom daarna in kalme vrijmoedigheid op de bank die tegen de worgpaal stond, als iemand die zich voorbereidt om te sterven.

Van 't Hof, die dit alles innerlijk bewogen had gadegeslagen, voelde zich met kracht gesterkt door de Heere en riep luid: 'Katharina, ik neem heden Hemel en aarde tot getuigen dat wij je de zegen en de vloek, de dood en het leven hebben voorgehouden. Wát is je keus geworden?'

'Het leven', klonk haar antwoord.

'Welke grond heb je daarvoor?' vroeg Van 't Hof verder. De halzen rekten zich om het antwoord van de ter dood veroordeelde te horen.

'Niets anders dan de volmaakte borggerechtigheid van Jezus, Die voor al mijn zonden voldaan heeft', riep ze kalm, maar vol overtuiging uit.

'Is dit de enige grond waarop je in dit ogenblik de eeuwigheid ingaat?' vroeg Van 't Hof.

'Já mijnheer', was haar laatste woord.

Bevangen door een diepe ontroering hoorden Van 't Hof en de omstanders haar aan.

Maar krachtig klonk de stem van Van 't Hof toen hij haar toewenste: 'Nu dan Katharina, ga dan heen in vrede. De God des vredes zij eeuwig de God van je zalige blijdschap. En zing dan voor de troon het lied van het Lam: *Gij hebt mij Gode gekocht door Uw bloed!*'

Katharina kon niet meer spreken omdat het koord al gebonden en toegehaald was. Maar als bewijs dat ze alles verstaan had en er 'amen' op zei, boog ze nog twee keer knikkende het hoofd.

En Anna Katharina Merks was niet meer.

Op de levensbeschrijving en bekering van Anna Katharina Merks

Jedidjah, Gods gekruiste Zoon,
Ik zal van Uw triomf gewagen.
Ik durf, in dienst van Uwe kroon,
Uw statie-banderollen dragen,
Een knecht schaamt zich zijns Meesters niet;
Waar hij Zijn eer verheerlijkt ziet,
Zwaait hij de blijde zegevanen.
'k Zie Uwe roem, Immanuël,
Verheerlijkt boven dood en hel.
'k Zal U de gloriewegen banen.

Rijd toe, gezalfde Vredevorst!
Rijd toe, gekruiste Wonderkoning!
Uw wapenrok, met bloed bemorst,
Toont ons de schoonste heilsbetoning,
Rijd toe, de Satan is vermand!
Door onweêrstaand're tegenstand,
Hebt Gij Uw' vijand om doen komen.
Vaar voort: ik volg U, met mijn zang.
Gij hebt de Sterke zijnen vang
Apollion zijn prooi ontnomen!

O strijdperk, schoon ge een kerker waart,
En daarin een zeer droeve kamer,
Waar Gods genade wond'ren baart,
Is ons een Tofet aangenamer,
Dan 't hof van grote Salomon;
Die eeuwigglinsterende Zon
Maakt, door haar onbevleete glansen,
Van 't treurtoneel een zegekoets,
Als ze een vrome ziel, vol moeds,
Leidt in de hoogste hemeltransen.

God, onafhankelijk en vrij,
Verantwoordt geen van Zijne daden;
Maar makende de droeven blij,
Wil Hij de hoogmoed steeds versmaden,
Wat doet hij wèl, die in zijn jeugd,
Zich zijne Schepper wijdt met vreugd',
En reeds in zijne lentedagen,
Naar God Jehova's rijkspaleis
Zijn grootste tocht en zielereis,
Op Christus dierbaar bloed durft wagen!

Maar is die tijd verwareloosd,
Hoe zeer hem ook die Kruisvorst lokte,
Wat is 't dan nog een grote troost,

- Eer nog de dood aan de asspil schokte
 Van 't dierlijk leven, - tot de Heer
 Bekeerd te worden, en ter eer
 Zijns Scheppers de overige stonden
 Zijns tijds te mogen leven; ja,
 Tot heerlijkheid van Gods gená
 Met zijnen God te zijn verbonden!

En hoe gelukkig leeft die man,
 Wiens wandel God zó wil besturen,
 Dat hij het hemels Kanaän
 Vooruit ziet in zijn uiterste uren?
 Gelukkig, wie Gods Majesteit
 Zelf op de hoge Nebo leidt,
 Om Kanaäns betere landouwen.
 Waar 's levens Vorst de Koning is,
 Al juichende, op de hoge spits
 Van 't zalig heilgeloof te aanschouwen!

Katharina Merks, een wangedrocht,
 Om hare gruwelen en zonden,
 Werd, daar zij 't minst haar Schepper zocht,
 Door Hem, als 't dwalend schaap gevonden,
 Zij, reeds gedoemd door 's Rechters mond,
 Vloekt in haar hart, die bange stond,
 Die haar 't jonge leven af zou snijden:
 Ze is aan haar gruw'len te verkleefd,
 En wil, hoe snood zij heeft geleefd,
 't Verhuizen harer ziel niet lijden.

Daar treurt, daar zucht, daar klaagt, daar kermt
 Zij, in de diepste nood, verstoten.
 Daar 's niemand die zich haars ontfermt,
 De dood komt reeds het zwaard ontbloten!
 Samaritaan noch Jood, om haar
 Bekommerd, in het groot gevaar,
 Waarin zij staat, om straks te sterven,
 Zijn mededogend, met een wicht
 Dat onder 's Hemels toorne ligt,
 En nergens troost weet te verwerven.

Zij kent geen God, zij weet geen hel,
 Onkundig is zij van 't geweten,
 Zulk een zoekt Gij, Immanuël,
 En, door een liefdevuur bezeten,
 't Geen in geen schepsel vallen kan,
 Wilt Gij haar rukken uit de ban
 Ja, uit de ban der helse boeien.
 Die zondares trekt Gij ook nog,

En overreedt haar, om 't bedrog
En hare gruw'len te verfoeien.

G' ontdekt haar aan haar boze daán,
't Geweten geselt haar met roeden.
De wreker volgt op hare paan,
Er 's niemand, die haar wil behoeden!
O, allerijs'lijkst schouwtoneel!
Zij ziet de hel, met open keel,
Reeds gapen, om haar straks te ontvangen,
Waar zal zij henen in die nood?
Zij vreest minst voor de eerste dood;
Dat 'eeuwig' kan de ziel haar prangen.

Ja, eeuwige, eeuwige eeuwigheid,
Te schaars gekend van de Adamijten,
Te laat zo jammerlijk beschreid!
Als 't kwaad de schuld ons komt verwijten,
Staat gij zo heilloos ons in 't oog!
Dat eeuwig, eeuwig gaat te hoog!
Dat eeuwig, eeuwig onder toren,
Dat eeuwig onder vloek te zijn,
Is de allerijselijkste pijn,
Als 't schepsel niet is weêrgeboren.

De dood, de schand'lijke manier,
Waarop zij voor haar kwaad zal boeten,
Zijn nu degenen niet, die hier
Haar in die nare angst ontmoeten;
Maar de eeuwigheid is haar een beul.
Helaas! waar vindt zij troost of heul?
Waar zal zij voor die wreker wijken?
Hij heeft haar half reeds bij de strot;
Ontvangt zij nu geen hulp van God,
Zij moet in deze nood bezwijken.

God ziet haar heilig hopeloos,
Hij wil Zich over haar ontfermen;
Hij draagt, - hoe snood, hoe heilloos boos
Zij wezen moog' - haar op Zijn armen,
En openbaart haar Zijnen Zoon:
Die treedt voor 's Opperrechters troon,
In 't hoogst Gerechtshof, voor haar binnen.
Hij heeft op Golgótha betaald
Daar heeft geen mijt zelfs aan gefaald.
Hij buigt haar 't hart, om Hèm te minnen.

Hij lonkt, Hij spreekt haar lieflijk toe,
Zij is de Wreker reeds ontkomen.

Zij is ontvlucht aan Zijne roê,
 En voor een Godskind aangenomen.
 Hoe juicht zij, om dat zoet onthaal;
 Hoe dankt zij, - maar met ànd're taal
 Dan eertijds - Hem, Die 't hart haar griede.
 Hoe drukt zij thans zichzelf eens uit?
 Zij is niet meer des satans buit!
 Hoe zinkt ze weg in zuiv're liefde!

God deed het àlles, zij deed niets,
 Zij was vol builen en vol wonden;
 Doch thans, na 't einde des verdriets,
 Heeft zij Hem, die haar mint, gevonden.
 Nu is haar de eeuwigheid tot vreugd'.
 Nu is zij vrolijk en verheugd,
 En weet haar heil niet uit te drukken.
 Zij vreest zelfs voor geen dood nu meer,
 Zij wenst zelfs om dat uurtje zeer,
 't Geen aan de tijd haar zal ontrukken!

O, zalige verandering,
 Hoe ongezien gij ook moogt wezen,
 Gij schenkt haar 's Konings zegelring,
 En haar melaatsheid is genezen!
 O, parel in de luisterkroon
 Mijns Goëls, gij staat groots ten toon,
 Rijd voort, op uwe zegewagen,
 O Kruisvorst, rijd voorspoedig voort!
 Gij zijt getrouw! Uw god'lijk Woord
 Heeft weer de zege weggedragen!

Maar, o! hoe brult van spijt de hel,
 Dat haar die buit is afgewonnen!
 Gij wint het tóch, Immanuël,
 Zo vaak gij zijt een strijd begonnen!
 Gij waart Kathrina veel te sterk!
 O strijdbaar Hoofd van Uwe Kerk!
 Gij wist het hart haar te overheren.
 Zij vraagt geen leven, dan alleen,
 Om U, de God der heerlijkheên,
 De God haars heils te meerder 't eren.

Zij laat ook van Uw roem niet af.
 Geen eik kan meer de stormen tarten.
 Zij roemt Uw liefde, die haar gaf
 Het einde van al hare smarten:
 Die voor haar in de Vierschaar trad,
 Der Opperhemel-gloriestad,

En aan de eis van Gods geboden,
 Voor eeuwig hebt haar schuld voldaan.
 Laat die triomf in glorie staan!
 God is een God van alle goden!

De Koning der verschrikking komt
 En doet haar 't hoog schavot beklimmen.
 O dood, bij haar staat gij verstomd,
 Hoezeer gij haar nog wilt begrimmén.
 Nijp haar de keel toe: zij staat pal.
 Gij zult haar (zegt ze) in 't heilgeschal
 Bij al de zaal'ge eng'len brengen.
 Gij jaagt haar nu geen vrees meer aan,
 Zij wordt noch bleek noch ongedaan,
 Gij kunt geen tranen haar doen plengen.

De spraak verstomt, nog knikt het hoofd,
 En dankt haar geestelijke vad'ren,
 De ziel, aan 't lichaam nu ontroofd,
 Klimt langs gezwinde zege-rad'ren,
 Gods Paradijs al juichend in.
 Daar zinkt zij weg in reine min,
 Daar zal zij eeuwig, eeuwig loven
 Dien God, Die haar heeft opgezocht,
 En door Zijn dierbaar bloed gekocht.
 Haar heil gaat óns begrip te boven!

't Zij eeuwig ver van mij, o God,
 Dat ik haar staat zou tegenspreken,
 Omdat de ziel op een schavot
 Van 't sterflijk lichaam is geweken!
 Was 't niet der Godheid te gering,
 Op haar te zien uit 's hemels kring,
 't Is niet te laag voor mij, de stempel
 Te zetten op Uw wonderwerk,
 Wie zet Uw mensénliefde een perk!
 Dit toonbeeld blinkt thans in Uw tempel.

Immanuël, rijd glorierijk,
 Op 't God'lijk Woord van Uwe waarheid;
 Zet Uwe wonderhand ten prijck!
 Hier blinkt ze in een held're klaarheid.
 Zolang Uw Kerk op aarde zij,
 Zal Uw genade-heerschappij
 En vrijmacht, in dit Voorwerp blinken
 Rijd voort! Ontdek! Verwin! Bekeer!
 Tot Gij de tijd, o hoogste Heer',
 Zult doen in d'eeuwigheid verzinken!

Ruk zielen uit des satans vuist,
 Zo moge Uw Koninkrijk steeds groeien,
 Tot Gij zijn heerschappij vergruist,
 Als de elementen zullen loeien.
 Spoed voort, o Oppermajesteit!
 U zij de lof en heerlijkheid!
 Wil ons Uw licht en waarheid zenden,
 Opdat de trotsheid u niet terg'!
 Laat ze ons geleiden tot Uw' berg,
 En Uwe zaal'ge vleugelbenden!

Dáár leeft, ten roem Uws wonderwerks,
 Schoon 't lichaam is gestraft geworden,
 De ziel van Katharina Merks,
 Als priesteres in 's hemels orden.
 God lof! de Aarts Heiland triomfeert!
 Zijn hoge Naam zij steeds geëerd.
 Zo wordt des satans rijk gebroken
 En Jezus' hoogste mensenmin
 Uit een trotse, verwaten zin,
 Niet door Zijn schepsel wedersproken.

THEOPHRASTUS.

OP EEN TORTELDUIF.

*Zo treurt een Tortelduif om haren wederga,
 Haar nooit verflauwde min doet tot haar dood haar schreien.
 Een christen volgt altoos hierin d'en Tortel na.
 Noch kroon, noch galg, kan hem van 's Hemels liefde scheien.
 Zijn ziele treurt zoo lang, tot zij haren Gade vond.
 En zij schreit, tot dien tijd, dat z' uit bangen kerker.
 Eens, door de dood verlost, de groten Wonderwerker.
 Haar Bruidgom ontmoet, wien zij alleen bemint.*